RERVM MOSCOVITICARVM Commentarij Sigismundi Liberi Baronis in Herberstain, Neyperg, & Guettenhag.

In his Commentarijs sparsim contenta habebis Candide Lector,

RVSSIAE, & quæ nunc eius Metropolis est, Moscouiæ, breuissimam descriptionem.

De religione quoq; uaria inserta sunt, & quæ nostra cum religione non conueniunt.

Chorographiam denicq; totius imperij Moscici, & uicinorum quorundam mentionem.

Quis denicq; modus excipiendi & tractandi Oratores, disseritur.

Itineraria quoq; duo in Moscouiam, sunt adiuncta.

Accessit etiam locuples rerum & uerborum in his memorabilium Index.

BASILEAE, PER IO-annem Oporinum.

UVA. BHSC. SC 05845_2

OPT. VIRO D. IOANNI OPORINO, AMICO OBSER-
uando, Vuolfgangus Lazius, Viennen. medicus, Rom. Regis
Historicus & Consil. S. M. D.

Binas à te literas obseruandißime mi Oporine, posteaquam Basilea à uobis discesßi, accepi. Vtraſq; tuæ erga me obseruãtiæ plenas, atq; officij, quod tu mihi (nimis sedulus amicus) uſq; exhibere nõ desinis, testes locupletißimas. Quare tametſi nihil eorum mihi librorum comparaueris, quorum ut faceres nomine meo inquisitionem, tibi discedens in mandatis dederam, non tamen tuam uel fidem uel diligentiam desidero. Vſq; adeò tuus mihi candor perspectus est. Habeoq; gratiam de Iconibus, tua industria atq; sedulitate sculptis. Atq; utinam extremam operi illi manum imposuissem, cui imagines illæ accedent, & gentium contiguas in tractum inferiorum Austriacarum prouinciarum migrationes, habitum, linguam, uniuersamq; rem publicam demonstrabũt. Sed nimis multa misero atq; ualetudinario onera imponuntur, sub quibus ne Hercules, uel Atlas ille Poetarum duraret. Quæ causa fuit, ut nec Austriæ tibi, uti promiserã, Chorographiã, nec eorum aliquem transmittere autorum potuerim quos superiori æstate & antehac peregrinationibus meis literarijs, à tineis & blattis uindicauerã. Quorũ tamen tibi hic Catalogum mittere uolui, ut quod tuis est cum Italis Gallisq; commerciũ, indagares sedulò, sicubi eorũ aliquis antè fuerit excusus. Abdias quidẽ, qui Historiã Apostolorũ Hebraicè scripsit, & ab Africano quodã ante annos mille & trecentos est uersus, nondum à nobis aut transcriptus est, aut ad finem excussus. Nicephorum Rex noster adhuc premit. Qui ubi ad nos redierit, quod quotidie expectamus agam rem tuam ea fide qua debeo. Cyrinum et reliquos partim de industria differo, ne in meis interim lucubrationibus cessares: partim transcriptione & ipsi, & emendatione non parua egent, ad quas res nulla mihi tempora sufficiunt. Quamobrem, mi Oporine, cum non stare promißis turpe mihi ducerem, ne nihil ad has nundinas à nobis acciperes, quod amicitiam nostrã soluere posset, mitto interea Commentarios rerum Moscouiticarum, à longè nobilißimo uiro, doctißimoq; Heroe, Domino SIGISMVNDO Libero Barone ab Herberstain, Neydberg, et Guttẽhag, Regis nostri Camerario, & Prouinciarum Austriæ inferiorum Fisci præfecto, concinnatos. Qui, quod non magis ex autorum lectione, quàm oculata fide fortißimo Heroi (& cuius ad eas prouincias non semel Maximilianus Imperator & Rex noster Ferdinandus opera in legationibus fuerunt usi) sint lucubrati, dignos existimaui, qui tua industria tuoq; prælo excusi in manus hominũ perueniant. Fuere quidẽ obiter hi apud nos excusi (ut sunt apud nos chalcographi) sed adeò corruptè, adeoq; absurdis typis, uti uides, ut ni tua industria accedat, opus mehercul: memorabile iniuriam patiatur. Quod ne fiat, quæso meo nomine dabis operam. Cuius fidei & hos Cõmentarios committo: & illos, quos de Republica Romana scriptos, post paucos dies, sed per alium tabellarium Franconofurtum sum missurus. Opus mehercule et illud est, quod mihi immortalitatem, & tibi gloriam cum pari commodo coniunctam párere potest: adeò uniuersum Historiæ alueare illo complexi sumus. Bene ualebis, uir eruditißime: è Vienna Austriæ, festo die Inuocauit, Anni M. D. L I. De prærogatiua uti tu statues, res certa erit: eo enim loco is uir est. Sed cupit insignia sua sub finem, et Chorographiam à frontispicio Operis collocari: quæ tu sumptu tuo curabis sculpi. Iterum bene uale, et à me ea omnia exspecta, quæ possunt proficisci à tui amantißimo.

UVA. BHSC. SC 05845_2

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ &c. Regi, Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ & Vuirtenbergæ, & multarum prouinciarum Duci, Marchioni, Comiti, & Domino, Domino meo clementiſſimo.

OMANOS olim ferunt legatis, quos ad longinquas ac incognitas nationes miſerant, id etiam negotij dediſſe, ut mores, inſtituta, totam'que uiuendi rationem eius gentis, apud quam legationis nomine uerſabantur, diligenter literis conſignarent. quod adeò deinceps ſolenne fuit, ut renunciata legatione, cõmentarij eiuſmodi in ædem Saturni, ad inſtituendam poſteritatem reponerentur. Quod inſtitutum ſi fuiſſet à noſtræ, uel paulo ſuperioris memoriæ hominib. obſeruatum, fortaſſe plus lucis in hiſtoria, certè minus uanitatis haberemus. Ego uerò, qui ab ineunte ætate externorum hominum conſuetudine domi foriſq; delectabar, libenter tuli meam operam in legationibus, non ſolum ab auo Maieſtatis ueſtræ, D. MAXIMILIANO, Principe prudentiſsimo, uerùm etiam à Maieſtate ueſtra requiri: cuius iuſſu non ſemel Septentriones perluſtraui, præcipuè uerò iterum Moſcouiã, unà cum dignitatis & itineris comite, tum Cæſareo oratore, LEONARDO Comite à Nugarola acceſsi: quæ regio inter eas quæ initijs ſacroſancti baptiſmatis tinctę ſunt, moribus, inſtitutis, religione, ac diſciplina militari à nobis non mediocriter differt. Licet itaq; uoluntate & mandato Diui MAXIMILIANI, orator, Daniam, Hungariam, Poloniam' que acceſsiſſem: poſt obitum autem ſuę Maieſtatis, patrio nomine ad potentiſsimum & inuictiſsimum D. CAROLVM V. Ro. Imperatorem, germanum fratrem Maieſtatis ueſtræ, per Italiam, Galliã, terra mariq; uſq; Hiſpanias profectus: iuſſu deinde Maieſtatis ueſtræ, denuò Hungariæ & Poloniæ reges, poſtremò uerò cum NICOLAO Comite à Salmis, &c. ipſum Solymanum Turcarum principem adijſſem, multaq; aliàs non ſolum obiter, ſed etiam accuratè inſpexiſſem, quæ dubio procul comemoratione ac luce digniſsima fuiſſent: nolui tamen in illo meo ocio, quod à publicis cõſilijs ſucciditur, quicquam iſtarum rerũ in literas referre, quòd partim prius fuiſſent illa ab alijs luculentè ac diligenter tractata, partim in oculis ac quottidiano conſpectu Europæ poſita. Res uerò Moſcouiticas multò interiores, ac cognitioni iſtius ætatis non ita obuias, prætuli, easq; deſcribere aggreſſus ſum, maximè duabus reb.

UVA. BHSC. SC 05845_2

fretus, perquirendi scilicet diligentia, ac linguæ Slauonicæ peritia, quæ magnum mihi adiumentum ad hoc qualecunq; scripti genus attulerunt. Et quamuis de Moscouia plures, plericq; tamen alieno relatu scripserunt: ex antiquioribus, Nicolaus Cusanus: nostra ætate, Paulus Iouius (quem summę eruditionis ac incredibilis in me studij causa nomino) eleganter sanè, et magna cum fide (usus enim est interprete locupletissimo:) Ioannes Fabri, et Antonius Bied, cùm tabulas, tum commentarios reliquerint: nonnulli etiam non ex professo, sed dum proximas regiones describunt, ex quorum numero est Olaus Gothus in Suetiæ descriptione, Matheus Mechouita, Albertus Cãpensis & Munsterus attigerint, me tamen illi quidẽ minimè à scribẽdi proposito deterruerunt: tum quòd earum rerum oculatus fuerim testis, tum quòd nonnulla ex fide dignis relationibus coràm prę sens hauserim, denicq; quòd diu multumcq; ijs de rebus cum pluribus ex quauis occasione disseruerim. quo factum est, ut copiosius fusiúsque (absit uerbis inuidia) nonnunquam ea explicare necesse habuerim, quæ ab alijs quasi per transennam proposita uerius quàm explicata sint. Accedit ad hoc, quòd ab alijs ne tacta quidem scribo, quæ à nullo nisi oratore cognosci potuerunt. Hanc uerò cogitationem meam ac studium, Maiestas uestra confirmauit, mecq; ut inchoatum opus aliquando absoluerem, cohortata est, & ultrò etiam currenti calcar (ut dicitur) addidit: à quo tamen legationes, aliacq; Maiestatis uestræ negotia sæpissimè auocarunt, quo minus hactenus præstare, quod instituerã, potui. Nunc uerò, dum ad interceptũ negotiũ quo quo modo interdabũ quottidianis Austriaci fisci negocijs respirãs redeo, Maiestaticq; uestræ pareo, minus uereor in istius emunctissimæ ætatis acumine parum æquos lectores, qui maiorem dictionis florem fortasse desiderabunt. Satis enim sit, & me re ipsa (uerbis enim paria facerenõ possum) uoluntatem utcunq; instruendæ posteritatis ostendere: ac Maiestatis uestræ iussis, quibus mihi æquè nihil antiquum est, parêre uoluisse. Nuncupo itacq; Maiestati uestræ hos de Moscouia commentarios, à me ueritatis inuestigandæ, ac in lucẽ proferendæ longè maiore, quàm dicendi studio scriptos: mecq; in clientelam Maiestatis uestræ, in cuius iam officijs consenui, suppliciter dedico ac commẽdo: oroq;, Maiestas uestra dignetur ipsum librum ea clementia ac benignitate complecti, qua auhorem semper complexa est. Viennæ Austriæ, prima Martij, M.D.XLIX.

Eiusdem Maiestatis uestræ
fidelis Consiliarius Camerarius,
& præfectus fisci Austriaci,

Sigismundus Liber Baro
in Herberstain, Neyperg
& Guettenhag.

UVA. BHSC. SC 05845_2

D. M. S.

SIGISMVNDO LIBERO BARONI IN HERBERSTAIN, NEIPERG ET GVETENHAG, VIRTVTIS AC MERITORVM ERGO IMMVNITATE DONATO.
P. P.

Tala me primo tellus sub flore iuuentæ,
Aurata patriæ donatum torque remisit.
Maximus Aemilius Cæsar uirtute, fideq;
Fortè mea adductus, Patrum me protinus Aulæ,
Consilio adscripsit. requies hinc nulla laborum
Facta mihi: magnis de rebus iussa peregi.
Fœderibus iunxi Reges, pacisq; tuendæ
Accendi studio, latè quà Rhenus inundat,
Danubiusq; pater, uagus Albis, & Istula, quaq;
Dura Borysthenides colit impiger arua colonus,
Et gelido manat Tanais de fonte niuosus,
Rha leni placidas quaq; agmine lambit arenas,
Nauigijs penetrans lustraui cæca Rubonis,
Crononisq; fluenta: & inhospita Tesqua peragrans,
Legatus mandata tuli, Regumq; superbas
Accessi sedes: gemino subiecta Trioni
Balthea tranaui freta, magni Regia nostræ
Danorum domini lætata salutis honore.
Queis gestis rebus, me Cymbrica Chersonesus
Excipit, & patriæ reddit, charisq; propinquis.
Póst ubi mortalis defuncto munere uitæ,
Carolus acer auo successerat, hunc quoq; dulcis
Impulsus patriæ precibus, de more salutans,
Indomitos adij populos & ditia Regna,
Hesperiæ. reducem dein Ferdinandus ab Aulæ
Consilijs statuit: latè quo Regna tenente,
Arctoos iterum Reges, populosq; reuisi.
Hinc mihi pro meritis, serisq; nepotibus auctum
Libertate decus, quod nulla aboleuerit ætas.
Ast postquam inuasit Solymanus mœnia Budæ,
Accensum furijs, uim perniciemq; minantem
Pannoniæ, Orator compressi, diraq; retro

UVA. BHSC. SC 05845_2

A' noſtris ſuaſi iugulis auertere tela.
His nunc defunctus curis, poſt fata quiete
Sopitus placida, iuſti dum buccina ſomnum
Iudicis excutiat, dormiſcam. Viue uiator,
Exemploq; meo patriæ ſeruire memento.

IO. ROSINVS.

NOn moror hanc Chriſto repetenti reddere uitam.
Et uixiſſe mihi ſatis, & uidiſſe ſuperq; eſt
Tot maria & montes, tot flumina, totq; paludes,
Tot Reges, dominosq; orbis, tot regna, tot urbes.
Nam mare conſcendi, ſupra, quodq; alluit infra
Italiam, remis hinc præteruectus, & illinc.
Baltheaq; emenſus freta, mox Balearica ſoluens,
Sardiniæ ingredior, gelidiq; Boryſthenis oras,
Rhaq; cauas tacito ſtringentem flumine ripas
Traieci: Tanaisq; ſupra caput osq; niuoſi,
Nuſquam Rhiphæos didici conſiſtere montes.
Iamq; Albim & Rhenum, fluuiumq; binominis Iſtri
Nauigijs ſuperans, Legati munus obiui,
Atq; Sigiſmundum moderantem iure Polonos:
Lituaniæq; Ducem, mos eſt quem dicere Magnum,
Sæpe ſalutaui uerbis & nomine Regis
Ferdnandi: & toto diuiſos orbe Moſynos
Non ſemel atque iterum magnis de rebus adiui,
Moſcouiaq; Ducem magnum ſum affatus in urbe
Vuaſilium: hinc Danis, Noruegis, atque Suedis
Imperitantem adij Chriſternum, non ſatis æquo
Diſſidio ſancti turbantem fœdera lecti,
Liberius monui infami deſiſtere cœpto:
Hæc mandata ferens à Cæſare Maxmiliano,
Ipſum etiam Hungariæ Regem, Dominumq; Bohœmis
Luduicum acceſſi, Regno, & florentibus annis.
Iam uerò multis locuples Hiſpania regnis
Cognita, & Hiſpanis non cedens Belgica regnis,
Carolo ubi Auſtriacam regionem, nomine Quinto,
Ceu patris orbatam interitu commendo pupillam.
Præterea Decimum Romana in ſede Leonem
Conſpexi: Veneti Dux Lauredane Senatus

Cognite

UVA. BHSC. SC 05845_2

Cognite porrò mihi es, notiq; fuere Dynastæ
Imperij plures, quos hic numerare molestum est.
Ecce autem Hungaricis ubi rursus imminet oris,
Et nostros misera Solymanus clade peremit,
Nequicquam longa Budam obsidione prementes,
Ipsius horrifica subnixi sede tyranni,
Altius erectæ fixi stans oscula dextræ,
Quam prona in terra melior pars orbis adorat:
Principis inde mei gnatam deduco Polonos
Reginam in Regis thalamos: belliq; togæq;
Expertus casus uarios hæc inter, & olim
Militiæ emeritus ueterana stipendia, iuui
Consilio interea innocui compendia Fisci.
Linguarumq; potens, in iura ac fœdera fidum
Præsto ministerium, studioq; senesco laborum,
Publica priuatis præponens commoda lucris:
Respondente tamen fidei sorte, atq; fauore
Austriadum Regum, domui rem linquo, decusq;,
Et prisci generis stemma haud inglorius orno.
Vitæ igitur plenus, quam sum mihi conscius actam
Gnauiter in uitæ officijs, sine labe, notaq;,
E' magno ueluti satur, expletusq; theatro,
Cedo lubens, & nostra do lampada gesta sequenti.

IOANNES LVDOVICVS
Brassicanus.

NVLLAM VIRTVS ALIAM MERCEDEM LABORVM periculorumq; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, quid est, quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo, tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? CICERO.

Tydidem socium coniungit Homerus Vlyxi:
Nempe manum menti, nempe animum gladio.
Aurea Nobilitas nitidum tibi porrigit ensem,
Doctrina at certam monstrat ubiq; uiam.

IOANNES ALEXANDER
Brassicanus.

Quos adij populos, quæ Regna potentia uidi,
Exposui lustranda oculis. Non iudicis æqui

Examen,

UVA. BHSC. SC 05845_2

Examen metuo, moueor nec bile maligni:
Robore uera suo stant inconuulsa, uigentq;.

IOANNES ROSINVS.

Sismundum uarias mundi rapuere per oras,
Terra, rates, undæ, nix, traha, currus, equi.

GEORG. LOGVS.

Occasus, mediusq; dies, septentrio & ortus,
Perlustrata fero, rate sunt, rhedaq;, rotaq;,
Sigismunde tibi, Orator dum publica regum
Magnorum exequeris totum mandata per orbem.

IOAN. LVD. BRASSIC.

Sic uehor, ampla gerens Regum mandata meorum,
Ad Danos, Moscos, Pannonas, Hesperios.

GEORG. VERNERVS.

UVA. BHSC. SC 05845_2

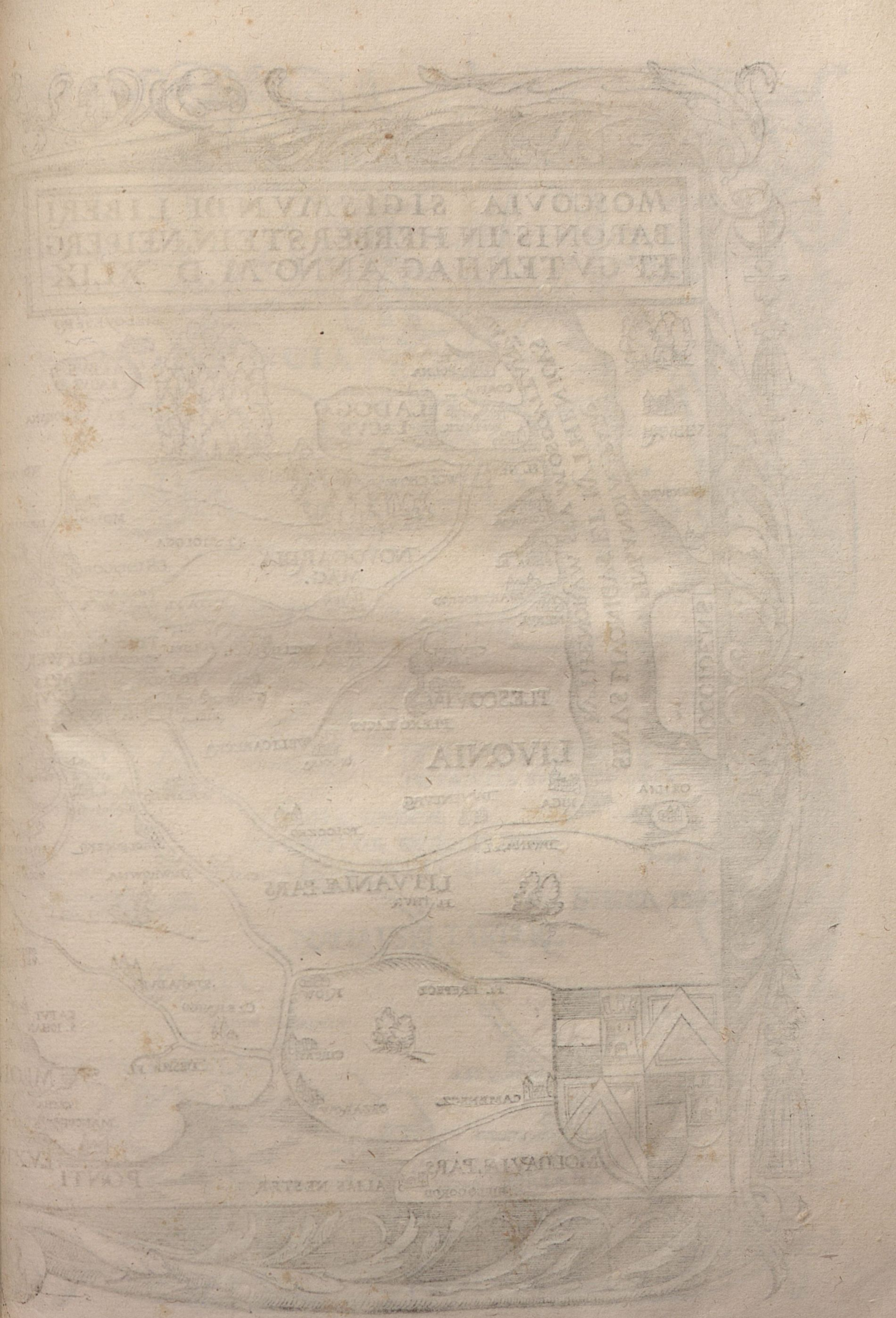

UVA. BHSC. SC 05845_2

MOSCOVIA SIGISMVNDI LIBERI BARONIS IN HERBERSTEIN, NEIPERG, ET GVTENHAG ANNO M.D XLIX

MARE GLACIALE
FL MESEN. PECZORA
YSSA
PINEGA
CIRCO
KVLVYO
FL CILMO
MESEN
COLMOGOR
MONTES DICTI
AVREA ANVS
SLATA BABA
OBEACAS
OBV FL
IVHRA INDE VNGARORV ORIGO
DWINA PROVINCIA
FL ARTANICZA
FL SOSSA
FL SILVT
CINGVLVS TERRA
CVMBALICK REGIA IN KYRAY
VSTINGO
FL. PINEGA PECZORA FL
TLROM
TVMEN
KASTROMA
PERMIA PROVINCIA
FL. VISTOROIA
KITHAY LACVS
PERMIA
FL. IVG
KLINOW
FL. VIACKHA
WOLGA
CZEREMISSA POPVLI
ORLOW
CHOTELNICZ
SLOVODA
FL. RECZICZA
VLODIMERIA
MVROM
OCCA
BASILOWGOROD
CASAN
CA SIMOW GOROD
NOVOGARDIA INFERIOR
FL. SVRA
FL. VIAGLA
KAN
MORDVA POPVLI
FL. VIECZNA
DON RVTHENICE TANAIS
9 18 27 36 45 54 63 72 81 90
DISTANTIA PER MILIARIA
ORIENS
TANAIS FONTES
FL WOLGA RVTHENICE
EDEL TARTARICE
RHA GRECÆ
IAICK FL
WELIKIPREVOS. SEV TRAIECTVS MAGNVS
SIBIER PROVINCIA
NAGAJVSKI TARTARE
TARTARIA
CIRCASI PETIGOISKY
CIRCASI POPVLI
ASTRACHAN
SORAVCZIK
SCHAMACHI
MARE CASPIVM
MEOTIS PALVS
CAPHA
MANCVP
CAPVT S. IOHAN
STARADVB
CZERNIGO
DESNA FL
KIOW
FL. PREPECZ
CIRCASI
CAMENECZ
ORZAROW
MOLDAVIÆ PARS
BIELOGOROD
ALIAS NESTER
PONTI EVXINVS
DIES
OCCIDENS
SINVS LIVONICVS RVTHENICVS
FINLANDIÆ PARS
LIVONICVS ET RVTHENORVM, SEV MOSCOVITARVM FINES
VIBVRG
ROSENBVRG
FL POLNA
CORELA FL
RESTNACK
LADOGA LACVS
ALBVS LACVS
FL SCHOKSNA
BIELOYESERO
FL NEVA FL
WOLCHOW
WOLCHDA FL
COPORIA
PINSA FL
IWANOWGORD
NERVA
NOVOGARDIA MAG.
ILMEN LACVS
MSTA FL
TERSACK
FL. MOLOGA
MOLOGA
IAROSLAW
CHLOPIGOROD
FL SNA
FL LOVA
TWERSA
FL IAVSA
WELIKYLVCH
RVSSA
CSVDIN LACVS
PLESCOVIA
PLEXO LACVS
WOLGA LA
OTWER
FRONOW
TOROPEZ
BIELA
DWINA
VIESNA
MOSCOVIA
COLVGA
FL WELICARECKA
OPOCZKA
LIVONIA
OXILIA
RIGA
DVNENBVRG
POLOCZKO
WILEPSKO
DROGOBVSH
FL SCHA
MSCENSK
OCCA FL
DWINA FL
LITVANIÆ PARS
FL THVR
ORSA
DOWROWNA
S. MOLENCZKO
MINOR TARTARIA VEL DONECZ
STARADVB
CZERNIGO
CAPVT S. IOHAN
DESNA FL
CAPHA
MANCVP
MEOTIS PALVS
PONTI EVXINVS
FL PREPECZ
KIOW
CIRCASI
CAMENECZ
ORZAROW
MOLDAVIÆ PARS
BIELOGOROD
ALIAS NESTER

UVA. BHSC SC 05845_2

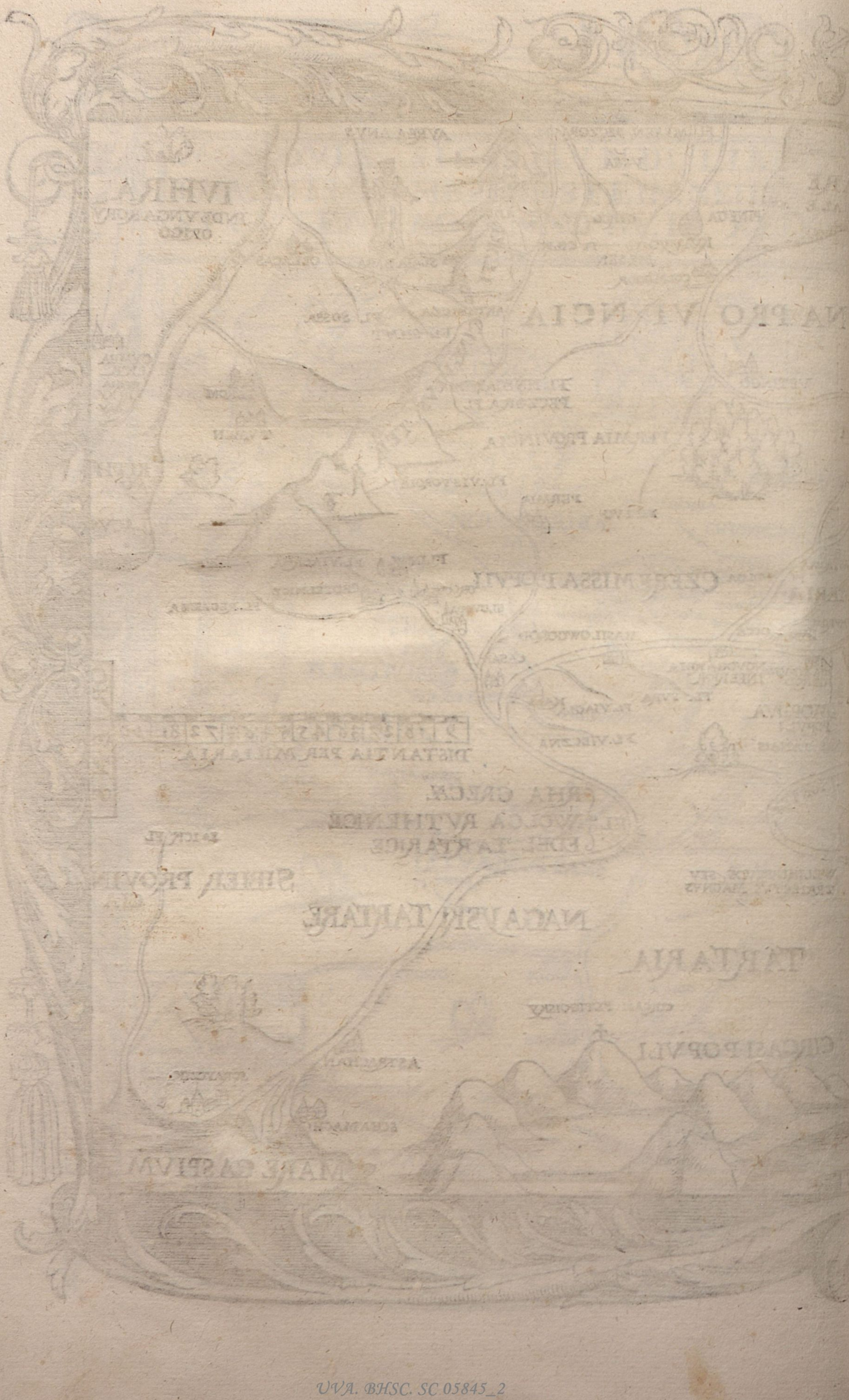

UVA. BHSC. SC 05845_2

Russorum Rex & Dominus sum, iure paterni
Sanguinis: imperij titulos à nemine, quauis
Mercatus prece, uel precio: nec legibus ullis
Subditus alterius, sed Christo credulus uni,
Emendicatos alijs aspernor honores.

UVA. BHSC. SC 05845_2

MOSCOVVIAM mihi descripturo, quæ Russiæ caput est, suamq; ditionem per Scythiam longè lateq; extendit, pernecessarium erit, candide Lector, multas in hoc opere septentrionis parteis attingere, quæ non solum priscis, sed etiam nostræ ætatis authoribus non satis cognitæ fuerunt: quo fiet, ut nonnunquam ab eorum scriptis dissentire cogar. Ne cui tamen uel suspecta, uel arrogans uideatur mea, in hac re sententia, equidem fateor me non semel, sed iterum, dum Diui MAXIMILIANI Imperatoris, ac eius nepotis Ro. Regis Domini FERDINANDI legationibus fungerer, Moscouuiam, tanquam in re præsenti (ut dici solet) uidisse, ac perlustrasse: maiorẽ tamen partẽ ex eius loci hominibus, tũ peritis, tum fide dignis cognouisse: nec unius alterius'ue relatu fuisse contentum, sed multorũ constantibus sententijs fretum, ac etiam Slauonicæ linguæ (quæ cum Rhutenica & Moscouuitica eadem est) cognitione beneficioq; adiutum, hęc nõ solum ut auritum, sed etiam oculatum testem, non fucato orationis genere, sed aperto & facili perscripsisse, ac posteritatis memoriæ prodidisse.

Cæterùm, quemadmodũ quælibet natio suum quendam pronunciandi morem habet, ita & Rhuteni facere, literasq; suas uariè connexas, coniunctas'ue, nobis inusitata quadam ratione proferre solent: adeò ut, qui eorum pronunciationẽ non singulari diligentia obseruauerit, is neq; scisciari quicquam commodè, neq; cognoscere certi aliquid ab illis poterit. Equidem in Russiæ descriptione, cum Rhutenicis uocabulis in rerum, locorum, ac fluuiorũ appellationẽ non temerè usus sim, uolui iam inde ab initio literarum quarundam connexionem ac uim paucis ostendere: qua animaduersa, Lector pleraq; facilius cognoscere, & aliquando plura fortasse inquirere poterit.

Basilius, etsi Rhuteni per Vu cõsonantẽ scribant et proferãt, cum tamẽ apud nos inoleuerit per B scribi & proferri, non uidebatur mihi per Vu scribẽdum.

C aspirationi præposita, non per Ci, uel schi, ut pleræq; nationes solent, sed per Khi, Germanorum quodammodo more, est exprimenda: ut in dictione Chiovuia, Chan, Chlinovua, Chlopigrod, &c.

Præposita uerò Z duplæ, sonorius aliquanto proferenda: ut Czeremisse, Czernigo, Czilma, Czunkas, &c.

G Rhuteni, præter aliorum Slauorum morem, per h aspirationem, Bohemico propemodum more proferunt: ut cum Iugra, Vuolga scribunt: Iuhra, Vuolha pronunciant.

I litera ut plurimum uim consonantis obtinet: ut in Iausa, Iaroslavu, Iamma, Ieropolchus, &c.

Th ferè per ph proferunt: ita Theodorum ipsi Pheodorum, seu Feodorum appellant.

V quando uim consonantis habet, eiusdem loco vu literam, quam Germani per b latinum exprimunt, posui: ut in Vuolodimeria, Vuorothim, Vuedrasch, Vuiesma, Vuladislaus. Eadem porrò in medio uel fine dictionis posita, eandem uim seu sonum obtinet: ut Oczakovu, Rostovu. Diligenter igitur obseruabit Lector huius literæ uim, ne una & eadem dictione depraua-tè prolata, diuersas res interrogasse, intellexisse'ue uideatur.

Præterea in Rhutenorum Annalibus, origine, rebus'que gestis uertendis, non eo, quo nos, sed quo ipsi utuntur, annorum numero usi sumus: ne, dum ab ipsorum scriptis discreparemus, correctores uerius quàm fidi interpretes uideremur.

UVA. BHSC. SC 05845_2

RERVM MOSCOVITICARVM COMMENTARII, SIGISMVNDO LIBERO BARONE in Herberstain, Neyperg & Gueten-hag, Autore.

RVSSIA unde nomen habeat, uariæ extant opiniones. Sunt enim qui eam à quodam Russo, fratre seu nepote Lech, principe Polonorum, perinde ac si ipse Rhutenorũ princeps fuisset, nomen accepisse uolunt. Alij autem à quodam uetustissimo oppido, Rusco dicto, non longè à Novuogardia magna. Quidam uerò à fusco eius gentis colore. Plericq; nomine mutato, à Roxolania Russiam cognominatam esse putant. Verùm eorum qui hasce asserunt opiniones, tanquam uero haud consonas, Mosci refutant, asserentes Rosseiam antiquitus appellatam, quasi gentem dispersam, seu disseminatam: id quòd nomen ipsum indicat. Rosseia etenim, Rhutenorum lingua, disseminatio, seu dispersio interpretatur. quod uerum esse, uarij populi incolis etiam permixti, & diuersæ prouinciæ Russiæ passim intermixtæ ac interiacentes, apertè testantur. Vndecunq; nomen acceperit, certè populi omnes, qui lingua Slauonica utuntur, ritum ac fidem Christi Græcorum more sequũtur, gentiliter Russi, latinè Rhuteni appellati, ad tantam multitudinem excreuerunt, ut omnes intermedias gentes aut expulerint, aut in suum uiuendi morem pertraxerint: adeò ut omnes nunc uno & communi uocabulo Rhuteni dicantur.

Slauonica porro lingua, quę hodierno die corrupto nonnihil uocabulo Sclauonica appellatur, latissimè patet: ut qua Dalmatæ, Bossnenses, Chroati, Istrij, longoq; secundum mare Adriaticum tractu forum Iulij usq;, Carni, quos Veneti Charsos appellant, item Carniolani, Carinthij, ad Drauum fluuium usq;: Stirij uerò infra Gretzium, secũdum Mueram Danubiũ tenus, indeq; Mysij, Seruij, Bulgari, alijq; Constantinopolim usque habitantes, Bohemi præterea, Lusacij, Silesij, Moraui, Vagiq; fluuij in regno Hungariæ accolæ: Poloni item, & Rhuteni latissimè imperantes, & Circasi Quinquemõtani ad Pontum, denique per Germaniam ultra Albim in septentrionem Vuandalorum reliquię sparsim habitantes utuntur. Hi etsi omnes se Slauos esse fatentur, Germani tamen à solis Vuandalis denominatione sumpta, omnes Slauonica lingua utentes, Vuenden, Vuinden, & Vuindisch, promiscuè appellant.

Cæterùm Russia montes Sarmaticos haud longè à Cracouia attingit, & secundum fluuium Tyram, quem incolæ Nistrum uocant, ad Pontũ Euxinum atq; Boristhenem usq; fluuium protendebatur: sed ante aliquot annos Albam, quæ aliàs Moncastro appellatur, quæq;

UVA. BHSC. SC 05845_2

ad oſtia Tyræ ſita,ſub ditione Vualachi Moldauienſis erat, Thurca occupauit. Præterea Rex Thauriciæ Boryſthenem tranſgreſſus, lateq; omnia uaſtans, duo ibi caſtra exædificauit: quorum alterum Oczakovu nomine, nõ longè ab oſtijs Boryſthenis ſitum,nũc Thurca pariter occupat: ubi ſolitudines hodie ſunt inter utriuſque fluuij oſtia. Porrò aſcendẽdo iuxta Boryſthenem, deuenitur ad oppidum Circas, occidentem uerſus ſitum:atque inde ad uetuſtiſsimam ciuitatem Chiovuiam, quondam Ruſsiæ metropolim. ubi traiecto Boryſthene,eſt prouincia Sevuera, adhuc habitata: ex qua rectà in orientem procedenti occurrunt Tanais fontes. Longo deinde ſecundum Tanaim, ad confluxum ſcilicet Occæ & Rha fluuiorum,itinere emẽſo, tranſeundo deniq; Rha longiſsimo tractu in mare uſq; Septentrionale,pòſt inde redeundo, circa populos Regi Svuetiæ ſubditos, & ipſam Finlandiam,ſinumq; Livuonicum,atq; per Livuoniam,Samogithiam, Maſovuiam deniq; & Poloniam uſq; reuertendo, Sarmaticis tandem montibus terminatur, duabus duntaxat prouincijs, Lithvuania ſcilicet & Samogithia interiectis:quæ duæ prouinciæ licet Rhutenis intermixtæ ſint, ac proprio idiomate rituq; Romano utantur,earum tamen incolæ ex bona parte ſunt Rhuteni.

Principum qui nunc Ruſsiæ imperant, primus eſt, Magnus Dux Moſcovuiæ, qui maiorem eius partem obtinet: ſecundus,magnus Dux Lithvuaniæ: tertius eſt Rex Poloniæ, qui nunc & Poloniæ & Lithvuaniæ præeſt.

De origine autẽ gentis,nihil habent præter annales infrà ſcriptos, gentem ſcilicet hanc Slauonicam eſſe ex natione Iaphet, atque olim conſediſſe ad Danubiũ, ubi nunc Hungaria eſt & Bulgaria, & tum Norci appellatam:tandem diſpalatam,& per terras diſperſam,nomina à locis accepiſſe,utpote Moravui à fluuio:alij Ozechi, hoc eſt Bohemi:itẽ Chorvuati,Bieli,Serbli,id eſt Seruij, Chorontani dicti,qui ad Danubium conſederant,à Vualachis expulſi,uenientes ad Iſtulã, nomen Lechorum à quodam Lecho Polonorũ principe, à quo Poloni etiamnum Lechi uocantur,acceperunt. Alij Lithvuani,Maſouienſes,Pomerani:alij ſedentes per Boryſthenem, ubi nunc Chiovuia eſt,Poleni dicebantur: alij Drevuliani,in nemoribus habitantes: alij in Dvuinam & Peti,dicti Dregovuici: alij Poleutzani, ad fluuiũ Poltæ,qui influit Dvuinam: alij circa lacum Ilmen,qui Novuogardiam occupauerunt, ſibiq; principem Goſtomiſſel nomine cõſtituerunt: alij per Deſnam & Sulã fluuios,Sevueri, ſeu Sevuerski appellati:alij uerò ſuper fontes Vulhæ & Boryſthenis,Chrivuitzi nominati:horũ arx & caput Smolenſco eſt. Hæc annales ipſorum teſtantur.

Qui initiò Rhutenis imperauerint,incertum eſt. characteribus enim carebant,quibus res geſtæ memoriæ mandari potuiſſent. Poſteaquam uerò Michael Rex Conſtantinopolitanus,literas Slauonicas in Bulgariam anno mundi 6406. miſiſſet, tum primum,non ea duntaxat

UVA. BHSC. SC 05845_2

duntaxat quæ tum gerebantur, uerùm etiam quæ à maioribus acceperant, & per longã memoriam retinuerant, ſcribi, inq; Annales eorum referri cœpta ſunt: ex quibus conſtat, Coſeros populum, à nonnullis Rhutenis tributi nomine aſpreolorum pelliculas de ſingulis ædibus exegiſſe, item Vuaregos ipſis imperauiſſe. De Coſeris, unde, aut qui'nam fuerint, nihil præter nomẽ ex annalibus: de Vuaregis itidem, certi quicquam ab illis cognoſcere non potui. Cæterùm cum ipſi mare Baltheũ, & illud quod Pruſsiam, Livuoniam, indeq; pòſt dictionis ſuæ partem à Svuetia diuidit, mare Vuaregum appellarent, putabam equidem, aut Svuetenſes, aut Danos, aut Prutenos, ob uicinitatem, principes illorum fuiſſe. Iam uerò, cum Vuagria famoſiſſima quondam Vuandalorum ciuitas & prouincia, Lubecæ & Ducatui Holſatiæ finitima fuiſse, mareq; hoc quod Baltheum dicitur, ab ea nomen, quorundam ſentẽtia accepiſſe uideatur: illudq; ipſum, & ſinus ille qui Germaniam à Dania, item Pruſsiam, Livuoniam, maritimã denique Moſcovuitici imperij partem à Svuetia ſeparet, & adhuc apud Rhutenos nomen ſuum retineat, atq; Vuaretzokoie morie, hoc eſt, Vuaregum mare appelletur: ad hęc, quo'd Vuandali ea tẽpeſtate potentes erant, Rhutenorum deni q; lingua, moribus atq; religione utebantur: uidentur itaq; mihi Rhuteni ex Vuagrijs, ſeu Vuaregis potius, Principes ſuos euocaſſe, quàm externis, & à religione ſua, moribus, idiomateq; diuerſis, imperiũ detuliſſe. Cum itaq; Rhuteni aliquando inter ſe de principatu contenderent, ac mutuis odiorum facibus inflammati, exortis deniq; grauiſsimis ſeditionibus decertarent: tum Goſtomiſſel, uir & prudens, & magnæ in Novuogardia authoritatis, in medium conſuluit, ut ad Vuaregos mitterent, atque tres fratres, qui illic magni habebantur, ad ſuſcipiẽdum imperiũ hortarentur. mox audito conſilio, legatis miſsis, principes germani fratres accerſuntur: uenientesq; eò, imperium ipſis ultrò delatum, inter ſe diuidunt. Rurick principatum Novuogardię obtinet, ſedemq; ſuã ponit in Ladoga, XXXVI. miliarib. Germanicis infra Novuogardiam magnam. Sinaus conſedit in Albo lacu. Truvuor uerò in principatu Pleſcouienſi, in oppido Svuortzech. Hoſce fratres originem à Romanis traxiſſe, gloriantur Rhuteni: à quibus etiam præſens Moſcovuiæ princeps, ſe genus duxiſſe ſuum aſſerit. Horum autem fratrũ ingreſſus in Ruſsiam, iuxta annales fuit anno mundi 6370. Duobus ſine hæredibus defunctis, principatus omnes Rurick ſuperſtes obtinuit, caſtra inter amicos & famulos diuiſit. moriens filium iuuenem Igor nomine, unà cum regno commendat cuidam Olech propinquo ſuo: qui id, deuictis multis prouinciijs, auxit: arma in Græciam uſque transferens, Biſantium etiam obſedit. & cum triginta tribus annis regnaſſet, atq; in caput ſeu craniũ ſui equi iam olim mortui, pede forte impegiſſet, uermis uenenoſi morſu leſus occubuit. Mortuo Olech, Igor ducta ex Pleſcovuia uxore Olha, imperare cœpit: qui cum exercitu ſuo

UVA. BHSC. SC 05845_2

citu ſuo longius progrediens, Heracleam & Nicomediam uſq; peruenisſet, tandem bello ſuperatus aufugit. póſt à Maldítto Drevulianorum principe, in quodam loco Coreſte nomine, ubi etiam ſepultus eſt, occiditur. Filius autem Svuatoslaus, quem infantem reliquit, cum per ætatem imperare non poſſet, interim mater Olha regno præfuit: ad quam cum Drevuliani uiginti internūcios miſiſſent cum mandatis, ut eorum Príncipi nuberet: Olha nuncios Drevulianorum uiuos obrui iuſsit, ſuoſq; interim legatos ad eos miſit, nimirum ſi ſe príncipem & dominam expeterent, ut plures atq; præſtantiores procos mitterēt. mox alios ſelectos quinquaginta uiros ad ſe miſſos in balneo combuſsit: alioſq; legatos iterum miſit, qui aduentum ſuum annunciarent, iuberentq; apparare aquam mulſam, aliaq; ex more ad parentandum marito defuncto neceſſaria. Porrò ad Drevulianos cum ueniſſet, maritū deplanxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia illorum occidit. mox Chiovuiā reuerſa, exercitum conſcripſit: contra Drevulianos progreſſa, uictoriam reportauit, fugientes in caſtrum perſecuta, obſidione ad integrum annum preſsit. pòſt interpoſitis conditionibus, tributum illis de qualibet domo, tres uidelicet columbas, totidemq; paſſeres imperat: acceptasq; in tributum aues, continuò alligatis ſub alas igneis quibuſdam inſtrumentis, dimittit. auolantes columbæ, ad ædes conſuetas redeunt, reuolantq;, & caſtrū incendunt. inflammato iam caſtro diffugientes, aut occiduntur, aut capti uenduntur. Occupatis itaq; omnibus Drevulianorum caſtris, ulta mariti mortem, Chiovuiam reuertitur. Dein anno mūdi 6463. in Græciam profecta, baptiſmum ſub Rege Ioanne Conſtātinopolitano ſuſcepit: commutatoq; nomine Olhę, Helena uocata eſt: ac magnis poſt baptiſmum à Rege munerib. acceptis, domum reuertitur. Hæc prima inter Rhutenos Chriſtiana fuit, ut annales eorum teſtantur, qui eam ſoli æquiparant. Sicuti enim ſol ipſum mundum illuminat, ita & ipſa Ruſsiā fide Chriſti illuſtraſſe dicitur. Svuatoslaum autem filium ad baptiſmum nequaquam perducere potuit. qui cum adoleuiſſet, ſtrenuus ac promptus ſtatim omnes bellicos labores, periculáq; conſueta, non detrectauit: in bello nulla impedimenta, ne uaſa quidem coquinaria exercitui ſuo permiſit. carnibus toſtis duntaxat utebatur, humi requieſcens, ſella capiti ſubiecta. Vicit Buſgaros, ad Danubium uſq; progreſſus: inq; ciuitate Pereaslavu, ſedem ſuam poſuit, ad matrē atq; conſiliarios ſuos dicens: Hæc enim ſedes mea, in medio regnorum meorum: ex Græcia ad me adferuntur Panodocki, aurum, argentum, uinum, uariiq; fructus: ex Hungaria, argentū & equi: ex Ruſsia Schora, cera, mel, ſerui. Cui mater: Iam iam moritura ſum, tu me ubicunque uolueris ſepelito. itaq; pòſt triduò moritur, atq; à nepote ex filio Vuolodimero iam baptiſato in numerum ſanctorū refertur, dieſq; undecimus Iulij ſacer illi dicitur.

Svuatoslaus, qui poſt obitum matris regnabat, dimiſit prouin-

cias

UVA. BHSC. SC 05845_2

filijs: Ieropolcho Chiouuiam, Olegæ Drevulianus, Vuolodimero Novuogardiam magnam. Nam Novuogardēſes impulſu cuiuſdam mulieris Dobrinæ, Vuolodimerum Principem impetrarunt. erat enim Novuogardiæ ciuis quidã Calufcza paruus dictus, qui habuit duas filias, Dobrinam & Maluſchã. Maluſcha erat in gynęcio Olhę, quã impręgnauerat Svuatoslaus, & ex ea Vuolodimerũ ſuſceperat. Svuatoslaus cum filijs proſpexiſſet, pergit in Bulgariam, Pereaslavu ciuitatem obſidet, capitq́; Baſilio & Conſtantino Regibus bellum denunciat. at hi legatis miſsis pacem poſcebãt, & quantũ exercitum haberet, cognoſcere ab eo propterea cupiebant, quòd tributum daturos ſe iuxta numerum exercitus, ſed falſo, pollicebãtur. mox cognito militum numero, exercitũ ſcripſerunt. Pòſt cum uterq; exercitus conueniſſet, Rhuteni Græcorum multitudine terrentur: quos cum pauidos uideret Svuatoslaus, inquit: Quia locum non uideo, Rhuteni, qui nos tutò capere poſſet: terrã autẽ Ruſsię tradere inimicis, nunquam in animum induxi: fortiter cõtra illos pugnando, aut mortem oppetere, aut gloriã reportare, certum eſt. Etenim ſi ſtrenuè pugnando occubuero, nominis immortalitatem: ſi uerò fugiam, perpetuam inde ignominiam ſum relaturus. & cum hoſtiũ multitudine circumuentis effugere non liceat, ſtabo ergo firmiter, caputq́; meum in prima acie, pro patria, omnibus periculis obijciã. Cui milites: Vbi caput tuum, ibi & noſtrum. Mox confirmato milite, in aduerſum hoſtem raptus, magno impetu facto, uictor euadit. Terram dein Græcorum uaſtantem, reliqui Græcię Principes muneribus oppugnant. aurum autem & panadockmi (ut eſt in Annalibus) munera cum ſpreuiſſet, recuſaſſetq́; ueſtimẽta autem & arma à Græcis iam denuò ſibi miſſa accepiſſet: tanta eius uirtute, Greciæ populi permoti, Reges ſuos conuenientes: Et nos, inquiunt, ſub eiuſmodi rege eſſe cupimus, qui non aurum, ſed arma magis amat. Appropinquante Conſtantinopolim Svuatoslao, Græci magno ſe redimẽtes tributo, eum à finibus Græciæ auertunt. quem tandem anno mũdi 6480. Cures princeps Piecenigorum, ex inſidijs interfecit. & ex cranio eius poculũ faciens, auro circundato, literis in hanc ſententiam ſignauit: Quærendo aliena, propria amiſit. Mortuo Svuatoslao, quidam ex eius primoribus Svuadolt nomine, Chiovuiam ad Ieropolchum profectus, maximo eum ſollicitans opere atq; ſtudio, quo Olegam fratrem regno expelleret, quòd filium ſuum Lutam necaſſet, Ieropolchus eius perſuaſione adductus, bellum fratri infert: exercitumq; eius, Drevulianos ſcilicet, profligat. Olega autem fugiens in quoddam caſtrum, à ſuis exclufus, impetuq; facto, ex quodam põte detruſus ac deiectus, multis ſuper eum cadentibus, miſerè adobruitur. Ieropolchus caſtro occupato fratrem quærens, corpus eius inter cadauera repertum, & ad ſuum conſpectum allatũ aſpiciens: Svuadolte, inquit, ecce hoc tu concupiuiſti. pòſt ſepelitur. Interfectũ ſepultumq; Olegam, cum Vuolodimerus

UVA: BHSC. SC 05845_2

Iodimerus accepisset, relicta Novuogardia, ultra mare ad Vuaregos profugit. Ieropolchus autem Novuogardiæ suum locum tenẽtem imponens, totius Russiæ monarcha efficitur. Vuolodimerus Vuaregorum auxilio comparato reuersus, locumtenentem fratris Novuogardia expulit, fratríq; bellum prior denunciat. sciebat enim, ipsum contra se arma sumpturum. Interea temporis mittit ad Rochvuolochdam principem Pescovuiæ (nam & ipse ex Vuaregis illuc cõmigrauerat) & filiam suam Rochmidam uxorẽ petit. filia autem non Vuolodimero, quòd eum ex illegittimo thoro natum sciebat, sed Ieropolcho fratri, quẽ breui se pariter expetiturum putabat, nubere uoluit. Vuolodimerus, quòd repulsam passus esset, Rochvuolochdæ bellum infert: eumq; unà cum duobus filijs occidit, Rochmidam uerò filiam sibi iungit, atq; post Chiovuiam cõtra fratrem progreditur. Ieropolchus cum fratre inire prælium cum non auderet, occlusit se Chiovuiæ. Vuolodimerus dum Chiovu oppugnat, occultum mittit nunciu ad Blud quendam Ieropolchi intimum cõsiliarium: quem patris appellatione dignatus, rationem interficiendi fratrẽ ex eo petit. intellecta petitione Vuolodimeri, pollicetur Blud semet dominum suum interfecturum, consulens Vuolodimero, castrum ut oppugnet: Ieropolchum autem monet, in castro ne maneat, exponens multos ex suis ad Vuolodimerum defeciss e. Ieropolchus consiliario suo fidem habens, fugit Roden, ad ostia Iursæ, sé q; ibi aduersus fratris uim tutum fore putat. Vuolodimerus deuicta Chiovuia, Roden exercitũ transferens, longa & graui obsidione Ieropolchũ premit. Pòst longa inedia exhausti, cum obsidionem tolerare diutius non possent, cõsulit Blud Ieropolcho, ut pacem cum fratre, se longè potentiore, faciat: Vuolodimero autem interim nihilominus nunciat, se sibi fratrem suum mox traditurum, adducturumq;. Ieropolchus secutus consilium ipsius Blud, fratris se arbitrio atq; potestati permittit, conditionem hanc ultro offerens, nempe, quicquid ex gratia sua sibi rerum cõcessurus esset, in eo sese gratũ futurum. Vuolodimero conditio oblata, haudquaquam displicet. Mox Blud monet dominum, ut ad Vuolodimerum iret, quod tamen Vueraſco pariter Ieropolchi cõsiliarius prorsus dissuadet: sed huius cõsilium negligens, ad fratrem pergit. ingrediẽs per portã, à duobus Vuaregis, Vuolodimero interim ex quadam turri despiciente, occiditur. quo facto, fratris uxorem natione Græcam stuprauit: quam Ieropolchus pariter, priusquã in uxorem duxisset, monialẽ impregnauerat. Hic Vuolodimerus multa idola Chiovuiæ instituit. primum idolum, Perum dictum, capite argẽteo, cætera lignea erant: alia, Vslad, Corsa, Dasvua, Striba, Simaergla, Macosch, uocabantur: quibus immolabat, quæ aliàs Cumeri appellabantur. Vxores habuit plurimas, ex Rochmida autem suscepit Isoslaum, Ieroslaum, Servuoldum, et duas filias. Ex Græca, Svuetopolchum.

UVA. BHSG. SC 05845_2

polchum. Ex Bohema, Saslaũ: item ex alia Bohema, Svuatoslaum, Stanislaũ. Ex Bulgara, Boris & Chleb. Habebat præterea in alto castro trecentas concubinas: in Bielgrad, similiter trecentas: in Berestovuo, Selvui ducentas. Vuolodimerus cum sine impedimento totius Russiæ esset monarcha factus, uenerant ad eum ex diuersis locis Oratores, hortantes, ut se eorũ sectæ adiungeret. Varias autem cum uideret sectas, misit & ipse Oratores suos, qui perquirerẽt cõditiones et ritus singularũ sectarum. tandem cum alijs omnibus fidem Christianam Græco ritu prætulisset, elegisseq́ꝫ, missis Oratoribus Cõstantinopolim ad Basilium & Constantinũ Reges, Annam sororem, uxorem sibi si darent, se fidem Christi, cum omnibus subditis suis suscepturũ, et restituturũ illis Consum, et alia omnia, quę in Græcia possideret, pollicetur: re impetrata, cõstituitur tempus, eligitur locus, Corsun. quò cũ uenissent Reges, baptisatus Vuolodimerus, commutatoq́ꝫ nomine Vuolodimeri, Basilio illi nomẽ imponitur. Nuptijs celebratis Corsun unà cũ alijs, sicuti promiserat, restituit, Hæc acta sunt anno mũdi 6469. à quo tempore Russia in fide Christi permansit. Anna moritur XXIII. anno post nuptias, Vuolodimerus uerò anno post obitum uxoris quarto decessit. Is ciuitatem intra Vuolham & Occam fluuios sitam cõdidit, quam à suo nomine Vuolodimeriam nominauit, eamq́ꝫ Rhussię metropolim constituit. Inter sanctos tanquam Apostolus, solenni die uidelicet 15 Iulij, quotannis ueneratur. Mortuo Vuolodimero, dissidentes inter se filij eius, uariè de regno præsumentes, decertabant: adeò ut qui potentior esset, alios se inferiores imbecilliores ue opprimeret, regnoq́ꝫ pelleret. Svuatopolchus, qui principatum Chiovuiensem ui occupauerat, cõstituerat sicarios, qui fratres suos Boris & Chleb conficerent. Interfecti, commutatis nominibus, hic Dauid, ille uerò Romanus uocati, in sanctorum numerum connumerati sunt: quibus etiã 24. dies Iulij sacer est constitutus. Fratribus porrò sic dissidentibus, nihil dignũ memoria interim ab eis gestũ est, nisi proditiones, insidias, simultates, intestinaq́ꝫ bella audire uelles. Vuolodimerus Sevuoldi filius, cognomento Monomach, uniuersam Russiam rursus in monarchiã redegit, relinquens post se insignia quædã, quibus hodierno die in inaugurãdis principibus utũtur. Moritur Vuolodimerus anno mundi 6633. nec post eum filij eius, neque nepotes quicquam posteritate dignum, usq́ꝫ ad tempora Georgij & Basilij, gesserunt: quos Bati rex Tartarorũ bello uicit, interemitq́ꝫ: Vuolodimeriam, Moscovuiam, atq́ꝫ bonam Russiæ partem exusit, & deprædatus est. Ab eo tempore, anno scilicet mundi 6745. usq́ꝫ ad præsentem Basilium, omnes ferè Russiæ principes Tartarorũ non solum tributarij erant, uerum etiam Tartarorum arbitrio Rhutenis ambiẽtibus singuli principatus deferebãtur. Lites denicq́ꝫ inter illos de successione principatuum, aut hæreditatum gratia exortas, licet

UVA. BHSC. SC 05845_2

Tartari discernentes, cognoscentes'que decidebant, nihilominus tamen bella sæpe inter Rhutenos & Tartaros oriebãtur: inter fratres autem uarij tumultus, expulsiones & permutationes regnorum & ducatuũ erãt. Nam Dux Andreas Alexandri, impetrarat magnum Ducatum: quem cum occupasset Demetrius, frater Andreas impetrato Tartarorũ exercitu, illum expulit, multaq; nepharia per Russiam perpetrauit. Item Dux Demetrius Michaelis, interfecit apud Tartaros Ducem Georgium Danielis. Asbeck Tartarorum Rex, arrepto Demetrio, capitali eum pœna affecit. Contentio erat de magno Ducatu Tvuerensi, quem Dux Simeon Ioannis, cum à Tartarorum Rege Zanabeck peteret, annuũ ab eo tributum poscebat: quod ne penderet, primores largitione corrupti, pro eo intercedentes effecerant. Deinde anno 6886. Magnus Dux Demetrius uicit bello magnum Tartarorum regem, nomine Mamaij. Item tertio anno post, eundem iam denuò usqadeò fudit, ut plus quàm tredecim millibus passuum terra cadaueribus obruta esset. Anno post eundem conflictum secundo, superueniens Tachtamisch Rex Tartarorum, Demetrium profligauit, Moscovuiam obsedit & occupauit: interempti ad sepeliendum octoginta uno Rublo redimebantur, summa computata 3000. Rublorum fuit. Magnus Dux Basilius, qui præsidebat anno 6907. Bulgariam, quæ ad Vuolhiam sita est, occupauit, Tartaros'que eiecit. Is Basilius Demetrij reliquit unicum filium, quem cum non diligeret, quòd Anastasiam uxorem, ex qua illum susceperat, adulterij suspectam haberet, magnum Ducatum Moscovuiæ non filio moriens, sed Georgio fratri suo reliquit. Cum autem plerique Boiaronum filio eius, tanquam legitimo hæredi atque successori, adhærerent, animaduertens hoc Georgius, ad Tartaros properat, supplicat Regi ut Basilium accersat, atque utri iure Ducatus debeatur, decernat. Rex impulsu cuiusdam consiliarij sui, qui partes Georgij fouebat, præsente Basilio, cum sententiam pro Georgio diceret, prouolutus ad genua Regis Basilius, orat, fas ut sit sibi loquendi. Mox annuente Rege, inquit: Quanquam tu sententiam super literis mortuis tulisti, spero meas tamen, quas mihi sigillo aureo communitas dedisti, quòd uelles me magno Ducatu inuestire, adhuc uiuas, longè maioris efficaciæ atq; authoritatis esse. rogatq; Regem, ut uerborum suorum esset memor, promissisq; stare dignetur. Ad hæc Rex, iustius esse respondit, uiuarum literarum promissa seruare, quàm mortuarum rationẽ habere. Tandem Basilium dimittit, Ducatuq; inuestiuit. Molestè id ferẽs Georgius, exercitu congregato, Basilium expulit: quod Basilius susq; deque tulit: seq; in principatum Vglistz, sibi à patre relictum, recepit. Georgius magno Ducatu, quoad uixit, quietè potitus est, quẽ testamento nepoti suo Basilio legauit: quòd Andreas & Demetrius filij Georgij, ceu priuati hæreditate, grauiter tulerũt. atq; ideò Moscovuiam

UVA. BHSC. SC 05845_2

vuiam obsederunt. Basilius, qui monasterium sancti Sergij ingressus erat, cum hæc audiret, illico exploratores constituit: præsidijsq; dispositis cauit, ne ex improuiso opprimeretur. Quod cum animaduerterent duo illi fratres, inito consilio, certos currus armato milite cõplent, ac ueluti mercibus onustos eò mittunt: ibiq; cum hinc inde ducerẽtur, iuxta uigilias nihil periculi suspicãtes inuadũt, capiuntq;. Capitur & Basilius in monasterio, atq; excæcatus ad Vglisez una cum coniuge mittitur. Pòst Demetrius, ubi infestam sibi communitatem nobilium, eamq; ad Basilium cæcum deficere uidet, mox Novuogardiam profugit, relinquens filium Ioannem: ex quo postea natus est Basilius Semeczitz, qui etiã me tum in Moscovuia existente, in uinculis detinebatur, de quo infrà plura. Demetrius autem dictus fuit cognomẽto Semecka, unde omnes ab eo descendentes Semeczitzi cognominantur. Tandem Basilius cæcus, Basilij filius, quietè magno Ducatu potitus est. Pòst Vuolodimerum Monomach, usq; ad hunc Basilium, Russia carebat monarchis. Filius autem huius Basilij, Ioannes nomine, felicissimus fuit. nam simul ubi Mariam, sororem Magni Ducis Michaelis Tvuerensis, uxorem duxisset, sororium expulit, & occupauit magnum Ducatum Tvuerensem, deinde etiã Novuogardiam magnã: cui postea omnes alij principes, magnitudine rerum à se gestarum cõmoti, seu timore perculsi, seruiebant. Rebus deinde feliciter procedentibus, titulum magni Ducis Vuolodimeriæ, Moscovuiæ & Novuogardię sibi usurpare, monarcham denicq; se totius Russiæ appellare cœpit. Hic Ioannes suscepit ex Maria filium Ioannem nomine, cui in consortem iunxerat filiam Stephani illius magni Vuaiuodæ Moldauiæ: qui Stephanus Mahumetem Thurcarum, Matthiam Hungariæ, & Ioannem Albertum Poloniæ, Reges prostrauerat. Mortua priore coniuge Maria, Ioannes Basilij alteram uxorem duxit, Sophiam, filiam Thomæ, latè quondam in Peloponneso regnãtis, filij inquam Emanuelis, Regis Constantinopolitani ex Palæologorum genere: ex qua suscepit quinq; filios, Gabrielem, Demetriũ, Georgium, Simeonem, & Andream: eisq; uiuens adhuc patrimonium diuisit. Ioanni primogenito monarchatum reseruauit, Gabrieli Novuogardiam magnam consignauit, cæteris alia iuxta arbitrium suum attribuit. Primogenitus Ioannes moritur, relicto filio Demetrio, quem auus in patris mortui locum, iuxta consuetudinem monarchatu inuestiuerat. Aiunt Sophiam hanc fuisse astutissimã, cuius impulsu Dux multa fecit. Inter cætera induxisse maritum perhibetur, ut Demetrium nepotẽ monarchatu moueret, inq; eius locum præficeret Gabrielem. Persuasus nanq; Dux ab uxore, Demetrium in uincula conijcit, detinetq;. tandem moriẽs, eidem ad se adduci iusso: Chare, inquit, nepos, peccaui in Deum & te, quod carceribus mancipatum te afflixi, tecq; iusta hæreditate spoliaui. iniuriam igitur à me tibi illa

UVA. BHSC. SC 05845_2

ıam, obſecro mihi remitte: liber abi, iurecꝫ tuo utere. Demetrius hac oratione permotus, noxam auo facile cõdonat. Egreſſus autem, Gabrielis patrui iuſſu comprehenditur, in'que carceres conĵcitur. Alĵ fame illum ac frigore, pars fumo ſuffocatum putãt. Gabriel, uiuente Demetrio, gubernatorem ſe geſsit: eo uerò mortuo, principatum tenuit, non inauguratus, Gabrielis duntaxat in Baſilĵ nomine cõmutato. Erat Ioãni magno Duci ex Sophia, filia Helena, quã collocauit Alexandro magno Duci Lithuanię, qui poſtea Rex Polonię declaratus eſt. Sperabant Lithuani iã grauiſsimas utriuſcꝫ principis diſcordias eo matrimonio ſopitas fore: at lõgè grauiores inde exortæ ſunt. In ſponſalib. nancꝫ cõcluſum erat, ut templũ Rhutenico ritu in caſtro Vuilnẽſi, deſtinato loco exędificaretur, eiſcꝫ certę matronę ac uirgines eiuſdẽ ritus iungerentur. quẽ cum aliquanto tempore fieri negligerẽtur, ſumit ſocer cauſam belli cõtra Alexandrum: et tripli ci exercitu inſtructo, contra eum progreditur. primũ uerſus prouinciam Sevuerã in meridiem, ſecundũ uerò in Occidentẽ contra Toropecz et Biela inſtituit, tertiũ in medio uerſus Drogobuſch & Smolẽczko collocat. ab ĵſs exercitum in ſubſidĵſs retinet, quò ei maximè, cõtra quẽ Lithvuanos pugnaturos animaduerteret, ſuccurrere poſſet. Poſtcꝫ autem ad fluuium quendã Vuedraſch utercꝫ exercitus ueniſſet, Lithuani duce Conſtantino Oſtroskĵ maxima procerũ & nobiliũ frequentia ſepto, ex quibuſdã captiuis numerũ hoſtium ac ducum quocꝫ cum cognouiſſent, magnã ſpem profligãdi hoſtẽ concipiunt. Porrò cum fluuiolus conflictũ impediret, ab utriſcꝫ tranſitus ſeu uadũ quęritur. Primi autẽ Moſci aliquot, ſuperata ripa, Lithuanos ad pugnam laceſſunt: atcꝫ illi haud timidi reſiſtũt, eoſcꝫ inſequuntur, fugant, ultracꝫ fluuiolum pellunt. mox utrincꝫ acies committuntur, prælium'cꝫ atrox oritur. Interea dum utrincꝫ eodem ardore animorum acriter certarent, exercitus in inſidĵs collocatus, quem pauciſsimi Rhuteni adfuturum ſciebant, ex latere in medios hoſtes inducitur. Lithuani metu perculſi, dilabuntur: imperator exercitus unà cum pleriſcꝫ nobilibus capitur: reliqui perterriti, caſtra hoſti concedunt, ſe & arces Drogobuſch, Toropecz, & Biela pariter dedunt. Exercitus uerò, qui meridiem uerſus proceſſerat, cui præerat dux Machmethemin Tartarus Rex Caſani, fortè Brenſko ciuitatis prędfectũ, quem uernacula lingua Vuaivuodam uocãt, comprehẽdit, Brenſko'cꝫ ciuitate potitur. duo pòſt germani fratres, Baſilĵ patrueles, alter de Staradub, alter uerò Semeczitz dicti, bonam partem prouinciæ Sevuerę poſsidentes, alioqui Lithvuanię ducibus obediẽtes, imperio Moſci ſe tradunt. Sic unico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moſcus, quæ Vuitoldus magnus Dux Lithvuaniæ multis annis, maximiſcꝫ laboribus obtinuerat. Porrò cum hiſce captiuis Lithvuanis, Moſcus crudelius egit, grauiſsimis cathenis uinctos detinuit; egitcꝫ cũ Conſtantino duce, ut relicto domino naturali, ſibi ſeruiret.

UVA. BHSC. SC 05845_2

uiret. qui cum aliam ſpem elabendi non haberet, conditionem acce-
pit. obſtrictuſq; grauiſsimo iuramento, liberatus eſt. Huic porrò
quamuis prædia poſſeſsionesq; pro ſtatus ſui conditione attributæ
eſſent, ijs tamen placari ac detineri adeò non poterat, ut ad primam
occaſionem, per inuias ſyluas redierit. Alexander Rex Poloniæ, ma
gnus dux Lithvuaniæ, qui perpetuò magis pace quàm bello gaude-
bat, relictis omnibus prouincijs et caſtris à Moſco occupatis, libera-
tione ſuorum contentus, pacem cum ſocero fecit. Is Ioannes Baſilij
adeò fortunatus erat, ut prelio Novuogardenſes, ad fluuium Scho-
lona ſuperarit. uictos adegit certis cõditionibus propoſitis, ſe ut do-
minum & principem agnoſcerent: magnã eis pecuniam imperauit:
unde etiam conſtituens prius ibi locumtenentẽ ſuum, abijt. quò, ex-
actis tãdem ſeptem annis, reuerſus, ciuitatem ingreditur auxilio Ar-
chiepiſcopi Theophili: incolas ad miſerrimam ſeruitutem redegit:
arrepto argento & auro, ablatis deniq; omnibus ciuium bonis, inde
ultra trecenta plauſtra bene onuſta abuexit. Ipſe ſemel duntaxat bel-
lo interfuit, cum principatus Novuogardiæ & Tvuerenſis occupa-
bantur. aliàs prælio nunquam adeſſe ſolebat, & tamen uictoriã sem-
per reportabat: adeò, ut magnus ille Stephanus Moldavuiæ Palati-
nus, crebro in conuiuijs eius mentionem faciens, diceret: Illum do-
mi ſedendo & dormitando imperium ſuum augere, ſe uerò pugnan
do quotidie uix limites defendere poſſe. Ille etiam Reges Caſani ex
uoluntate ſua conſtituit, aliquãdo captiuos reduxit, à quibus tamen
poſtremò ſenex maxima ſtrage profligatus eſt. Ille idem primus ca-
ſtrum Moſcovuiæ, ſuamq; ſedem, ut hodie cernitur, muro commu-
niuit. Mulieribus porrò uſq; adeò infenſus erat, ut eius conſpectu, ſi
quæ fortè obuiam ſibi ueniſſent, tantum non exanimarentur. Pau-
peribus à potentioribus oppreſsis, iniuriaq; affectis, aditus ad eum
non patebat. in prandio plerunq; adeò ſe potu ingurgitabat, ut ſo-
mno opprimeretur. inuitatis interim omnibus timore perculſis, ſi-
lentibusq;: experrectus, oculos tergere, ac tum primùm iocari, & hi
larem ſe conuiuis exibere ſolebat. Cæterum & ſi potentiſsimus erat,
Tartaris tamen obedire cogebatur. Aduenientibus namq; Tarta-
rorum Oratoribus, extra ciuitatẽ obuiam procedebat, eosq; ſeden-
tes ſtans audiebat. quam rem uxor eius Græca tam grauiter tulit, ut
quotidie diceret, ſeſe Tartarorum ſeruo nupſiſſe: atq; ideo hanc ſer-
uilem conſuetudinẽ, ut aliquando abijceret, marito perſuaſit, ut æ-
gritudinem Tartaris aduenientibus ſimularet. Erat in caſtro Mo-
ſcovuiæ domus, in qua habitabant Tartari, ut omnia quæ Moſco-
vuiæ agerentur, intelligerent. quod cum ferre uxor pariter non poſ
ſet, certos Oratores inſtituit, munera ampla Reginæ Tartarorũ mit-
tit, ſupplicando, ut eam ſibi domum concederet, donaretq;: uiſione
etenim diuina commonitam, templum ſe eò loci ædificaturam: ita
tamen, ut aliam domum Tartaris ſe aſsignaturam polliceretur. Con

UVA. BHSC. SC 05845_2

sentit hoc Regina, diruitur domus, templumq; eo loco extruitur. sic castro eiecti Tartari, domum aliam nec uiuentibus adhuc, nec mortuis iam ducibus consequi poterant.

Moritur autem Ioannes ille magnus, anno mundi 7014. cui filius Gabriel, postea Basilius dictus, mag. Dux succesit, habens in captiuitate Demetrium nepotem ex fratre, qui auo adhuc uiuente iuxta gentis consuetudinẽ legitimus monarcha creatus erat: & ob id uiuo adhuc, atq; etiam mortuo pòst nepote, solenniter Basilius creari monarcha noluit. Patrem multis rebus imitatus est: ea quæ sibi reliquerat pater, integra custodiuit: ad hæc multas prouincias non tam bello, in quo erat infœlicior, quàm industria, imperio suo adiecit. quemadmodum pater Novuogardiam magnam in seruitutem suam redegerat, ita & ipse Plescovuiam, sociam urbem: item insignem principatum Smolẽczko, qui plus quàm cẽtum annis sub ditione Lithvuanorum fuerat, adeptus est. mortuo etenim Alexãdro Rege Poloniæ, etsi belli causam contra Sigismundum Regem Poloniæ & magnũ Ducem Lithvuaniæ nullã haberet, tamen quia Regem ad pacem magis quàm bellum inclinatum, Lithvuanos uerò bellum pariter abhorrentes uideret, occasionem belli inuenit. Sororem uidelicet suam Alexandri relictam, dicebat ab eis minimè pro dignitate tractari: Regem præterea Sigismundum insimulabat, Tartaros contra se concitauisse. Quare bellum indicit, Smolenczko obsidet, admotis tormentis: nequicquam tamẽ oppugnat. Interea Michael Lyntzky, ex principum Rhutenorum nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summam rerum apud Alexandrũ tenebat, ad magnum Ducem Moscovuiæ profugit, quemadmodum infrà patebit: mox Basilium ad arma hortatur, eiq; promittit, se Smolenczko, si iam denuò obsideretur, expugnaturum: ea tamen lege, ut sibi hunc Principatum Moscus concedat. Pòst cum ad conditiones à Michaele propositas assensus esset Basilius, atq; Smolenczko graui iam denuò premeret obsidione, Lynczky pactionibus, seu largitione uerius urbe potitus, militiæq; præfectos omnes secum in Moscovuiam duxit: uno dũtaxat excepto, qui ad dominum suum, nullo proditionis crimine sibi conscius, redierat. reliqui uerò centuriones corrupti pecunia & muneribus, redire in Lithvuaniam non audebant: & ut culpæ suæ patrocinium prætenderent, iniecerũt metum militibus, dicentes, Si Lithvuaniam uersus iter arripiemus, passim aut spoliabimur, aut occidemur. quo malo perculsi milites, omnes in Moscovuiam profecti sunt, stipendio'que Principis aluntur.

Hac uictoria elatus Basilius, exercitum suum continuò in Lithvuaniam progredi iubet: ipse uerò in Smolenczko manet. Dein cum aliquot propinquiora castra & oppida deditione capta essent, tum primùm Sigismũdus Rex Polonię obsessis in Smolẽczko, coacto exercitu auxiliũ, sed tardius misit, mox occupato Smolẽczko, ubi Lithvuaniam uer-

UVA. BHSC. SC 05845_2

niam uersus Mosci exercitū ire animaduertit, ipse Borisovu iuxta fluuiū Beresina situm, aduolat, atq; inde exercitū suum Constantino Ostroskiȷ duce dimittit. qui cum attigisset Borysthenē, circa Orsam oppidum, quod à Smolenczko XXIIII. miliaribus Germanicis distat, aderat tū iam exercitus Mosci circiter octoginta milia: Lithvuanicus autem non excedebat triginta quinq; milia hominum, adiunctis tamen aliquot bellicis tormētis: Constantinus mense Septemb. die 8. anni 1514. strato ponte, peditem ultra Borysthenem, iuxta Orsam oppidum, transfert: equitatus autem angustum uadum sub ipso castro Orsæ superat. Mox ubi dimidia pars exercitus Borysthenem transisset, nunciatur Ioanni Andreæ Czeladin, cui summa rerum à Mosco erat commissa, ut hanc exercitus partem inuaderet, contereretq;. At ille respondit: Si partem hanc exercitus oppresserimus, supererit altera pars, cui fortè aliæ iungi copiæ possent, atq; ita nobis maius periculum immineret. expectemus tantisper, dum totus exercitus transferatur: tantæ enim sunt nostræ uires, ut sine dubio, nec magno labore, hunc exercitum aut opprimere, aut circumuentum Moscovuiam usq;, ueluti iumenta agere possimus. Tandem, quod unicum restat, totam occupemus Lithvuaniam. Interim appropinquabat exercitus Lithvuanicus. & cum quatuor millibus passuum ab Orsa processisset, utercq; subsistit. Moscorum duę alæ longius ab exercitu recesserant, ut hostem à tergo circumuenirent: acies autem instructa in medio stabat, subductis quibusdam in fronte, qui hostem ad pugnam lacesserent. Ex aduerso Lithvuanus diuersas copias, ordine longo collocabat. singuli etenim principatus, suæ gentis copias, & ducem miserant. atq; ita singulis suus in acie dabatur locus. Tandem cohortibus in fronte constitutis, Mosci classicum canentes, primi in Lithvuanos impetum faciunt. illi haud timidi resistunt, eosq; repellunt. quibus mox aliȷ in auxiliū missi, uicissim Lithvuanos in fugam cōuertunt. sic aliquoties utraq; pars nouis subsidiȷs aucta, alterā repellebat. Postremò maxima ui certatur. Lithvuani studio cedentes ad locum, ubi tormenta bellica collocauerant, quæ in Moscos insequentes conuertūt, extremamq; aciem eorum in subsidiȷs arctius collocatam feriunt, turbant, dirimuntq;. Hoc nouo belli genere Mosci, qui primos duntaxat in acie cum hoste confligentes, in periculo esse putabant, terrentur: turbatiq;, primam aciem iamiam fusam putantes, fugam capessunt. quos Lithvuani conuersi, omnibus copiȷs effusis insequuntur, fugant, cædunt q;. Hanc cædem sola nox ac syluæ dirimerunt. Est inter Orsam & Dobrovunam (quæ quatuor mil. Ger. distant) fluuius Cropivuna dictus, in cuius dubiȷs & altis ripis fugientes, tot Mosci submersi sunt, ut cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiæ præfecti ac consiliariȷ: quorum præstantiores, Constantinus sequenti die lautissimè accepit, dein ad Regem misit: qui per castra Lithvuanica sunt distributi. Ioannes Czeladin cum aliȷs duo-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ijs duobus præcipuis ingraueſcentis iam ætatis ducibus, habebatur in ferreis cõpedibus Vuilnæ. hos ego, cum à Cæſare Maximiliano legatus in Moſcovuiam miſſus eſſem, permittente Rege Sigiſmundo, acceſsi, eosq; conſolabar: aureos præterea aliquot, obſecrãtibus mutuò dederam. Princeps porrò accepta ſuorũ clade, Smolẽczko continuò relinquens, in Moſcovuiam fugit: & ne caſtrum Drogobuſch Lithvuani occuparent, incendi iubet. Lithvuanicus exercitus rectà Smolẽczko ciuitatem contendit, ſed capere eã non potuit: quòd præſidijs impoſitis, Moſcus eam bene firmatã reliquerat: & quòd hyems impendens obſidionem impediebat: tum quòd plurimi poſt conflictum præda onuſti, ſatis ſe effeciſſe rati, domum repetebant: denicq; quòd necq; Lithvuani, necq; Moſci expugnare arces, aut ui capere norunt. Ex ea autem uictoria, præter recuperata citra Smolenczko tria caſtra, Rex nihil reportauerat. Anno poſt hunc conflictum quarto, miſit in Lithvuaniam exercitum Moſcus, atq; intra meatus Dvuinæ fluuij & Poloczko caſtrum conſedit: ac inde bonã exercitus partem, quæ Lithvuaniam abacta præda cæde & incendijs depopularetur, dimiſit. Albertus Gaſtold Poloczkij Vuayuoda una noctium egreſſus, flumine ſuperato, aceruũ fœni, quod ad longam obſidionem congeſſerant Moſci, incendit, hoſtem inuadit: quorum alij cæſi ferro, alij fugiendo ſubmerſi, alij capti, pauci euaſerunt. cæteri, qui palantes Lithvuaniam uaſtabant, pars in locis diuerſis deuicti, alij in ſyluis errantes à colonis trucidati ſunt.

Caſan Regnũ Moſcus quoq; eo tempore, tam nauali quàm equeſtri exercitu erat aggreſſus: ſed re infecta, amiſsis quampluribus militibus rediit. Porrò princeps ille Baſilius, etſi in bello eſſet infeliciſsimus, nihilominus tamẽ à ſuis ſemper, tanq; res fœliciter gereret: laudatur: et cum nonnunquam uix dimidia militum pars domũ redierit, tamen ne unũ quidem prælio eſſe amiſsum dictitant. Imperio, quod in ſuos exercet, omnes facile uniuerſi orbis monarchas ſuperat. & id quod pater incœperat, ipſe perfecit: nimirum omnes principes, & alios quoſuis omnibus caſtris ac munitionibus exuit. Certè fratribus ſuis germanis nec arces permittit, nec etiam confidit. omnes iuxtà, dura ſeruitute premit: adeò ut quemcunq; apud ſe in aula eſſe, aut in bellum ire, aut legationem aliquã obire iuſſerit, obire quoduis ſuis ſumptibus cogatur: exceptis adoleſcentulis filijs Boiaronum, hoc eſt, tenuioris fortunæ nobilium, quos paupertate oppreſſos, quotãnis aſſumere, eosq; inæquali ſtipẽdio propoſito alere ſolet. Porrò quibus in annum ſex aureos numerat, ijs tertio quoq; anno ſtipendium exoluitur: quibus autem in ſingulos annos dantur xij aurei, ij coguntur ad quoduis munus obeundũ ſuis & ſumptibus & equis aliquot, eſſe parati ac expediti. pręſtãtioribus, qui legationẽ aut alia grauiora officia obeunt, aut præfecturæ, aut uillæ, aut prędia, habita cuiuſq; & dignitatis & laboris ratione, attribuũtur: de quibus tamen ſingulis certos

annuos

UVA. BHSC. SC 05845_2

annuos census Principi pendunt. mulcta duntaxat, quam à pauperibus aliquid fortè delinquentibus extorquent, & quædam alia illis cedunt. Huiusmodi autẽ possessiones utendas plerunq; ad sesquiannum permittit. si quem tamen singulari gratia, seu beneuolẽtia complectitur, addit menses aliquot: sed elapso eo tempore, cessat omnis gratia, totóq; sexennio gratis tibi erit deinceps seruiendũ. Erat quidã Basilius Tretyack Dolmatovu, charus principi, & inter intimos Secretarios habitus: quem cum legatũ ad Cæsarem Maximilianum decerneret, seq; ut prępararet, iuberet: ac cum is uiatico se ac sumptibus carere diceret, mox in Bieloyessero captus, inq; perpetuos carceres coniectus, tandem miserrimè periit. cuius tam mobilia quàm immobilia bona Princeps sibi uendicauit. & quãuis ter mille florenorum in prompta pecunia repererat, fratribus tamen ac hęredibus suis ne teruncium quidem dederat. Hoc ita esse, præter communem famam, Ioannes Scriba, qui à Principe, ut mihi res in quotidianos uitæ usus necessarios suppeditaret, constitutus erat, fatebatur: & qui illum simul ubi captus erat, in sua custodia habebat: itidem duo Basilij fratres, Theodorus et Zacharias, qui nobis redeuntibus ex Mosaisco in Smolenczko procuratores erant dati, sic actam rem affirmabant. Quicquid Oratores ad externos Principes missi, precioſi reportant, id Princeps in suũ fiscum reponit, inquiens, aliam ipsis gratiam se facturum: quæ talis est, ut suprà dixi. Oratores enim, Knes Ivuã, Posetzen, Iaroslavuski, & Semen, id est Simeõ, Trophimovu Secretarius, à Cæsare CAROLO Quinto, ad quem missi erant, donati grauibus torquibus aureis, cathenis, Hispanica et ea quidem aurea moneta: item à Cæsaris fratre FERDINANDO Archiduce Austriæ, Domino meo, argẽteis poculis, aureis & argenteis pãnis, Germanica aurea moneta, cum redeuntes nobiscum in Moscouuiam uenissent, Princeps continuò & cathenas & pocula, atq; maiorem partem Hispanicorum aureorum illis ademit. Eius rei ueritatem cum ab Oratoribus inquirerem, alter timens ne Principem suum traduceret, constanter negabat: alter uerò dicebat, Principem iussisse munera Regia ad se deferri, ut ea uideat. Pòst cum sæpius eius rei meminissem, alter, aut ut mentiendi occasionem, si pernegaret: aut periculum, si fortè ueritatem fateretur, effugeret: me posthac frequentare desierat. Aulici denicq; factum nõ negabant, sed respondebãt: Quid tum, si alia gratia illis Princeps rependit? Authoritate sua tam in spirituales quàm seculares utitur, liberè ac ex uolũtate sua de omniũ & uita & bonis constituit: consiliariorum quos habet, nullus est tantæ authoritatis, qui dissentire, aut sibi in re aliqua resistere audeat. Fatentur publicè, uoluntatem Principis, Dei esse uoluntatem: & quicquid Princeps egerit, ex uolũtate Dei agere. ob id etiam clauigerum & cubicularium Dei appellant, exequutorem denicq; uoluntatis diuinæ credunt. Vnde Princeps ipse, si quando preces interponuntur

UVA. BHSC. SC 05845_2

pro captiuo aliquo, aut re alia graui, reſpondere ſolet: Cum Deus iuſſerit, liberabitur. Ita ſimiliter, ſi quiſpiam de re aliqua incerta & dubia quærit, reſpondere communiter ſolent: Deus ſcit, & magnus Princeps. Incertum eſt, an tanta immanitas gentis Tyrannum principem exigat: an tyrannide Principis, gens ipſa tam immanis, tamq; dura crudelisq; reddatur.

A' tempore Rurickh uſq; ad hunc preſentem principem, non alio titulo uſi ſunt principes illi, quàm magnorum Ducum aut Vuolodimeriæ, aut Moſcovuiæ, aut Novuogardiæ, &c. præter Ioannem Baſilij, qui ſe dominum totius Ruſsiæ, & magnum Ducem Vuolodimeriæ, &c. appellabat. Hic uerò Baſilius Ioannis ſibi uendicat & titulum & nomen Regium, in hunc modum: Magnus Dominus Baſilius Dei gratia Rex & Dominus totius Ruſsiæ, & magnus Dux Vuolodimeriæ, Moſcovuiæ, Novuogardiæ, Pleſcovuiæ, Smolenczkiæ, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Viackiæ, Bulgariq, &c. Dominus & magnus Dux Novuogardiæ terræ inferioris, & Czernigovuiæ, Rezaniæ, Vuolotkiæ, Rſchovuiæ, Beloiæ, Roſtovuiæ, Iaroslavuiæ, Bielozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæ, &c. Porrò cum omnes hunc Imperatorem nunc appellant, uidetur neceſſarium, ut & titulum & cauſam huius erroris exponam. Czar Rhutenica lingua Regem ſignificat. cum autem communi Slauonica lingua, apud Polonos, Bohemos, & alios omnes ſumpta quadam conſonantia, ab ultima, & ea graui quidem ſyllaba Czar, Imperator ſeu Cæſar intelligatur: unde omnes qui Rhutenicum idioma ſeu literas non callent, item Bohemi, Poloni, atq; etiam Slaui regno Hungarico ſubditi, alio nomine regem appellãt, nempe Crall, alij Kyrall, quidam Koroll: Czar autem ſolum Cæſarem, ſeu Imperatorem dici exiſtimant: unde factum, ut Rhuteni interpretes audientes Principem ſuum ab externis nationibus ſic appellari, cœperunt & ipſi deinceps Imperatorem nominare, nomenq; Czar dignius eſſe quàm Regis (licet idem ſignificent) exiſtimant. Cæterum ſi euolues omnes eorũ hiſtorias, atq; ſacram ſcripturam, ubiq; Regis nomine Czar, Imperatoris uerò Keſſar reperies. Eodem errore Imperator Thurcarum Czar appellatur, qui tamen non alio eminẽtiore quàm Regis, hoc eſt, Czar titulo ab antiquo eſt uſus. Hinc Conſtantinopolim Czarigrad, quaſi dicas Regiam urbem, Turcę Europei, qui lingua Slauonica utuntur, appellant. Sunt qui principem Moſcovuiæ Album Regem appellant. Ego quidem cauſam diligenter quærebam, cur Regis Albi nomine appellaretur, cum nemo principum Moſcovuiæ eo titulo antea eſſet uſus: imò conſiliarijs ipſis ſæpe data occaſione & apertè dixi, nos non Regem, ſed magnum Ducem agnoſcere. Plericq; tamen hanc Regij nominis rationem eſſe putabant, quod ſub Imperio ſuo Reges haberet: Albi uerò rationem nullam habebãt. Credo autem, ut Perſam nunc propter rubea tegumenta, capitis Kiſilpaſſa, id eſt, rubeum

UVA. BHSC. SC 05845_2

rubeum caput uocant: ita illos propter alba tegumenta, albos appellari. Regis porro titulo utitur ad Roman. Imperatorem & Pontificem, Regem Suetiæ & Daniæ, Magistrum Prussiæ, Liuoniæ: & ut accepi, ad Turcarum principem. ipse uerò à nemine horum, nisi fortè à Liuonieñ. Rex appellatur. Titulis autem antiquitus, tribus circulis triangulo inclusis, uti solebant, quorum primus in supremo circulo hisce uerbis continebatur: Deus noster trinitas, quæ fuit ante omnia secula, pater, filius, & spiritus sanctus: non tamen tres dij, sed unus Deus in substantia. In secundo titulus Imperatoris Thurcarum erat, particula adiecta: Fratri nostro dilecto. In tertio, titulus Magni ducis Moscovuiæ, quo se Regem, & hæredem ac dominum totius Russiæ orientalis & meridionalis fatebatur, in quo communi formulę subiunctum uidimus: Misimus ad te nostrum fidelem Consiliarium. Ad Regem autem Poloniæ huiusmodi titulo utitur: Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Dominus totius Russiæ, & Magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscovuię, Novuogardiæ, Smolenski, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Bolgariæ, &c. omisso Regis titulo. neuter enim horum alterius literas nouo titulo auctas, accipere dignatur. Quod quidem nobis Moscovuiæ existentibus acciderat, cum Regis Sigismundi literas ad se missas, atq; titulo ducis Masovuiæ auctas, Moscus grauatim acceperat.

Scribunt quidam, Moscum à Pontifice Romano & à Cæsare Maximiliano nomen expetiuisse, & titulum Regium. Mihi uerisimile non uidetur: præsertim cum nulli homini infensior sit, quàm summo Pont. & quem non nisi Doctoris titulo dignatur. Cæsarem autem Romanũ non maiorem se existimat: ut ex literis suis apparet, in quibus nomen suum Imperatoris titulo præponit. Nomen item Ducis apud eos dicitur Knes: nec alium maiorem titulum, ut dixi, unquam habuerunt, adiuncta illa dictione, Magnus. nam omnes alij qui unicum principatum habebant, dicebantur Knes: qui uerò plures principatus, atq; alios Knes subiectos sub imperio habebant, Vueliki Knesi, id est Magni Duces appellabantur. neq; alium gradum seu dignitatem habẽt post Boiaros, qui more nostro locum nobilium (ut suprà dixi) seu equitum tenent. In Croacia uerò primores similiter Knesi uocantur: apud nos uerò, sicuti & in Hungaria, non nisi Comitum nomen obtinent.

Morem, quo Principes Moscovuiæ inaugurantur, sequens formula, quam non ita facilè consecutus sum, tibi depinget: & quam usus est Magnus Dux Ioannes Basilij, cum suum nepotem Demetrium, ut antea memini, magnum Ducem & monarcham Russiæ inuestiuerat.

In medio templi diuæ Virginis erigitur tabulatum, super quo tria sedilia, Auo scilicet, Nepoti, & Metropolitano collocantur. Constituitur item suggestum, quod ipsi Nolai uocãt: super quo Ducalis pileus, &

UVA. BHSC. SC 05845_2

leus, & Barma, hoc est ornamentum ducale, ponuntur. Pòst ad constitutum tempus Metropolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, totus' que conuentus ecclesiasticorum, solennibus ornamentis induti adsunt. Magno itaque Duce cum Nepote templum ingrediente, canunt diaconi, Multos annos uni Duci magno Ioanni, secundum consuetudinem. sub hæc Metropolitanus cum toto clero canere incipit orationem diuæ Virginis, & sancti Petri confessoris, quem ipsi more suo miraculosum appellant: qua finita, Metropolitanus, magnus Dux, & Nepos, tabulatum ascendunt, inq; sedilia collocata sedent, nepote interim ab initio tabulati subsistente. Tandem magnus Dux in hæc uerba præfatur: Pater Metropolitane, ex diuina uoluntate à nostris maioribus magnis Ducibus antiqua & hactenus obseruata consuetudine, patres magni Duces, filijs suis primogenitis consignabant magnum Ducatum: & sicut eorum exemplo, genitor meus magnus Dux, me coram se benedixit magno Ducatu: ita ego quoque primogenitum meum Ioannem, coram omnibus magno Ducatu benedixi. Sed quia diuina uoluntate accidit, ut filius ille meus mortem obierit, superstes autem sit unigenitus Demetrius, quem mihi Deus loco filij mei dedit: hunc itaque ego pariter coram omnibus benedico, nunc, & post me, magno Ducatu Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, &c. super quibus & patrem eius benedixeram.

Sub hæc Metropolitanus iubet Nepotem, locum sibi assignatum accedere, & benedicit illi cruce, diaconum' que iubet orationes diaconorum recitare. ipse interim sedendo iuxta illum, capite inclinato quoque orat: Domine Deus noster, Rex Regum, dominus dominantium, qui per Samuelem prophetam elegisti Dauid seruum tuum, & inunxisti illum in Regem, super populum tuum Israel, tu nunc exaudi preces nostras, tuorum indignorum, & respice à sanctuario tuo ad fidelem seruum tuum Demetrium, quem elegisti, exaltare Regem tuis gentibus sanctis, quem redemisti pretiosissimo unigeniti filij tui sanguine: & inunge eum oleo lætitiæ, protege eum uirtute excelsi, pone super caput coronam de lapidibus pretiosis, da illi longitudinem dierum, & in dextram sceptrum Regale: pone illum in sedem iustam, circunda illum omnibus armis iustitiæ, fortifica illum in brachio, & subijce illi omnes linguas Barbaricas: & sit totum cor eius in timore tuo, qui te humiliter audiat: auerte illum à fide mala, & demonstra illi saluum conseruatorem mandatorum sanctæ tuæ uniuersalis Ecclesiæ, ut iudicet populum in iustitia, & iustitiam præstet pauperibus, conseruetq; filios pauperum, & consequatur dein regnum cœleste.

Postea clara uoce loquitur: Sicuti est tua potentia, & tuum est regnū, ita & laus & uirtus sit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, nunc & in secula seculorum. Finita hac oratione, imperat duobus Abbatibus

UVA. BHSC. SC 05845_2

tibus Metropolitanus, ut sibi barma porrigant, quæ unà cum pileo, quodam tegumento serico (quod Schirnikoiu appellant) tecta erat. Mox hanc tradit magno Duci, crucemq; nepotem signat. Magnus autem Dux eam super nepotem ponit. dein Metropolitanus inquit: Pax omnibus. Cui diaconus: Domine oremus. tum Metropolitanus orans: Tibi unico Regi æterno, cui terrenum quoque Regnum creditum: inclinate uos nobiscum, inquit, & orate omnia regnãtem: Conserua illum sub protectione tua, contine illum in regno, ut semper bona & decentia agat, fac clarescat iustitia in diebus suis, amplificatione'que sui dominij, & ut in tranquillitate eius, quietè sine discordia uiuamus, in omni bonitate & puritate. & hæc submissius. alta autem uoce: Tu es Rex mundi, & seruator animarum nostrarum: laus tibi patri, & filio, spirituiq; sancto, nunc & in secula seculorum, amen. Tandem pileum Ducalem à duobus Abbatibus mandato sibi allatum, magno Duci porrigit: ad hæc, cruce Nepotem in nomine patris, & filij, & spiritus sancti signat. pileum porrò magno Duce capiti Nepotis imponente, Metropolitanus primùm, dein Archiepiscopus & Episcopi accedentes, manu ei benedicebant. His ordine peractis, Metropolitanus, & magnus Dux, Nepotem sibi assidere iubent, paulisperq; commorati surgunt. Interea diaconus Letaniam (ut uocant) incipit, Miserere nostri Domine: nominans Ioannem magnum Ducem. rursus alter chorus commemorat, magnum Ducem Demetrium nepotem, & alios secundum consuetudinem. Finita Letania, orat Metropolitanus: O' sanctissima domina uirgo Dei genitrix. & post orationem Metropolitanus & magni Duces considunt. Sacerdos seu diaconus locum demonstrat, in quo legebatur Euangelium, alta'que uoce dicit: Multos annos magno Duci Ioannni, bono fideli Christi dilecto, Deo electo, & Deo honorando, magno Duci Ioanni Basilij Vuolodimeriæ, Novuogardiæ & totius Rusię monarchæ, per multos annos. Sub hęc Sacerdotes ante altare canunt, Magno Duci multos annos. itidem in dextro ac sinistro choro diaconi canunt, Multos annos. tandem rursus diaconus alta uoce, Multos annos magno Duci Demetrio, bono fideli Christi dilecto, Deo electo & honorando, magno Duci Demetrio Ioannis Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, & totius Rusiæ multos annos. Sacerdotes item apud altare, & in utroq; choro intonãt, Multos annos Demetrio. Quibus peractis, Metropolitanus, Archiepiscopus, Episcopi, & tota congregatio ordine, magnos Duces accedunt, eosq; honorificè consalutant. accedunt & filij magni Ducis, inclinando & salutando magnum Ducem.

Sanctorum suffragia

UVA. BHSC. SC 05845_2

INSTITVTIONES MAGNI

ducis iam inaugurati.

SImon Metropolitanus inquit: Domine & fili, magne Dux Demetri diuina uolũtate, auus tuus magnus Dux fecit tibi gratiã, benedixit te ducatu magno: & tu Domine & fili, habe timorem Dei in corde tuo: ama iuſtitiam, & iuſtum iudicium: obedias auo tuo magno Duci, & curam de omnibus rectè fidelibus ex toto corde habeto. & nos te Dominum filium ſuum benedicimus, et Deum oramus pro tua ſalute. Dein Metropolitanus & magni Duces ſurgũt, Metropolitanuſq; orans benedicit cruce magno Duci, eiuſq; filijs. tandem Liturgia, hoc eſt ſacro peracto, magnus Dux auus ſe in ſuam habitationem confert. Demetrius uerò in ducali pileo & barma, ex æde diuæ Virginis, magna Boiarorum caterua, filijſq; comitantibus, ad templum Michaelis Archangeli pergit, ubi in ueſtibulo ſupra pontem à Georgio magni Ducis Ioannis filio, ter dengis aureis aſpergitur (per dengam genus monetæ intellige) templum'que ingreſſo, Sacerdotes letaniam orantes, ſecundum conſuetudinem, cruce ei benedicebant, et iuxta ſepulchra ac monumenta eum ſigno crucis ſignabant. Dein templum egrediens, in porta à Georgio rurſus dengis aureis aſpergitur. Pòſt rectà in templum annunciationis Mariæ progreditur, ubi Sacerdotes pariter ei benedicebant, & à Georgio dengis ut antea aſpergebatur. Peractis tãdem ijs, ad auum & matrem ſe contulit Demetrius. Acta ſunt hæc anno mundi 7006. à nato autem Chriſto 1497. die quarta menſis Februarij.

Interfuerunt autem huic mandato magni Ducis, & benedictioni Simonis metropolitani:

Tychon Archiepiſcopus Roſtovuieñ. & Ioroslavuienſis: Nyphont Suſdalienſis & Toruski: Vuaſian Epiſcopus Tvuereñ. Prothaſius, Reſanẽſis & Muromski: Afranius Columbnenſis, Ieuſimi, Sarki & Podonski Epiſcopi.

Multi item Abbates & Priores, inter quos potiores Serapian, Prior monaſterij ad ſanctam Trinitatẽ, diui Sergij & Makirij, Prior monaſterij ſancti Cyrilli: magnus deniq; conuentus religioſorum & Eccleſiaſticorum aderat. Inter prandendum, muneris quaſi loco oblatum erat cingulum latum auro, argento, gemmis precioſis confectum, quo cingebatur. mox Selgi quoq; Pereaslavuski, hoc eſt piſciculi ex lacu Pereaslavuienſi, halecibus non diſsimiles, quorum & nomen habent. Ideo autem id genus piſciũ putant afferri, quòd Pereaslavu nunquam ſeparabatur à Moſcovuia, uel Monarchia.

Barmai eſt ueluti torques latæ formæ, ex ſerico uilloſo, extrinſecus tamen auro & omnis generis gemmis concinnè cõfectus: quem Vuolodimerus prefecto cuidam Caphæ Ianuẽſi profligato ademit.

Pileus

UVA. BHSC. SC 05845_2

Pileus ipſorum lingua Schapka dictus, quo Vuolodimerus Monomach uſus eſt, & quem gemmis ornatū, aureis item laminis quaſi quibuſdam ſpirulis ſubinde ſeſe uibrantibus, mirè concinna tum reliquit. hactenus dixi de Principe, qui maiorem partem Ruſsiæ tenet.

Cæteras Ruſsię partes nunc unus Sigiſmundus Polonię Rex, magnuſq; Dux Lithvuaniæ tenet. Cæterum cum Regum Poloniæ, qui originem ſuam ex Lithvuanis traxerunt, mentio fit, de genealogia eorum quædam ſubiungenda uidentur.

Pręfuit magno Ducatui Lithvuanię princeps quidam Vuitenen, quem cum famulus eius Gedemin, ut Polonorum annales referunt, occidiſſet, mox & ducatu & uxore potitus eſt: ex eaq; inter plures alios, præcipuos duos ſuſcepit filios, Olgird & Keſtud. Ex Keſtud natus eſt Vuitoldus, quem aliàs Vuitovudum appellant: & Anna, Ianuſij ducis Mazovuiæ coniunx.

Vuitoldus reliquit unicam filiam Anaſtaſiam, quæ Baſilio duci Moſcovuiæ in matrimonium collocata, Sophiaq; nominata eſt: ex qua natus eſt Baſilius, pater magni illius Ioannis, auus Baſilij Rhutenorum Principis, ad quem Orator miſſus fui.

Keſtud porrò ab Olgird fratre in carcerē coniectus, miſerè periit. Vuitoldus quoque, uir, quo maiorem Lithvuania non habuit, & ex baptiſmo Alexander dictus, 1430 moritur.

Olgird Gedemini filius, ex uxore Maria, principe Tvuerēſi Chriſtiana, inter alios filios Iagelonē ſuſcepit. Is regnandi cupiditate non ſolum Regnum Poloniæ, ſed ipſam Hedvuigim quoq;, quæ tum diademate inſignita regno præfuit, Vuihelmoq; duci Auſtriæ deſponſata fuit, atq; adeò parentibus primatibusq; utriuſq; Regni conſentientibus, ante nubiles annos Regio more cum eo concubuiſſet, affectabat: miſsisq; mox in Poloniam Oratoribus ſuis, Regnum et Hedvuigim uxorem expetit. Vt autem Polonos in ſuam ſentētiam pertraheret, uotiq; compos fieret, inter alia fidem ſe Chriſti unà cum fratribus ſuis, ducatibus item Lithvuaniæ & Samogithię ſuſcepturum pollicetur: aliſq; id genus promiſsionibus, Polonos in ſuam ſententiam permouit, ut Hedvuigis horū authoritate adducta, atq; etiam inuita, reſciſſo priore matrimonij fœdere, illi nuberet. quo facto, Iagelo ipſe cōtinuò Vuladislai nomine accepto baptiſatur, in Regem coronatur, nuptiisq; peractis Hedvuige uxore anno Domini 1386 potitur. qua tamen non longe pòſt primo in partu mortua, Annam Comitem Celeiæ duxit uxorem: ex qua ſuſcepit unicam filiam Hedvuigim, deſponſatam Friderico iuniori Brandenburgenſi. Duxerat & anum quandam, qua pariter mortua, Rhutenam Andreę Ioannis ducis Chiovuienſis filiam Soncam, quæ pòſt aſſumpto ritu Romano Sophia appellata eſt, duxit: ex eaq; ſuſcepit Vuladislaum & Caſimirum filios.

Vuladislaus patri in regno ſucceſſit, inq; Hungariæ Regem, ſubmoto

UVA. BHSC. SC 05845_2

moto legittimo hærede, Alberti Regis defuncti filio Ladislao posthumo, coronatus, ad Vuarnã'q; lacũ pòst à Thurcis oppressus est.

Casimirus, qui tum magnum Lithvuaniæ ducatũ tenebat, & qui Ladislao posthumo similiter Regnum Bohemiæ, fortè fratris exemplo ductus, adimere uoluit, fratri in Regno Poloniæ successit. dein eius Ladislai, Hungariæ & Bohemiæ Regis sororem Elisabetham in uxorem duxit: ex qua suscepit filios, Vuladislaum Hungariæ & Bohemiæ regem, Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum, Poloniæ reges: Fridericum Cardinalem, & Casimirum, qui in Sanctorum numerum relatus est.

Vuladislao erat Ludouicus filius, & Anna filia. Ludouicus in Regno successit: Maria Philippi Regis Castellę, Archiducis Austrię, filia in uxorem ducta, à Thurcis in Mohacz anno 1526 oppressus est.

Anna FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi, Archiduci Austriæ nupsit: quatuor filijs, & undecim filiabus ex ea susceptis, Pragæ tandem in puerperio, anno Domini 1547 moritur.

Ioannes Albertus sine coniuge obijt.

Alexander Helenam, Ioannis magni Ducis Moscovuiæ filiam, duxit uxorem: sine liberis tamen decessit.

Sigismundus ex priore uxore Barbara, Stephani Comitis Zepusiensis filia, suscepit Hedvuigin, Ioachimi Brandẽburgensis Electoris coniugem. Ex posteriore Bona, filia Ioannis Sfortię Ducis Mediolani & Barij, suscepit Sigismundum secundum Poloniæ Regem, magnum Lithvuaniæ Ducem, qui Elisabetham FERDINANDI Ro. Hungariæ & Bohemiæ Regis &c. filiam, anno 1543. sexta die Maij uxorem duxit: quę tamen immatura morte, & sine prole, anno 1545. die Iunij decimaquinta decessit.

Semouites Mazovuiæ Dux, ex Alexandra Iagelonis sorore suscepit multos filios, filias'que. Filij sine liberis decesserunt. Ex filiabus Czimburgis nupsit Arnesto Austriæ Archiduci, ex eo'q; genuit Fridericum Romanorũ Imperatorem, patrem Maximiliani Imperatoris. Maximilianus genuit Philippũ, Hispaniarũ Regem: Philippus CAROLVM V. & FERDINANDVM, Romanorũ Imperatores.

Ovuka Vuoleslao, Thesinẽsi Duci, in matrimoniũ collocata est.

Amulia, Vuoguslao Stolpensiũ Duci, qui nunc Pomeranię Dux appellatur, nupsit.

Anna uerò, Michaeli Duci Lithvuanię: Catharina innupta obijt.

Porrò Olgird atq; Iagelonis fratres, nepotes'q;, item filiarum eiusdem liberos, Kestudis denicq; Casimiri, aliorum'q; Regum posteros, si quis ordine recensere uellet, in immensum tam numerosa proles excresceret: quæ tamen ut subitò aucta est, ita nunc in uno Regis Poloniæ iam mortui filio, Sigismundo secundo Poloniæ rege, masculinus sexus residet. Sed nunc ad Moscos redeo.

Basilio

UVA. BHSC. SC 05845_2

Basilio Ioannis de uxore ducenda deliberanti, consultantiq́, uisum tandem fuit, ut potius subditi alicuius filiam, quàm externam duceret: tum ut maximis parceret sumptibus, simul ne uxorem peregrinis moribus diuersaq́ religione imbutam haberet. Huius autem consilij Georgius cognomento Paruus, Principis & Thesaurarius & Consiliarius summus, author fuit. Putabat enim, Principem, filiam suam uxorem ducturum. Sed tandem publico de consilio, Boiaronũ filię numero mille & quingentę, cum in unum locum conductæ essent, ut ex illis quam uellet, eligeret: delectu Princeps habito, Salomeam, Ioannis Sapur Boiaronis filiam, contra Georgij opinionem in uxorem elegerat. Ex ea porrò cum ad unum & uiginti annos liberos non suscepisset, sterilitate uxoris offensus, eam eo anno quo nos Moscouuiam ueneramus, nimirum 1526. in monasterium quoddã in Susdali principatu intrusit. huic Metropolitanus in monasterio lachrymãti, eiulantiq́, capillis primùm abscisis, cum cucullam porrexisset, eam sibi inijci hæc adeò non patiebatur, ut apprehensam, in terramq́ proiectam cucullã pedibus calcauerit. qua rei indignitate, Ioannes Schygona, unus ex primarijs Consiliarijs, commotus, eam non solum acriter obiurgauit, sed flagello cæcidit, superaddens: Tu'ne uoluntati Domini resistere audes? illiusq́ iussa capessere moraris? Hunc Salomea cum interrogaret, qua se authoritate cæderet? mandato Domini, cum respondisset: animo illatum fracto coram omnibus, quòd cucullam inuita atq́ coacta induat, protestatur, tãtæq́ iniuriæ sibi illatæ Deum ultorem inuocat. Salomea itaq́ in monasterium coniecta, cum Princeps Helenam filiam Knes Basilij Lintzkij Cæci, iamq́ uita defuncti, fratris inquam Ducis Michaelis Lintzkij, qui tum captiuus detinebatur, uxorem duxisset, continuò fama exoritur, Salomeã grauidam, propeq́ partum esse. rumorem confirmabãt duæ matronæ, primorũ Consiliariorũ, Georgij parui Thesaurarij, et Iacobi Mazur cubicularij, uxores: aiebantq́ sese ex ore ipsius Salomeę audiuisse, ut quę grauidam se et prope partum esse fateretur. Qua re audita, grauiter cõmotus Princeps, utramq́ à se repulit: alteram, Georgij uxorem, etiam uetĕribus affecit, quòd tẽpestiuius de hac re ad se non retulisset. Mox ut rem compertam haberet, Theodericũ Rack Consiliarium, & Potat Secretarium quendam, ad Monasterium in quo detinebatur, mittit: illis'que, ut ueritatem rei diligenter inquirerent, demandat. Quidam nobis tum Moscouuiæ existentibus, sanctè affirmabant, Salomeam filium Georgium nomine peperisse: nemini tamen infantem ostendere uoluisse. Quin cognoscendæ ueritatis gratia, quibusdam ad se missis, dicitur respondisse, indignos illos esse, quorum oculi infantem uiderent: dum in suam Maiestatem ueniret, matris iniuriam ulturus. quidam uerò eam peperisse, constanter negabant. Ambigua itaq́ ea de re est fama.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Basilij porrò Linczkij ex Lithvuania profugi filiam, cur uxorem duxerit Princeps, duas causas, pręterquã quòd se ex ea liberos susce pturum sperabat, fuisse accepi: tum quòd socrus genus suum duxis set ex familia Petrovuitz, quæ magni quondam nominis in Hunga ria erat, Gręcorumq; fidem sequebatur: tum quòd Michaelem Lin czkij, singulari dexteritate ac rara quadã fortitudine uirũ, patruum liberi habituri essent. Habebat etenim Princeps duos germanos fra tres, Georgium & Andream: atq; ideo si fortè liberos ex aliqua alia uxore susciperet, eos fratribus uiuentibus, parũ tutos fore in Regni administratione putabat. Michaele autem in gratiã recepto, liber tateq; donato, filios ex Helena susceptos, authoritate patrui in ma iore quiete futuros non dubitabat, de cuius liberatione nobis præ sentibus tractabatur: quem etiam uinculis solutum, liberisq; custo diis honestè mandatum, uidimus tãdem libertate donatum, interq; cæteros Knesos testamento à Principe nominatum, tutorem deni que nepotum suorum Ioannis & Georgij institutum fuisse. Sed po stea Principe mortuo, cum uiduam Regium thorum continuò cum quodam Boiarone cognomento Ovuczina contaminantem, inq; mariti fratres uinculis constrictos sæuientem, crudeliusq; imperan tem uideret, eam ut honestius et sanctius uiueret, aliquoties sola pie tate ac honestate adductus admonuerat: sed huius illa admonitio nem adeò molestè impatienterq; tulit, ut mox qua ratione è medio tolleretur, consilium quæreret. causaq; reperta, Michaelem aiunt continuò proditionis crimine fuisse insimulatum, atque in carceres rursus coniectum, miserè tandem perijsse: uiduam quoque non ita diu pòst ueneno sublatam, Ovuczina uerò adulterum in partes dis sectum fuisse. Matre itaque è medio sublata, maior natu filius Ioan nes, 1528. anno natus, in regno succesit.

RELIGIO.

RVssia ut cœpit, ita in hunc usq; diem in fide Christi ritu Græco perseuerat. Habuit Metropolitanum, quondam residentẽ in Chiovuia, dein in Vuolodimeria, nunc uerò in Moscovuia. Pòst, cùm Metropolitæ septimo quoque anno Russiam Lithvuanorum imperio subiectam inuiserent, exa ctisq; nummis inde redirent, hoc Vuitoldus, ne uidelicet prouincię suæ argento exhaurirẽtur, ferre noluit. Cõuocatis itaq; Episcopis, proprium Metropolitanum constituit, qui nunc Vuilnæ, metro poli Lithvuaniæ, suam sedem habet: quæ etsi Romanum ritum se quatur, plura tamen templa Ruthenici, quàm Romani ritus, in ea cernuntur. Cæterum Metropolitæ Rutheni authoritatem suam à Patriarcha Constantinopolitano habent.

Rutheni in annalibus suis apertè gloriantur, ante Vuolodime rum & Olham, terram Russię esse baptizatã & benedictam ab An drea Chri-

UVA. BHSC. SC 05845_2

drea Christi apostolo, quem ex Græcia ad ostia Borysthenis uenisse ipsi affirmant: & aduerso flumine ad montes, ubi nunc Chiovuia est, nauigasse, atq; ibi omnem terram benedixisse & baptizasse: crucem suam illic collocasse, prædixisséq; magnam ibi Dei gratiã, multasq; Ecclesias Christianorum futuras. Pòst inde usq; ad fontes Borysthenis peruenisse in Vuolok lacum magnum, & per fluuium Lovuat descendisse in Ilmer lacum: unde per fluuium Vuolchovu, qui ex eodem lacu fluit, Novuogardiam: inde fluuio eodem in Ladoga lacum, & Heua flu. atq; in mare usq; quod ipsi Vuaretzkoiæ appellant, nos Germanicum, inter Vuinlandiam & Livuoniã, Romam nauigãdo peruenisse. Postremò in Pelopõneso propter Christum, ab Ago Antipatro crucifixum fuisse. Hæc Annales ipsorum.

Eligebantur quondam Metropolitę, item Archiepiscopi, conuocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus Monasteriorum. inquirebatur uir sanctioris uitæ per monasteria & heremos, eligebaturq;. Hunc uerò Principem aiunt ad se certos conuocare solere, atq; ex eorum numero unum suo iudicio deligere. Erat eo tempore, cum Cæsaris Maximiliani Oratorem Moscovuiæ agerem, Bartholomæus Metropolita, uir sanctæ uitæ: cumq; Princeps uiolasset iuramẽtum, per se & ipsum Metropolitam Duci Semesitz præstitum, & alia quædam designasset, quæ uidebãtur contra authoritatem illius esse, accessit Principem, & inquit: Dum omnem authoritatem tibi usurpas, ideo officio meo præesse non possum. Porrecto q; sibi baculo suo, quem in modũ crucis ferebat, officium resignat. Princeps baculũ cum officio sine mora suscipit, atq; pauperẽ cathenis uinctum, cõtinuò Bielogesero mittit. Aiunt hunc ibi aliquandiu in uinculis fuisse: liberatum tamen pòst, priuatumq;, in monasterio reliquũ uitę exegisse. Huic Metropolita Daniel quidã x x x ferè annos natus, homo corpore robusto atq; obęso, facie rubenti, successit: qui ne uẽtri magis quàm ieiunijs, uigilijs, ac orationibus deditus uideretur, quoties actum publicum esset celebraturus, sulphuris fumo tum faciẽ, ut impallescceret, inficere, atq; ita pallore imbutus, in publicum prodire solebat.

Sunt et alij duo Archiepiscopi in dominio Mosci, in Novuogardia, scilicet Magrici & Rostoff. item Episcopi Tvuerensis, Resanensis, Smolensis, Permiæ, Susdali, Columnæ, Czernigovuiæ, Sari. Hi omnes Metropolitę Moscovuitico subiecti sunt. habent autẽ suos prouentus certos ex prædijs, & alijs extraordinarijs, ut uocant, accidentalibus: castra autem, ciuitates, aut ullam administrationem secularẽ (ut uocant) non habent: carnibus perpetuò abstinent. Abbates duos tantum in Moscovuia esse reperi: Priores uerò monasteriorum plurimos, qui omnes arbitrio ipsius Principis, cui nemo resistere audet, eliguntur.

Priores quomodo eligantur, ex cuiusdam Varlami, Prioris Hut

UVA. BHSC. SC 05845_2

tenienſis monaſterij,anno 7034. inſtituti, literis,ex quibus capita re-
rum duntaxat excerpſi,apparet. Principiò fratres alicuius monaſte
rij, magno Duci ſupplicant, ut idoneum Priorem eligat, qui eos di-
uinis præceptis inſtituat. Electus autem, priuſquam confirmetur à
Principe, cogitur ſe iuramento atq; inſcriptione obſtringere, quòd
uelit in eo monaſterio iuxta Sanctorum patrum conſtitutionem piè
& ſanctè uiuere: omnes Officiales iuxta maiorum conſuetudinem,
conſentientibus etiam ſenioribus fratribus, aſſumere: ſingulis offi-
cijs fideles præficere,atq; commodum monaſterij diligenter procu-
rare: de negotijs & rerū cauſis, cum tribus aut quatuor Senioribus
deliberare, factaq; deliberatione, negotium ad totum Collegiū fra-
trum referre,atq; eorum communi ſentētia de rebus decernere, con
ſtituereq;: non lautius priuatim uiuere,ſed in eadem mēſa perpetuò
eſſe, & communi cibo cum fratribus uti: omnes cenſus & reditus
annuos diligenter colligere, ac in theſaurum Monaſterij fideliter re-
ponere. Hæc ſub magna pœna,quam ſibi infligere Princeps poteſt,
item priuatione officij, ſeruaturum ſe promittit. Obſtringunt ſe iu-
ramēto quoq; ipſi Seniores fratres, prædicta omnia ſeſe ſeruaturos,
ac Priori inſtituto fideliter & ſeduló obtemperaturos.

Sacerdotes ſeculares utplurimum conſecrantur hi, qui diu apud
Eccleſias tāquam diaconi ſeruierunt. In diaconum autem nemo con
ſecratur,niſi coniugatus. unde plerunque & nuptias celebrare,& in
gradum Diaconatus ſimul ordinari ſolent. Si uerò ſpōſa alicuius dia
coni malè audit, tum in diaconum, niſi integræ famæ uxorem duxe-
rit, non conſecratur. Mortua coniuge, Sacerdos à ſacris obeundis
prorſus ſuſpenditur: ſi caſtè tamen uiuit, officijs ac alijs rebus diui-
nis,cum cæteris Eccleſię miniſtris,choro tanquam miniſter intereſſe
poteſt. Erat quidem antea conſuetudo,ut uidui caſtè uiuentes,ſine
reprehenſione ſacra peragerent. Sed nunc mos inualuit, ut nullus
uiduorum ad ſacra facienda permittatur, niſi monaſterium aliquod
ingrediatur,iuxtaq; regulam uiuat.

Quicunq; ſacerdos uiduus, ad ſecundas nuptias, quod cuiq; libe-
rum eſt,tranſierit,is nihil habet cum clero commune: item nullus ſa-
cerdotum aut ſacra obire, aut baptizare,aut alio quouis fungi mune
re audet,niſi diacono præſente.

Sacerdotes in Eccleſijs primum tenent locum. Et quicunq; illo-
rum contra religionem aut officium Sacerdotale, quauis ratione fe-
cerit,iudicio Spirituali ſubijcitur. Si uerò furti aut ebrietatis accuſa-
tur, aut in aliud id genus uicij inciderit, à ſeculari magiſtratu,ut uo-
cant,punitur. Vidimus Moſcovuiæ ebrios Sacerdotes publicè uer-
berari: qui aliud nihil querebantur, quàm ſeſe à ſeruis, & non à Bo-
iarone cæſos eſſe.

Paucis retroactis annis, quidam Principis locumtenens, ſacerdo-
tem in furto deprehenſum,laqueo ſuffocari fecit, quam rem Metro-
polita

UVA. BHSC. SC 05845_2

polita grauiter ferens, ad Principem defert. Accersitus Locumtenens, Principi respondit: Iuxta antiquum patriæ morem, furem, non Sacerdotem se suspendisse. atq; ita ille impunè dimissus fuit.

Si sacerdos queritur coram laico iudice, se à quopiam laico esse cę sum, (offensiones etenim omnes, ac iniuriarū genera, ad seculare iudicium spectant) tum iudex si fortè cognouerit hunc ab illo lacessitum, aut quauis iniuria prius affectum fuisse, Sacerdotem punit.

Sacerdotes plerunq; ex contributione curialium sustinentur, assignanturq; illis domūculæ cum agris & pratis, unde uictum suis aut famulorum manibus, instar uicinorum quæritant. Pertenues habēt oblationes: aliquando Ecclesię pecunia datur ad usuram, de centum decem, eamq; Sacerdoti porrigunt, ne suis illum alere sumptibus cogantur. Sunt etiam quidam, qui liberalitate Principum uiuunt. Certe non multæ parochiæ reperiuntur, prædijs ac possessionibus dotatæ: exceptis Episcopatibus, & quibusdam Monasterijs. Nulla parochia, seu Sacerdotium confertur cuipiam, nisi Sacerdoti. In singulis autem templis unicum tantum altare, & in dies singulos unicum quoq; Sacrū faciendum putant. Rarissimè templū reperitur sine Sacerdote, qui ter in hebdomada tantum sacra peragere obstringitur.

Vestitum propè laicorum habent, extra piretum paruum, & rotundum, quo rasuram tegunt: pileum amplum contra calorem & imbres superimponentes: aut pileo oblongo ex castorum pilis, colore griseo, utuntur. Omnes, baculos quibus innituntur, deferunt, Possoch dictos.

Monasterijs præsunt, ut diximus, Abbates & Priores: quorum mas leges ac regulas, quæ tamen sensim labefactæ, iacent. Nullo solijq; genere uti audent. Cithara, aut aliud musices instrumentum, si apud aliquem repertum fuerit, grauissimè punitur. Carne perpetuò abstinent. Omnes, non solum Principis mandato, sed & singulis Boiaronibus à Principe missis parent. Interfui, quum prouisor meus à Priore quodam rem certam peteret: quam cum continuò non dedisset, uerbera minabatur: quo audito, euestigio rem petitam attulit. Sunt plures qui ex monasterijs in heremū se conferunt, ibiq; tuguriola faciunt, quæ aut soli, aut cum socijs incolūt: uictum ex terra & arboribus quærunt, nimirum radices, & alios arborum fructus. Hi autem Stolpniki appellantur. Stolp etenim columna dicitur. Domunculas autem angustas, & in altum erectas, columnis sustinent.

Metropolita, Episcopi, et Archiepiscopi, quamuis carnibus perpetuò abstinent: tamen cum inuitāt hospites laicos, aut sacerdotes, eo tempore quo carnibus uescuntur, habent hanc prærogatiuam, ut carnes illis in suo conuiuio apponant, quod Abbatibus & Prioribus prohibitum est.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Mitras Archiepiſcopi, Epiſcopi,& Abbates nigras & rotundas ferunt:ſolus autem Epiſcopus Novuogardienſis albam bicornem, more noſtro fert.

Veſtes quotidianæ Epiſcoporum ſunt, ſicut aliorum monachorum, niſi quòd aliquando ſericeas ferunt, & præſertim pallium nigrum,quod habet à pectore in utramqꝫ partem tres fimbrias albas, inflexas inſtar riuuli fluentis: in ſignificationem, quòd ex corde & ore illorum fluũt riuuli doctrinę fidei, & bonorũ exemplorum.Hi ferunt baculũ,quo innituntur,quem gentiliter Poſſoch appellãt,in modũ crucis.Epiſcopus Novuogardienſis album fert palliũ.Cæterum Epiſcopi dũtaxat circa res diuinas, ac ipſam religionẽ piè procurandã ac promouendam ſunt occupati: rem autem familiarem, & alia publica negotia,officialibus adminiſtranda committunt.

Habent in Catalogo certos Romanos Pontifices,quos inter Sanctos uenerantur: alios uerò,qui poſt illud ſchiſma fuerunt,execrantur,tanquam eos qui ab Apoſtolorum Sanctorumqꝫ patrum,& ſeptem Conciliorum ordinationibus defecerint, & tanquam hæreticos & ſchiſmaticos appellant: eoſdemqꝫ maiori odio proſequuntur,quàm ipſos Mahumetanos.Dicũt enim,ſeptimo generali Concilio concluſum eſſe,ut ea quæ in prȩcedentibus conſtituta ac determinata erant,in poſterum quoqꝫ firma rata & perpetua eſſent: nec unquam poſthac cuiquam licere aliud Concilium aut indicere,aut accedere,ſub pœna anathematis. & hoc ſeueriſsimè ſeruant. Erat quidam Metropolitanus Ruſsiæ,qui ad inſtantiam Eugenij Papæ Synodum acceſſerat, ubi & Eccleſiæ erant unitæ: reuerſus in patriam capitur, omnibus bonis ſpoliatur, atqꝫ in carceres conȝcitur: ex quibus tandem euaſit.

Inter nos & illos fidei diuerſitatem eſſe, licet ex literarum exemplo cognoſcere, quas Ioannes Metropolita Ruſsiæ ad Archiepiſcopum, ut ipſi dicunt,Romanum,dederat,ut ſequitur:

Dilexi decorem tuum domine ac pater beatiſs. Apoſtolica ſede ac uocatione digniſs. qui ex remotis reſpicis ad humilitatem & paupertatem noſtram, & alis dilectionis foues nos, & ſalutas nos ſicuti ſuos ex charitate, & interrogas ſpecialiter de noſtra fide uera & orthodoxa: de qua etiam audiens, ut nobis beatitudinis tuæ Epiſcopus retulit, admiratus es Et quia tantus es, & talis Sacerdos, propterea ego pauper ſaluto te,honorando caput tuum,& deoſculando manus tuas & brachia. Sis lætus,& à ſuprema Dei manu protectus: & det Dominus omnipotens tibi, tuis ſpiritualibus,& nobis ordinem bonum. Neſcio unde exortæ ſunt hæreſes, de uera ſalutis & redemptionis uia: & mirari ſatis non poſſum, quis diabolorum tam malus ac inuidus, tam ueritati inimicus, ac mutuæ beneuolentiæ aduerſarius fuerit,qui fraternam noſtram charitatẽ à tota Chriſtiana cõgregatione alienauit,dicens,nos nõ eſſe Chriſtianos. Nos profectò,

UVA. BHSC. SC 05845_2

profectò, Christianos uos ex Dei benedictione ab initio cognouimus, licet in omnibus fidem Christianam non seruetis, & in multis diuersi sitis: id quod ex septem magnis Synodis ostendam, in quibus fides orthodoxa & Christiana instituta est, ac prorsus cõfirmata, in quibus etiam tanquã septem columnis sapientia Dei domum sibi ædificauit. In his præterea septem Synodis, omnes Papæ digni sunt habiti cathedra S. Petri, quia nobiscũ sentiebant. In prima autem Synodo erat Syluester Papa, in secunda Damasus, in tertia Cælestinus, in quarta beatissimus Papa Leo, in quinta Vigilius, in sexta Oaphanius, uir honorandus, et in Sacris scripturis doctus: in septima S. Papa Adrianus, qui misit primus Petrum Episcopum & Abbatem monasterij S. Sabę: unde postea exortæ sunt dissensiones inter nos & uos, quæ pullularunt præcipuè in antiqua Rana. Sunt profectò mala multa, quæ à uobis contra leges diuinas ac statuta committũtur: de quibus pauca ad charitatem tuam scribemus. Primùm de ieiunio Sabbathi, contra legem obseruato: secundò de ieiunio magno, in quo septimanam abscinditis, & carnes comeditis, ac propter carnium uoracitatem homines ad uos allicitis. Item, qui sacerdotes secundum legem ducunt uxores, illos uos reijcitis. Item qui à presbyteris in baptismate inuncti sunt, illos uos iam denuò inungitis, dicentes, illa simplicibus Sacerdotibus facere nõ licere, sed solis Episcopis. Item de azymis malis, quæ manifestè Iudaicum seruitium seu cultum indicant. Et quod est caput omnium malorum, ut quæ confirmata sunt per S. Synodos, ea uos cœpistis permutare & peruertere, dicẽtes de Spiritu Sancto, quòd non tantum à patre, sed & à filio procedat: & multa alia maiora, de quibus tua Beatitudo ad Patriarcham Constantinopolitanum, fratrem suum Spiritualem, referre, & omnem diligentiam adhibere deberet, ut aliquando tollerentur isti errores, & ut unanimes essemus in concordia Spirituali. sicut dicit S. Paulus, informans nos: Oro uos fratres propter nomen Domini IESV CHRISTI, ut idem sentiatis, & dicatis, & non sit inter uos discordia, & sitis in eodem intellectu fortificati, & in eadem cogitatione. De istis sex excessibus, quãtum potuimus, ad uos scripsimus: deinceps & de alijs scribemus charitati tuæ. Si enim ita res se habet, sicuti audiuimus, agnosces ipse nobiscum, transgredi per uos Canones sanctorum Apostolorum, & instituta magnarum septem Synodorum, in quibus erant omnes uestri primi Patriarchæ, & cõcorditer dicebant quòd uerbum uestrum esset uanum. & quòd manifestè erretis, nunc palàm redarguam. In primis de ieiunio Sabbathi, uidetis quæ de isto S. Apostoli docuerũt, quorum doctrinam habetis. & maximè beatus Papa Clemens, primus post S. Petrum Apostolũ, ita scribit ex statutis Apostolorum, ut est in Canone LXIIII. de Sabbatho dicens: Si Ecclesiasticus inuetus fuerit, qui die Dominico uel Sabbatho ieiunaret, prę ter Sabbathum

UVA. BHSC. SC 05845_2

bathum, magnum degradetur: si autem secularis homo fuerit, excommunicetur,& ab Ecclesia seiungatur. Secundum erat de ieiunio,quod uos corumpitis. Est Iacobitarum & Armeniorum hæresis,qui lacte & ouis in sancto ieiunio magno utuntur. quis enim uerus Christianus audet ita facere & cogitare? Legite Canones sextæ magnæ Synodi, in qua Oaphanius Papa uester, ea prohibet. Nos profecto, cum resciueramus in Armenia, & alijs quibusdam locis, ouis & caseo in magno ieiunio uesci, nostris illico mandauimus, ut ab eiusmodi cibo atq; omni Imolo dæmoniorũ abstinerẽt:à quibus si quis non abstineret, ab Ecclesia separaretur: si sacerdos, à sacris suspenderetur. Tertius præterea maximus est error & peccatum, de coniugio sacerdotũ,quòd ab illis qui uxores habent,sumere corpus Domini renuitis: cum sancta Synodus,quæ fuit in Gangra,scribat in quarto Canone: Qui spernit sacerdotem, secundum legem uxorem habentem, & dicit, quòd non liceat ex manibus eius accipere Sacramentum, sit anathema. Item Synodus dicit: Omnis diaconus, uel sacerdos dimittens propriã uxorem, priuetur sacerdotio. Quartum peccatum erat inunctio,seu cõfirmatio. Non'ne ubiq; dicitur in Synodis: Confiteor unũ baptisma in remissionem peccatorum? Si ergo est unum baptisma, erit & unum Chrisma, et uirtus eadem tam Episcopi quàm sacerdotis. Quintus est error de azymis: qui quidem error est principium & radix totius hæresis,sicuti demonstrabo. & quanquam necesse esset huc multas adducere scripturas,tamen id aliàs faciam, & in præsentiarum hoc tantum dicam: Quia azymi à Iudæis fiunt in memoriam liberationis eorum & fugæ ex Aegypto, nos autem semel Christiani sumus, nunquam in labore Aegyptiorum fuimus, & huiusmodi Iudæorum de Sabbatho, azymis, & circuncisione obseruationes, nobis obmittendas esse mandatum est. Et si aliquis sequatur unum ex illis,sicuti dicit S. Paulus,tenetur totam legem implere,eodem Apostolo dicente: Fratres,ego accepi à Domino, quod & tradidi uobis: quia Dominus in qua nocte tradebatur, accepit panem, benedixit, sanctificauit,fregit & dedit sanctis discipulis,dicens,Accipite & manducate,&c. Considera quid dico. non dixit,Dominus accipiens azyma, sed panem. Quòd illo tempore nec azymi erant, nec Pascha fiebat, nec Dominus tunc comedebat Pascha Iudæorum, ut daret azyma Apostolis, probabile est per hoc, quòd Iudæorum Pascha stando fit & comeditur: quod in Christi cœna nõ fiebat,ut Scriptura dicit, Recumbentibus eis cum duodecim. item, Et discipulus recubuit super pectus ipsius in cæna. Nam quod ipse dixit,Desiderio desideraui hoc Pascha manducare uobiscum:Iudæorum pascha non intelligit quod antè semper cõmedebat cum ipsis. Neq; cum dicit, Hoc facite in meam commemorationem, necessitatem faciendi, tãquam Iudæorum Pascha esset,imponit; neque azyma illis,sed panem dat, cum dicit,

UVA. BHSC. SC 05845_2

cum dicit, Ecce panis quem ego do uobis. ſimiliter ad Iudam, Cui ego dabo panem intingens in ſal, ipſe eſt traditurus me. Si autem dicitis iſtam rationem, quòd nos celebramus in azymis, quia nulla eſt terreſtreitas uel cõmixtio in diuinis: cur diuinitatis obliti eſtis, & ſequimini ritum Iudæorum, ambulantes in hæreſi ipſius Iuliani, Machumeti, & Apollinaris Laodicenſis, & Pauli Syrĩ Samoſatenſis, & Eutychĩ, & Diaſterĩ, aliorumq; qui erãt in ſexta Synodo deprauatiſsimi hæretici, diabolico q; ſpiritu repleti. Sextus deniq; error eſt de Spiritu ſancto. Quomodo enim dicitis, Credo in deum patrem & filium, & ſpiritum ſanctum, qui à patre & filio procedit? Mirabile eſt profectò, & horrendũ dictu, quòd audetis fidem peruertere: cum ab initio per uniuerſum orbẽ, in omnib. Chriſtianorum Eccleſijs cõſtanter canatur: Credo in ſpiritũ ſanctum, & Dominum uiuificantem, & à patre procedẽtem, qui cum patre & filio ſimul adoratur & glorificatur. Quare igitur uos non dicitis, ſicuti alĩ Chriſtiani omnes, ſed additiones ponitis, & nouam adducitis doctrinam? cum tamen Apoſtolus dicat: Si quis annunciauerit uobis, præter ea quæ uobis diximus, anathema ſit. Vtinam uos non incurratis iſtam maledictionem. Difficile eſt enim, & horrendum, Dei ſcripturam, compoſitam per Sanctos, permutare & peruertere. neſcitis quàm maximus ſit error. Nam duas uirtutes, duas uoluntates, & duo principia de ſancto Spiritu adducitis, adimentes & parui facientes eius honorem, & hæreſi Machidonię conformes eſtis: quod abſit. Oro, & me inclino ad ſanctos pedes tuos, ut ab huiuſmodi erroribus qui inter uos ſunt, ceſſes, et maximè ab azymis abſtineas. Volui etiam aliquid ſcribere de ſuffocatis & immundis animalibus, & de monachis edentibus carnes: ſed de his poſtea (ſi Deus uoluerit) ſcribam. Parce autem, propter maximam charitatem, quòd de his rebus ad te ſcripſi. An autem ſunt facienda illa quę fiunt, interroga ſcripturas, et inuenies. Rogo te Domine, ut ſcribas ad Dominum noſtrum Patriarcham Conſtinopolitanum, & ad ſanctos Metropolitas, qui uerbum uitæ in ſe habent, & ſicut luminaria in mundo lucent. Fieri enim poteſt, ut Deus per illos ſuper huiuſmodi erroribus inquirat, emendet et conſtituat. Deinde ſi tibi uidebitur, mihi minimo inter alios omnes, reſcribas. Saluto te ego Metropolita Ruſsiæ, & alios omnes tibi ſubiectos clericos & laicos, Salutãt te etiam mecum S. Epiſcopi, Monachi & Reges, magni homines. Charitas Spiritus ſancti ſit tecum, & cum omnibus tuis: Amen.

UVA. BHSC. SC 05845_2

SEQVVNTVR CANONES CV-

iusdam Ioannis Metropolitæ, qui dicitur Propheta, quos raptim ut potui adsequi, adiungere uolui.

PVeri in necessitate absq; Sacerdote baptisentur. animalia, uolucres, ab auibus uel feris lacerę, non comedantur: qui uerò cõmederint, aut in azymis celebrauerint, uel in Septuagesima carne usi fuerint, uel animantium sanguinem uorauerint, corrigantur.

Aues, animalia suffocata, non comedantur.

Rutheni cum Romanis in necessitate comedant, celebrent autem minimè.

Rutheni omnes Romanos non rectè baptisatos, quia in aquam toti non sunt immersi, ad ueram fidem conuertant: quibus conuersis, non statim Eucharistia, sicuti nec Tartaris, alijs'ue à fide sua diuersis, porrigatur.

Imagines antiquæ, & tabulæ, super quibus consecrationes fiunt, non comburantur: sed in hortis, aut alio honorifico loco, ne iniuria afficiantur, aut dedecore, sepeliantur.

Si in loco sacro domum exædificaueris, locus ubi erat altare, uacuus relinquatur.

Maritus monasterium ingressus, si eius uxor alteri nupserit, in sacerdotem consecretur.

Principis filia, ei qui communione in azymis, & cibis utitur immundis, non in matrimonium locetur.

Sacerdotes, hyberno tempore ex animalium, quibus uescuntur, pellibus, femoralia ferant.

Non confessi, & aliena bona haud reddentes, ad communionem non admittantur.

Sacerdotes & monachi, nuptijs chorearũ tempore non interfint.

Sacerdos si sciens, personam iam tertiò expetẽtem matrimonium coniunxerit, officio priuetur.

Mater filios baptizari uolẽs, ieiunare non ualẽtes, pro illis ieiunet.

Si maritus relicta priore uxore, alteram duxerit, uel uxor alteri nupserit, ad cõmunionem, nisi ad matrimoniũ redierit, nõ admittatur.

Nullus alienæ fidei uendatur.

Sciens cum Romanis comedens, orationibus mundis mundetur.

Vxor sacerdotis ab infidelibus capta, redimatur: & in matrimonium, quia uim passa est, reassumatur.

Mercatores & peregrini ad Romanorum partes proficiscentes, communione non priuentur: sed ad eandem, iniunctis quibusdam pro pœnitentia orationibus reconciliati, admittantur.

In monasterio conuiuia, aduocando mulieres, non habeantur.

Matrimonium non nisi publicè, in Ecclesijs contrahatur.

Sequuntur

UVA. BHSC. SC 05845_2

SEQVVNTVR QVAESTIONES
Cyrilli cuiuſdam, ad Epiſcopum Niphontem Nouuogardienſem.

QVid ſi homo poſt communionem, ex nimia cibi aut potus repletione euomuerit? RESPON. Quadraginta diebus ieiunando pœniteat. Si non ob repletionem, uerùm ex nauſea, xx diebus: ſi uerò alia leui ex cauſa, minus. Sacerdos tale quiddam committens, XL diebus à diuinis & abſtineat, & ieiunet: ſin alia leui ex cauſa, per ſeptimanam ieiunet: quin Medone & carne ac lacte abſtineat. Si autẽ tertia aut quarta poſt communionem die euomerit, agat pœnitentiam. Sin aliquis Sacramentum euomerit, centum & uiginti diebus pœniteat: ſi uerò in infirmitate euomerit, tribus diebus: uomitum uerò igni comburat, & centum Pſalmos dicat: ſi autem canis uomitum deuoraret, centum diebus ieiunet.

Si uaſa terrea, uel lignea immunda fuerint, quid faciendum? R. Orationibus mundis mundentur.

Quid pro anima defuncti faciendum? R. Det grifnam unã pro quinq; Miſsis, cum fumigationibus, panibus, et tritico cocto, quod dicitur Kuthia. Sacerdos uerò habeat uinum proprium.

Quid ſi monacho infirmo, Seraphica ueſte induto, per octo dies nihil dederim ad edendum? R. Benè factum, quia erat in angelico ordine.

Quid ſi Latinus Ruthenico ritu initiari uoluerit? R. Intret Eccleſiam noſtram VII. diebus, nouum illi imponatur nomen, ſingulis diebus quatuor orationes eo præſente dicantur deuotè: abluat ſe deinde in balneo, ſeptem diebus carnibus et lactarijs abſtineat, octaua die lotus ingrediatur Eccleſiam. Super quo quatuor illę orationes dicantur, mundis ueſtibus induatur, corona ſeu ſertum ſuper caput illi imponatur, Chriſmate inungatur, cereus illi in manus detur: dum Miſſa peragitur, communicetur, proq; nouo Chriſtiano habeatur.

An aues, piſces, uel alia terreſtria animalia, feſtis diebus interfice-re liceat? R. Die Dominico, quia dies feſtus eſt, homo in Eccleſiam eat: humanis uerò neceſsitatibus exigentibus, occidantur.

An Sacramẽtum in hebdomada Palmarum conſecratum, per totum annum ſeruare liceat? R. Seruetur in uaſe mundo: Sacerdos uerò id infirmo porrigens, parum uini addat.

An aquam uino addere liceat, communicando infirmum? R. Sufficit uinum tantùm.

An infirmis dæmoniacis, & mente captis, liceat dare Sacramentum? R. Ora illorum tantum Sacramento tangantur.

An ſacerdoti habenti uxorem in puerperio, quemadmodum ſu-

UVA. BHSC. SC 05845_2

per laicorum fit uxoribus,orationes dicere liceat? R. Non.nam ea in Grȩcia nõ ſeruatur cõſuetudo,niſi alius nõ inueniatur Sacerdos.

Quid in die Exaltationis S. Crucis edendum? R. Monachi piſcibus nõ ueſcantur:laici uerò eadem die deoſculantes S.Crucẽ,carnes edere poſſunt, niſi fortè in diẽ Veneris aut Mercurij inciderit.

An ſacerdoti noctu cum uxore cõcumbenti, mane Eccleſiam ingredi licet? R. Lauet prius eam partem quæ ſub umbilico eſt, eccleſiam ingrediatur,Euangeliũ legat: ad altare uerò accedere,uel celebrare prohibeatur. Volens aũt ſacerdos diebus Solis & Martis celebrare,poterit die lunæ cum uxore concumbere,& ſic deinceps.

An uxorem non habenti, Euchariſtia porrigenda? R. Dummodo per integram quadrageſimam cum nupta alterius, aut bruto non coierit.

An infantuli poſt baptiſmum cõmunciandi? R. In templo, dũ ſacra peraguntur,aut ueſpertinę preces cantãtur, communicentur.

Quo cibi genere in ieiunio maiore utendum? R. Dominicis & ſabbatis diebus,piſcibus: alĳs uerò Ikhri,hoc eſt piſcium inteſtinis.

In maiori hebdomada, monachi mel edant, & bibant kvuas: id eſt,aquam acetoſam.

In conſecratione Kuthie,cerei quot ſunt incendendi? R. Pro animabus duo,tres uerò pro ſalute uiuentis.

Kuthia quomodo conficienda? R. Sint tres partes tritici cocti: quarta uerò de piſis,fabis,& cicere,pariter coctis, cõdiantur melle, et zaccaro. adhibeantur etiã,ſi habentur,alĳ fructus. Kuthia autem hac, peractis exequĳs, in Eccleſia utantur.

Quando Bulgari, Polovuczi, & Czudi baptiſandi? R. Si quadraginta diebus antè ieiunent, & orationes mundæ ſuper illos dicantur: ſi uerò ſaluus fuerit,octo tantũ diebus ieiunet.Baptiſans autem puerum, manicas benè ſuccingat, ne dum immergit puerum, de lauacro baptiſmatis in ueſte aliquid remaneat. Puerpera quoq; à partu quadraginta diebus, templum non ingrediatur.

An mulier poſt menſtrua, communicanda? R. Non communicetur,niſi prius ſit lota.

An liceat ingredi habitaculum puerperæ? R. In locum ubi mulier peperit, nemo ante triduum ingrediatur. Quemadmodũ enim alia immunda uaſa, diligenter lauanda: ita habitationem illam orationibus eſſe prius mundandam.

An poſt occaſum Solis ſepeliendum? R. Occaſo iam ſole, nemo ſepeliatur: eſt enim hæc mortuorum corona, uidere ſolem antequam ſepeliãtur.Plurimùm autem meretur,qui oſſa mortuorum & imagines antiquas condit.

An liceat marito,circa feſtum Paſchæ ſumere Euchariſtiam? R. Si cum uxore per quadrageſimam non concubuerit. Item qui dentibus die Paſchæ ouum attigerit, aut ex cuius gingiua ſanguis manauerit,

UVA. BHSC. SC 05845_2

nauerit, eadem die à communione abstineat.

An liceat marito, proxima post communionem nocte cum uxore concumbere? R. Licet. diebus tamen Veneris, Sabbati, & Dominico, si deprauati ingenij conceperit puerum uxor, parentes pœniteant. Si autem nobiles & magni nominis fuerint parentes, dent certas griffnas Sacerdoti, ut pro eis oret.

Si fortè lacerata papyrus, quę aliquid sacrarũ literarũ continebit, in terram proiecta fuerit, an eodẽ loco deambulare liceat? R. Nõ.

An liceat lacte alicuius uaccæ, eodẽ die quo uitulum edidit, uti? R. Non, quia est sanguine mixtum: post biduum autem licebit.

Quando potest aliquis à Sacris suspendi? R. Sacerdos tempore ieiunij feminæ alicuius amore flagrans, inq; os eius linguam inserens, semen deniq; genitale libidine inflammatus spargẽs, à diuinis per integrum annum abstineat: si uerò ante Sacerdotium tale quid commiserit, in Sacerdotem non consecretur.

Laicus uerò eiusmodi peccata ac flagitia designans, eo anno non communicetur.

An sit initiandus sacris is, ex quo aliqua uno duntaxat cõcubitu concepit? R. Raro concipiunt ex primo coitu. decies autem si congressus fuerit, non consecretur.

Præterea qui uirgini stuprũ obtulit, aut uxorem suam uitiatã primo cõcubitu animaduerterit, in Sacerdotẽ pariter nõ consecretur.

Diuortium celebrans, quomodo pœnitebit? R. Perpetuò ab Eucharistia, nisi iamiam animam agens, abstineat.

Licebit ne cuipiam in uita, pro animæ suæ salute exequias mortuorum obire? R. Licet.

An coniux coniugem, in perficienda pœnitentia iuuare potest? R. Non potest, tanquam frater fratrem.

An sacerdos ea die qua mortuum sepeliuit, & deosculatus est, obire Sacra debeat? R. Non debet.

An puerpera deploratæ ualetudinis communicari debet? R. Dummodo ex eo loco, ubi enixa est, asportata, ac lota fuerit.

An liceat rem habere cum uxore eo loci, ubi sunt imagines sanctorum? R. Accedens ad uxorem, non ne deponis crucem de collo? similiter nec in habitatione coram imaginibus, nisi bene recluse & opertæ fuerint, coire licebit.

An liceat illico à prãdio, uel cœna, antequam dormias, in templo orare? R. Vtrum melius, dormire, an orare?

Potest ne Sacerdos sine Sacerdotali habitu accedere ægrotum, eiq; porrigere Sacramentum? R. Potest.

Quomodo ducendæ uxores? R. Volens uxorem ducere, quadraginta, aut minus octo diebus, se ab alijs mulieribus contineat.

An mulieri quæ facit abortum, pœnitendum? R. Mulier non casu aliquo, sed temulenta, faciẽs abortum, pœniteat. Item, quę uiro

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſuo aquam, qua ipſa ſe lauit, ad bibendum, ut ſe amet, dederit, ſex hebdomadis ieiunet.

An carne & lacte eius uaccæ, qua cum homo miſcuit corpus, utendum? R. Omnes, præter exceſſorem, uti poſſunt.

An mulier conſilio uetularum, quo concipiat, utatur? R. Mulieres, antiquarum uetularum conſilio, herbis, ut concipiant, utentes, & non potius ſacerdotes, qui eas orationibus ſuis iuuent, accedentes, ſex hebdomadis pœniteant, atque ſacerdoti tres griffnas numerent. Grauidam autem temulentus ſi læſerit, ita ut aborſum faciat, medio anno pœniteat. Obſtetrices quoq; octo diebus ab æde ſacra abſtineant, dum orationibus mundentur.

BAPTISMVS.

BAptizantur hoc modo. Nato infante, mox accerſitus ſacerdos, ante ianuam habitationis in qua eſt puerpera, certas ſtando recitat orationes, pueroq; nomen imponit. Dein XL communiter die, ſi fortè puer ægrotet, defertur in templum, & baptizatur, ac ter in aquam totus immergitur: alioqui baptizatum non crederent. Mox inungitur Chriſmate, quod conſecratum eſt in hebdomada magna. inungitur denicq; myrrha, ut ipſi dicunt. Aqua uerò baptiſmatis ſingulis infantibus conſecratur, & cõtinuò poſt baptiſmum extra templi portam effunditur. Semper in templo baptiſantur infantes, niſi longinquitas loci nimia, aut frigus puero obeſſet: neque unquam aqua tepida, niſi pueris infirmis utuntur. Suſceptores ex uoluntate parentum aſſumuntur: & quoties præeunte certis uerbis ſacerdote, diabolo renunciant, toties in terram expuunt. Sacerdos etiam infanti capillos abſcindit, eoſq; ceræ etiam intricat, & in templo loco certo reponit. Non adhibent ſal, neq; ſaliuam cum puluere.

SEQVITVR BVLLA ALEXANDRI Papæ, ex qua Baptiſmus Rhutenorum abundè conſtat.

ALexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Altitudo diuini conſilij, quod humana ratio nequit comprehendere, ex ſuæ immenſæ bonitatis eſſentia, aliud ſemper ad ſalutem humani generis pullulans, tempore congruo, ſecreto myſterio, quod ipſe Deus nouit, opportuno, producit & manifeſtat: ut cognoſcant homines, ex ſuis meritis, tãquam ab ipſis, nihil proficere poſſe, ſed eorum ſalutem & omne donum gratiæ ab ipſo ſummo Deo & patre luminum prouenire. Sanè non ſine grandi & ſpirituali mentis noſtræ lætitia accepimus, quod nonnulli Rhuteni in Ducatu Lithvuaniæ, & alij ritu Greco uiuentes, fidem tamen Chriſtianam aliàs profitentes, qui Vuilnenſem ac Chiovuiẽſem, Lutzeorienſem, et Mednicenſem

UVA. BHSC. SC 05845_2

nicenſem ciuitates & dioœceſes, ac alia loca eiuſdem ducatus inhabitant, ſancto ſpiritu cooperante illuſtrati, nonnullos errores quos hactenus, ritu & more Græcorum uiuentes, obſeruarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei Catholicæ & Latinæ Romanæ Eccleſię amplecti, & ſecundum ritum eiuſdem Latinæ & Romanæ eccleſiæ uiuere deſiderant & proponunt. Sed quia more Græcorũ, ſcilicet in tertia perſona baptiſati fuerũt, et nonnulli aſſerunt eos de nouo baptizari debere, prædicti qui ritu Græco hactenus uixerunt, & adhuc uiuunt, tanquam antea ritè baptiſati, renuunt & recuſant de nouo baptiſma ſuſcipere. Nos igitur, qui ex commiſſo nobis deſuper, licet inſufficientibus meritis, officio paſtorali, cupimus ſingulas oues nobis commiſſas ad uerum ouile Chriſti perducere, ut fiat ex illis unus paſtor, & unum ouile, & ne ſancta Catholica eccleſia diuerſa et deformia mẽbra à capite diſcrepãtia, ſed cõformia habeat, attendentes quod per fœlicis recordationis Eugenium Papam quartum, prædeceſſorem noſtrum, in cõcilio per eum Florentiæ celebrato, & in quo Græci atq; Armeni, unà cũ Romana eccleſia ſentiẽtes interfuerunt, definitum fuit, formã huius ſacramenti Baptiſmatis exiſtere, Ego te baptiſo in nomine patris et filij & ſpiritus ſancti, amẽ: ac etiã per illa uerba, Baptizetur talis ſeruus Ieſu Chriſti, in nomine patris & filij & ſpritusſancti: uel, Baptizatur manibus m eis talis, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: uerum perfici baptiſma, quoniã eius principalis cauſa, ex qua baptiſma uirtutem habet, ſit ſancta trinitas: inſtrumẽtalis autem ſit miniſter, qui tradit exterius ſacramentum, ſi exponitur actus qui per ipſum exercetur miniſterium, eius ſanctæ trinitatis inuocatione efficitur ſacramentum: & propterea huiuſmodi ſacramẽti, ſic in tertia perſona collati, reiterationem neceſſariam non exiſtere: habita etiam ſuper hoc cum fratribus noſtris deliberatione matura, auctoritate Apoſtolica, nobis & alijs Romanis Pontificibus ab ipſo Ieſu Domino noſtro per beatum Petrum, cui & ſucceſſoribus eius Apoſtolatus, miniſterij diſpenſationem commiſit, tradita, tenore præſentium decernimus atq; declaramus, omnes & ſingulos ſic in tertia perſona baptizatos, uolentes à ritu Græco ad ritum & morem Latinæ & ſanctæ Romanæ eccleſiæ uenire, ſimpliciter & ſine alia contradictione, aut etiam obligatione, uel coactione, quòd iterum rebaptiſentur: etiam cum intentione quòd aliàs ritus per orientales eccleſias ſeruari ſolitos hæreticam prauitatem non concerneñ. obſeruari poſſint: facta priùs tamen per eos omnium errorum, rituum Grẹcorum, à Latina et Romana eccleſia, et illius ritu ac ſanctis inſtitutionibus deuiantium, abiuratione, admittendos fore. exhortañ. etiam per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, omnes et ſingulos qui prędicto modo baptiſati ſunt, & ritu Græco uiuunt, ut abnegata omnium errorum, quę ſecũdum morem et ritum Græcorum hactenus obſeruarunt, quíq; ab immaculata &

UVA. BHSG SC 05845_2

culata & ſancta Catholica Latina & Romana eccleſia, & illius ſanctorum patrum inſtitutionibus approbatis deuient, uelint eidem Catholicæ eccleſiæ, illius'que ſalubribus documentis, pro animarum ſuarum ſalute & ueri Dei cognitione adhærere, & ne eorum ſanctum propoſitum à quouis retardari poſsit, modo uenerabili fratri noſtro Epiſcopo Vuilnenſi, in uirtute ſanctæ obedientiæ committimus & mandamus, quatenus omnes & ſingulos ſic baptiſatos, & ad unitatem præfatæ Latinæ eccleſiæ uenire, & errores prædictos abiurare uolentes, ad præfatæ Latinæ eccleſiæ unitatem, errorum huiuſmodi abiurationem per ſe uel per alium, ſeu etiam alios ſeculares Prẹlatos, eccleſiaſticos ſeu prẹdicatores, aut minorum ordinum regularis obſeruantiæ profeſſores, doctos & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum, recipiat & admittat: ac tam ſibi quàm illi, aut illis, cui uel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum, ſingulos præfatos, ſic inuenientes ab exceſſibus, propter obſeruationem huiuſmodi errorum, ac hæretica prauitate inde proueniente, nec non excommunicationis ſententia, alijsq; cenſuris & pœnis eccleſiaſticis, quos quomodolibet propter ea incurrent, dicta Apoſtolica auctoritate abſoluendi, ac eis pro modo culpæ pœnitentiam ſalutarem iniungẽdi, aliaq; in præmiſſis neceſſaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per præſentes. Verùm quia forſan difficile foret, præſentes noſtras literas ad ſingula loca, ubi opus fuerit, referre: uolumus, & eadẽ authoritate Apoſtolica decernimus, quòd earundem literarũ tranſſumptum, manu alicuius notarij publici ſubſcripto, & ſigillo præfati Vuilnenſ. ſeu alterius alicuius epiſcopi, uel prẹlati eccleſiaſtici munito, eadem fides prorſus adhibeatur in iudicio & extrà, & aliàs ubilibet, ubi fuerit exhibitum uel oſtẽſum, ſicut ipſis literis originalibus adhiberetur, ſi forent exhibitẹ uel oſtenſẹ: non obſtãtibus cõſtitutionib. & ordinationibus Apoſtolicis, cæterisq; cõtrarijs quibuſcunq;. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, declarationis, exhortationis, cõmiſſionis, mãdati, cõceſſionis, uolũtatis et decreti infringere, uel ei auſu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud S. Petrum: Anno incarnationis Dominicæ, Milleſimo quingenteſimo primo, decimo kal. Septemb. Pontificatus noſtri anno nono.

CONFESSIO.

Confeſsionem quamuis ex conſtitutione habent, uulgus tamen eam Principum opus eſſe, & præcipuè ad nobiles dominos & præſtantiores uiros pertinere exiſtimat. Confitentur circa Paſchatis feſtum magna cordis contritione ac ueneratione, Stat confeſſor, unà cum con-

UVA. BHSC. SC 05845_2

cum confitente, in medio templo, uultu cõuerso ad imaginem quandam ad hoc constitutam. Finita dein confessione, pœnitentiaq; iuxta delicti qualitatem iniuncta, ante ipsam imaginem subinde sese inclinant, signoq; crucis frontem pectusq; signant: magno denicq; gemitu clamant, IESV CHRISTE fili Dei, miserere nostri. Nam hæc communis illorum est oratio. Quibusdam pro pœnitentia ieiunia, nõnullis certæ quædam precationes (Dominicam etenim orationem perpauci sciunt) iniunguntur: quosdam, qui grauius aliquid commiserint, aqua abluunt. Ex profluente etenim aquam in Epiphania Domini hauriunt, eamq; cõsecratam per totum annum in tẽplo, pro mundandis & abluẽdis grauioribus peccatis seruant. Item peccatum die Sabbatho commissum, leuius iudicant, minusq; pœnitentiæ pro eo iniungunt. Sunt complures & leuissimæ causæ, propter quas in templũ non admittuntur: solent tamen excluſi plerunq; portis & fenestris templi astare, atq; inde non minus uidere & audire sacra, quàm si in templo fuissent.

Is qui concubuerit cum uxore sua, & post constitutum tempus se non abluerit, ea die ingredi templum non audet.

COMMVNIO.

Communicant sub utraq; specie, miscentes panem uino, seu corpus sanguine. Sumit sacerdos cocleari ex calice portiunculam, porrigitq; communicanti. Quotiescunq; aliquis in anno uoluerit, modò confessus fuerit, sumere corpus Domini potest: alioqui tempus constitutum ad festum Paschatis habent. Pueris septem annorum porrigunt sacramentum. Dicuntq;, tum hominem peccare. Si puer infirmus fuerit, aut fortè animam agere cœperit, ut de pane sumere non possit, infunditur ei gutta ex calice. Sacramentum ad communicandum, non nisi dum sacrum fit, consecratur: pro infirmis autem consecratur die Iouis, in maiori hebdomada, & conseruatur per totum annum. Cæterùm cum fuerit necesse, accipit inde portiunculam, quam uino imponit, & bene humectatã porrigit ægroto, dein parum aquæ tepidæ addit.

Nullus monachorum, nec sacerdotum, horas Canonicas, ut uocant, orat, nisi habeat imaginem præsentem: quam etiam nemo, nisi magna ueneratione, attingit. qui eam autem in publicum profert, manu eam in altum tollit: quam omnes prætereuntes, aperto capite, cruce se signantes, inclinando, plurimum uenerantur. Libros Euangelij non nisi in locis honestis, tanquam rem sacram reponunt: necq; manibus tangunt, nisi prius cruce se munierint, & capite aperto inclinato'que honorem exhibuerint: pòst summa cum ueneratione in manus sumunt. Panem quoque, antequam uerbis consuetis more nostro consecratus fuerit, circumlatum per ecclesiam, uenerantur & adorant.

UVA. BHSC. SC 05845_2

FESTI DIES.

Festos dies uiri præstantiores peractis sacris epulis, ebrietate & uestitu eleganti uenerantur: uulgus, domestici ac serui, plerunq; laborant, dicentes, feriari ac à labore abstinere dominorum esse. Ciues & mechanici, diuinis intersunt: quibus peractis, redeunt ad laborem, sanctius putantes labori incumbere, quàm bibendo, ludendo, & id genus rebus, substantiã & tempus inaniter perdere. Nam uulgo & plebi ceruisiæ & medonis potus prohibitus est: quibusdam tamen solennioribus diebus, utputa natalis Domini, ferijs Pascæ, Pentecostes, & alijs quibusdam, potare illis permissum est: quibus sanè non propter diuinum cultum, sed potum potius, a labore abstinent.

Trinitatis festum celebrant die Lunæ, in ferijs Pentecostes. In octaua uerò Pentecostes, festum omnium Sanctorum. Diem autem Corporis Christi, more nostro non uenerantur.

Iurando ac blasphemando, rarò nomen Dei usurpant. cum autem iurant, per osculum crucis dicta uel promissa firmant. Blasphemiæ eorum, Hungarorum more, communes sunt, Canis matrem tuam subagitet, &c.

PVRGATORIVM.

Purgatorium nullum credunt, sed dicunt, unicuique uita defuncto, secũdum meritum suum esse locum: pijs quidem lucidum, cum angelis placidis: impijs autem obscurum, & cæca caligine obductum, cum angelis terribilibus destinatum esse, in quo extremum expectant iudicium. ex loco & angelis placidis cognoscunt animæ gratiam Dei, semper petunt extremum iudicium: aliæ contrà. Neque animã à corpore separatam, pœnis obnoxiam esse putant. nam cum anima in corpore se contaminauerit, cum corpore esse expiandam. Quod autem pro defunctis funebre sacrum faciunt, credunt, eo posse tolerabiliorem animabus exorari ac impetrari locũ, in quo facilius expectare futurum iudicium queãt. Aqua benedicta nemo se aspergit, nisi à Sacerdote aspergatur. Cœmiteria pro sepeliendis corporibus non consecrant. aiunt enim, corporibus inũctis & consecratis, terram ipsam, non corpora terra, consecrari.

DIVORVM CVLTVS.

Nicolaum Barensem inter sanctos in primis uenerantur, decq; eius plurimis miraculis quottidiè prædicãt: quorum unicum, quod non ante multos annos contigit, adiungere placuit. Michael quidam Kysaletzki, uir magnus & strenuus, in quodam conflictu Tartarico, quendã Magni nominis Tartarum fugiẽtem est persecutus: quem cum citato equi cursu assequi non posset, Nicolae (inquit) perduc me ad hunc canem. Tartarus hæc audiens, territus exclamat: Ni-

UVA. BHSC. SC 05845_2

mat: Nicolae, si hic tuo auxilio me assequetur, nullum miraculum facies: si uerò me alienum à tua fide, ab illius persecutione incolumem seruaueris, tum magnum erit nomen tuum. aiunt Michaelis equum restitisse, Tartarumq; elapsum. Tartarum quoq; deinceps Nicolao ob incolumitatem suam, in singulos uitæ suæ annos, certas mensuras mellis obtulisse: totidemq; mensuras Michaeli pariter in memoriam liberationis suæ, adiuncta etiam honoraria uestè ex pellibus Madauricis, misisse.

IEIVNIVM.

Ieiunant in Quadragesima septem perpetuas septimanas. prima lactarijs utuntur, quam Syrna, quasi caseacea, appellant: sequentibus uerò septimanis omnes (extra peregrinantes) etiam piscibus abstinent. Sunt qui diebus Dominicis & Sabbato cibum sumunt, reliquis diebus ab omni cibo abstineant. Sunt item, qui diebus Solis, Martis, Iouis & Saturni, cibum sumũt, reliquis tribus quoq; abstineãt. Reperiuntur etiam plurimi, qui diebus Lunæ, Mercurij & Veneris, panis frusto cum aqua sumpto contenti sunt. Reliqua per annum ieiunia non ita strictè obseruant: ieiunant autem post octauam Pentecostes, quæ illis est dies omnium Sanctorum, usq; ad ferias Petri & Pauli, & dicitur ieiunium Petri. Deinde habent ieiunium diuæ Virginis, à prima Augusti usq; ad Assumptionem Mariæ. item ieiunium Philippi, sex septimanis in aduentu Domini, & dicitur Philippi: quòd initium eius ieiunij contingit festum Philippi, secundum eorum Calendarium. Si deniq; festum Petri & Pauli, item Assumptionis, inciderit in diẽ Mercurij, aut Veneris, tum nec ea die carnibus uescuntur. Nullius sancti uigiliam ieiunio ueneran-tur, præter decollationem S. Ioannis, quam XXIX. Augusti quotannis obseruant. Si deniq; in maiori ieiunio quadragesimæ aliquis solẽnis dies, ut Annũciationis Mariæ, inciderit, eo piscibus utũtur. Monachis aũt multo grauiora & molestiora ieiunia imposita sunt, quos Kvuas, hoc est potu acetoso, et aqua cum fermento mixta, contentos esse oportet. Sacerdotibus quoq; aqua mulsa & ceruisia eo tempore sunt prohibita: licet nunc omnes leges ac statuta diffluant, uitientur'q;. Porrò extra tempus ieiunij, die Sabbato uescuntur carnibus, Mercurij uerò abstinent.

Doctores quos sequuntur, sunt: Basilius magnus, Gregorius, & Ioannes Chrysostomus, quem dicunt Slatausta, id est aureum os. Concionatoribus carent. Satis esse putãt, interfuisse Sacris, ac Euangelij, Epistolarum, aliorum'q; doctorum uerba, quæ uernacula lingua recitat Sacrificus, audiuisse: ad hoc, quòd uarias opiniones ac hæreses, quæ ex concionibus plerunq; oriuntur, sese effugere credunt, festos dies proximæ septimanæ die Dominico annunciant, publicam'que confessionem recitant. Principem porrò ipsum quic

UVA. BHSC. SC 05845_2

quid credere aut opinari uident, id rectum, omnibusq; ſequendum eſſe ſtatuunt.

Accepimus Moſcovuiæ, Patriarcham Cõſtantinopolitanum ad petitionem ipſius Moſci, miſiſſe quendam monachum Maximilianum nomine, ut omnes libros, Canones, & ſingula ſtatuta ad fidem pertinentia, in ordinem recto iudicio redigeret. quod cum feciſſet, multisq; & grauiſſimis erroribus animaduerſis, corã Principe pronunciaſſet, eum planè eſſe Schiſmaticum, qui Romanum aut Græcum non ſequatur ritum: hæc inquam ubi dixiſſet, non multo pòſt (etſi eum ſumma proſequeretur Princeps beneuolẽtia) dicitur euanuiſſe, ac multorum opinione ſubmerſum eſſe. Agebatur tertius annus, dum nos Moſcovuiæ eſſemus, quando Marcus Græcus mercator quidam ex Capha, hoc idem dixiſſe ferebatur: captumq; pariter (licet pro eo tum Turcarum orator improbis quodammodo precibus intercederet) ſublatum è medio fuiſſe. Georgius Græcus cognomento Paruus, Theſaurarius, Cancellarius, ſupremusq; Conſiliarius Principis, cum eandem cauſam quoq; foueret, defenderetq;, ab omnibus continuò officijs remotus, gratiaq; Principis deciderat. Sedenim eius opera carere Princeps cum haudquaquam poſſet, rurſus in gratiã receptus, ſed diuerſo erat officio prẽfectus. fuit enim uir ſingulari doctrina, & multarũ rerum experientia prædítus, qui cum matre Principis in Moſcovuiam uenerat: quem tantopere Princeps uenerabatur, ut ægrotum ſemel cum ad ſe uocaſſet, primi nominis aliquot ſuis Conſiliarijs demandauerat, ut illũ in uehiculo ſedentem, in ſuam habitationẽ uſq; ferrent. Sed cum in aulam eſſet aduectus, ac tot tamq; altis gradibus portari ſe recuſaret, depoſitusq; uehiculo paulatim ad Principem aſcẽderet, hunc Princeps cum fortè uideret, ſtomachari grauiter cœpit, inq; lectica collocatum ad ſe deferri iuſſit. tandem communicatis cum eo conſilijs, negotioq; confecto, in lectica uirum per gradus deferendum iubet, ſemperq; deinceps ſurſum ac deorſum portandum mandauit.

Religioſorum præcipua cura exiſtit, ut quoslibet homines ad fidem ſuam perducant. Monachi heremitæ bonam iam olim idololatrarum partem, diu multumq; apud illos uerbum Dei ſeminãtes, ad fidem Chriſti pertraxerunt. Proficiſcuntur etiam num ad uarias regiones Septentrionem uerſus & orientem ſitas, quò non niſi maximis laboribus, famæ ac uitæ periculo perueniunt, neq; inde aliquid commodi ſperãt, nec petunt: quin hoc unicum ſpectant, ut rem gratam Deo facere, & animas multorum deuio errore abductas (morte aliquando doctrinam Chriſti confirmantes) in uiam rectam reuocare, ac eos Chriſto lucrifacere queant.

Eſt etiam in Moſcovuia præcipuum monaſterium S. Trinitatis, quod xij miliaribus Ger. Occidentem uerſus à Moſcovuia ciuitate diſtat, ubi S. Sergius ſepultus, multa miracula edere dicitur, admirabilíq; gen-

UVA. BHSC. SC 05845_2

bili'que gentium ac populorum concursu pietateq; celebratur. Eò Princeps ipse sæpe, uulgus uerò quotannis certis diebus confluit, monasterij'que liberalitate alitur. Perhibetur olla cuprea ibi esse, in qua certi cibi, & utplurimũ olus coquitur. Fit aũt, ut siue pauci, siue multi eò uenerint, semper tamẽ cibi tantũ remaneat, quo eius Monasterij familia saturetur: adeò ut nihil unquã desit, necq; superfluat.

DE DECIMIS.

VOlodimerus mysterijs uiuifici lauacri, Anno 6496. initiatus, decimas unà cum Leone Metropolita, de omnibus rebus dandas instituit, propter pauperes, pupillos, infirmos, senes, aduenas, captiuos atq; pauperes sepeliendos: iuuandos etiam eos qui numerosam haberent sobolem, quibus'ue bona igni absumpta essent, ac subleuandam denicq; miserorum omnium inopiam, Monasteriorum pauperumq; Ecclesias, & in primis propter defunctorum et uiuorum refrigeriũ. Idem Vuolodimerus potestati & iurisdictioni Spiritualium subiecit, omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, & totũ statum clericorum: monachos, moniales, & eas quæ proscura ad Sacra conficiunt, quas Proscurnicas uocant: item uxores filiosq; Sacerdotũ, medicos, uiduas, obstetrices, et eos qui miraculũ ab aliquo Sanctorum acceperint, qui'ue manumissi essent pro alicuius animæ salute: ministros denicq; singulos monasteriorũ & hospitalium, & qui monachorum uestes conficiunt. Quicquid itaq; inter prædictas personas simultatis seu discordiæ exoritur, Episcopus ipse tanquam competens iudex, decernere & constituere potest. Si uerò inter laicos & hos, aliquid controuersiarum oritur, iudicio communi decernitur.

Proscurnicę sunt mulieres iã effœtę, quæ amplius mẽses non patiuntur, & quę panẽ ad sacrificandũ, qui proscura dicitur, coquunt.

Episcopi etiam diuortia, tam inter Knesos quàm Boiarones, atq; omnes seculares qui concubinas fouent, constituere debent. Item ad Episcopalem iurisdictionem pertinet, si quando uxor marito non obsequatur, si quispiam in adulterio seu fornicatione deprehensus fuerit, si uxorem consanguineam duxerit, si coniunx coniugi quippiam mali machinetur. Item diuinationes, incantationes, uenena, contentiones propter hæresim uel fornicationem susceptas: aut si filius parentes, sorores'ue acerbius increpauerit, læserit'ue. Præterea Sodomitas, sacrilegos, mortuorum spoliatores, & qui ad incantandum de imaginibus Sanctorum aut statua Crucis quicquam auulserint: qui canem, auem, aut aliud aliquodanimal immũdum in ædem sacram duxerint, aut comederint, punire: ad hæc, singulas rerũ mensuras ordinare, statuereq; debent. Nemo autẽ miretur, si prædicta canonibus istis atq; traditionibus diuersa reperiantur. Sunt enim non tam uetustate ipsa, alia quidem in locis alijs

UVA. BHSC. SC 05845_2

cis alijs mutata, quàm pecuniæ ſtudio pleraq; deprauata, uitiataq;.

Princeps ſi quando Metropolitam conuiuio accipit, ſolet ei primum in accubitu locum, abſentibus fratribus ſuis, deferre. in funebri Sacro, cum Metropolitam atq; Epiſcopos inuitauerit, eis ipſe ab initio prandij cibum potumq; porrigit: dein fratrem ſuum, uel principem aliquem uirum, qui uices ſuas ad prandij uſq; finem ſuppleat, conſtituit.

Cæremonias illorum, quibus ſolenni tempore in templis utuntur, ut uiderem, equidem impetraueram. Atq; ita utroq; legationis meæ tempore, in feſto Aſſumptionis Mariæ, XV uidelicet die Auguſti, cum maius templum in arce frondibus arborum ſtratum, ingreſſus fuiſſem, uidi Principem ad dextram portæ, qua ingreſſus erat, ad parietem aperto capite ſtantem, Poſochq; baculo (ut uocãt) innitentem, ante ſe quendam Colpaack dextra tenentem: Conſiliarios uerò ad columnas templi, quo loci & nos deducti eramus, ſtantes. In medio templi, ſuper tabulato, Metropolita ſolenniter ueſtitus, mitramq; rotundam ſupernè imaginibus Sanctorum, infernè uerò hermellinis pellibus ornatam geſtans, ſtabat, Poſochq; baculo (quemadmodum Princeps) innitebatur: atq; mox cantantibus alijs, ipſe cum miniſtris ſuis orabat. dein chorum uerſus procedens, in læuam contra noſtrum morem conuerſus, per minorem portam egreditur, præcedentibus Cãtoribus, Sacerdotibus atq; diaconis: ex quibus unus in patena, ſuper capite, panem iam ad ſacrificãdum præparatum, portabat: alter uerò, coopertum calicem: cæteri promiſcuè, ſancti Petri, Pauli, Nicolai, Archangeli, imagines magna populi circumſtantis acclamatione ac ueneratione ferebant. Quidam porrò ex circumſtantibus acclamabant, Domine miſerere. alij fronte terram, more patrio, tangebant, flebantq;. Varia deniq; ueneratione ac cultu circumlata ſigna uulgus proſequebatur. Póſt finito circuitu, per mediam chori portam ingreſſis, Sacrum, ſeu ſummum (ut uocant) officium cœptum eſt fieri. Cæterùm totum Sacrum, ſeu Miſſa, gentili ac uernacula lingua apud illos peragi ſolet. Epiſtola præterea, Euangelium pro tempore, quo magis à populo percipiantur, extra chorum, populo aſtanti clara uoce recitantur. In priore mea legatione, eodem feſto die, ultra centum homines in foſſa arcis laborantes uidi: quòd feriari non niſi Principes & Boiari, ut infrà dicemus, ſolent.

RATIO CONTRAHENDI *matrimonium.*

INhoneſtum ac turpe eſt adoleſcenti, ambire puellam, ut ſibi in matrimonium locetur. Patris eſt, iuuenem alloqui, ut ducat filiam ſuam. In hęc autem uerba plerunque proloqui ſolẽt: Cum mihi ſit filia, uellem equidem te mihi

UVA. BHSC. SC 05845_2

te mihi generum. Ad quę iuuenis: Si me, inquit, expetis generum, & tibi ita uidetur, conueniam parentes meos, & de hac re ad eos referam. Dein si parentes & proximi assensi fuerint, conueniunt, & de his quæ pater filiæ dotis nomine dare uelit, tractant. Mox dote constituta, nuptijs dies præscribitur. Interea temporis sponsus ab ædibus sponsæ usq; adeò arcetur, ut si fortè petierit, eam saltem ut uideret, tum parentes respondere solent: Cognosce ex alijs qualis sit, qui eam norunt. Certè nisi sponsalia prius maximis pœnis firmata fuerint, ita ut sponsus non possit, etiam si uellet, sine graui pœna, eam repudiare, aliàs non datur illi accessus. Dotis nomine dantur plerunq; equi, uestes, framea, pecora, serui, & similia. Inuitati ad nuptias, pecuniam rarò offerunt: munera tamẽ, seu donaria sponsæ mittunt, quæ singula sponsus diligenter notata reponit. Finitis nuptijs, deprompta rursus ordine conspicit: atq; ex ijs, si quæ placent, sibiq; usui futura uidẽtur, ea mittit ad forum, iubetq; singula ab his qui rebus precia imponunt, æstimari: reliqua omnia & singula, singulis remittit, cum gratiarum actione. Ea quæ seruauit, in anni spacio iuxta æstimationẽ, pecunia, aut alia aliqua re æqualis ualoris cõpẽsat. Porrò si aliquis donũ suum pluris fecerit, tũ sponsus ad iuratos æstimatores cõtinuò recurrit, illumq; horũ æstimationi stãdum esse cogit. Item si sponsus post elapsum annũ nõ satisfecerit, aut munus acceptũ non restituerit, tũ in duplo satisfacere tenetur. Deniq; si alicuius donũ iuratis æstimandũ dare neglexerit, ex uoluntate atq; arbitrio eius qui dedit, reponere cogitur. Atq; hunc morẽ uulgus ipsum in omni liberalitate, seu donationis genere obseruare solet.

Matrimonium ita contrahunt, ut quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non contingant. Hæreticum putãt, germanos fratres, germanas ducere sorores. Item, nemo sui affinis sororem ducere in uxorem audet. Obseruant etiam seueriſſimè, ne hi matrimonio implicentur, inter quos spiritualis cognatio baptismatis intercesſit. Si quis alterã uxorem ducit, fitq; bigamus, concedunt id quidem, sed uix legitimum matrimoniũ esse putant. Tertiam uxorem ducere, sine graui causa non permittunt. Quartam autem nec concedũt cuipiam, nec etiam Christianũ esse iudicant. Diuortium admittunt, & dant libellum repudij: id tamen maximè celant, quòd contra religionem ac statuta esse sciunt. Principem ipsum Salomeam uxorem, propter sterilitatem repudiatam, in monasterium intrusisse, atque Helenam filiam Knes Basilij Lynski duxisse, paulo antè diximus. Ante aliquot annos etiam quidã Dux Basilius Bielski, ex Lithuania in Moscouiam profugerat: eius uxorẽ iuuenem, & quam paulo antè duxerat, cum amici diutius apud se detinerent, (putabant enim illum amore ac desiderio adolescentulæ rursus rediturum) Bielski causam uxoris absentis in consilium Metropolitæ refert, communicatoq; consilio Metropolita inquit: Quando non tua,

UVA. BHSC. SC 05845_2

non tua,ſed uxoris potius, atq; adeò cognatorum culpa fit, ut cum ea eſſe tibi non liceat, equidem legis gratiam tibi faciam, teq; ab ea abſoluam. Qua re audita, mox aliam ex Principum Reſanenſium progenie natam duxit,ex qua etiam filios ſuſcepit, quos nunc in magna apud Principem authoritate uidimus.

Adulterium non appellant, niſi quis alterius uxorem habuerit. Tepidus eſt ut plurimum cõiugatorum amor,præſertim nobilium & Principum uirorum: eo quòd puellas nunquam antè uiſas ducunt, ac ſeruitijs Principis occupati, deſerere eas coguntur, aliena interim turpiq; libidine ſeſe contaminantes.

Mulierum conditio miſerrima eſt. Nullam enim honeſtam credunt,niſi domi cõcluſa uiuat, adeoq; cuſtodiatur, ut nuſquam prodeat. Parum inquam pudicam exiſtimant, ſi ab alienis externis ue conſpiciatur. Domi autem concluſæ,nent duntaxat,& fila trahunt: nihil prorſus iuris aut negotij in ædibus habent. Omnes labores domeſtici ſeruorum opera fiunt. Quicquid mulierum manibus ſuffocatur, ſiue gallina, ſiue aliud aliquod animalium, id abhorrent tanquam impurum. Qui uerò pauperiores ſunt, eorum uxores domeſticos labores obeunt,& coquunt. Cæterùm cùm uiris abſentibus fortè,& ſeruis, gallinas iugulare uolunt, ſtant pro foribus, tenentes gallinam, aut aliud animal, & cultrum: prætereuntesq; uiros,ut ipſi interficiant,plurimum rogant.

Rariſsimè in templa, rarius etiam ad amicorum colloquia, niſi ſenes admodum ſint,omniq; ſuſpicione careant,admittuntur. Certis tamen & feſtiuis diebus animi gratia concedunt uxorib. ac filiabus,ut in pratis amœniſſimis cõueniant, ubi ſuper quadam rota inſtar Fortunæ inſidentes, alternatim ſurſum ac deorſum mouentur: aut alioqui funem appendunt, quo ſuſpenſæ ac incidentes, hinc inde impulſæ feruntur, mouenturq; : aut denicq; quibuſdam & certis cantilenis,manibus plaudentes ſeſe oblectant,choreas prorſus nullas ducunt. Eſt Moſcouuiæ quidam Alemanus faber ferrarius,cognomento Iordanus,qui duxerat uxorem Rhutenam. ea cum apud maritum aliquandiu eſſet,hunc ex occaſione quadam amicè ſic alloquitur: Cur me, coniunx chariſſime, non amas? Reſpondet maritus: Ego uerò te uehementer amo. Nondum, inquit, ſigna habeo amoris. Quærebat igitur maritus, qualia ſigna uellet? Cui uxor: Nunquam, ait, me uerberaſti. Mihi ſanè uerbera, inquit maritus, non uidebantur ſigna amoris: ſed tamen nec hac parte deero. Atq; ita non multo pòſt, crudeliſſimè eam uerberauit: faſſusq; mihi eſt, longè maiore amore ſe à ſua uxore poſthac obſeruatũ fuiſſe. quam rem ſæpius exercuit: nobisq; tum Moſcouuiæ exiſtentibus, ceruicem illi tandem & cura præcidit.

Omnes ſe Principis chlopos, id eſt ſeruos fatentur. Item præſtantiores, ex maiore parte emptos aut captos ſeruos habent: quos autem libe-

UVA. BHSC. SC 05845_2

tem liberos in ſeruitio nutriunt, ijs non eſt liberum quolibet tempore diſcedere. Si aliquis citra uoluntatem domini abit, nemo eum aſſumit. Si dominus bonum ac commodum famulum non bene tractat, fit quodam modo infamis apud alios, neq; poſthac alios famulos aſſequi poteſt.

Gens illa magis ſeruitute, quàm libertate gaudet. nam morituri utplurimum certos ſeruos manumittunt: qui ſe tamen continuò alijs dominis, pecunia accepta, in ſeruitutem uendicant. Si pater filium, ut mos eſt, uendit, & is quocunq; tandem modo liber factus, aut manumiſſus fuerit, pater hunc rurſus atq; iterum iure patriæ poteſtatis uendere poteſt. Poſt quartam autem uenditionem, nil iuris amplius in filium habet. Vltimo ſupplicio ſolus Princeps ſeruos, & alios afficere poteſt.

Princeps altero, aut tertio quoq; anno, per prouincias delectu habito, filios Boiaronum conſcribit: ut numerum illorum, & quot quiſq; equos ac ſeruitores habeat, cognoſcat. Dein ſingulis ſtipendia proponit, ut ſuprà dictum eſt. Qui uerò per facultates rei familiaris poſſunt, ſtipendio militant. Rarò illis datur quies: nam aut bellũ infert Lithvuanis, aut Liuonẽſibus, aut Suetenſibus, aut Tartaris Caſanenſibus. aut ſi nullum bellum gerit, præſidia tamen in ſingulos annos in locis circa Tanaim & Occam, ad reprimendas Tartarorum Præcopenſium eruptiones ac deprædationes, uiginti milia hominum imponere ſolet. Solet etiam quotannis ex ſuis prouincijs ordine quoſdam uocare, qui Moſcovuiæ ſibi omnia ac quælibet præſtant officia. Belli autem tempore, non annuis ex ordine & alternis officijs inſeruire, ſed omnes & ſinguli, tam ſtipendiarij quàm gratiam Principis expectãtes, in bellum ire coguntur.

Habent equos paruos, caſtratos, ſoleis carentes, leuiſſima frena: tum ephippia in eum uſum accõmodata, ut ſe in omnes partes nullo negotio uertere, arcumq; intendere queant. Pedibus uſqueadeò attractis inſidentes equo, ut nullum haſtæ aut teli paulo uehementiorem ictum ſuſtinere queant. Calcaribus paucíſsimi, flagello pleriq; utũtur, quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, ut id quoties opus ſit, apprehendant & utantur: rurſus ſi ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat.

Communia arma ſunt, arcus, telum, ſecuris, & baculus, inſtar cœſtus, qui Rhutenicè Keſteni, Polonicè Baſſalick dicitur. Framea nobiliores & ditiores utuntur. Pugiones oblongos in modum cultellorum dependentes, in uaginis adeò reconditos habent, ut vix ſupremam capuli partem attingere, aut neceſſitate cogente apprehendere poſſis. Loro pariter freni longo, & in extremitate perforato utuntur, quod digito ſiniſtro annectunt, ut arcum apprehendere, eo' que retento uti poſſint. Porrò quanquam ſimul & eodem tempore manibus teneant frenum, arcum, frameam, telum & flagel-

UVA. BHSC. SC 05845_2

lum, istis tamen scitè & sine ullo impedimento norunt uti.

Nonnulli ex præstantioribus, lorica, thorace affabre ceu ex quibusdam squamis concinnato, & armillis: pauciſsimi autem crista, instar pyramidis in summitate exornata, utuntur.

Sunt qui habẽt uestem Bombycis lana suffertam, ad sustinendos quoscunq; ictus. Lanceis quoq; utuntur.

Peditatu uerò & tormentis in conflictu nunquam usi sunt. Etenim quicquid agunt, siue adoriuntur, siue insequuntur, siue fugiunt hostem, id repentè & celeriter faciunt: atque ita illos nec peditatus, nec tormenta subsequi possunt.

Modernus tamen Princeps Basilius, cum Rex Præcopensis, nepotem suum in Casanense regnum induxisset, & in reditu iuxta Moscovuiam tredecim millibus passuum castrametatus esset, anno insequenti circa Occam fluuiũ castra posuerat, atq; peditatu tum primum & tormentis usus est, fortasse ut potentiam suam ostentaret: aut maculam susceptam priori anno, ex turpissima fuga, in qua dicebatur aliquot diebus sub aceruo fœni delituisse, deleret: aut denique Regem, quem ditionem suam rursus inuasurum putabat, à finibus suis arceret. Certè nobis præsentibus habuit ex Lithvuanis, uariaq; hominum colluuie, mille & quingentos ferè pedites.

Hostem primo impetu audacissimè aggrediuntur, nec diu perseuerant: ac si innuere uellent, Fugite, aut nos fugiemus.

Ciuitates rarò ui, aut impressione acriore expugnare, sed lõga magis obsidione, homines fame aut proditione ad deditionem adigere solent. Quanquã Basilius Smolẽtzko ciuitatẽ admotis tormentis, quæ partim ex Moscovuia secũ adduxerat, partim ibi in obsidione fuderat, oppugnabat, quassabatq;: nihil tamen effecerat. Obsederat et Casan magna militũ ui, admotis pariter tormẽtis, quę secũdo fluuio eò portauerat: sed tũ quoq; usq; adeò nihil effecerat, ut dũ arx incẽsa funditus cõflagraret, atq; ex integro rursus ędificaretur, ne nudum quidẽ collem interim miles ascẽdere, occupare'ue ausus fuerit.

Habet Princeps nunc fusores tormentarios Alemanos & Italos, qui præter pixides, tormẽta bellica, item ferreos globulos, cuiusmodi et nostri Principes utũtur, fundũt: quibus tamen in cõflictu, quòd omnia in celeritate posita habẽt, neq; sciunt neq; possunt uti.

Omitto etiam, quòd tormentorum discrimen, seu, ut uerius dicam, usum ignorare uidentur. Nesciũt inquã quando uel maiorib. quibus muri demoliũtur: uel minorib. quibus acies impetusq; hostiũ disrumpitur, uti debeant. Id quod cùm aliàs sæpe, tum maximè eo tẽpore accidit, quum Tartari Moscovuiã iamiam oppugnaturi ferebãtur. tum enim Locumtenens tanquam in re subita, maius tormentum sub portã castri, ridente bõbardario Germanico, collocandum iusserat: cum id tamẽ uix tridui spacio eò deduci potuisset, ad hæc semel duntaxat exoneratum testudinem & portam dissipasset.

Magna

UVA. BHSC. SC 05845_2

Magna est hominum, ut in alijs negotijs, ita in bello gerendo, diuersitas ac uarietas. Moscus enim quamprimum fugam arripit: nullam salutem cogitat, præter eam quam fuga habere potest: assecutus, seu apprehensus ab hoste, nec se defendit, nec ueniam precatur.

Tartarus uerò deiectus ex equo, spoliatus omnibus armis, grauissimè etiã uulneratus, manibus, pedibus, dentibus, quoad & quacunq; potest ratione, ad extremum usq; spiritum se defendere solet.

Thurcus, dum uidet se omni auxilio ac spe elabendi destitutum, supplex ueniam petit, armis abiectis, ac iunctas ad ligãdum manus uictori porrigit, speratq; captiuitate uitam se impetraturum.

Castris collocandis ampliſſimum locum eligunt, ubi præstantiores tentoria erigunt: alij uerò ex arbustis ueluti arcum in terram figunt, penulisq; tegunt, quò ephippia, arcus, & id genus alia recondant, seq; ab imbre defendant. Equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disiuncta tentoria habent: quæ nec curru, nec fossa, nec alio quouis impedimento muniunt, nisi fortè locus natura sit, aut syluis, aut fluminibus, paludibus' ue munitus.

Posset fortè cuipiam mirum uideri, quòd se & suos tam exiguo stipendio, & tam diu, ut suprà dixi, sustineant: ideo illorum parsimoniam et frugalitatem paucis aperiam. Qui habet sex, aut aliquando plures equos, ex ijs uno tanquam baiulo, siue clitellario, qui uitæ necessaria portet, utitur. In primis habet milium contritum in sacculo, lõgitudine duorum aut trium palmitum: deinde suillæ carnis salsę libras octo, aut decem. habet & sal in sacculo: & si diues est, mixtum pipere. Præterea unusquisque secum fert securim, fomitem, lebetes, aut ollam cupream, ut si aliquò fortè deueniat, ubi nihil fructuũ, allij, cæpæ, aut carnis ferinę reperiat, tum ignẽ accendit, ollamq; aqua replet, in quam coclear plenũ milij, sale addito, injcit, coquitq; : eo cibo dominus & serui contenti uiuunt. Porrò si dominus nimium famelicus fuerit, totum absumit: itaq; serui aliquando ad totum biduum aut triduũ egregiè ieiunant. Ad hæc, si dominus uult lautius epulari, tum addit paruam portiunculam carnis suillæ. Hoc non loquor de præstantioribus, sed mediocris conditionis hominibus. Duces exercitus, & alij militiæ præfecti, inuitant aliquando pauperiores illos: qui sumpto bono prandio, interdum pòst ad biduum, aut triduum cibo abstinent.

Item cum habent fructus, aut allium, aut cæpas, tum facile alijs omnibus carere possunt. Ingressuri prælium, plus spei ponunt in multitudine, & quantis copijs hostem adoriantur, quàm robore militum, ac instructo quàm probè exercitu: feliciusq; eminus, quàm cominus pugnant. atque ideo hostem circumuenire, & à tergo adoriri, præcipuè studeant.

Tubicines multos habent. hi dum patrio more, omnes unà tubas inflant, intonantq; : mirum tum ac inusitatum quendam con-

UVA. BHSC. SC 05845_2

centum audires. Habent & aliud quoddam genus Musices, quod gentili lingua Szurna appellant. Eo si quando utuntur, tum una hora plus minus, sine ulla respiratione, seu aeris attractione quodammodo canunt. Buccas autem primùm aere implere solent: dein naribus spiritum identidem attrahere edocti, tuba uocem absq; intermissione edere dicuntur.

Omnes uestitu seu corporis cultu simili utuntur. tunicas oblongas sine plicis, manicis strictioribus, Hungarorum ferè more, gestant: in quibus Christiani nodulos, quibus pectus constringitur in dextro: Tartari uerò haud dissimili uestitu utentes, sinistro latere habent. Ocreas ferè rubeas, easq; breuiores, ut quæ genua non attingant, soleas'que ferreis clauiculis munitas gestant. Indusia omnes ferè uarijs coloribus circa collum exornata habent: eaq; monilibus seu globulis argenteis, aut cupreis deauratis, additisq; ornamenti causa unionibus, constringunt.

Ventrem nequaquam, sed femora cingunt: atque adeò pubetenus, quo magis promineat uenter, cingulum demittunt. Quin & nunc Itali & Hispani, imò & Germani ita assueuerunt.

Adolescentes & pueri pariter festiuis diebus, sed in ciuitate loco amplo & celebri, unde uideri & exaudiri à pluribus queant, conuenire solent. quibusdam autem sibilis ceu signo dato, conuocantur: conuocati illico concurrunt, manusq; conserunt. certamen pugnis ineunt, mox pedibus promiscuè ac magno impetu faciem, guttur, pectus, uentrem, genitalia quatiunt: aut quacunq; ratione possunt, alios alij inter se de uictoria concertantes prosternunt, adeò ut sæpe inde exanimati asportentur. Porrò quicunq; plures uincit, diutius in arena durat, fortissime'que uerbera tolerat, is præ cæteris laudatur, uictor'que celebris habetur. Hoc certaminis genus institutum est, ut assuescant adolescentes uerbera ferre, ictusq; quoscunque tolerare.

Iustitiam strenuè exercent in prædones: quibus comprehensis, calcanea primùm frangere, dein in biduum aut triduum usque, dum intumescant, quiescere: pòst, fracta iam ac intumefacta, rursus motare iubent. Non alio genere torquendi & flagitiosos, ad cõfitenda latrocinia, sociosq; scelerum indicandos utuntur. Cæterùm si in quæstionem uocatus, supplicio dignus fuerit repertus, suspenditur. Alio genere pœnę sontes rarò puniuntur, nisi quid immanius commiserint.

Furta rarò capitali pœna, imò homicidia rarò, nisi prædæ gratia facta fuerint, puniuntur. Qui uerò furem in furto deprehendit, & occidit, impunè id facere potest: ea tamen conditione, si occisum in aulam Principis detulerit, & rem ut acta est exposuerit.

Cum brutis congredientes, ne illi quidem ultimo afficiuntur supplicio.

Pauci

UVA. BHSC. SC 05845_2

Pauci ex Præfectis habent authoritatem, ultimum ſupplicium irrogandi. Ex ſubditis nemo aliquem torquere audet. Plericꝫ malefactorum Moſcovuiam, ſeu ad alias Principa'es ciuitates ducũtur. Hyemali autem tempore utplurimum in ſontes animaduertũt: eſtiuo enim bellicis negotijs impediuntur.

SEQVVNTVR ORDINATIONES à Ioanne Baſilij Magno Duce, Anno mundi 7006. factæ.

OVum reus fuerit in unum rublum condemnatus, ſoluat Iudici altinos duos, Notario octo dengas. Si uerò partes redeunt in gratiam, priuſquam in locum duelli uenerint, non minus Iudici & Notario ſoluãt, ac ſi iudiciũ factum fuiſſet. Si uenerint in locũ duelli, quẽ Ocolnick et Nedelſnick dũtaxat decernere poſſunt, ibiꝯ fortè in gratiã redierint, ſoluãt Iudici ut ſuprà, Ocolniko L. dengas, Nedelſniko ſimiliter L. dẽgas, & duos altinos: Scribę quatuor altinos, & unam dengã. Si uerò uenerint ad duellũ & alter uictus fuerit, tũ iudici reus quantũ ab eo poſtulatur, ſoluat, Ocolniko det poltinam & arma uicti, Scribę L. dengas, Nedelſniko poltinam & quatuor altinos. Si uerò duellum cõmittitur propter aliquod incendiũ, necem amici, rapinam uel furtũ, tũc accuſator ſi uicerit, ab reo accipiat quod petijt, Ocolniko detur poltina & arma uicti, Scribę L. dẽgæ, Nedelſniko poltina, Veſtono (eſt autem Veſton, qui ambas partes præſcriptis conditionibus ad duellum cõmittit) quatuor altinos: & quicquid uictus reliqui habuerit, uendatur, iudicibus' que detur: corpore autem, iuxta delicti qualitatem puniatur.

Interfectores dominorum ſuorum, proditores caſtri, ſacrilegi, plagiarij, item qui res in alterius domum clanculum inferunt, eaſdem'ꝫ furto ſibi ablatas dicunt, quos Podmetzchek uocant, præterea qui incendio homines affligunt, quiꝫ manifeſti malefactores fuerint, ultimo ſupplicio afficiuntur.

Qui primùm furti conuictus fuerit, niſi fortè ſacrilegij aut plagij accuſetur, morte non eſt afficiendus, ſed publica pœna emendandus: hoc eſt, baculis cædendus, & pœna pecuniaria à iudice mulctandus.

Si iterum in furto deprehenſus fuerit, & non habuerit unde accuſatori aut iudici ſatisfaciat, morte plectatur.

Si alioqui fur conuictus non habeat, unde accuſatori ſatisfacere poſſet, cæſus baculis tradatur accuſatori.

Si quis furti accuſetur, & honeſtus aliquis uir iureiurando affirmet, illum antea quoꝫ furti conuictum, aut furti cauſa cuipiam reconciliatum fuiſſe, neglecto & omiſſo iudicio, morte afficiatur: de bonis eius fiat, ut ſuprà.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Si aliquis uilis conditionis, aut ſuſpectæ uitæ, furti inſimuletur, uocetur in quæſtionem. Si uerò furti conuinci non poteſt, datis fideiuſſoribus, dimittatur ad ulteriorem inquiſitionem.

Pro ſcripto decreto, ſeu lata ſententia, æſtimatione unius rubli, ſoluantur Iudici nouem dengæ: Secretario, qui ſigillum habet, altinum unum: Notario, dengæ tres.

Præfecti, qui non habent authoritatem, cauſa cognita, decernere ac ſententiam ferre, hi alteram partium in aliquot rublis condemnent, dein decretum ad Iudices ordinarios mittant. quod ſi iuſtum ac æquitati conſonum illis uidetur, tum de ſingulis rublis, ſinguli altini Iudici, Secretario uerò IIII dengæ ſoluantur.

Quicunq; alterum furti, ſpoliĩ, ſeu homicidĩ accuſare uult, Moſcouuiam proficiſcitur, petit'que ut talis in ius uocetur. Datur illi Nedelſnick, qui Reo diem dicit, eundem'que Moſcouuiam perducit. Reus porrò in iudicio conſtitutus, plerunque crimen ſibi obiectum negat. Si actor teſtes producit, tum ambæ partes interrogantur, an dictis ſtare uelint. Ad id communiter reſpondent: Audiantur teſtes ſecundum iuſtitiam & conſuetudinem. Si contra reum atteſtantur, tum reus ſtatim ſe opponit, & contra teſtimonia & perſonas excipit, dicens: Peto mihi decerni iuramentum, me'q; iuſtitiæ diuinæ permitto, peto'q; campum & duellum. Atq; illis ita, iuxta patriæ conſuetudinem, duellum decernitur.

Vterque quemuis alium, ſuo loco ad duellum conſtituere, armis item uterque inſtruere ſe quibuslibet poteſt, pixide & arcu exceptis. Communiter autem loricas oblongas, aliquando duplices, thoracem, armillas, galeam, lanceam, ſecurim, & ferrum quoddam in manu, inſtar pugionis, in utraque tamen extremitate acutum, habent: quo altera manu ita expeditè utuntur, ut in quolibet congreſſu non impediat, neque manu cadat. eo autem in pedeſtri certamine plerunq; utuntur.

Certamen primùm ineunt lancea, dein alĩs utuntur armis, cum multis annis Moſci cum externis aut Germanis, aut Polonis, aut Lithvuanis certantes, plerunq; ſuccubuiſſent. Nouiſſimè autem cum Lithvuanus quidam XXVI annos natus, cum quodam Moſco, qui pluſquam XX duellis uictor euaſerat, congreſſus, occiſus eſſet: Princeps indignatus, illum ut uideret, continuò accerſiri iubet. quo uiſo, in terram expuit, & ſtatuit, ne in poſterũ ulli externo duellum contra ſuos decerneretur. Moſci plurimis ac diuerſis armis ſe onerant uerius, quàm armant: externi autẽ cõſilio magis, quàm armis tecti, congrediuntur. Cauent in primis, ne manus conſerant: quòd Moſcos plurimũ brachĩs lacertis'q; ualere ſciũt, ſola induſtria ac agilitate illos tandẽ laſſos uincere ſolent. Vtraq; partiũ habet multos amicos atq; fautores, certaminis ſui ſpectatores: ſed prorſus inermes, exceptis ſudibus, quibus interdũ utuntur. Etenim ſi alteri horũ uidetur iniu-

UVA. BHSC. SC 05845_2

detur iniuria aliqua fieri, tum ad propulsandam eius iniuriam fautores ipsius accurrunt, mox etiam alterius, atq; ita utrinq; certamen spectãtibus exoritur iucundum. agitur enim res capillis, pugnis, fustibus, fudibusq; præustis.

Vnius nobilis testimoniũ plus ualet, quàm multorum uilis conditionis hominum. Procuratores rarissimè admittuntur, quisq; causam suam exponit. Princeps, quanquam seueriſsimus sit, nihilominus tamen omnis iustitia, & palàm ferè, uenalis est. Audiui quendam Consiliarium, qui iudicijs præerat, fuisse depræhensum, quòd ab utraq; partium in quadam causa munera accepisset: & pro altero, qui plus dederat, iudicasset. quod factum, ad Principem delatus, non negabat: illum, pro quo iudicasset, hominem dicebat diuitem, honesto loco, atque ideo magis huic quàm illi inopi et abiecto credendum. Tandem, quamuis Princeps sentẽtiam reuocasset, ridens tamen, illum impunè dimisit. Fortasse tantæ auaritiæ ac improbitatis causa est ipsa egestas, qua suos cum sciat Princeps oppressos, ad illorum facinora atq; improbitatẽ, quasi impunitate proposita, conniuet. Pauperibus non patet aditus ad Principem, sed ad ipsos Consiliarios tantum, & quidem difficillimus.

Ocolnick personam Prętoris, seu Iudicis à Principe constituti sustinet: aliàs supremus Consiliarius, qui semper apud Principem uersatur, eo nomine uocatur. Nedelsnick, est commune quoddam eorum officiũ, qui homines in ius uocant, malefactores capiunt, carceribusq; coercent. atq; hi Nobilium numero continentur.

Coloni sex dies in septimana domino suo laborant, septimus uerò dies priuato labori cõceditur. Habent aliquot priuatos, & à dominis suis attributos agros, & prata ex quibus uiuũt: reliqua omnia sunt dominorum. Sunt præterea miserrimæ cõditionis, quòd illorum bona, nobilium ac militũ prædæ exposita sunt: à quibus etiam per ignominiam Christiani, aut nigri homuntiones uocantur.

Nobilis, quantumuis pauper fuerit, turpe sibi tamen ac ignominiosum esse putat, si manu laboraret. Hoc autem turpe non esse ducit, cortices, seu putamina fructuum, & præsertim melonum, allij, ac cæparum, à nobis & famulis nostris abiecta, de terra leuare ac deuorare. Cæterùm sicuti cibo parcè, sic potu, ubicũq; se occasio offert, immoderatè utũtur. Omnes ferè tardi ad iram, item superbi in paupertate: cuius grauem comitem habent, seruitutem. Vestes oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas barbaricas confectas uidemus, solidosq; ex officina gestant. Vestibula ædium satis quidem ampla, et alta: fores uerò habitationũ humiles habent, ita ut ingressurus quispiam demittere se & inclinare cogatur.

Manuario qui uiuunt labore, & operam suam uendunt, mercedem unius diei referunt dengam cum dimidia: artifex duas. neq; hi strenuè laborant, nisi benè uerberati. Audiui seruitores aliquando con-

UVA. BHSC. SC 05845_2

do conqueſtos, quod à dominis non eſſent probè uerberati. Credunt ſe ſuis dominis diſplicere, ſignum'que eſſe indignationis, ſi non uerberentur.

DE INGRESSV IN ALTERIUS domum.

IN ſingulis ædibus & habitationibus habent imagines Sanctorum, pictas, aut fuſas, loco honorificentiore. & cum alius alium accedit, ingreſſus habitaculum, continuò caput aperit, ac ubi imago ſit, circumſpicit: qua uiſa, ter ſe crucis ſigno munit, caputq́ue inclinãs inquit: Domine miſerere. Dein ſalutat hoſpitem, his uerbis: Deus det ſanitatem. Mox porrectis manibus, deoſculantur ſe mutuò, capitaq́; inclinant. dein continuò alter alterum intuetur, uter nimirum ſe magis inclinaret, demitteretq́; : atq; ita ter quaterq́; alternatim caput inclinantes, honoremq́; mutuò exhibentes, quodammodo cõcertant. Pòſt ſedent, negotioq́; ſuo confecto, hoſpes rectà in medium habitaculi procedit, facie ad imaginem conuerſa, rurſusq́; ter ſigno ſe crucis munit, prioraq́; uerba inclinato capite repetit. Poſtremò data acceptaq́ue prioribus uerbis ſalute, abit. Si eſt alicuius authoritatis uir, illum tum hoſpes ſequitur ad gradus uſque: ſin præſtantior, longius comitatur, habita & obſeruata cuiuſq; dignitate. Mirabiles obſeruant cæremonias. nulli etenim tenuioris fortunæ homini licet intra portam domus alicuius præſtantioris equitare. Difficilis quoq; paupe rioribus ac ignotis aditus eſt, etiã ad uulgares nobiles: qui uel hoc nomine rarius in publicum prodeunt, quo maiorem authoritatem ſuiq; obſeruantiam retineant. Nullus etiam nobilis, qui paulo ditior eſt, ad quartam uel quintã domum pedes progreditur, niſi ſubſequatur equus. Hyemis tamen tempore, cum equis, ſoleis carentibus, propter glaciem, abſq; periculo uti non poſſunt: aut quando aulam Principis, aut Diuorum templa fortè ingrediuntur, tum equos domi relinquere ſolent.

Domini intra priuatos parietes ſemper ſedent, raro aut nũquam inambulando quicquam tractant. Mirabãtur plurimùm, dum nos deambulantes in diuerſoriis noſtris, atq; inter ambulandum negotia frequenter tractare uiderent.

Veredarios Princeps, ad omnes ditionis ſuæ partes, diuerſis in locis cum iuſto equorum numero habet: ut cum Curſor Regius aliquò miſſus fuerit, equum ſine mora in prõptu habeat. Eſt autem Curſori liberum, ut quemcumq; uoluerit, eligat equum. Mihi ex Novuogardia magna celeriter Moſcovuiam proficiſcenti, Magiſter poſtarum, qui illorum lingua Iamſchnik appellatur, aliquando triginta, nonnunquam quadraginta, quinquaginta'ue adduci mane primo curabat equos, cum ultra duodecim opus non haberem.

UVA. BHSC. SC 05845_2

berem. Vnusquisq; igitur nostrûm, equum qui sibi commodus uidebatur, sumebat: defessis dein illis, cum ad aliud in itinere diuersorium, quod Iama appellant, peruenimus, continuò ephippio & freno retẽtis, permutauimus. Licet cuilibet celerrimo uti equorum cursu: & si fortè aliquis concidat, aut durare non possit, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui abs quouis obuiam fortè occurrenti, Principis duntaxat Cursore excepto, sumere impunè quidem licet. Equum porrò in itinere uiribus exhaustum, relictumq; Iamschnick requirere, item alterum ei cui ereptus erat, restituere, precium'q; ratione itineris habita, persoluere solet. Plerunque de XX, uel XXV uerst, numerantur sex dengæ. Eiusmodi porrò Veredariorũ equis, seruitor meus ex Novuogardia Moscovuiam, interuallo 600. vuerst, hoc est CXX Ger. miliar. LXXII horis peruenit. quod quidem eo magis mirandũ est, cum equuli tam parui sint, & longè negligentius quàm apud nos curentur, tantos tamen labores perferant.

DE MONETA.

Monetam argenteam quadruplicem habent: Moscovuiticam, Novuogardensem, Tvuerensem, & Plescovuiensem. Moscovuiticus nummus non rotunda, sed oblonga & ouali quodammodo forma, Denga dictus, diuersas habet imagines. antiqua, in una rosæ: posterior hominis equo insidentis imaginem, in altera autem parte utraq; scripturam habet. Illorum porrò centum, unum Hungaricalem aureum: Altinum sex dengæ, Grifnam uiginti, Poltinam centum, Rublum ducentæ faciunt. Noui nunc utrinq; characteribus signati cuduntur, & quadringenti ualent Rublum.

Tvuerensis utrinque scripturam habet, & ualore Moscovuitico æquiparatur.

Novuogardensis in una parte Principis in solio sedentis, hominis'q; ex aduerso sese inclinantis imaginem, in altera scripturam habet, atque Moscovuiticum ualore in duplo superat. Grifna porrò Novuogardensis XIIII, Rublus autem ducentas uiginti duas dengas ualet.

Plescovuiensis, caput bouis coronatum, in altera uerò scripturam habet. Habent præterea cupream monetam, quæ Polani uocatur. horum sexaginta Dengam Moscovuiticam ualent.

Aureos non habent, nec cudunt ipsi, sed Hungaricalibus ferè, interdum etiam Renanis utuntur: precium'que eorum sæpe mutant, præsertim cum externus auro aliquid mercaturus sit, tum cõtinuò precium eius minuunt. si uerò aliquò profecturus, auro indigeat, eius tum rursus precium augent.

Rigenzibusq; rublis utuntur propter uicinitatem, quorum unus ualet duos Moscovuiticos. Moneta Moscovuitica est ex puro

UVA. BHSC. SC 05845_2

& bono argento: ea quamuis nunc quoq; adulteratur. Non audíui tamen, ob hoc facinus in quempiam animaduersum esse. Omnes ferè aurifabri Moscovuiæ nūmos cudunt: et quicunq; affert massas argenteas puras, nummosq; cupit, tum nummos & argentum appendunt, atq; æqua lance librant. Exiguum est, & constitutum precium, quod ultra æquale pondus soluendum est aurifabris, paruo alioqui laborem suum uendentibus. Scripserunt quidam, prouinciam hanc rarissimè abundare argento: Principem præterea, ne id exportaretur, prohibere. Prouincia sanè argentum nullum habet, nisi quod (ut dictum est) importatur: nec Princeps usqueadeò eferre prohibet, sed cauet uerius. atq; ideo permutationem rerum facere, et alia, ut pelles, quibus abundāt, aut quid aliud eiusmodi, pro alijs rebus dare, recipereq; suos iubet, quo argentum & aurum in prouincia retineat. Vix centū annis utuntur moneta argentea, præsertim apud illos cusa. Initiò cum argentum in prouinciam inferebatur, fundebantur portiunculæ oblongę argenteę, sine imagine & scriptura, ęstimatione unius rubli: quarū nulla nunc apparet. Cudebatur etiam moneta in Galitz principatu. ea autē cum æquabili ualore careret, euanuit. Porrò ante monetam, proboscide & auriculis aspreolorum, aliorumq; animalium, quorum pelles ad nos afferuntur, utebantur: ijsq; uitæ necessaria, ceu pecunia, emebant.

Numerandi ratione ea utuntur, ut res quascunq; per Sorogk, aut Devuenosto, hoc est, aut quadragesimo aut nonagesimo numero, quēadmodum nos centesimo, numerent, diuidantq;. Numerantes itaq; subinde repetūt, multiplicantq;, bis Sorogk, ter Sorogk, quater Sorogk: id est, quadraginta. aut bis, ter, quater Devuenosto, hoc est nonaginta. Mille, gentili lingua Tissutzæ: item decem millia, una dictione, Tma: uiginti millia, Dvuetma: triginta millia, Tritma exprimunt.

Quisquis merces qualescunq; Moscovuiam attulerit, eas continuò apud portitores, seu telonij præfectos, profiteri ac indicare cogitur: quas hi statā hora conspiciunt, æstimantq;. æstimatas uerò, nemo nec uendere nec emere audet, nisi prius fuerint Principi indicatæ. Porrò Princeps si quicquam emere uoluerit, tum mercatori interim res suas nec indicare, nec cuiquam licitari eas integrum est. quo fit, ut mercatores interdum diutius detineantur.

Neq; etiam cuiuis mercatori, præter Lithvuanos, Polonos, aut illorum imperio subiectos, Moscovuiam uenire liberum est. Nam Suetensibus, Liuuoniēsibus, et Germanis ex maritimis ciuitatibus, Novuogardiæ duntaxat: Thurcis uerò & Tartaris Chloppigrod oppido, quò nundinarum tempore diuersi homines ex remotissimis locis confluunt, mercaturam exercere ac mercari cōcessum est. Quando uerò Legati ac Oratores Moscovuiam proficiscuntur, tum omnes undecunq; mercatores in illorum fidem ac protectionem susce-

UVA. BHSC. SC 05845_2

nem ſuſcepti, Moſcovuiam & liberè, & ſine portoriis ire poſſunt, ac etiam conſueuerunt.

Maior pars mercium ſunt maſſæ argenteæ, panni, ſericum, panni ſericei & aurei, uniones, gemmæ, aurum filatum. interdum uiles etiam quaſdam res ſuo tempore portant, ex quibus non parum lucri referunt. Sæpe etiam accidit, ut rei alicuius deſiderio omnes teneantur: quam qui primus attulerit, plus iuſto lucratur. Dein cum plures mercatores earundem rerum magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam uilitas conſequitur, ut is qui res ſuas quamplurimo uendiderat, eaſdem rurſus uileſcente precio emat, magnoq; ſuo commodo in patriam reducat. Merces uerò quæ inde in Germaniam portantur, ſunt pelles, & cera: in Lithvuaniam & Thurciam, corium, pelles et albi longi dentes animalium, quæ ipſi Mors appellant: quæq; in mari ſeptentrionali degunt, ex quibus manubria pugionum Thurci affabrè conficere ſolent. noſtrates piſcium dentes eſſe putant, & nominant. In Tartariam uerò ſellæ, frena, ueſtes, corium. Arma autem & ferrum non niſi furtim, aut ex ſingulari Præfectorum permiſsione exportãtur ad alia loca, intra Orientem & Septentrionem. Panneas tamen & lineas ueſtes, cultellos, ſecures, acus, ſpecula, marſupia, aut quid aliud eiuſmodi ducunt. Mercantur fallaciſſimè ac doloſiſſimè, nec paucis uerbis, ut quidam ſcripſerunt. Quin dum precium afferunt, ac rem minoris dimidio precio in fraudem uenditoris licentur: mercatores nonnunquam non uno tãtum aut altero menſe ſuſpenſos ac incertos detinent, uerùm ad extremam deſperationem quoſdam perducere ſolent. Cæterùm qui mores illorum tenet, doloſaq; que uerba, quibus precium rei imminuunt, tempusq; que extrahunt, non curat, aut diſſimulat: is res ſuas ſine aliquo diſpendio uendit.

Ciuis quidam Cracouienſis, ducentos centenarios cupri aduexerat, quos Princeps emere uoluit, & mercatorem tam diu detinuit, ut is tandem faſtidio affectus, rurſus uerſus patriam cuprum reduceret. Porrò cum aliquot miliaribus ab urbe abeſſet, ſubordinati quidam illum ſequũtur, eiusq; bona, ac ſi portorium non ſoluiſſet, inhibẽt, interdicuntq;. Mercator reuerſus Moſcovuiam, apud Cõſiliarios Principis de iniuria ſibi illata conqueritur. illi audita cauſa, mox ſe ultro conſtituunt medios, ac negocium ſeſe tranſacturos, ſi gratiam petat, pollicentur. Mercator callidus, qui ſciebat Principi ignominioſum fore, ſi eiuſmodi merces ex ditione ſua reducerẽtur, ac ſi non reperiretur quiſpiam qui tantas merces mercari & exolue re poſſet, non ullam gratiam petit, ſed iuſtitiam ſibi adminiſtrari poſtulat. Tandem cum uiderent adeò obſtinatũ, ut qui abduci à propoſito non poſſet, neque illorum dolo aut fraudi cedere uellet, cuprum Principis nomine emunt: ac perſoluto iuſto precio, hominem dimittunt.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Externis ſingulas res carius uendunt: ita ut quæ uno ducato alioqui emũt, ea quinq;, octo, decem, interdum uiginti ducatis indicent. Quanquam ipſi uiciſſim, aliquando rem raram ab externis decem, aut quindecim florenis mercentur, quæ uix unum aut alterum ualet florenum.

Porrò in contrahendis rebus, ſi quid fortè dixeris, aut imprudentius promiſeris, eorum diligẽter meminerunt, pręſtandaq; urgent: ipſi uerò, ſi quid uiciſſim promiſerint, minimè præſtant. Itẽ, quam primum iurare incipiunt, aut obteſtari, ſcias illico dolum ſubeſſe. animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Rogaueram quendam Conſiliarium Principis, ut me in emendis certis pellibus, ne deciperer, iuuaret: qui ut facilè operam mihi ſuam erat pollicitus, ita rurſum diutius me ſuſpenſum tenuit. Voluit proprias mihi obtrudere pelles. ad hęc alij ad illum concurrebant mercatores, præmia pollicentes, ſi eorũ merces bono mihi uenderet precio. Ea eſt enim mercatorum conſuetudo, ut in emptione ac uenditione medios ſe conſtituant, atq; utrique partium, acceptis ſeparatim muneribus, operam ſuam fidelem polliceantur.

Eſt ampla & murata domus non longè ab arce, Curia dominorum mercatorum dicta, in qua habitant mercatores, merces q; ſuas reponunt: ubi ſanè piper, crocus, ſericij panni, & id genus alię merces, longè minoris quàm in Germania, uenduntur. Hoc autem tribuendum eſt rerum permutationi. Nam dum Moſci pelles, alioqui uili precio comparatas, plurimi æſtimant: externi uiciſſim, fortè illorum exemplo, merces ſuas paruo quoque emptas, opponunt, carius q; indicant. quo fit, ut utriq; æquali permutatione rerum facta, res præſertim pro pellibus acceptas, mediocri precio, & ſine lucro uendere poſsint.

Pellium magna eſt diuerſitas. Zebellinorum enim nigredo, longitudo & denſitas pilorum, maturitatem arguunt. Item ſi congruo tempore, quod in pellibus alijs pariter obſeruatur, capiantur, precium augent. Citra Vſtyug & Dvuinam prouinciam rariſſimè, circa Peczoram uerò ſæpius & præſtantiores reperiuntur.

Madauricę pelles ex diuerſis partibus, ex Sevuera bonæ, ex Heluetijs meliores, ex Svuetia uerò optimæ afferuntur. illic tamen maior eſt copia. Audiui, aliquando Moſcovuiæ repertas Zebellinorum pelles fuiſſe, quarum aliæ x x x, aliæ uerò x x aureis uenditæ ſunt. At eiuſmodi ego nullas potui uidere.

Hermelinorum pelliculæ ex pluribus pariter locis inuerſæ afferuntur, quibus tamen pleriſq; emptoribus imponitur. Habẽt ſigna quædam circa caput & caudam, ex quibus agnoſcuntur, an cõgruo tempore ſint captæ. Nam ſimul ubi hoc animal captum fuerit, excoriatur, pelliſq; inuertitur, ne attritis pilis deterior fiat. Si quod non ſuo tempore captum fuerit, pelliſq; ideo bono ac natiuo colore careat, tum

UVA. BHSC. SC 05845_2

reat, tum ex capite (ut dictum est) & cauda, certos pilos tanquam signa, ne incongruo tempore captum agnoscatur, euellunt, extrahuntq́ꝫ, atqꝫ ita emptores decipiunt. singulę autem tribus ferè, quatuoŕue dengis uenduntur: paulo ampliores carent ea albedine, quę alioqui pura in minoribus apparet.

Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex quibus pleruncꝫ tegmina capitis facere solent, plurimi fiunt. decem enim nonnunquam XV aureis uenduntur. Aspreolorum pelliculæ ex diuersis quoqꝫ partibus affe runtur, ampliores tamen ex Sibier prouincia: nobiliores uerò alijs quib. libet, ex Schvuuaij, nõ longe à Cazan. Porrò ex Permia, Vuiatka, Vstyug, et Vuolochda, fasciculis semper X numero colligatæ afferũtur: quarũ in singulis fasciculis duę sunt optimę, quas Litzsch na appellãt: tres aliquãto deteriores, quas Crasna uocant: quatuor, quas Pocrasna: una, & ea quidẽ ultima, Moloischna dicta, omnium est uilissima. Harum singulæ una, aut duabus dengis emuntur. Ex his meliores & selectas, in Germaniam & alias prouincias, mercatores magno suo commodo portant.

Lyncium pelles, parui: luporũ uerò, ab eo tempore quo in Germania ac Moscovuia in precio esse cœperunt, plurimi fiunt. Luporum præterea terga longè in minore, quàm apud nos, sunt precio.

Castorùm pelles apud illos habentur in magno precio: omneśque iuxtà ex his, quòd nigro, eoq́ꝫ natiuo sint colore, fimbrias uestium habent.

Pellibus domesticorum catorum, mulieres utuntur. Est quoddam animal, quod gentili lingua Pessetz uocant: huius pelle, quod plurimum caloris adferre corpori solet, in itinere, seu profectionibus utuntur.

Vectigal, seu portorium omnium mercium, quæ uel importantur, uel exportantur, in fiscum refertur. de qualibet re, æstimatione unius rubli, penduntur septem dengæ: extra ceram, de qua non solum iuxta æstimationem, sed pondus quoqꝫ uectigal exigitur. De quolibet autem pondere, quod gentiliter Pud appellant, quatuor dengæ penduntur.

De mercatorum itineribus, quibus in importandis ac exportandis mercibus, ac per diuersas Moscovuiæ Regiones utuntur, infrà in Chorographia Moscovuiæ, copiosè explicabo.

Vsura communis est: quam licet magnum peccatum esse dicant, ab ea tamen nemo ferè abstinet. Est autem quodammodo intolerabilis, nimirum de quinqꝫ semper unum: hoc est, de centum uiginti. Ecclesiæ mitius, ut dictum est, uidentur agere, quæ decem pro centum (ut uocant) accipiunt.

UVA. BHSC. SC 05845_2

NVNC CHOROGRAPHIAM PRINcipatus & dominij Magni Ducis Moſcouiæ aggrediar, puncto in Moſcouia principali ciuitate conſtituto: ex qua progreſſus, circumiacentes atque celebriores duntaxat principatus deſcribam. Etenim in tanta uaſtitate, prouinciarũ omnium nomina exactè indagari nõ potui. Quare ciuitatum, fluminum, montium, quorundamq; locorum celebrium nominibus contentus ſit Lector.

Rbs Moſcouia itaq;, Ruſsiæ caput & metropolis, ipſaq; prouincia, & qui hanc præterlabitur fluuius, unum idemq; nomen habent, uernaculaq; gentis lingua Moſquua appellantur. Quod nam autem cęteris nomen præbuerit, incertum. Veriſimile tamen eſt, ea à fluuio nomen accepiſſe. Nam etſi urbs ipſa olim caput gentis non fuerit, Moſcorum tamen nomen ueteribus non ignotũ fuiſſe conſtat. Porro Moſquua fluuius in Tvuerenſi prouincia, LXX ferè ſupra Moſaisko vuerſt (eſt autẽ vuerſt, Italicum fermè miliare) haud procul à loco qui Oleſchno dicitur, fontes ſuos habet: indeq; emenſo LXXXX vuerſt ſpacio, ad Moſcovuiam ciuitatẽ decurrit: receptisq; in ſe aliquot fluuijs, Orientem uerſus, Occam fluuium illabitur. Cæterùm ſex ſupra Moſaisko miliaribus, primùm nauigabilis eſſe incipit: quo loco materia ad fabricandas domos, alioſque uſus ratibus impoſita, Moſcovuiam defertur. Infra autẽ ciuitatem merces, aliaq; quæ ab externis hominibus importãtur, nauibus aduehuntur. Tarda autem in fluuio, atq; difficilis, propter gyros, ſeu mæãdros, quibus multis incuruatur, nauigatio: eſt præſertim inter Moſcovuiam, & Columnam ciuitatem, tribus ab eius oſtijs paſſuum millibus in littore ſitam: ubi CCLXX vuerſt ſpacio, flexionibus multis longisq; nauigantium curſum impedit atq; remoratur. Fluuius nõ admodum piſcoſus, ut qui præter uiles & uulgares, nullos piſces habeat. Moſcovuia quoq; prouincia, nec lata nimis, nec fertilis eſt: cuius fœcunditati, ager ubiq; arenoſus, qui mediocri ſiccitatis aut humiditatis exceſſu ſegetes enecat, plurimum obeſt. Accedit ad hæc, immoderata aſperaq; nimis aeris intemperies, qua hyemis rigore ſolis calorem ſuperante, ſata quandoq; ad maturitatem non perueniunt. Etenim tam intenſa ibi nonnunquam ſunt frigora, ut quemadmodũ æſtatis tempore apud nos æſtu nimio, ſic ibi frigore immenſo terra in hiatum diſcedat: aqua etiam tum in aerem effuſa, ſputumq; ex ore proiectum, anteaquam terram contingat, congelantur. Nos ipſi, cum anno 1526. eò peruenimus, ramos fructiferarum arborum, rigore hyemis anni præcedentis prorſus perijſſe uidimus: quę eo anno adeò dura fuit, ut cõplures ueredarij (quos ipſi Gonecz uocant) in uehiculis gelu concreti, reperti ſint. Fuere qui tum

UVA. BHSC. SC 05845_2

qui tum pecora Moſcouuiam, funibus alligata, ex proximis pagis ducerent: uiq; frigoris oppreſſi, unà cum pecoribus perierũt. Præterea multi circulatores, qui cum urſis, ad choreas edoctis, in illis regionibus uagari ſolent, tum mortui in uijs reperti ſunt. Quin & urſi ipſi, fame eos ſtimulante, relictis ſyluis, paſſim per uicinas uillas diſcurrebant, in'que domos irruebant: quorum conſpectum atque uim cum ruſtica turba fugeret, frigore foris miſerè peribat. Atq; tanto frigori, æſtus quoq; nimius quandoq; reſpondet: ut anno Domini 1525, quo immoderato Solis ardore omnia ferè ſata exuſta fuerunt, tantaq; annonæ caritas eam ſiccitatem conſecuta eſt, ut quod tribus antea dengis emebatur, id x x, aut x x x pòſt emeretur. plurimi pagi & ſyluæ, frumentaq; nimio æſtu incenſa conſpiciebantur. Quorum fumus ita regionem oppleuerat, ut prodeuntium hominum oculi grauiter fumo lęderentur: & abſq; fumo caligo quędam oboriebatur, quæ multos obcæcauerat.

Totam porrò regionem non ita diu admodum ſyluoſam fuiſſe, ex magnarum arborum truncis, qui etiamnũ extant, apparet: quæ quamuis agricolarum ſtudio ac opera ſatis culta ſit, ijs tamen quæ in agris proueniunt exceptis, reliqua omnia ex circumiacentibus prouincijs eò afferuntur. nam frumento quidem, oleribusq; communibus abundat: ceraſa dulciora, nucesq; (auellanis tamen exceptis) in tota regione non reperiũtur. Aliarum arborum fructus habent quidem, uerùm inſuaues. Melones autem ſingulari cura ac induſtria ſeminãt. terram fimo permixtã in areolas quaſdam altiores componunt, inq; eas ſemen condunt: hac arte calori ac frigori immoderato æquè ſuccurritur. Nam ſi fortè æſtus nimius fuerit, rimulas tanquam ſpiracula quædam, ne ſemen calore nimio ſuffocetur, per fimum terræ mixtum faciunt: in frigore uerò nimio, lætaminis calor ſeminibus reconditis præſtat auxilium.

Melle Moſcouuia, ferisq; (leporibus tamen exceptis) caret. Animalia noſtris longè minora ſunt, neq; tamen cornibus (ut quidam ſcripſit) carent. Vidi enim ibi boues, uaccas, capras, arietes, cornuta omnia. Iam uerò ciuitas Moſcouuia, inter alias ciuitates Septentrionales, Oriẽtem uerſus multum porrigitur: quod nobis in profectione noſtra, obſeruatu haud difficile fuit. Nam cum Vienna egreſſi, rectà Cracouiam, atq; inde centum ferè Ger. miliarium itinere, in Septentrionem progreſſi fuiſſemus, itinere tandem in Orientem reflexo, Moſcouuiam, ſi non in Aſia, tamẽ in extremis Europę, quà maximè Aſiam contingit, finibus ſitam peruenimus. De qua re infrà in Tanais deſcriptione plura dicam. Vrbs ipſa lignea eſt, ſatisq; ampla: quæ procul etiam amplior, quàm re ipſa ſit, apparet. nam horti, areæq; in qualibet domo ſpacioſæ, magnam ciuitati acceſſionem faciunt: quam fabrorum, aliorumq; opificum igni utentium, in fine ciuitatis longo ordine protenſæ ædes; inter quas ſunt prata &

UVA. BHSC. SC 05845_2

prata & agri, etiam magis adaugent. Porrò non procul à ciuitate domunculæ quædam apparent, & trans fluuium uillæ, ubi non multis retroactis annis, Basilius Princeps satellitibus suis nouam Nali ciuitatem (quod eorum lingua Infunde sonat) exædificauit, propterea quòd cùm alijs Ruthenis medonem & ceruisiam bibere, exceptis paucis diebus in anno, prohibitum sit, ijs solis bibendi potestas à Principe sit permissa: atq; eam ob rem, ne cæteri illorũ conuictu corrumperentur, ab reliquorum consuetudine sunt seiuncti. Haud procul ab urbe sunt aliquot Monasteria, quæ uel sola procul spectantibus una quædam ciuitas esse uidentur. Porrò uasta ciuitatis magnitudo facit, ut nullo certo termino contineatur, nec muro, fossa, propugnaculis'ue commodè sit munita. Plateæ tamen quibusdam in locis, trabibus per transuersum ductis, obstruuntur: adhibitisq; custodibus ad primam noctis facem ita obfirmantur, ut nemini noctu aditus post statam horam illàc pateat: post quam qui deprehensi fortè fuerint à custodibus, aut uerberantur, spoliantur'q;, aut in carcerem conijciuntur, nisi fortè noti honestiq; uiri fuerint. Hi enim à custodibus ad sua deduci solent. Atq; tales custodię quà liber in ciuitatẽ patet aditus, locari solent. Nam reliquã urbis partẽ Mosqua alluit, in quẽ sub ipsa urbe, lausa fluuius illabitur, qui ob altas ripas raro uadari potest. In hoc molẽdina complura, in publicũ ciuitatis usum cõstructa sunt. hisq; fluuijs ciuitas nõnihil munitaesse uidetur: quæ prẹter paucas lapideas ædes, templa & monasteria, prorsus lignea est. Aediũ in ea urbe numerũ uix credibilem referunt. Aiebant enim, sexto ante aduentum nostrum in Moscouiam anno, Principis iussu ædes conscriptas fuisse, eorum'q; numerũ 41500 superasse. Ciuitas hæc tam lata ac spacioſa, admodũ lutosa est. quamobrẽ in uicis ac plateis, alijsq; celebrioribus locis, pontes passim extructi sunt. Est in ea castrũ, ex laterib. coctis constructũ, quod ab una parte Mosquua, ab altera Neglima flu. alluitur. Neglima aũt ex paludibus quibusdã manat, qui ante ciuitatem circa superiorem castri partem ita obstruitur, ut in stagni formam exeat: indeq; decurrens, fossas castri replet, in quibus sunt molendina: tandem'q; sub ipso castro, ut dixi, Mosquuæ fluuio iungitur. Castrum autem tãta magnitudine est, ut præter amplissimas ac magnificè extructas ex lapide Principis ædes, Metropolitanus Episcopus, item Principis fratres, Proceres, alij'que quàm plurimi, spacioſas in eo ædes ligneas habeant. Ecclesiæ ad hæc in eo multæ, ut amplitudine sua ciuitatis propemodum formã referre uideantur. Hoc castrum roboribus tantum initiò circundabatur: atq; ad magni Ducis Ioannis, Danielis filij, tempora usq;, paruum ac ignobile erat. Is enim Petri Metropolitæ suasu, primus sedem imperij eò transtulit. nam Petrus amore Alexij cuiusdam, qui ibi sepultus claruisse miraculis dicitur, eò loci sedem sibi prius elegerat: eo'q; mortuo, atque ibidem sepulto,

UVA. BHSC. SC 05845_2

sepulto, cum ad eius tumulum miracula pariter fierent, locus ipse religionis ac sanctitatis quadam opinione adeò celebris factus est, ut posteri Principes omnes, Ioannis successores, ibi Imperij sui sedem habendam esse duxerint. Nam mortuo Ioanne, eiusdem nomi nis filius, sedẽ ibi retinuit: ac post eũ Demetrius, post Demetrium Basilius, is qui ducta Vuitoldi filia Basilium Cæcũ post se reliquit. Ex quo Ioannes, eius Principis pater, apud quem Oratorem egi (qui primus castrum muro cingere cœpit) natus est: cui operi, tricesimo fermè anno pòst, supremam manum eius posteri imposuere. Eius castri propugnacula basilicæ, cum Principis palatio, ex latere ab hominibus Italis, quos propositis magnis prẽmijs Princeps ex Italia euocauerat, Italico more extructa sunt. Multæ autem, ut dixi, in hoc sunt Ecclesiæ, ligneæ fermè omnes: duabus tamen insignioribus, quæ ex lateribus extructæ sunt, exceptis: quarum altera diuæ Virgini, altera diuo Michaeli est sacra. In templo diuæ Virginis sepulta sunt duorum Archiepiscoporum corpora, qui ut Principes eò suam Imperij sedem transferrent, ibiq; Metropolim constituerent, autores fuere: eamq; maximè ob rem in diuorum numerum sunt relati. In altero templo Principes uita defuncti humãtur. Constructebantur, nobis præsentibus, plura etiam templa ex lapide. Regionis cœlum adeò salubre est, ut ibi ultra Tanais fontes, prẽsertim in Septentrionem, ac etiam magna ex parte Orientem uersus, memoria hominum, nulla unquam pestis sæuierit. Habent tamen interdum intestinorum & capitis morbum quendam, pesti haud dissimilẽ, quem ipsi Calorem appellant. eo qui corripiuntur, paucis diebus pereũt. Is morbus in Moscouuia nobis existentibus, grassabatur, unumq; ex familiaribus nostris absumpsit. Atq; cum in tam salubri regione degant, si quando in Novuogardia, Smolentzko, & Plescouuia pestis sæuit, quoslibet illinc ad se uenientes, regione sua metu contagij excludunt.

Gens Moscouuiæ cæteris omnibus astutior & fallacior esse perhibetur, fluxa in primis in cõtractibus fide: cuius rei ipsi haud ignari, si quando cum externis commercia habent, quo maiorem fidem obtineant, non Moscouuitas se, sed aduenas esse simulant.

Longissimus in Moscouia dies in solstitio æstiuali XVII horarum cũ tribus quartalib. esse dicitur. Certã poli eleuationem tũ ex nemine potui cognoscere: quãuis quidam LVIII graduũ se accepisse, incerto tamẽ autore diceret. Ipse tandẽ facto per Astrolabium periculo, utcunq; solem nono die Iunij in meridie obseruaui LVIII gradum. Ex qua obseruatione, computatione hominum harum rerum peritorum, deprehensum est, altitudinem poli L. graduum esse: longissimum autem diem, XVII horarum, & unius quartalis.

Moscouuia loco principali descripta, ad reliquas Mag. Ducis Moscouuiæ subiectas prouincias prograr, ordine primùm Orien-

UVA. BHSC. SC 05845_2

tem uersus seruato: dein per Meridiem & Occidentem atq; Septentrionem circũeuntes, rectà in Orientẽ æquinoctialem deueniemus.

Vuolodimeria ciuitas magna primùm occurrit, quæ castrum ligneum sibi coniunctum habet. Hæc à tempore Vuolodimeri, qui postea Basilius dictus est, usq; ad Ioannem Danielis filium, Russiæ Metropolis fuit. Est autem inter Vuolgam & Occam, magna duo flumina, triginta sex à Moscovuia in Orientem miliaribus Ger. sita, loco adeò fertili, ut ex uno tritici modio sæpe xx, nonnunquã xxx modij proueniant. Eam Clesma fluuius alluit, cætera syluæ magnæ uastæq; cingũt. Clesma porrò quatuor à Moscovuia miliarib. Ger. oritur, multisq; ibi molendinis celebris ac commodus est: qui infra Vuolodimeriam, usq; ad Murom oppidum, in Occæ littore situm, spacio duodecim miliarib. nauigatur, Occæque fluuio iungitur. A' Vuolodimeria uiginti quatuor miliarium recta in Orientem, in uastis syluis Principatus olim fuit: cuius populi Muromani uocabantur, animalium pellibus, melle & piscibus abundantes.

Novuogardia inferior ciuitas, ampla & lignea, cũ castro, quod Basilius præsens Monarcha ad Vuolgæ & Occę fluuiorum confluxum ex lapide in scopulo exædificauit. Aiunt quadraginta miliaribus Ger. eam à Murom abesse, in Orientem. quod si ita est, centum miliarib. Novuogardia à Moscovuia distabit. Regio fertilitate, rerumq; copia Vuolodimeriam æquat. Atq; hic Christianæ religionis hac quidem parte terminus est. nam licet Princeps Moscovuiæ ultra Novuogardiam hanc, castrum, cui Sura nomen est, habeat: tamen interiectæ gentes, quæ Czeremissę appellantur, non Christianam, sed Machumeti sectã sequuntur. Porrò ibi & aliæ gentes sunt, Mordvua nomine, Czeremissis permixtæ, quę cis Vuolgam, ad Suram, bonã regionis partem occupant. Czeremissæ enim ultra Vuolgam in Septentrione degunt: ad quorum differentiam, qui circa Novuogardiam habitãt, Czeremissæ superiores, seu montani non à montibus quidem, qui ibi nulli sunt, sed à collibus potius, quos accolunt, nucupantur.

Sura fluuius Mosci & Casanẽsis Regis dominium diuidit, qui ex Meridie ueniens, uiginti octo miliarib. infra Novuogardiã, cursu in Orientẽ flexo, Vuolgam influit. in quorũ confluxu, ad alterum littus, ijs Basilius Princeps castrum erexit, idq; à suo nomine Basilovugorod nominauit: quod postea multorũ malorum seminarium extitit. Haud procul inde est Moscha fluuius, qui & ipse ex Meridie profluens, Occã supra Murom illabitur, non longè ab oppido Cassimovugorod, quod Moscus Tartaris habitandũ concessit. Horum mulieres arte quadam ungues, decoris causa nigro colore inficiunt, ac aperto capite, passisque crinibus perpetuò incedunt. A' Moscha fluuio Orientem & Meridiem uersus, ingentes occurrunt syluæ, quas Mordvua populi, qui proprio idiomate utuntur, ac

Principi

UVA. BHSC. SC 05845_2

Principi Moscouuiæ subiecti sunt, inhabitant. Eos quidam idololatras, alij Mahumetanos esse uolunt. Hi in pagis passim habitant, agros colunt, uictum ex ferina carne & melle habent, pellibus abundant preciosis: duri in primis homines. nam & Tartaros latrocinantes sæpe fortiter à se propulsarunt, pedites ferè omnes, arcubus oblongis conspicui, sagittandiq; peritia præstantes.

Rezan prouincia inter Occam & Tanaim fluuium sita, ciuitatem ligneam non longe à ripa Occæ habet. Erat in ea castrum, quod Iaroslavu uocabatur: cuius nũc, præter uestigia, nihil extat. Haud procul ab ea ciuitate, Occa fluuius insulam facit, quæ Strub dicitur, magnus olim Ducatus, cuius Princeps nemini subiectus erat. Columna ex Moscouia inter Orientem & Meridiem, seu (ut alij uolunt) in Orientem hyemalem, ciuitas occurrit. Dein Rezan, quæ à Moscouuia triginta sex miliarib. Ger. distat. Hæc prouincia cęteris omnibus Moscouuiæ prouincijs fertilior est: in qua, ut aiunt, singula grana frumenti binas quandoq; plures ue spicas proferũt: quarum culmi tam dense accrescunt, ut nec equi facilè transire, nec coturnices inde euolare possint. Mellis, piscium, auium, ferarumq; ibi magna copia, arborumq; fructus longè Moscouuiæ fructibus nobiliores: gens audacissima, bellicosissimaq;.

Ex Moscouuia ad hoc usq; castrum, ultraq; spacio XXIIII ferè miliarium Ger. fluit Tanais, loco qui Donco dicitur: ubi mercatores in Asoph, Capham, & Constantinopolim euntes, naues suas onerant: quod plerunq; fit in autumno, pluuiosa anni parte. nã Tanais ibi alijs anni temporibus non ita aquis abundat, ut oneratas naues benè ferre queat. Dominabatur Rezan quandoq; Basilius magnus Dux, qui sororem Ioannis Basilij magni Ducis Moscouuiæ duxerat, ex eaq; Ioannem & Theodorum susceperat. Mortuo Basilio, Ioannes filius succedit, qui ex uxore Knes Theodori Babitz filia, Basilium, Theodorum & Ioannem filios genuit. ex quibus, mortuo patre, maximi natu duo filij, dum quisq; sibi imperium uendicare nititur, in campis Rezanensibus congressi, armis decertarunt: in qua pugna alter occubuit. nec multo pòst, qui uictor fuerat, in eisdem campis moritur: in cuius rei memoriã, signum crucis ex robore ibi erectum est. Minimus natu, qui ex tribus fratribus adhuc superat, cognita fratrum suorũ morte, adiunctis sibi Tartaris, principatu, pro quo fratres decertauerant, quemq; mater adhuc possidebat, ui potitur: quibus peractis, cum Duce Moscouuiæ agit, ut quemadmodum maiores sui nemini obstricti, cum Principatum liberè tenuissent, possedissentq;, ita se quoq; imperare sineret. Dum hæc pacisceretur, ad magnum Principem delatus est, quòd Regis Tauricæ, quo cum Principi bellum erat, filiam uxorem expeteret. quam ob rem cum à Principe uocatus fuisset, metu aduentum tardat, protrahitque. tandem à Simeone Crubin, uno ex Consiliarijs

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſuis perſuaſus, in Moſcouuiam proficiſcitur: ubi Principis iuſſu captus, liberis cuſtodijs mandatur. Subinde Princeps matre illius eiecta, et in monaſterium intruſa, caſtrum cum principatu occupat: et ne aliqua quandoq; ſeceſſio Rezanenſium fieret, bonam eorum partem per diuerſas diſtribuit colonias. qua re totius principatus uires labefactatæ corruerunt. Porrò cum anno Domini 1521 Tartari prope Moſcouuiã caſtra poſuiſſent, Ioãnes per tumultum è cuſtodia elapſus, in Lithuuaniam profugit: ubi etiam tum exulabat.

Tulla oppidum quadraginta ferè miliaribus Ger. à Rezan diſtat, à Moſcouuia uerò in Meridiem triginta ſex: eſt'que ultimum oppidum ad campeſtria deſerta, in quo Baſilius Ioannis caſtrum ex lapide conſtruxit, quod fluuius eiuſdem nominis præterlabitur. Vppa uerò alius fluuius, ab Ortu caſtrum alluit: Tullæ'que fluuio iunctus, Occam ſupra Vuorointzki uiginti ferè miliaribus Ger. influit. à cuius oſtijs haud ita procul, Odoyovu caſtrum ſitum eſt. Porrò oppidum Tulla, etiam Baſilij tempore proprium Principem habebat.

Tanais flu. famoſiſſimus, qui Europam ab Aſia diſterminat, octo fermè à Tulla in Meridiẽ miliarib. nõnihil in Orientem deflectẽdo, oritur, nõ ex Ripheis montibus, ut quidã prodidere: ſed ex Ivuanovuoſero, hoc eſt, Ioãnis lacu ingenti, qui in lõgitudine et latitudine circiter 1500 vuerſt patet: inq; ſylua, quam quidã Okonitzkilies, alij Iepiphanovulies appellant, ortum habet. Ex hoc lacu Schat & Tanais, magna duo flumina, emergunt. Schat in Occidentem, Vppa fluuio in ſe recepto, Occam inter Occidentem & Septentrionem influit. Tanais autem primo curſu rectà in Orientem fluit, atq; inter Caſan & Aſtrachan regna ſex uel ſeptem miliarib. Ger. à Vuolga fluuio labitur: dein reflexo in Meridiẽ curſu paludes facit, quas Męotidis uocant. Ad eius porrò fontes proxima ciuitas eſt Tulla, ſupra oſtia uerò tribus ferè in littore miliaribus Aſoph ciuitas, quę prius Tanas uocabatur. ſupra hanc quatuor dierum itinere Achas oppidum eſt, ad eũdem fluuium ſitum, quem Rutheni Don appellant. Hũc ab optimorum piſcium copia ſingulari, item amœnitate, quod utraq; fluminis ripa diuerſis herbis, radicibusq; ſuauiſſimis, ad hæc arboribus fructiferis plurimis, uarijſq; in modũ horti quaſi induſtria quadam exculta atq; conſita ſit, ſatis laudare non poſſunt. Et quòd tanta ferarum, quæ paruo negotio ſagittis conficiũtur, ibi ſit copia: ut per ea loca iter facientes, ad uitam ſuſtentandam nulla alia re, igni tantum ſaleq; excepto, indigeant. In his partibus nõ miliaria, ſed dierum itinera obſeruantur. Ego quantum coniectura aſſequi potui, à fontibus Tanais ad eius oſtia uſq;, terreſtri itinere recta eũdo, ſunt octuaginta ferè miliaria Ger. A' Donco, quo loco Tanaim primùm nauigabilem eſſe dixi, uix uiginti diebus nauigando, peruenitur Aſoph, ciuitatem Turcis tributariam: quæ quinque, ut

aiunt,

UVA. BHSC. SC 05845_2

aiunt, diætis ab Isthmo Tauricæ, quem aliàs Præcop uocãt, distat. In ea multarum ex diuersis orbis partibus gentium insigne est emporium: quò ut omnibus, cuiuscunque nationis sint, liber patet accessus, libera etiam uendendi emendi'que cuilibet datur copia: ita ciuitate egressis omnibus, quidlibet impunè facere licet. De aris autem Alexandri & Cæsaris, quas plerique scriptores in his locis fuisse commemorant, uel earum ruinis, nihil certi ex indigenis, aliis'que qui ea loca sæpissimè peragrarunt, cognoscere potui. Milites quoque, quos Princeps ad Tartarorum excursiones explorandas, & coercendas quotannis ibi in præsidijs habere solet, super hac re à me interrogati, nihil se unquam tale uel uidisse, uel audiuisse responderunt. Circa ostia tamen minoris Tanais, quatuor ab Asoph diætis, iuxta locum Velikiprevuos ad S. montes, statuas imagines'q; quasdam marmoreas & lapideas uidisse se, non negabant. Minor porrò Tanais in Sevuerski principatu oritur, unde Donetz Sevuerski uocatur, tribus'q; dietis supra Asoph in Tanaim illabitur. Cæterũ qui ex Moscovuia in Asoph terrestri itinere proficiscuntur, hi Tanai, circa Doncum, uetus & dirutũ oppidum, traiecto, à meridie nonnihil in Orientem reflectuntur: quo loci, si recta ab Tanais ostijs linea ad eius fontes ducatur, Moscovuiam in Asia, non in Europa sitam reperies.

Msceneck palustris locus est, in quo olim castrum erat, cuius etiamnum uestigia extant. Circa hunc locum adhuc quidam in tuguriolis habitant, qui necessitate imminente, in paludes illas, ceu castrum refugiunt. Ex Moscovuia in Msceneck Meridiem uersus eundo, sexaginta ferè miliaria Ger. sunt: ex Tulla ferè triginta. A' Msceneck decem & octo ferè miliaribus ad partem sinistram, Occæ fluuius oritur: qui primũ in Orientem, dein in septentrionẽ, postremò in Orientẽ æstiualẽ (ut ipsi uocãt) cursum suũ dirigit. atq; ita Occa, Msceneck, forma circuli propemodũ dimidiati claudit: multa'q; subinde oppida, Vuorotin scilicet, Coluga, Cirpach, Corsira, Columna, Rezan, Casimovugorod, & Murom alluit: tandem'q; Vuolgam infra Novuogardiam inferiorem ingreditur, syluis'q; utrinque clauditur, quę melle, aspreolis, hermelis et martibus plurimũ abundant. Campi omnes quos alluit, fertilissimi sunt: nobilissimus in primis piscium copia fluuius, cuius pisces cæteris Moscovuiæ fluminibus prę ferũtur, maximè qui circa Murom capiuntur. Habet præterea pisces quosdam peculiares, quos ipsi sua lingua uocant Beluga, mirę magnitudinis, sine spinis, capite & ore amplo, Sterlet, Schevuriga, Osseter: postrema tria Sturionum genera: & Bielaribitza, hoc est, album piscículum nobilissimi saporis. horum maximã partem ex Vuolga eò deuenire putant. Ex Occæ porrò fontibus duos alios fluuios oriri aiunt, Sem & Schosna: quorum Sem, Sevuera principatum perfluit: oppidum'que Potivulo præterlapsus, in

UVA. BHSC. SC 05845_2

Desna fluuium, qui Czernigo oppidum interlabitur, atque infra Chiovuiam in Borysthenem fertur, influit: Schosna autem rectà in Tanaim defertur.

Corsira in ripa Occæ fluminis oppidum est, sex miliaribus supra Columnam. Habebat aliquando sui iuris dominũ, qui cum ad Principem Basiliũ, tanquam qui in necem eius conspirasset, delatus fuisset, eamq; ob rẽ sub uenationis prætextu à Principe uocatus fuisset, illeq; armatus (nam à quodam, ne inermis iret, admonitus fuerat) cum ad Principẽ in uenatione uenisset, neq; tum admissus esset, sed cum Michaele Georgij Principis Secretario ad uicinum oppidum Czirpach ire, ibiq; se operiri iussus esset: ubi à Principis Secretario ad bibendum inuitatus, idq; (ut solet) pro Principis sui incolumitate, cũ in eas insidias quas nullo modo euitare posset, se prolapsum esse sentiret: accersito Sacerdote, haustoq; poculo moritur. atq; ita nephario hoc facinore, Basilius Czirpach oppido, octo miliaribus à Corsira ad Occam fluuium sito, ubi etiam loco plano minerę ferri effodiuntur, potitus est.

Coluga oppidum ad Occam fluuiũ triginta sex miliaribus à Moscouuia abest, quatuordecim à Czirpach. Fiunt ibi affabrè cælata pocula lignea, aliaq; è ligno res ad cultum domesticum pertinẽtes: quæ inde in Moscouuiam, Lithuuaniam, aliasq; circumiacẽtes regiones passim deferuntur. Solet ibi Princeps quotannis præsidia sua contra incursiones Tartarorum habere.

Vuorotin principatus eiusdem nominis cum ciuitate & castro, tribus supra Colugã miliaribus, non procul à littore Occæ sito, nomen habet. Hunc principatum Ioannes Knes Vuorotinski cognomento possidebat, uir bellicosus, ac multarum rerum experientia excellens, quo duce Basilius Princeps præclaras sæpe ex hostibus uictorias reportauerat. Sed anno 1521, quo tempore Rex Tauricæ Occa traiecto, magno exercitu Moscouuiam, ut suprà dictum est, inuaserat, ad eumque coercendum & reprimendum Demetrius Knes Bielski, homo iuuenis, cum exercitu à Principe missus fuisset, isq; Ioannis Vuorotinski, aliorumq; sanis cõsilijs neglectis, uiso hoste turpi se fugæ mandasset: Principeq; post Tartatarorum discessum, de fugæ autoribus diligenter inquirente, Andrea Principis fratre (qui reuera eius fugę author fuerat) alijsq; absolutis, Ioannes Vuorotinski non solum in summã uenit Principis indignationem, sed captus etiam, atq; Principatu suo exutus est. Postremò dimissus quidem fuit ex custodia, ea tamen conditione, ne Moscouuia unquam egrederetur. Hunc nos quoq; inter primarios uiros Moscouuiæ, in aula Principis uidimus.

Sevuera magnus principatus est, cuius castrum Novuogrodek, haud ita diu Sevuerẽsium Principum, priusquam hi ab Basilio principatu exuerentur, sedes erat. eò ex Moscouuia dextrorsum in Meridiem,

UVA. BHSC. SC 05845_2

ridiem, per Colugam, Vuorotin, Serensko & Branski, centum quinquaginta miliarib. Ger. peruenitur: cuius latitudo ad Borysthenem usque protenditur. Vastos desertosq; passim campos habet, circa Branski autem syluam ingentem. Castra oppidaq; in eo sunt cõplura: inter quę Starodub, Potivulo, Czernigovu, celebriora sunt. Ager quatenus colitur, fertilis est. Syluæ hermellis, aspreolis & martibus, melleque plurimum abundant. Gens propter assidua cum Tartaris prælia, ualdè bellicosa. Cæterùm Basilius Ioannis, ut alios pleroſque, ita hunc quoque principatum sibi subiecit, hoc modo. Erant duo Basilij ex fratribus nepotes: horum alter cognomento Semetzitz, castrum Novuogrodek: alter uerò Staradub ciuitatem tenebat. Potivulo autem Demetrius quidam Princeps possidebat. Porrò Basilium Semetzitz, cum strenuus in armis, eamq; ob rem Tartaris terrori esset, tanta regnandi libido inuaserat, ut principatum solus expeteret. neque quieuit, donec Basilium Staradubski afflictissimũ redderet: eoq; depulso, prouinciam suam occuparet. quo eiecto, Demetrium alia uia aggressus est: quem apud Principem detulit, tanquã qui animum deficiẽdi à Principe haberet. Qua re Princeps cõmotus, Basilio mandat, uti Demetrium, quacunq; arte captũ, ad se Moscovuiam mitteret. Huius itaq; fraude Demetrius in uenatione circumuentus fuit. Præmiserat enim Basilius equites quosdã ad castri sui portas, qui eum fuga euadere conantem exciperent: à quibus tum captus, in Moscovuiã deductus, atq; in uincula coniectus fuit. Hanc iniuriam filius, quem unicũ habebat, Demetrius, adeò molestè tulit, ut ad Tartaros cõfestim confugeret. Vtq; patri illatam iniuriã celerius grauiusq; ulcisceretur, Christiana fide abnegata, in Machumeti ritum circumciditur. Interim dum apud Tartaros ageret, accidit, ut puellam quandam uenustissimam deperiret: qua cum aliàs potiri non posset, inuitis eam parentibus clàm abduxit. Eam rem serui, qui cum eo circumcisi fuerant, puellæ propinquis clam indicarunt: à quibus quadam nocte subitò oppressus, cum puella sagittis conficitur. Basilius Princeps audita filij ipsius Demetrij fuga ad Tartaros, senem arctioribus uinculis constringi iubet. qui non multo pòst morte filij apud Tartaros cognita, carcere mœroreq; cõfectus, eodem anno qui à nato Christo MDXIX erat, obijt. Atq; hæc omnia Basilio Semetzitz autore facta sunt: cuius impulsu antea quoq; Princeps & Corsiræ dominum, & germanum suum fratrem, captos in carcere occidit. Cæterùm quemadmodũ sæpe fieri solet, ut qui alijs insidias struunt, in easdem tandẽ ipsi incidant: ita & huic Semetzitz ctiõgit. Nam ipse quoque apud Principem defectionis crimine insimulatus est. Eam ob rem cum Moscovuiam uocatus fuisset, illeq;, nisi publicæ fidei literæ Principis & Metropolitæ iuramento confirmatæ, sibi prius mitterẽtur, eò se uenturũ pernegaret: missis acceptisq; ex sententia literis,

UVA. BHSC. SC 05845_2

literis, XVIIII Aprilis, MDXXIII anni Moſcoviam cum ueniſſet, honorificè muneribus etiam oblatis à Principe exceptus fuit: ſed paucos poſt dies captus, in carcerem conijcitur, ubi & tunc detinebatur. Cauſam captiuitatis ſuæ hãc fuiſſe aiunt, quòd literas ad Regem Poloniæ, quibus ſe ad eum deficere uelle ſcripſerat, Præfecto Chiovuienſi miſiſſet: qui reſignatis literis, cum iniquum eius erga Principem ſuum animum cognouiſſet, continuò eas Principi Moſcovuiæ miſit. Alĳ uerò rationem magis ueriſimilem afferunt. Solus enim Semetzitz in toto Moſci Imperio ſupererat, qui caſtra & principatus poſſidebat: quibus, ut facilius hunc eĳceret, tutiuſq; imperaret, perfidiæ crimen, quo ille è medio tolleretur, in illum excogitatum eſt. Ad quod alludẽs morio quidam, quo tempore Semetzitz Moſcovuiã ingrediebatur, ſcopas & palam circumferebat. qui cum interrogaretur, quid ſibi hoc apparatu uellet? Imperium Principis nondum prorſus purgatum eſſe, reſpondit: nunc uerò commodũ tempus uerrendi adeſſe, quo feces omnes eĳciẽdæ forent. Hanc prouinciam Iohannes Baſilĳ, Alexandri magni Ducis Lithvuanię exercitu ad Vuedroſch fluuium profligato, primus imperio ſuo adiecit. Porrò Sevuerenſes Principes genus ſuum à Demetrio magno Duce Moſcovuiæ ducunt. Erãt Demetrio filĳ tres, Baſilius, Andreas, & Georgius. ex his Baſilius natu maximus, iuxta patrias leges, patri in Regno ſucceſſit. Ex alĳs duobus, Andrea uidelicet & Georgio, Sevuerenſes Principes generis ſui originem traxerunt.

Czernigovu triginta miliaribus à Chiovuia, totidem uerò à Potivulo abeſt. Potivulo uerò diſtat à Moſcovuia centum quadraginta miliaribus Ger. à Chiovuia ſexaginta, à Brãski triginta octo. Hęc ultra ſyluam magnam, quæ uiginti quatuor miliaribus in latitudinem protenditur, ſita eſt.

Novuogrodeck decẽ octo miliarib. diſtat à Potivulo, à Staradub quatuordecim: Staradub à Potivulo triginta duobus miliaribus.

Euntibus ex Potivulo in Tauricam, per ſolitudinem fluuĳ Snã, Samara et Ariel occurrũt: ex quibus poſteriores duo latiores, profundioreſq; ſunt: in quibus traĳciendis dũ uiatores diutius nõnunquam detinẽtur, à Tartaris ſæpe circũueniuntur, capiunturq;. poſt hos Koinskavuoda & Moloſcha fluuĳ occurrũt, quos nouo quodam traiectionis genere ſuperant: reſectas arbuſculas in faſces colligant, quibus ſe ſuaq; imponunt, atque ita remigantes ſecundo fluuio in alterum littus deferuntur. Alĳ huiuſmodi faſces equorũ caudis alligant, qui flagris impulſi, natantes in ulterius littus, homines ſecum trahunt, tranſferuntq;.

Vgra fluuius profundus & lutoſus, non longè à Drogobuſch in ſylua quadam oritur, interq; Colugam & Vuorotin in Occam exoneratur. Is fluuius olim Lithvuaniam à Moſcovuia diuidebat.

Demetrio

UVA. BHSC. SC 05845_2

Demetriovuitz oppidū et caſtrū inter Meridiem et Occidentem, decē et octo miliarib. abeſt à Vuieſma, à Vuorotim circiter uiginti.

Smolentzko ciuitas Epiſcopalis, ad Boryſthenem fluuium ſita, caſtrum in ulteriore fluminis littore Orientem uerſus habet, roboribus conſtructum, quod plurimas domos in ciuitatis formam complectitur. Hoc quà in collem porrigitur (nam parte alia Boryſthene alluitur) foſſis, ad hæc ſtipitibus acutis, quibus hoſtium incurſus arcetur, munitū: Baſilius Ioannis ſæpius grauiſſimè oppugnauit, nunquam tamē illud ui capere potuit. At poſtremò militum præfectíq; cuiuſdā Bohemi, de quo ſuprà in hiſtoria Michaelis Linski dictum, proditione eo potitus eſt. Ciuitas in ualle ſitā, colles circumquaq; fertiles habet, ſyluiſq; uaſtiſſimis cingitur, ex quibus pellium diuerſarum magnus prouentus. Templum in caſtro diuæ Virgini ſacrum, alia uerò ædificia lignea: in ciuitatis ſuburbio Monaſteriorum è lapidibus conſtructorum ruinę complures uidentur. Ex Moſcovuia porrò ad Smolentzkum, inter Meridiem & Occidentem euntibus, decem & octo miliarium itinere, Moſaisko primùm occurrit: inde uiginti ſex, Vuieſma: pòſt decem & octo, Drogobuſch: atq; inde totidem, in Smolentzko peruenimus. totumq; hoc iter octuaginta miliaribus Ger. cōſtat: quamuis Lithvuani & Moſcovuitæ centū computent. Ego tamē ter loca illa peragraui, nec plura obſeruaui. Hunc principatum Baſilio imperante, Vuiltoldus magnus Dux Lithvuaniæ Moſcis anno 1413 ademerat. Eundem Baſilius Ioannis anno 1514 die xxx Iulij, Sigiſmundo Regi Poloniæ eripuit.

Drogobuſch & Vuieſma, caſtra & oppida lignea ſunt, ad Boryſthenem ſita, quę olim ſub dominio Principū Lithvuaniæ erant. Eſt ſub oppido Vuieſma eiuſdem nominis fluuius, qui haud procul inde, duobus uidelicet vuerſt, in Boryſthenē fertur: ſolentq; oneratæ mercibus naues inde Boryſthenem deuehi, atq; poſt uiciſſim aduerſo Boryſthene Vuieſmam uſq; portari.

Moſaisko quoque caſtrum & oppidum ligneum, circa quod magna diuerſicolorum copia leporum eſt: ſoletq; Princeps quotannis uenationes ſuas ibi habere, atq; nonnunquam diuerſorū Principum Oratores audire: ſicuti nobis in Moſcovuia exiſtentibus, Lithvuanos Oratores audiuit: nosq; eò pariter ex Moſcovuia accerſitos, ubi mandatis Principum noſtrorum confectis dimiſſi fuimus. Porrò imperium Principum Moſcovuiæ, tempore Vuitoldi, quinq; aut ſex miliaribus ultra Moſaisko protendebatur.

Biela principatus, cum caſtro & ciuitate eiuſdem nominis, ad fluuium Opſcha in uaſtis ſyluis ſexaginta miliaribus Ger. magis in Occidentem à Moſcovuia diſtat: à Smolentzko triginta ſex, à Toropetz triginta. Huius olim Principes ex Gidemino oriundi erant: ſed Caſimiro Rege Poloniæ imperante, Iagellonis filij hūc principatum obtinebant, quo tempo re, Baſilius Princeps Bielæ, qui aliàs Bielski

UVA. BHSC. SC 05845_2

appellatur, ad Ioannem patrem Basilij defecit, se suaq; illi subdidit: uxoreq; sua in eo motu in Lithvuania relicta, aliam, ut suprà dictum est, in Moscovuia duxit: ex qua tres suscepit filios, quos nos apud Principem uidimus, è quorum numero Demetrius propter patris sui authoritatem in magno precio honoreq; habebatur. Porrò hi tres fratres, quamuis ex Bielski paterna hęreditate uiuebant, eiusq; annuis redditib. alebãtur, eò tamen ire nõ audebant. nã Moscovuię Princeps, Bielski principatũ illis ademit, titulumq; sibi usurpabat.

Rsovua Demetrij ciuitas, cum castro, rectà in Occidentem uigin ti tribus miliaribus abest à Moscovuia: castrum, à quo Princeps ti- tulum sibi usurpat, ad fluuiũ Vuolga situm est, habetq; latissimam ditionem. Est & alia Rsovua centum quadraginta miliarib. à Mo- scovuia, à Vuelikiluki uiginti, totidem à Plescovuia, quæ deserta ap pellatur. Vltra Rsovuã Demetrij, per certa miliaria progrediendo in Occidentẽ, est sylua Vuolkonzki dicta, ex qua quatuor fluuij o- riũtur. In ea sylua est palus, quę Frono uocatur: ex qua fluuius non ita magnus duob. ferè miliaribus in lacum quendã Vuolgo influit, unde rursus aquarum multitudine adauctus emergit, Vuolga'que sumpto à lacu nomine uocatur: qui multis paludibus emensis, mul tis etiam fluminib. in se receptis, uiginti quinq;, uel (ut alij uolunt) septuaginta ostijs in mare Caspium, à Ruthenis Chvualinsko mo- rie appellatum, & non in Pontum, ut quidam scripsit, exoneratur. Porrò Vuolga à Tartaris Edel, à Ptolemæo Rha uocatur: tantaq; inter hunc & Tanaim in campestribus est uicinitas, ut septem dun- taxat miliaribus distare affirment. Quas autem ciuitates & oppida præterlabatur, suo loco referemus. In eadem sylua decem ferè à pa- lude Fronovuo miliarib. est Dnyepersko pagus, circa quem oritur Borysthenes, qui ab incolis Dnieper uocatur, quem nunc Bory- sthenem dicimus. Haud procul ab eo loco est monasterium sanctę Trinitatis, ubi oritur alius fluuius priore maior, Niepretz per di- minutionẽ dictus. Ambo autem hi fluuij inter fontes Borysthenis & paludem Fronovuo confluunt, quo loco Moscovuitarum & Chloppiensium merces nauibus impositæ, in Lithvuaniam deferũ- tur: solentq; mercatores ibi in monasterium ceu diuersorium diuer ti. Porrò quòd Rha & Borysthenes non ex ijsdem fontibus, iuxta quorundam opinionem, oriantur, cùm ex alijs, tum ex complu- rium mercatorũ certa relatione, qui in illis partibus rem fecerunt, compertum habeo. Borysthenis autem cursus hic est, ut primum Vuiesmam Meridiem uersus alluat: mox reflexo in Oriẽtem cursu, oppida Drogobusch, Smolẽczko, Orscham, & Mogilef pręterlaba tur: indé que rursus in meridiem tendens, Chiovuiam, Circassos & Otzakovu contingit, ubi deinceps in pontum exoneratur, uidetur eo loco mare formam lacus habere, & Otzakovu quasi in angulo est ad ostia Borysthenis. Nos enim ex Orschain Smolenczko ue-

nimus,

UVA. BHSC. SC 05845_2

nimus, ubi impedimenta nostra nauibus usq; Vuiesmam deduximus: et tantum inundabat, ut Monachus Comitem à Nugaroli, & me scapha piscatoria per syluas longè deuexerit: equi uerò natando pluries superarunt itinera.

Dvuina lacus à fontibus Borysthenis decem ferè miliaribus, et totidem à palude Fronovuo distat. Ex eo fluuius eiusdem nominis uersus Occidentem, qui à Vuilna uiginti miliarib. abest, ac dein in Septentrionem decurrit, & prope Rigam metropolim Livuoniæ mare Germanicum (quod Rutheni Vuareczkoie morie uocant) illabitur: alluit Vuitepsko, Polotzko, Dunenburg: & non perfluit Plescovuiam, ut quidam scripsit. Livuonienses hunc fluuium ex bona parte nauigabilem, Duna appellant.

Lovuat quartus fluuius, cęteris tribus minimè comparandus, oritur inter lacum Dvuina, & paludem Fronovuo, aut ex ipsa palude. non potui equidem eius fontes, etsi haud procul à Borysthenis fontibus distant, prorsus explorare. Est autẽ ille fluuius, ut eorum Annales habẽt, in quem S. Andreas Apostolus ex Borysthene per siccum nauiculam traduxit, & qui emensis quadraginta ferè miliaribus, Vuelikiluki alluit, inq; Ilmen lacum influit.

Vuolock ciuitas & castrum in Occidentem æquinoctialem uiginti quatuor miliaribus distat à Moscovuia, à Mosaisko duodecim ferè, à Tvuer uiginti. Huius loci titulum Princeps sibi usurpat, solet'que quotannis ibi animum, falconibus lepores insectando, relaxare.

Vuelikiluki castrum & ciuitas in Occidentem à Moscovuia centum quadraginta miliaribus, à Novuogardia magna sexaginta ferè à Poloczko autem triginta sex miliarib. distat. hac etiam itur ex Moscovuia in Lithvuaniam.

Toropecz est castrũ, cum ciuitate, inter Vuelikiluki et Smolenzko, ad confinia Lithvuanię, distat à Luki decẽ & octo ferè miliarib.

Tvuer, siue Otvuer, amplissima olim ditio, una ex magnis Russiæ principatibus ad Vuolgam fluuium sita, triginta sex miliaribus Occidentem æstiualem uersus, distat à Moscovuia: habet'que ciuitatem magnam, quam Vuolga interfluit. in altera autem ripa, qua Tvuer Moscovuiam spectat, castrum habet, ex cuius opposito Tvuertza fluuius Vuolgam influit: quò equidem in Otvuer nauigio perueni, & altero die Rha flu. nauigaui. Porrò ciuitas hæc Episcopalis sedes erat, uiuente Ioanne Basilij patre, quo tempore Tvuerensem Principatum magnus Dux Boris moderabatur. Cuius postea filiam Mariam, Princeps Moscovuiæ Ioannes Basilij uxorem duxerat, ex ea' que Ioannem primogenitũ, ut suprà dictum, susceperat. Boris autem mortuo, Michael filius successit: qui postea à sororio suo magno Duce Moscovuiæ principatu depulsus, exul in Lithvuania moritur.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Terſack oppidum decem mil. à Tvuer: eius dimidia pars ſub Novuogardiæ, altera Tvuerenzi dominio erat, duo'que ibi Locumtenentes imperabant. Oriuntur ibi quoque, ut ſuprà dixi, duo fluuij, Tvuertza & Sna: hic Novuogardiam in Occidentem, ille in Orientem decurrit.

Novuogardia magna, ampliſſimus totius Ruſſiæ principatus eſt, patrio ſermone Novuigorod, quaſi Noua ciuitas, ſeu Nouũ caſtrum dicitur. Quicquid enim muro cinctum, roboribus munitum, aut alioqui ſeptum eſt, Gorod appellant. Eſt autem ampla ciuitas, quam Vuolchovu fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu uix duobus vuerſt ſupra ciuitatem emergens in lacum Neoa, quem nunc Ladoga, ab oppido quod ei adiacet, appellãt, illabitur. Novuogardia porrò in Occidentem æſtiualem, à Moſcovuia centum uiginti miliaribus abeſt. quanquam ſunt qui centum duntaxat computãt: à Pleſcovuia triginta ſex, à Vuelikiluki quadraginta, ab Ivuanovuogorod totidem. Cæterùm ciuitas hæc olim dum floreret, ſuiq; iuris eſſet, latiſſimam ditionem in quinq; partes diſtributam habebat: quorum quælibet pars non ſolum de publicis ac priuatis rebus cognoſcendis, ad ordinarium ac competentem ſuæ partis magiſtratum referebat, uerùm in ſua duntaxat ciuitatis regione contrahere res quaſcunq;, ac commodè cum alijs ciuibus ſuis confi cere poterat: nec licebat cuiquam, ad aliquem alium eiuſdem ciuitatis magiſtratum, quacunq; in re prouocare. Eoq; tempore totius Ruſſię maximum ibi erat emporium. ingens enim mercatorũ turba undiq; ex Lithvuania, Polonia, Svuetia, Dania, ipſaq; Germania eò confluebat, ciuesq; ex tam frequenti multarum gentium concurſu, opes ſuas copiasq; augebant. Quin & noſtra tempeſtate licet Germanis ſuos ibi habere quæſtores, ſeu rationarios. Imperium eius magna ex parte in Orientem & Septentrionem extenditur. Livuoniam, Finlandiam, atq; Nordvuegiam ferè contingebat. Eius loci mercatores, cum uno eodemq; uehiculo Auguſta Vindelicorum profectus eò peruenisſem, me impenſè rogarũt, ut uehiculum quo tam longum iter emenſus fuiſſem, in æde ipſorum ſacra perpetuæ memoriæ ergò relinquerem. Habuit etiam Novuogardia principatus ad Oriẽtem, Dvuinam & Vuolochdam: ad Meridiem uerò dimidiam partem Terſack oppidi, non longè à Tvueria. Et quamuis hæ prouincię, quòd fluuijs & paludib. oppleantur, ſteriles ſint, cõmodeq; habitari non poſſint: nihilominus ex ferarum pellibus, melle, cera, & piſcium copia magnum quæſtum faciunt. Principes porrò, qui ipſorum Reipub. præeſſent, ſuo arbitrio ac uoluntate conſtituebant, imperiumq; augebant, uicinas gentes quauis ſibi ratione deuinciendo, ac ſtipendio tanquam autoramento quodam propoſito in ſui defenſionem obſtringentes. Ex eiuſmodi gentium, quarum opera Novuogardenſes in conſeruanda Republica ſua ute-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſua utebantur, ſocietate factum eſt, ut Moſci ſuos ſe ibi Præſides habere gloriarentur, Lithvuani'que uiciſſim eos ſibi tributarios aſſererent. Hunc principatum dum Archiepiſcopus ipſe conſilio ac autoritate ſua adminiſtraret, Ioannes Baſilij Moſcovuiæ Dux inuaſerat, ſeptem perpetuos annos graui eos bello premens. Tandem menſe Nouembri, anno Domini 1477. ad fluuium Scholona conflictu Novuogardenſes ſuperans, certis quibuſdam conditionibus ad deditionem eos compulit, præfectum'que ſuo nomine urbi impoſuit. Cum autem abſolutum in hoſce imperium nondum ſe habere putaret, necꝫ ſine armis id ſe aſſequi poſſe cerneret, ſub religionis prætextu, ac ſi à Ruthenico ritu deficere uolentes, in fide contineret, Novuogardiam uenit, eam'que hac ſimulatione occupauit, in'que ſeruitutem redegit: Archiepiſcopum, ciues, mercatores, externos, omnibus bonis ſpoliauit: trecentoſcꝫ currus inde auro, argento, gemmis'que onuſtos, ut quidam ſcripſere, Moſcovuiam abduxit. Equidem Moſcovuiæ diligenter de hac re percontabar, accepi'que longè plures currus præda onuſtos inde abductos fuiſſe. Neque mirum. Nam capta ciuitate Archiepiſcopum, ditiores et potentiores omnes, ſecum Moſcovuiam abduxerat, in'que horum poſſeſſiones, ſubditos ſuos quaſi nouas colonias remiſerat. Ex illorum itaque poſſeſſionibus, præter communes redditus, maximum quotannis uectigal in Fiſcum percipit. De Archiepiſcopatus quoque prouentibus, cuidam Epiſcopo tum à ſe conſtituto, paruam duntaxat reddituum portionem conceſſerat: quo mortuo, ſedes Epiſcopalis diu uacabat. Tandem ad maximam ciuium ac ſubditorum petitionem, ne perpetuò Epiſcopo carerent, rurſus quendam, nobis tum præſentibus, inſtituerat.

Novuogardenſes olim idolum quoddam, nomine Perun, eò loci quo nunc eſt monaſterium, quod ab eodem idolo Perunzki appellatur, collocatum, in primis colebant, uenerabanturꝫ. Dein baptiſmate aſſumpto, id loco motum, cum in flumen Vuolchovu deiciſſent, aduerſo dicitur fluuio nataſſe: & circa pontem auditam fuiſſe uocem, Hæc uobis Novuogardenſes in mei memoriam. ſimulꝫ cum dicto, fuſtem quendam mox in pontem proiectū fuiſſe. Solet etiamnū contingere, ut certis anni diebus hæc uox Perun audiatur: qua audita, ſubitò eius loci ciues cōcurrunt, ſeꝫ fuſtibus mutuò cædunt. tantusꝫ inde tumultus quoꝫ oboritur, ut uix magno Præfecti labore ſedari poſſit. Accidit præterea, ut Annales eorum referunt, dum Novuogardenſes Corſun Græciæ ciuitatem ad ſeptem perpetuos annos graui obſidione premerent, interim uxores eorum moræ perteſæ, tum etiam de ſalute ac aduentu maritorum dubitantes, ſeruis nuberent. Expugnata tandem ciuitate, quum uictores mariti ex bello reuerſi, ereas portas ſuperatæ urbis,

UVA. BHSC. SC 05845_2

ac magnam quandam campanã, quam ipſi in cathedrali eorum Eccleſia uidimus, ſecum attuliſſent: ſeruiq; dominos, quorum uxores duxerant, ui repellere conarentur: domini indignitate rei commoti, depoſitis, cuiuſdam conſilio, armis, lora et fuſtes tanquam in mancipia arriperent: quibus ſerui territi, inq; fugam cõuerſi, loco quodam qui etiamnum Chloppigrod, hoc eſt Seruorum caſtrum dicitur, ſe reciperent, defenderentque. Verùm uicti, meritis à dominis ſupplicijs affecti fuere. Habet Novuogardia in ſolſtitio æſtiuali longiſſimum diem XVIII horarum, & ultrà. Regio multo frigidior eſt, ipſa Moſcovuia. Gentem quoq; humaniſſimam ac honeſtã habebat: ſed quę nunc proculdubio peſte Moſcovuitica, quam eò commeantes Moſci ſecum inuexerunt, corruptiſſima eſt.

Ilmen lacus, qui in antiquis Ruthenorũ ſcriptis Ilmer uocatur, et quẽ alij Limidis lacum appellant, eſt ſupra Novuogardiã duobus uerſt. in longitudinẽ XII. in latitudinẽ uerò VIII miliarib. Germanicis patet: duosq; præter alios celebriores fluuios excipit, Louat et Scholona. Is ex quodã lacu emergit. unũ uerò emittit Vuolchovu, qui Novuogardiam interlabitur: emenſisq; triginta ſex miliaribus, Ladoga lacum ingreditur. Is in latitudinẽ ſexaginta, longitudinem centum ferè miliarib. inſulis tamen quibuſdam interiectis, patet: effunditq; magnũ fluuium Neoa, qui Occidẽtem uerſus in Germanicum mare ſex ferè mil. decurrit. ad cuius oſtia, ſub dominio Moſci, in medio flumine ſitum eſt caſtrum Oreſchack, quod Germani Nutemburg appellant.

Ruſs, olim antiqua Ruſſia dicta, antiquum oppidulum eſt, ſub ditione Novuogardiæ, à qua duodecim, ab Ilmen uerò lacu tredecim miliaribus diſtat. Habet ſalſum fluuium, quem ampla foſſa in modum lacus ciues coercent, indeq; aquam per canales pro ſe quiſq; in ædes ſuas deriuant, ſalq; coquunt.

Ivuanovugorod caſtrũ Ioannes Baſilij, à quo etiam nomẽ accepit, ad ripam Nervuę fluuij, lapide exędificauit. Eſt ibi quoq; ex aduerſo in altera ripa Livuoniẽſium caſtrum, quod ab eodem fluuio Nervua appellatur. Hæc duo caſtra Narvua fluuius interlabitur, dominiumq; Novuogardenſium ab Livuonienſi diuidit. Porro Narvua fluuius nauigabilis, ex eo lacu quẽ Rutheni Czutzko, ſeu Czudin, Latini Bicis, ſeu Pelas, Germani uerò Peipfues appellant, emergit: duobusq; in ſe receptis fluuijs, Pleſcovuia & Vuelikareca, qui uenit ex Meridie, Opotzka oppidum, Pleſcovuia à dexteris relicta, præterfluit. Facilis autem ex Pleſcovuia in mare Baltheum eſſet nauigatio, niſi ſcopuli quidam, non longè ab Ivuanovugorod & Narvua, impedimento eſſent.

Pleſcovuia ciuitas ad lacum ſita eſt, ex quo eiuſdem nominis fluuius emergit, ac per mediã ciuitatem decurrit ſex mil. in lacũ, quem Rutheni Czutzko uocant, exoneratur. Sola autem Pleſcovuia, in

toto

UVA. BHSC. SC 05845_2

toto Moſci dominio, muro cingitur: eſt'que in quatuor partes diuiſa, quarum ſingulæ ſuis mœnibus continentur. Quæ res quibuſdam occaſionẽ erroris prębuit, ut eam quadruplici muro cinctãeſſe dicerẽt. Huius ciuitatis ditio, ſeu principatus, gentiliter Pskovu, ſeu Obskovu uocatur. Olim ampliſſima, ſuiq; iuris erat: ſed eã tandẽ Ioãnes Baſilij anno Domini MDIX. quorundã ſacerdotum proditione occupauit, atque in ſeruitutem redegit. item campanam, ad cuius pulſum Senatus ad rempublicam conſtituendam cogebatur, abſtulit: ipſiſ'que per colonias aliò deductis, introductiſ'que in eorum locum Moſcis, libertatem eorum prorſus imminuit. Vnde factum, ut pro cultioribus, atque adeò humanioribus Pleſcovuienſium moribus, corruptiores in omnibus ferè rebus Moſcovuienſium mores ſint introducti. Tanta enim in contractibus Pleſcovuienſium erat integritas, candor, & ſimplicitas, ut omni uerboſitate in fraudem emptoris omiſſa, uno tantum uerbo res ipſas indicarent. Pleſcovuienſes autem, ut etiam hoc obiter adijciam, in hunc uſq; diem cæſarie non Ruthenorum, ſed Polonorum more, bifurcata utuntur. Diſtat autem Pleſcovuia in Occidentẽ triginta ſex miliaribus à Novuogardia, ab Ivuanovugorod quadraginta, totidem à Vuelikiluki. Per hanc quoq; ciuitatem ex Moſcovuia et Novuogardia itur Rigam, Livuoniæ metropolim, quæ ſexaginta miliaribus à Pleſcovuia diſtat.

Vuotzka regio inter Occidentem et Septentrionem ſita, uiginti ſex, aut ad ſummũ triginta miliarib. abeſt à Novuogardia, inq; ſiniſtra caſtrũ Ivuanovugorod relinquit. In hac regione hoc prodigij loco refertur: animalia, cuiuſcunq; generis in eam inducta fuerint, colorem ſuum in albedinem mutare. Locus hic poſtulare uidetur, ut rationem locorum & fluuiorũ circa mare, uſq; ad fines Svuetiæ perſtringam. Nervua fluuius, quemadmodum ſuprà dixi, Livuoniã a Moſci ditione diuidit: à quo ſi ab Ivuanovugorod ſecundũ littus maris, Septentrionem uerſus progrediare, Pluſſa fluuius occurrit, ad cuius oſtia Iamma caſtrum ſitum eſt. Duodecim miliarib. ab Ivuanovugorod, à Iamma totidem, ſpacio quatuor miliariũ, occurrit caſtrum & fluuius eiuſdem nominis. Coporoia: inde ad fluuium Neoa & caſtrum Oreſchack ſex miliaria numerantur: ab Oreſchak uerò ad fluuium Corela, unde ciuitas nomen accepit, ſunt ſeptem miliaria. Atque inde tandem itinere duodecim miliarium peruenitur ad fluuium Polna, qui dominium Moſci à Finlandia, quam Rutheni Chainska Semla uocant, quæ ſub ditione Regum Svuetiæ eſt, diuidit.

Eſt & alia Corela præter iam nominatam, prouincia, quæ ſuum territorium atque idioma habet, ſexaginta ferè & amplius miliaribus à Novuogardia in Septentrionem ſita. Ea quamuis à finitimis quibuſdam gentibus tribtuum exigit, nihilominus & ipſa Regi

UVA. BHSC. SC 05845_2

ipsa Regi Svuetiæ item,& Mosco, ratione dominij Novuogardensis, tributaria est.

Solovuki insula in Septentrionem, inter Dvuinam & Corelam prouinciam,à continenti octo miliaribus in mari sita est: quæ quantum à Moscovuia distet,propter crebras paludes,syluas,& uastas solitudines, certa interualli ratio non habetur. Quamuis sint qui eam 300 miliarib.à Moscovuia,à Bieloiesero autem 200 abesse dicant. Sal in ea insula copiosus decoquitur. Estq; ibi monasteriũ, in quod mulierem aut uirginem ingredi,grande piaculum est.Est etiam ibi piscatio copiosa piscium, quos indigenæ Selgi uocant, quos nos haleces esse putamus. Aiunt hic Solem æstiuali solstitio perpetuò, duabus tantum horis exceptis,splendere.

Dimitriovu ciuitas cum castro, à Moscovuia, ab Occidẽte in Septentrionem parum deflectendo,duodecim miliaribus distat.Hanc Georgius magni Ducis frater,tunc possidebat. Eam Lachroma fluuius,qui Sest fluuium influit,præterlabitur. Porrò Sest Dubnã, qui in Vuolgam exoneratur,excipit. Vnde tanta fluuiorum commoditate, magnæ ibi mercatorum opes, qui merces ex Caspio mari per Vuolgam, labore non ita magno, in diuersas partes, atq; adeò Moscovuiam usq; inducunt.

Bieloiesero ciuitas cum castro,ad lacum eiusdem nominis sita est. Sonat autem Ruthenis Bieloiesero, albus lacus. Porrò ciuitas non est in ipso lacu sita, ut quidam retulerunt: paludibus tamen ita undequaq; cingitur,ut inexpugnabilis esse uideatur.Qua re ducti Principes Moscouiæ, thesauros ibi suos recondere solent. Abest autem Bieloiesero in Septentrionem centum miliaribus à Moscovuia,totidemq; à Novuogardia magna. Duæ uerò uię sunt,per quas ex Moscovuia itur Bieloiesero.altera propinquior per Vglitz, hyemali tẽpore,æstate per Iaroslavu altera. Vtraq; autem uia,propter crebras paludes,& syluas fluuijs obsitas,haud cõmodè,nisi stratis pontibus, concretis glacie,conficitur. quo fit,ut ibi locorum difficultate miliaria sint breuiora. Accedit ad hanc itineris difficultatem, ut propter crebras paludes,syluas, ac undiq; concurrentes fluuios, loca inculta sint,nullisq; ciuitatibus frequentata. Lacus ipse duodecim miliarib. in longitudinem,totidemq; in latitudinem patet: in quem trecenti, ut fertur, & sexaginta fluuij exonerantur. Vnus autem Schocksna tantum ex eo emergit,qui quindecim miliaribus supra Iaroslavu, & quatuor infra Mologam, oppida, Vuolgam influit. Pisces qui ex Vuolga in hunc fluuium ac lacum perueniunt, meliores fiunt: imò tanto nobiliores,quanto diutius in eo fuerint,redduntur.In quibus agnoscendis ea est piscatorum peritia, ut pisces in Vuolgam reuersos, captosq;, quanto tempore in eo fuerint, agnoscant. Huius loci indigenę proprium habent idioma: quamuis nunc fermè omnes Ruthenicè loquantur. Longissimum hi diem in Solstitio æstiuali dicun

tur ha-

UVA. BHSC. SC 05845_2

tur habere,decem & nouem horarum. Retulit nobis quidam haud parui nominis uir, se primo uere,cum arbores iam frondescerent, celeri cursu ex Moscovuia Bieloieserum contendisse: superato' que Vuolga fluuio, reliquum itineris, quod omnia ibi niuibus glacie'q; oppleta essent,uehiculis confeciſſe. Et quãquam longior ibi hyems sit,fruges tamen eo, quo in Moscovuia, tempore & matureſcunt, & colliguntur. A' lacu Bieloieſero,intra teli iactum, est alius lacus sulphur proferens : quod fluuius quidam ex eo manans, ceu spumas supernatantes,affatim secum defert. Inscitia tamen populi,eius ibi nullus usus est.

Vglitz ciuitas cũ castro,ad littus Vuolgæ sita est: distatq; à Moscovuia uiginti quatuor,à Iaroslavu triginta, à Tvuer quadraginta miliarib. Cæterùm hæc prædicta castra sunt in Meridionali Vuolgæ ripa,ciuitas uerò ex utraq; parte.

Chloppigrod locus, in quem Novuogardensium seruos confugisse suprà dixi, duobus miliaribus distat ab Vglitz. Haud procul inde castrum nunc demolitum conspicitur, ad fluuiũ Mologa, qui ex Novuogardia magna octuaginta miliaribus fluens, Vuolgam ingreditur : in cuius ostijs est eiusdem nominis ciuitas & castrum,à quo duobus miliaribus in eiusdem fluminis ripa Chloppigrod ecclesia tantum sita est. Eo loci nundinæ in toto Mosci dominio, quarum etiã aliàs memini,sunt frequentissimæ.eò etenim,prẹter Svuetenses,Livuonienses,atq; Moscovuitas, Tartari,aliẹq; quàm plurimæ gentes, ex Orientalibus Septentrionalibusq; partibus confluunt, quæ rerum tantum permutatione utuntur. Rarus enim,ac fermè nullus apud has gentes est auri, argenti' ue usus. Vestes factas, acus,cultellos, coclearia, secures, aliaq; eiusmodi,utplurimum pellibus permutant.

Pereaslavu ciuitas & castrum, à Septentrione aliquantum uergens in Orientem, uigintiquatuor miliarib. abest à Moscovuia: sita autem est ad lacũ, in quo,ut in insula Solovuki, Selgi pisciculi, quorum suprà memini,capiuntur. Ager satis fertilis est, & copiosus,in quo perceptis frugibus, Princeps uenatione tempus fallere solet. Est in eodem agro lacus, ex quo sal decoquitur. Per hanc ciuitatem proficiscuntur,quibus Novuogardiam inferiorem,Castroma, Iaroslavu, & Vglitz eundum est. In his partibus uera itinerum ratio propter crebras paludes & syluas haberi non potest. Est etiam ibi Nerel fluuius, ex lacu quodam profluens, qui supra Vglitz Vuolgam influit.

Rostovu ciuitas & castrum, Archiepiscopalis sedes, cum Bieloiesero & Murom,inter præcipuos & antiquiores Russiæ principatus,post Novuogardiam magnam habetur. Eò ex Moscovuia,rectà per Pereaslavu itur,à qua decem miliaribus distat. Sita est ad lacum,ex quo Cotoroa fluuius,qui Iaroslavu prẹterlabitur,emergit,

UVA. BHSC. SC 05845_2

Vuolgamq́ influit. Soli natura fertilis est, piscibus in primis ac sale abundans. Regio hæc olim secundogenitis magnorum Ducum Russiæ propria erat: quorum posteri nouissimè per Ioannem Basilij patrem ea depulsi, exutiq́ sunt.

Iaroslavu ciuitas et castrum ad ripam Vuolgæ, distat à Rostovu duodecim mil. rectà itinere ex Moscovuia sumpto. Regio satis fertilis est, ea præsertim parte, qua uergit ad Vuolgam: quæ etiam, quemadmodũ Rostovu, secundogenitorum Principum erat: quas monarcha ipse ui oppressit. Et quanquam prouinciæ Duces, quos Knesos appellant, adhuc supersint: titulum tamen Princeps, Knesis, uelut subditis regione concessa, sibi usurpat. Tres autem Knesi secundogenitorum posteri, quos Rutheni Ioroslavuski appellant, eam regionem possident. Primus est Basilius, is qui nos ex hospitio ad Principem duxit, & reduxit. Alter est Simeon Fœderovuitz, à Kurba patrimonio suo Kurbski dictus, homo senex, sobrietate singulari, ac ipsa uitę rigiditate, qua ab ineunte ętate usus est, ualdè exhaustus. multis enim annis esu carnis abstinuit: piscibus quoq; Solis, Martis & Saturni tantum diebus uescebatur: Lunæ uerò, Mercurij & Veneris, ab eisdem ieiunij tempore abstinebat. hunc magnus Dux aliquando per Permiam, in Iuhariam, ad lõginquas gentes debellandas, cum exercitu supremum Imperatorem mittebat: qui bonam eius itineris partem, propter niuis magnitudinẽ, pedes confecit: quibus dissolutis, reliquum itineris nauigijs peregit. Vltimus est Ioannes cognomento Possetzen, qui Principis sui nomine Oratorẽ apud Carolum Cæsarem in Hispanijs agebat, et nobiscum reuersus est: qui adeò pauper erat, ut uestes, & Kolpackh (quod capitis tegumentum est) aliunde (quod certò scimus) pro conficiendo itinere cõmodatò sumeret. Quare multum errasse uidetur, qui scripsit, hunc Principi suo in quacunq; necessitate triginta milia equitum ex ditione, seu patrimonio suo mittere posse.

Vuolochda prouincia, ciuitas & castrũ, in qua Episcopi Permiæ sedem quidem suam, sed sine imperio habent, ab eiusdem nominis fluuio nomen accepere. sita est inter Orientem & Septentrionẽ, ad quã ex Moscovuia per Iaroslavu itur. Abest aũt à Iaroslavu quinquaginta miliarib. Ger. à Bieloiesero ferè quadraginta. Regio tota palustris & syluestris est. unde fit, ut exactã itineris rationẽ propter crebras paludes & fluuiorũ anfractus, hoc quoq; in loco uiatores obseruare non possint. Quo enim magis progrediare, hoc plures & inuiæ paludes, fluuij ac syluæ occurrunt. Porrò Vuolochda fluuius in septentrionẽ, ciuitatem præterlabitur: cui Suchana fluuius ex lacu cui Koinzki nomen est, emergẽs, octo mil. infra ciuitatẽ iungitur, nomenq́ Suchanæ retinet, atq; inter Septentrionẽ & Orientem labitur. Vuolochda prouincia olim sub ditione Novuogardię magnæ erat, quæ cum castrum natura loci firmum habeat, aiunt

Princi-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Principem partem thesauri sui illic reponere solere. Eo anno quo nos Moscovuiæ eramus, tãta illic erat annonæ caritas, ut unus quo ipsi utuntur frumenti modius, XIIII dengis uenderetur: qui alioqui in Moscovuia IIII, V, aut sex dengis emi solet.

Vuaga fluuius piscosus, inter Bieloiesero & Vuolochdam, in paludibus densissimisq; syluis oritur, ac Dvuinam fluuiũ influit. Fluuij accolę, quòd panis usu ferè careant, uenatione uiuunt. Capiuntur autem ibi uulpes nigræ, & coloris cinericei. Porrò compendiario itinere inde ad prouinciam & fluuium Dvuina peruenitur.

Vstyug prouincia, à ciuitate & castro, quæ ad fluuium Suchana sita sunt, nomen accepit. à Vuolochda abest centum miliarib. à Bieloiesero centum quadraginta. Hæc prius ad ostia fluuij Iug, qui ex Meridie in Septentrionem fluit, sita erat. Postea propter loci cõmoditatem, ad dimidium ferè miliare supra ostia posita est, uetusq; nomen adhuc retinet. Nam Ruthenis Vsteie ostiũ est: unde Vstyug, quasi ostium Iug dicitur. Hæc prouincia olim subiecta erat Novuogardiæ magnæ, in qua rarus & propemodum nullus panis usus: piscibus et feris pro cibo utũtur. Sal ex Dvuina habent. Idioma quoque proprium, quamuis Ruthenico magis utuntur. Zabellinorum ibi pelles nec multæ, nec admodum excellentes: aliarum tamen ferarum pellibus abundant, uulpinis præsertim nigris.

Dvuina prouincia & fluuius ab Iug & Suchana fluuiorũ confluxu Dvuinæ nomen accepit. nam Dvuina Ruthenis duo, uel bini sonat. Is fluuius emensis centum miliaribus Oceanum Septentrionalem, quà Svuetiam & Nordvuegiam alluit, atque à terra incognita Engranelãd diuidit, ingreditur. Hæc prouincia in ipso Septẽtrione sita, olim Novuogardensiũ ditionis erat. Numerantur aũt à Moscovuia ad Dvuinę ostia, trecẽta miliaria: quamuis ut antea dixi, in Regionib. quę trans Vuolgã sunt, propter crebras paludes, fluuios, ac uastas syluas, itineris ratio obseruari non potest: cõiectura tamẽ ducimur, ut uix ducẽta miliaria esse putemus. quando quidẽ ex Moscovuia in Vuolochdã, ex Vuolochda in Vstyug, in Orientẽ aliquantulum: ex Vstyug postremò per Dvuinã fluuium rectà in Septentrionem peruenitur. Hæc prouincia, præter Colmogor castrum, et Dvuinam ciuitatem, quæ inter fontes & ostia in medio propemodum sita est, castrumq; Pienega in ipsis Dvuinæ ostijs situm, oppidis & castris caret. Pagos tamen complures habere dicitur, qui propter terræ sterilitatem longè lateque distant. Victum hi ex piscibus feris, ferarumq; pellibus quærunt, quibus omnis generis abundãt. In maritimis huius Regionis locis, ursos albos, & eos pro maiori parte in mari degentes reperiri aiunt: quorum pelles in Moscovuiam sæpius deferuntur. Ego binas mecum, prima mea in Moscovuiam legatione, reportaui. Regio hæc sale abundat.

UVA. BHSC. SC 05845_2

ITINERARIVM AD PETzoram, Iugariam, & Obi usq; fluuium.

PRincipis Moscovuiæ ditio longè in Orientem, & aliquanto in Septentrionem, ad loca quæ sequuntur, protenditur: super qua re scriptum quoddam, quo eius itineris ratio continebatur, lingua Ruthenica mihi oblatum fuit, quod & trãstuli, & hic certa ratione subiunxi. Quãquam qui ex Moscovuia eò proficiscuntur, ab Vstyug & Dvuina, per Permiam, usitato magis & compendiario itinere utantur. A' Moscovuia ad Vuolochdam quinquaginta vuerst numerãtur, à Vuolochda ad Vstyug dextrorsum secundo fluuio, & Suchana, cui iungitur, descendendo, sunt quingenta vuerst, quibus sub Streltze oppido duobus vuerst, sub Vstyug coniungitur fluuio Iug, qui fluit ex Meridie: à cuius ostijs usque ad fontes, ultra quingenta vuerst computantur. Cæterùm Suchana & Iug postquam confluxerint, amissis prioribus nominibus, Dvuinæ nomen assumunt. Per Dvuinam deinceps quingenta vuerst, ad Colmogor peruenitur: à quo infrà itinere sex dierum, Dvuina sex ostijs Oceanum ingreditur. Atq; huius itineris maxima pars nauigatione cõstat. nam itinere terrestri à Vuolochda usque ad Colmogor, traiecto Vuaga sunt mille vuerst. Haud procul à Colmogor, Pienega fluuius, qui ab Oriente à dextris fluit: emensis' que septingentis vuerst, Dvuinam illabitur. Ex Dvuina ad locum qui dicitur Nicolai, per Pienegam fluuium ducenta vuerst, peruenitur, ubi itinere dimidij vuerst naues in fluuium Kuluio transferuntur. Kuluio uerò fluuius ex eiusdem nominis lacu in Septentrione oritur, à cuius fontibus iter sex dierum est, usque ad ostia ubi Oceanum ingreditur. Nauigatione secundum dexterum littus maris, sequentes possessiones præterleguntur: Stanuvuische, Calunczscho, & Apnu. Circumnauigata' que Chorogoski Nosz promontorio, & Stanuvuische, Camenckh & Tolstickh, tandem in fluuium Mezen, quò sex dierum itinere ad eiusdem nominis pagum in ostijs fluuij Piesza situm peruenitur. per quem rursus à sinistra Orientem æstiualem uersus ascendendo, trium hebdomadarum itinere Piescoya fluuius occurrit. Vnde translatis per quinque vuerst, in duos lacus nauibus, geminæ patent uiæ: quarum altera parte sinistra in fluuium Rubicho, per quem in fluuium Czircho peruenitur, ducit. Alij uia altera, & breuiore, ex lacu naues rectà in Czircho deferunt: à quo nisi tempestate detineantur, trium hebdomadarum spacio in fluuium ostia' que Czilme, magnum Petzora fluuium, qui eò loci duarum vuerst latitudine extenditur, influentem deueniunt: quò delapsi, sex dierum itinere ad oppidum & castrum Pustoosero, circa quod Petzora sex ostijs Oceanum ingreditur, perue-

UVA. BHSC. SC 05845_2

peruenitur. Huius loci accolæ ſimplici ingenio homines, anno Domini M. D. XVIII. primùm baptiſmum ſuſceperunt. A' Czílmæ oſtijs, uſque ad oſtia fluuij Vſſa, per Petzoram eundo, eſt iter unius menſis. Vſſa autem fontes ſuos habet in monte Poyas Semnoi, qui ab ortu æſtiuali ad læuam eſt, fluit' que ex ingenti eiuſdem montis ſaxo, quod Camen Bolſchoi uocant. Ab Vſſæ fontibus, uſq; ad eius oſtia, ultra mille vuerſt numerãtur. Porrò Petzora à Meridionali hac hyemali parte fluit, à quo ex Vſſæ oſtijs aſcendendo, uſque ad oſtia Stzuchogora fluuij, eſt iter trium hebdomadarum. Qui hoc itinerarium conſcripſerant, dicebant, inter Stzuchogore & Potzſcheriema fluuiorum oſtia ſe quieuiſſe: atque ad uicinum caſtrum Strupili, quod ad littora Ruthenica in montibus ad dextram ſitum eſt, comeatum, quem ex Ruſsia ſecum portauerant, depoſuiſſe. Vltra Petzora & Stzuchogora fluuios, ad montem Camenipoias, item mare, inſulas uicinas, caſtrum' que Puſtooſero, uariæ & innumeræ gentes ſunt, quæ uno ac communi nomine Samoged (quaſi diceres ſeipſos comedentes) nuncupantur. Apud hos magnus prouentus auiũ, diuerſorum'q; animalium, ut ſunt zabellini, martes, caſtores, hermelli, aſpreoli, & in Oceano Mors animal, de quo ſuprà, præterea ueſs. item albi urſi, lupi, lepores, equi vuoduani, cete, piſcis' que nomine Semfi, alij' que quàm plurimi. Hæ uerò gentes in Moſcovuiam non ueniunt: ſunt enim feræ, quæ aliorum hominum cœtum, uitæ' que ſocietatem refugiunt. Ab Stzuchogoræ oſtijs aduerſo flumine uſque ad Poiaſſa, Artavuiſche, Cameni, maiorem' que Poiaſſa, iter trium hebdomadarum. Porrò ad montem Camen trium dierum aſcenſus eſt, à quo deſcendendo ad fluuium Artavuiſcha, inde ad Sibut fluuium, à quo caſtrum Lepin, à Lepin ad Soſſam fluuium peruenitur. Huius fluuij accolæ Vuogolici nuncupantur. Soſſa autem à dexteris relicto ad fluuium Oby, qui oritur ex Kitaisko lacu, peruenitur: quem uix uno die & celeri curſu traiecerunt, adeò uaſta huius fluuij latitudo eſt, ut ad octoginta ferè vuerſt extendatur. Hunc quoque Vuogulici & Vgritzſchi gentes accolunt. Ab Obea caſtello ſecundum Oby fluuium aſcendendo, uſque ad Irtiſche fluuium, in quem Soſſa ingreditur, oſtia, eſt trium menſium iter. In his locis duo caſtra ſunt, Ierom & Tumen, quibus præſunt domini Kneſi Iuhorski, magno Duci Moſco (ut aiunt) uectigales. Multa ibi animalia, pelles'q; quàmplurimæ.

Ab Irtiſche fluuij oſtijs ad caſtrum Gruſtina, duorum menſium iter: à quo ad lacum Kitai, per Obi fluuiũ, quem fontes ſuos in hoc lacu habere dixi, eſt plus quàm trium mẽſium iter. Ab hoc lacu plurimi homines nigri, communis ſermonis expertes, ueniunt: merces uarias, in primis autem uniones, lapides precioſos, ſecum adferentes, quas populi Gruſtintzi & Serponovutzi mercantur. hi à

UVA. BHSC. SC 05845_2

castro Serponovu Lucomoryæ ultra Obi fluuium in montibus sitæ nomen habent. Lucomoryæ autem hominibus mirabile quiddam ac incredibile, et fabulæ persimile aiunt accidere, quos in singulos annos, nempe XXVII. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Georgio sacra est, mori aiunt: ac uere insequēti, maximè ad XXIIII Aprilis, ranarum instar, denuò reuiuiscere. Cum his quoq; Grustintzi et Serponovutzi populi noua, et aliàs inconsueta habēt commercia. Cum enim statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis imminet, merces certo loco deponunt, quas Grustintzi & Serponovutzi, relictis suis interim æqua commutatione mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, si iniquiore æstimatione abductas esse uiderint, rursus repetunt: unde lites plurimæ ac bella inter eos oriūtur. Ab Obi fluuio, parte siniſtra descendendo, sunt Calami populi, qui ab Obiovua & Pogosa eò commigrarunt. Infra Obi ad auream Anum, ubi Obi Oceanum ingreditur, fluuij sunt, Sossa, Berezvua, & Danadim, qui omnes ex monte Camen, Bolschega, Poiassa, scopulis' que coniunctis oriuntur. Ab his fluminibus quæcunque ad auream Anum usque gentes habitant, uectigales dicuntur Principi Moscovuiæ.

Slata baba, id est Aurea Anus, idolum est, ad Obi ostia, in prouincia Obdora, in ulteriori Ripa situm. Secūdum Obi littora, uicinisq; circum fluminib. multa passim castra sita sunt, quorum domini omnes Principi Moscovuiæ (ut ferunt) subijciuntur. Narrant, seu, ut uerius dicam, fabulātur, hoc idolū Auream Anum statuam esse, in formam cuiusdam anus, quę filium in gremio teneat: atq; ibi iam denuò alterum cerni infantem, quem eius nepotem esse aiunt. Præterea instrumenta quædam ibi posuisse, quæ perpetuum sonum in modum tubarum edant. Quod si ita est, equidem uentorum uehementi & perpetuo in ea instrumenta flatu fieri puto.

Cosin fluuius ex montibus in Lucomoryæ delabitur. in huius ostijs Cossin castrum est, quod olim Knes vuentza, nunc uerò illius filij possident. Eò à Cossin magni fluuij fontibus, est iter duorum mensium. Porrò ex eiusdem fluuij fontibus alter fluuius Cassima oritur, emensa' que Lucomorya in magnum fluuium Tachnin influit: ultra quem prodigiosæ formæ homines habitare dicuntur, quorum alij ferarum more, toto corpore pilis horrent: alij canis capitibus, alij prorsus sine collo pectus pro capite habent, longas' que sine pedibus manus. Est & in Tachnin fluuio piscis quidam, capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibus, alijs' que humana prorsus forma, nulla tamen uoce: qui, ut alij pisces, suaue ex se præbet obsonium.

Hactenus, quæcunque retuli, ex oblato Itinerario Ruthenico, à me ad uerbum traducta sunt: in quibus etsi fabulosa quædam, uixq; credibilia esse uideantur, ueluti de hominibus mutis, morientibus & reui-

UVA. BHSC. SC 05845_2

& reuiuiſcentibus, Aurea anu, monſtroſis hominum formis, piſcecꝫ humana effigie: de quibus etſi ipſe quoque diligenter inueſtigauerim, nihil tamẽ certi à quopiã, qui ea oculis ſuis uidiſſet (quamuis omnium fama rem ita ſe habere prædicarẽt) cognoſcere potui: tamen ut alijs ampliorem harum rerum præberem inueſtigandi occaſionem, nolui quicquam obmittere. unde & locorum uocabulis ijſdem, quibus à Ruthenis nuncupantur, uſus ſum.

Noſs, Ruthenis naſus dicitur, quo nomine promontoria ad naſi ſimilitudinem in mare prominentia, uulgò appellant.

Montes circa Petzoram fluuium Semnoi poyas, id eſt Cingulus mundi uel terrę uocantur. Poyas enim Ruthenis cingulũ ſignificat.

Lacus Kithai, à quo magnus Chan de Chathaia, quem Moſci Czar Kythaiski appellant, nomen habet. Chan autem Tartaris Regem ſonat.

Lucomorye, loca maritima ſyueſtria ſunt, quę ab accolis ſinè ullis ędibus habitantur. Quamuis autem Itinerarij author plurimas Lucomorye gẽtes Principi Moſcovuiæ ſubiectas eſſe referebat, tamen cum in propinquo Regnum Tumen ſit, cuius Princeps Tartarus eſt, & uernacula eorum lingua Tumenski Czar, id eſt Rex in Tumen appellatur, magnaque damna haud ita pridem Principi Moſcovuiæ intulit: ueriſimile eſt, propter uiciniam has gentes ipſi potius ſubiectas eſſe.

Ad Petzoram fluuium, cuius in Itinerario mẽtio fit, ciuitas & caſtrum Papin, ſeu Papinovugorod ſitum eſt: huius accolæ Papini, qui diuerſum à Ruthenico idioma habent, nũcupantur. Vltra hũc fluuium altiſſimi montes ad ripas uſcꝫ protenduntur, quorum uertices ob continuos uentorum flatus omni prorſus materia gramineꝫ ferè carent. hi etſi uarijs in locis uaria habeant nomina, communiter tamen Cingulum mundi uocantur. In his montibus nidificant Gerofalcones, de quibus ſuprà, cum de Principis uenatione uerba facerem, abundè dictum eſt. Creſcunt etiam illic arbores cedri: circa quas nigerrimi Zebelli reperiuntur. Atcꝫ in Principis Moſcovuiæ ditione hi montes ſoli uiſuntur, qui ueteribus Rhiphæi fortè, uel Hyperborei montes uiſi ſunt: & quòd perpetuis niuibus ac glacie rigeant, tranſiriꝫ facile non poſſint, Engroneland prouinciam incognitam faciunt. Baſilius Ioãnis filius Moſcovuiæ Dux, aliquando ad exploranda ultra hos montes loca, gentesꝫ debellandas, duos Præfectos ex ſuis per Permiam & Petzoram miſerat, Simeonem Pheodorovuitz Kurbski à patrimonio ſuo ita nuncupatum, ex Iaroslavuski genere oriundũ: & Knes Petrum Vſchatoi. quorum Kurbski me in Moſcovuia exiſtente, adhuc in uiuis erat: mihiꝫ de hac re percontanti, decẽ & ſeptem in aſcendẽdo monte dies ſe conſumpſiſſe dicebat: necꝫ tamen montis uerticem, qui patrio nomine Stolp, hoc eſt columna nuncupatur, ſuperare potuiſſe.

Extendi-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Extenditur mons ille in Oceanum, usq; ad ostia Dvuinæ & Petzora fluuiorum. Et hæc de Itineratio satis.

AD PRINCIPATVS MOscouiæ redeo.

SVsdali principatus, cum eiusdem nominis castro & ciuitate, in qua sedes Episcopalis est, inter Rostovu & Vuolodimeriam sita est. Quo tempore Mosci imperij sedes Vuolodimeria erat, inter præcipuos hic principatus numerabatur, ac reliquarum adiacentium urbium Metropolis erat. Crescente pòst imperio eius, sede Moscovuiam translata, Principum secundogenitis est attributus: quorum tandem posteri, ex quibus Basilius Schuiski cũ nepote ex fratre (qui dum nos Moscovuiæ essemus, adhuc uiuebant) per Ioannem Basilij eo sunt exuti. Insigne in ea urbe Vestalium monasterium est, in quo Solomea à Basilio repudiata, erat inclusa. Inter omnes Principis Moscovuiæ principatus ac prouincias, ubertate soli, rerumq; omnium copia, Resan primas sibi uindicat: secundum hanc sunt, Iaroslavu, Rostovu, Pereaslavu, Susdali, Vuolodimeria: quæ fertilitate terræ, proximè accedunt.

Castromovugorod ciuitas cum castro, in Vuolgæ littore ad orientem æstiualem uiginti ferè miliaribus abest ab Ioroslavu, Novuogardia inferiori circiter quadraginta. Fluuius, à quo ciuitas nomen habet, ibi Vuolgam influit.

Galitz alius principatus cum ciuitate & castro, ex Moscovuia in Orientem per Castromovugorod euntibus occurrit.

Vuiathka prouincia ultra Kamã fluuium, in Oriẽtem æstiualem centũ quinquaginta ferè miliarib. abest à Moscovuia: ad quã itinere breuiore quidem, sed difficiliore, per Castromovugorod & Galitz peruenitur. nã prẽter paludes ac nemora, quæ inter Galitz & Vuiathkã sunt, iterq; impediũt, Czeremissæ populi passim ibi uagantes latrocinãtur. Quare fit, ut itinere per Vuolochdã et Vstyug longiore, sed faciliore tutioreq; eò proficiscantur. Distat aũt Vuiathka ab Vstyug centũ uiginti miliarib. à Cazan sexaginta. Regioni eiusdem nominis fluuius nomẽ dedit, in cuius littore sunt Chlinovua, Orlo, & Slovuoda. Et Orlo quidem quatuor miliaribus est infra Chlinovuam. Dein sex miliaribus Occidentem uersus descendendo, Slovuoda. Cotelnitz autem octo à Chlinovua miliaribus, ad Rhecitzan fluuium, qui ex Oriente fluens inter Chlinovua & Orlo, in Vuiathkam exoneratur. Regio palustris & sterilis est, seruorum fugitiuorum uelut asylum quoddam: melle, feris, piscibus, aspreolisq; abundans. Hæc olim Tartaricæ ditionis erat, adeò ut adhuc hodie ultra citraq; Vuiathkam, maximè in ostijs quibus Kamam fluuium ingreditur, Tartari imperent. Itinera illic computantur per Czunckhas.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Czunckhas. Czunckhas autem continet quinque vuerſt. Kama fluuius exoneratur in Vuolgam duodecim miliaribus infra Cazan. huic fluuio adacet Sibier prouincia.

Permia magna & ampla prouincia, à Moſcovuia ducentis quinquaginta (ſeu, ut quidam uolunt, trecentis) miliaribus rectà inter Orientem & Septentrionem diſtat. Ciuitatem eiuſdem nominis ad Viſchora fluuium habet, qui decem miliarib. infra Kamam influit. Eò propter crebras paludes & fluuios, terreſtri itinere uix, niſi hyeme, peruenitur: æſtate uerò per Vuolochdam, Vſtyug, Vitzechdaq́ fluuium, qui duodecim ab Vſtyug miliarib. Dvuinã influit, nauigijs iter hoc facilius cõficitur. Cęterùm qui ex Permia in Vſtyug proficiſcũtur, ijs aduerſo Viſchora nauigandum eſt, emenſisq́ aliquot fluuijs, nauibusq́ terra quandoq́ in alios fluuios trãslatis, ad Vſtyug tandẽ trecentis ab Permia miliarib. deueniunt. Rariſſimus in ea prouincia panis uſus: loco tributi equos & pelles quotannis Principi pendũt. Idioma proprium habent: characteres item proprios, quos Stephanus Epiſcopus, qui eos in fide Chriſti uacillãtes confirmarat (nam antea in fide adhuc infantes, Epiſcopũ quendam idem attentantem excoriauerant) primus adinuenit. Hic Stephanus poſtea Demetrio Ioannis filio imperante, apud Ruthenos in numerũ deorum relatus eſt. ſuperſunt adhuc ex ijs in ſyluis paſſim plures idololatræ, quos Monachi & Heremitæ eò proficiſcentes, nõ ceſſant ab errore uanoq́ cultu reuocare. Hyeme in Artach ferè, quemadmodum in plurimis Ruſſiæ locis, iter faciunt. Sunt autem Artach, ligneę quædam & oblongæ ſoleę, ſex fermè palmarũ longitudine, quibus in pedes inductis ferũtur, magnaq́ celeritate itinera cõficiunt. Canibus, quos in hunc uſum magnos habent, pro iumentis utũtur, quibus ſarcinas, quemadmodum infrà de ceruis dicetur, uehiculis circumuehunt. Aiunt eam prouinciam Orientem uerſus, Tartarorum prouinciæ quæ Tumen dicitur, eſſe conterminam.

Iugariæ prouinciæ ſitus ex ſupradictis patet. Rutheni per aſpirationem Iuhra proferunt, & populos Iuhrici uocãt. Hæc eſt Iuharia, ex qua olim Hungari progreſſi, Pannoniam occuparunt, Attilaque duce multas Europæ prouincias debellarunt. Quo nomine Moſcovuitę multum gloriãtur, quòd eorum ſubditi magnam Europæ partem olim ſunt depopulati. Referebat Georgius Paruus dictus, natione Græcus, in priori mea legatione inter tractatus uolens ius Principis ſui deducere ad magnum Ducatum Lithvuaniæ, Regnum Poloniæ, &c. Iuharos ſubditos magni Ducis Moſcovuiæ extitiſſe, & ad paludes Mæotidis conſediſſe: deinde Pannoniam ad Danubium, & inde nomen Hungariæ accepiſſe: demum Moravuiam ex fluuio ſic nominatam: & Poloniam à Polle, quod eſt planicies, occupaſſe: de fratris Attilæ nomine Budam nominaſſe. Relata ſaltem uolui referre. Aiunt Iuharos in hunc diem eodem

UVA. BHSC. SC 05845_2

cum Hungaris idiomate uti. quod an uerum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen eius regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus linguæ Hungaricæ peritus colloqui potuisset. Hi quoque pelles pro tributo Principi pendunt. Quamuis uniones gemmęq; illinc in Moscovuiam afferantur, non tamen in eorum Oceano colliguntur, sed aliunde, præcipuè uerò à littoribus Oceani, ostijs Dvuinæ uicinis afferuntur.

Sibier prouincia Permiam & Vuiathkam cõtingit, quę an castra & ciuitates aliquas habeat, compertum non habeo. In hac oritur Iaick fluuius, qui in mare Caspium exoneratur. Regionem propter uiciniam Tartarorum desertam, aut si qua parte colitur, à Tartaro Schichmamai occupatam esse aiunt. Huius indigenæ proprio idiomate utuntur. quæstum faciunt maximè ex aspreolorum pellibus, quæ aliarum prouinciarum aspreolos magnitudine & pulchritudine excellunt: quarum tamen copiam in Moscovuia tum nullam habere potuimus.

Czeremissæ populi sub Novuogardia inferiore in syluis habitant. propriã hi linguam habent, Machumeticq; dogma sequuntur. Regi Cazanensi nunc parent, quamuis maxima eorum pars duci Moscovuiæ olim tributaria esset: unde subditis Moscovuię adhuc annumerantur. Adduxerat inde Moscovuiam Princeps illorum multos, defectionis crimine suspectos: quos ibi uidimus. Hi autem cum ad fines Lithvuaniã uersus missi fuissent, tandem in uarias partes dilapsi sunt. Hæc gens à Vuiathka & Vuolochda, ad fluuiũ Kamã usq;, longè lateq; sine ullis ędibus habitant. Omnes tã uiri quàm feminæ cursu sunt uelocissimi, sagittarij porrò peritissimi omnes, arcu nunquam è manibus depositо: quo adeò oblectantur, ut etiam filijs cibum non præbeant, nisi præfixum scopum sagitta feriant.

Duobus miliaribus à Novuogardia inferiore plurimæ erant domus ad ciuitatis oppidi'que similitudinem, ubi sal decoquebatur. Hæ paucos ante annos à Tartaris exustæ, Principis iussu restitutæ sunt.

Mordvua populi ad Vuolgam sunt, infra Novuogardiam inferiorem in littore Meridionali, Czeremissis, nisi quòd frequentiores domos habent, per omnia similes. Atq; hic nostræ digressionis, Moscicicq; imperij terminus esto.

Nunc de uicinis ac cõterminis populis certa quædã subiungam, eodem quo ex Moscovuia egressus sum ordine in Orientem seruato. Hac autem parte Tartari Cazanenses primi occurrunt, de quibus, antequam ad peculiaria ipsorum perueniam, in genere quædam referenda sunt.

DE TARTARIS.

De Tartaris, eorum'q; origine, præter ea quæ in Annalibus Polonorum,

UVA. BHSC. SC 05845_2

lonorum,et duobus de Sarmatijs libellis continentur,multi paſſim multa ſcripſere: quæ hoc loco repetere,magis tædioſum quàm utile eſſet. Quæ autem ipſe in Ruthenorum annalibus,multorum'que hominũ relatione cognoui,paucis adſcribenda cenſui. Aiunt Moabitenos populos,qui poſtea Tartari dicti ſunt,homines lingua,moribus,habituq; à reliquorũ hominum ritu conſuetudineq; diſſidentes, ad fluuiũ Calka perueniſſe: qui unde ueniſſent, quo religionis dogmate uterentur,omnibus ignotum fuiſſe. Quanquã à quibuſdam Taurimeni,ab alijs Pitzenigi,alijs alio nomine appellarentur. Methodius Patanczki Epiſcopus, ex Ieutriskie deſertis inter Septentrionem & Orientem eos proceſſiſſe dicit,cauſamq; migrationis talem refert. Gedeonem quendam,primi nominis uirum,terrorem ipſis de fine mundi,quem imminere dicebat,quãdoq; iniecisſe: cuius oratione inducti, ne ampliſſimæ orbis opes cum mũdo ſimul interirent, innumera cũ multitudine ad ſpoliandas prouincias exiuiſſe: & quicquid ab Oriẽte ad Euphratem,ſinumq; Perſicum continetur,crudeliter diripuiſſe. atq; ita prouincijs paſſim uaſtatis, Polovutzos gentes,quę adiunctis ſibi Ruthenorũ auxiliaribus copijs, ſolæ occurrere auſæ erant,ad fluuium Calka profligaſſe: anno mundi 6533. Quo loco authorem libelli de duabus Sarmatijs, de Polovutzis populis,quas uenatores interpretatur, erraſſe clarũ eſt. Polovutzi enim cãpeſtres dicuntur. nam Polle,campus eſt: Lovuatz, & Lovutzi,uenatores. adiũcta autem tzi,uel kſi ſyllaba,non mutat ſignificationem: neq; enim ab ultimis, ſed primis ſyllabis ſignificatio deducenda eſt. Et quòd eiuſmodi Ruthenorum dictionibus ſyllaba generalis ski adijci ſolet, ea res homini impoſuit: atque ita Polovutzi,campeſtres, & non uenatores interpretari oportet. Polovutzos Rutheni Gotthos fuiſſe perhibent: quorũ tamen ſententiæ non accedo. Qui Tartaros deſcribere uelit,multas nationes deſcribat neceſſe eſt. Nam ex ſola ſecta hoc nomen habent,& diuerſæ nationes ſunt,longè ab inuicẽ diſtantes. Atqui ad inſtitutũ redeo. Bathi Tartarorum Rex magna manu à Meridie in Septentrionẽ egreſſus,Bulgariam,quę ad Vuolgam infra Cazan eſt,occupauit. Anno dein ſequenti, qui erat 6745. ſequutus uictoriam, in Moſcovuiam uſq; peruenit,urbem Regiam aliquandiu obſeſſam per deditionem tandem accepit: ſed fide quam dederat,non ſeruata,omnibus cęſis, ultrà progreſſus, uicinas prouincias, Vuolodimeriam, Pereaslavu,Roſtovu,Suſdali,compluraq; caſtra & oppida,cæſis,aut in ſeruitutem abductis inhabitatoribus,exuſſit: Georgiũ magnum Ducem inſtructo exercitu ſibi occurrentem profligauit,& occidit: Baſilium item Cõſtantini, captiuum ſecum abduxit,interemitq;. quæ omnia, ut ſuprà dictum eſt, anno mundi 6745. geſta ſunt. Ab eo tempore omnes ferè Ruſſiæ Principes, à Tartaris inaugurabantur, illis'que parebant,uſque ad Vuitoldum magnum Lithvuaniæ

UVA. BHSC. SC 05845_2

Ducem, qui prouincias suas, & quæ in Russia occupauerat, à Tartarorum armis fortiter defendit, uicinisq; omnibus terrori fuit. Magni autē duces Vuolodimeriæ & Moscovuiæ, usq; ad modernum Basilium Ducem, semper in præstita semel Tartarorum Principū fide & obedientia permanserunt. Hunc Bathi, annales referunt, ab Vulaslavu Hungarorum Rege, qui post baptismum Vuladislaus dictus, inq; diuorum numerum relatus est, occisum fuisse in Hungaria. nam cum Regis sororem, quam in Regni depopulatione fortè nactus fuerat, secum abduxisset, Rexq; & sororis pietate, & indignitate rei commotus, hunc insecutus fuisset, impetuq; in Bathi facto, cum soror arreptis armis, adultero contra fratrem auxilio esset, iratus Rex sororem unà cum Bathi adultero interfecit. Hęc gesta sunt anno mundi 6745.

Asbeck ipsi Bathi in imperio successit, moritur'que anno mundi 6834. cui filius Zanabeck suffectus est: qui fratribus suis, ut solus sine metu regnaret, occisis, moritur anno 6865. Hunc Berdebeck sequutus, qui fratribus duodecim pariter occisis obijt, 6867. Post quem Alculpa, à Narus quodam Regulo, cum liberis statim ab inito imperio occisus, non ultra mensem imperauit. Ad hūc Regnum iam possidentem, omnes Principes Russiæ conuenerunt, imperandiq; in sua quisque prouincia potestate impetrata, abierunt. Occiditur anno 6868. Cui Chidir in Regno succedens, à filio Themerhoscha occisus est: qui Regno per scelus parto, uix septem diebus potitur. Etenim a Temnick Mamai eiectus, cum ultra Vuolgam fugisset, ab insequentibus militibus occisus est, anno 6869. Post hos Thachtamisch imperium adeptus, anno mundi 6890. cum exercitu XXVI. Augusti egressus, Moscovuiam ferro igniq; uastauit. Is à Themirkutlu profligatus, ad Vuitoldum magnū Lithvuaniæ Ducem profugit. Themirkutlu porrò regno Sarai anno mundi 6906. prę fuit, moritur 6909. Cui Schatibeck filius in imperio succesſit. post quem Themirassack, cum exercitū maximum in Retzan, ad depopulandam Moscovuiam duxisset, tantum terrorem Principibus Moscovuiæ iniecit, ut desperata uictoria, abiectis armis, ad diuorum tantum auxilium cōfugerent. In Vuolodimeriam statim pro imagine quadam diuæ Marię uirginis, quæ multis miraculis editis ibi celebris erat, mittunt: quæ cum in Moscovuiam duceretur, Princeps omni cum multitudine honorificè illi obuiam procedit, eaq; primùm ut hostem auerteret humilimè implorata, maxima ueneratione ac reuerentia in ciuitatem deducit. quo cultu se impetrasse dicunt, quod Tartari ultra Retzan non fuerint progressi. In cuius rei perpetuā memoriam eò loci, ubi imago expectabatur, susceptaq; fuit, templum exædificatum est: diesque is quem Rutheni Stretenne, id est obuiationis diem uocant, XXVI. Augusti quotannis solenniter celebratur. Acta sunt hæc an. 6903.

Narrant

UVA. BHSC. SC 05845_2

Narrant Rutheni, hunc Themirassack obscuro genere natum, ex latrocinijs ad tantum dignitatis gradum peruenisse, furemq; in adolescentia egregium fuisse, indeq; nomen acquisiuisse. Et quòd ali quando ouem furatus, deprehensusq; à domino ouis, iactu lapidis uehementiore crus illi fractum fuisset: quod cum ferro quodam colligasset, à ferro & claudicatione nomen sibi inditum fuisse. Themir enim ferrum, Assack claudum significat. Is Constantinopolitanis à Turcis grauiter obsessis, filium suum cum auxiliaribus copijs misit: qui profligatis Turcis, soluta obsidione, ad patrem uictor reuersus est. Anno 6909.

Tartari in hordas diuiduntur, in quibus Savuolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxisse dicuntur. horda autem illis conuentum, seu multitudinem significat. Quamuis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, scilicet Savuolhensium, Præcopensium, Nahaisensium, & aliæ multæ, quæ omnes Mahometani sunt: Turcas tamen se uocari ægrè ferunt, probriq; loco ducunt. sed Besermani appellari uolunt, eo quoque nomine Turci se appellari uolunt. Vtautem uarias longè lateq; prouincias Tartari incolunt, ita etiam moribus, ipsoq; uitæ genere non in omnibus cõueniunt: homines statura mediocri, lata facie, obesa, oculis intortis & concauis, sola barba horridi, cętera rasi. insigniores tantũ uiri crines contortos, eosq; nigerrimos secundum aures habẽt, corpore ualido, animo audaci: in Venerem, eamq; præposteram, putres: equis, alijsq; animalibus quoquo modo interemptis suauiter uescuntur: dẽptis porcis, à quibus lege abstinent. inediæ somniq; adeò patientes, ut toto nonnunquam quatriduo ea perferãt, laboribus necessarijs nihilominus intẽti. Rursus aliquid fortè ad uorãdũ nacti, supra modum se ingurgitant, eaq; crapula priorem inediam quodammodo resarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribusq; obruti triduo, quatriduo ue perpetuo dormiunt. quos sic altum dormientes, Lithvuani & Rutheni, in quorum regionem derepentè irruunt, prędasq; inde abigunt, insequuti, omni amoto metu passim sine excubijs, ordine, cibo, somnoq; sepultos, opprimunt incautos. Equitantibus porrò si fames sitisq; molesta fuerit, quibus insident equis, uenas solent incidere, haustoq; eorum sanguine famem pellunt, atq; iumentis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè uagãtur sedibus, stellarũ, in primis uerò poli arctici, quem ipsi sua lingua Selesnikoll, hoc est ferreum clauum uocant, aspectu cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quòd eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quamplurimis, præsertim ijs quæ circa Tanaim crescunt, uescuntur. Sale paucissimi utuntur. Horum reges si quando suis commeatum distribuant, quadraginta hominibus uaccam unam aut equum dare solent: quibus mactatis,

UVA. BHSC. SC 05845_2

inteſtina præſtantiores tantum ſumunt, ac inter ſe diuidunt. quæ ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia ſtercora decuti poſſint, abſtergíq́, uorant. Non ſolũ autem digitos pinguedine unctos, ſed etiam cultrum lignum'ue, quo ſtercus deterſum fuerat, ſuauiter lin gunt, ſuguntq́. Capita equorũ, ut apud nos aprorum, in delicijs ha bẽtur, præſtãtioribusq́ tantum apponũtur. Equis ceruice depreſ ſa, puſillisq́, ſed fortibus abundãt: qui æquè inediam laborem'q́ be ne ferre poſſunt: ramisq́ & corticibus arborum, herbarum'que ra dicibus, ungulis è terra excuſſis, euulſisq́ alũtur. His ita ad laborem aſſuefactis, Tartari cõmodiſſimè utuntur: aiuntq́ Moſci, pernicio- res hos ſub Tartaris, quàm ſub alijs eſſe. Hoc genus equorũ Pach- mat uocãt. Sellas, ſtapedesq́ ligneas habent, niſi ſi quas alias à uici- nis Chriſtianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorũ dorſa atteran- tur, gramine, ſeu arborũ folijs eas ſuffulciunt. Flumina tranſnatant: qui ſi fortè fugientes inſequentiũ hoſtium uim extimuerint, ſellis, ue ſtibus, alijsq́ impedimentis omnib. abiectis, armis tantũ retentis, ef fuſiſſimè fugiunt. Porrò arma illorũ ſunt, arcus & ſagitta: framea a- pud eos rara. Pugnam cum hoſtibus eminus audaciſſimè ineunt: in qua tamen nõ diu perſeuerant, ſed ſimulata fuga, hoſtibus inſequen tib. occaſione data primùm in eos à tergo tela torquẽt: dein cõuer- ſis derepentè equis, in diſſipatos hoſtiũ ordines denuò impetum fa ciunt. Cum in patentibus campis pugnandum eſt, hoſtem'q́ intra teli iactum habent, non ſtructa acie prælium ineunt, ſed ſinuoſo ag- mine in gyrum, quo certior & liberior hoſtem iaculandi uia pateat, circumferuntur. Eſtq́ euntium & redeuntiũ mirus quidam ordo, in quam quidem rem ductores, quos ſequuntur, harum rerum pe- ritos habent: qui ſi uel hoſtiũ telis icti ſuccubuerint, aut fortè metu perculſi, in ducendo ordine aberrauerint, tanta totius exercitus fit cõfuſione, ut nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hoſtem tor- quere poſſint. Hoc genus certaminis ipſi à rei ſimilitudine chore- am appellant. In anguſtijs autem ſi fortè decertandum eſt, nullus huius ſtratagematis eſt uſus. atq́ ideo fugæ ſe mandant: quoniam nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti ſunt, ut hoſtem in ſtataria pugna ſuſtinere poſſint. In equitando hunc morem ſeruant, ut con tractis in ſellam ſedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus ſe poſſint conuertere: & ſi quid fortè delapſum, de terraq́ tollendum fuerit, ſtapedibus innixi, nullo negotio tollunt. in quo adeò exerci- tati ſunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Haſtis im- petiti, in alterum latus ad declinãdum ictum aduerſarij ſubitò ſe de- mittunt, altera duntaxat manu pedeq́ equo adhęrentes. Dum uici- norum prouincias infeſtãt, quiſq́ duos aut tres, pro opibus, equos ſecum ducit, ut uno ſcilicet defatigato, altero terno'ue uti poſſit: laſſos interim manu ducunt. Frena leuiſſima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Caſtratos tantum equos habent, quòd tales arbitran-

UVA. BHSC. SC 05845_2

arbitrantur plus laboris inediæq; ferre posse. Vestimentis ijsdem tam uiri quàm fœminæ utũtur: nec in cultu à uiris quicquam differunt, nisi quod caput uelo lineo tegũt, caligisq; itidem lineis nautarum maritimorũ instar utuntur. Eorum Reginæ dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba, quę in cãpis passim degit, uestes ex ouium pellibus confectas habẽt: quas non mutant, nisi lõgo usu prorsus attritæ, laceręq; fuerint. Vno in loco non diu cõmorantur: rati grauem esse infœlicitatem, diu in eodem loco hærere. Vnde irati quandoq; liberis, graue malum imprecantes, solent dicere, Vt eodem in loco perpetuò tanquam Christianus hæreas, propriumq; fœtorem haurias. Quare depastis uno in loco pascuis, cum armentis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, aliò migrant. quamuis hi qui in oppidis & urbibus degunt, aliam uiuendi rationem sequãtur. Si bello aliquo grauiore implicantur, uxores, liberos, senesq; in loca collocant tutiora. Iusticia apud illos nulla. nam ut quisque re aliqua indiguerit, eã ab altero impunè rapere potest. Si quis apud iudicẽ de ui, illataq; iniuria cõqueritur, reus non negat, sed ea re se carere nõ potuisse dicit. tum iudex huiusmodi proferre solet sententiã: Si tu uicissim re aliqua indigueris, rape ab alijs. Sunt qui dicũt eos non furari. an uerò furentur, aliorum esto iudiciũ: certè homines rapacissimi sunt, nẽpe pauperrimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntq;, quos Turcis alijsq; quibuscunq; aut uẽdunt, aut redimendos concedunt, puellis tantũ seruatis. Ciuitates & castra rarò oppugnãt: uillas, pagosq; cõburunt: adeoq; de illatis damnis sibi placent, ut quo plures prouincias desolauerint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putẽt. Et cũ quietis impatiẽtissimi sint, mutuò tamen se nõ interimunt, nisi Reges inter se dissideãt. Si in dissensione aliqua quispiã occidatur, autoresq; sceleris capti fuerint, equis, armis, uestibus tãtum ablatis, dimittuntur. Homicida porrò, accepto uili equo et arcu, his uerbis à Iudice dimittitur: I, et rem tuam cura. Auri, argentiq; que apud illos usus, extra mercatores, ferè nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus uenditis uicini corraserint, ea Moscovuię uestes aliaq; uitæ necessaria emunt. Fines inter se (de campestribus Tartaris loquor) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moscus dixisset, Vnde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas quod edas? Cui Tartarus: Cur non habeam quod edam, cum tam uastam ab Ortu usque in Occasum terram possideam: ex qua non ne affatim nutriri possum? tibi potius, qui tam paruam orbis portionem tenes, et quotidie pro illa contendis, deesse puto quod edas.

Cazan regnum, ciuitas et castrũ eiusdem nominis, ad Vuolgam, in ulteriore fluminis ripa, septuaginta ferè miliaribus Ger. infra

Novuo-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Novuogardiam inferiorem sita sunt: secundum Vuolgam, in Orientem & Meridiem desertis campis terminatur: ad Orientem autem æstiualem Tartaros, quos Schibanski & Kosatzki uocant, con terminos habent. Huius prouincię Rex exercitum triginta milium habere potest, pedites præsertim, in quibus Czeremissę & Czubaschi sagittarij peritissimi sunt. Czubaschi autem, nauigandi arte excellunt. Cazan urbs à Vuiathka principali castro sexaginta miliaribus Ger. abest. Porrò Cazan Tartaris ollam cupream bullientem sonat. Cultiores hi Tartari reliquis sunt, utpote qui et agros colant, in domibus degant, mercaturasque uarias exerceant: quos Basilius Moscovuiæ Princeps eò adegit, ut se sibi subijcerent, atq; eius arbitrio Reges acciperent: quod illis partim ob opportunitatẽ fluuiorum, qui ex Moscovuia in Vuolgã influunt, partim mutua commercia quibus illi carere non poterant, factu haud difficile fuit. Cazanensibus quondam Rex erat Chelealeck, qui cum relicta uxore Nursultan sine liberis decessisset, Abrahemin quidam ducta uidua regno potitur. Ex hac Abrahemin duos suscepit filios, Machmedemin & Abdelativu. Ex priore autem uxore, quæ Batmassa soltan uocabatur, Alegam filium habuit. Is patre defuncto, ut primogenitus in regnum successit: cumq; mandatis Mosci non ubiq; obtemperaret, à Mosci Consiliarijs, quos ibi ut Regis animum obseruarent, habebat, aliquando in conuiuio inebriatus, atq; in uehiculum, ac si domum ueheretur, positus, ea nocte ductus est Moscovuiam uersus. quem aliquandiu detentum, Princeps tandem in Vuolochdam misit, ubi reliquũ ætatis peregit. Eius autem matrẽ cum Abdelativu & Machmedemin fratribus, Bieloiesero relegauit. Codaiculu unus ex Alegæ fratribus baptisatus, nomen Petri accepit: cui pòst Basilius, modernus Princeps, sororem suam matrimonio iunxit. Meniktair autem alter ex Alegæ fratribus, in sua, quoad uixit, secta permansit: pluresq; genuit liberos, qui post decessum patris cum matre omnes baptisati & mortui sunt: uno Theodoro, qui nobis in Moscovuia existẽtibus adhuc supererat, excepto. Alega porrò ita in Moscovuiã abducto, Abdelativu sufficitur: qui cum pari ratione, ut Alega, Regno amotus fuisset, Machmedemin ex Bieloiesero emissum, Princeps in eius locum substituit. Is Regno usque ad annum Domini 1518. præfuit. Nursultan, quam Chelealeck & Abrahemin Regum uxorem esse dixi, post Alegæ mortem Mẽdligero Regi Præcopiensi nupsit. Hæc deinde cum ex Mendligero prolem non haberet, priorumque filiorum desiderio teneretur, ad Abdelativu uenit in Moscovuiam. Inde progressa, ad Machmedemin alterum filium in Cazan regnantem profecta est, anno Domini 1504. Cazanenses à Principe Moscovuiæ defecerunt. Eam defectionem cum multa bella secuta sint, uarieq; à Principibus, qui se in societatem huius belli iunxerant, diu utrinq; pugnatum, neque in

hunc

UVA. BHSC. SC 05845_2

hunc uſq; diem finis bello impoſitus ſit, altius huius belli rationem repetere uiſum eſt. Cum Cazanenſium defectio Baſilio Moſcovuiæ Principi innotuiſſet, rei indignitate & ulciſcendi libidine motus, ingentem exercitum adiunctis tormentis bellicis in eos miſit. Cazanenſes, quibus pro uita & libertate cum Moſcis pugnandum erat, audito terribili Principis in ſe apparatu, cùm hoſtibus in pugna ſtataria ſe haud pares fore uiderent, aſtu eos circumueniendos cenſuere. Quare collocatis palàm contra hoſtem caſtris, optima copiarum ſuarum parte locis opportunis in inſidias abdita, ipſi ueluti terrore perculſi, relictis derepentè caſtris, fugæ ſe mandarunt. Moſci, qui non ita procul aberant, cognita Tartarorum fuga, ſolutis ordinibus, citato curſu in hoſtium caſtra irruunt. in quibus diripiendis dum occupati, rerum'q; ſuarũ ſecuri eſſent, Tartari cum Czeremiſſis ſagittarijs, ex inſidijs progreſſi, tantam in eos ſtragem ediderunt, ut Moſci relictis tormentis, machinis'que bellicis, aufugere cogerentur. In ea fuga machinarum magiſtri duo relictis tormentis, cum alijs euaſere. quos Princeps in Moſcovuiam reuerſos beneuole accepit. Horum alterum Bartholomæum, natione Italum, qui aſſumpta pòſt Ruthenorum fide, magna etiam tunc apud Principem erat autoritate et gratia, liberaliter donauit. Redierat ex ea clade tertius bombardarius, cum tormento ſibi commiſſo: ſé que magnam et ſolidam apud Principem gratiam initurum, ſeruato diligenter & reducto tormento, ſperabat. quem Princeps iurgijs adortus: Tu, inquit, cum me & te tanto expoſueris periculo, aut fugere uolebas, aut te cum tormento hoſtibus dedere, quorſum iſta præpoſtera in ſeruando tormẽto diligentia? cuius ego iacturam nihili facio, dummodo homines mihi ſuperſint, qui ea fundere, ijſq; uti ſciant. Cęterum Machmedemin Rege, ſub quo Cazanenſes defecerãt, mortuo, Scheale ducta eius uxore uidua, Principis Moſcovuiæ & fratris uxoris auxilio, Cazan regnũ obtinuit: cui quatuor tantum annis, magno ſubditorũ & odio & inuidia præfuit. Augebant hæc turpis & mollis corporis cõſtitutio. erat enim homo uentre prominẽti, rara barba, facie penè muliebri: quæ eum bello haudquaquã idoneum eſſe oſtenderent. Accedebat ad hæc, quòd contempta ac neglecta ſubditorum ſuorum beneuolentia, Principi Moſcovuię plus ęquo faueret, ac externis plus quam ſuis fideret. Quibus rebus Cazanenſes ducti, Sapgirei, Mendligerei filio, uni ex Tauricæ Regibus, regnum deferunt. quo adueniente, Scheale regno cedere iuſſus, cum ſe uiribus inferiorem, infeſtoſq; ſuorum in ſe animos cerneret, fortunæ cedere optimum ratus, cum uxoribus, concubinis, omniq; ſupellectili in Moſcovuiam, unde uenerat, redijt. Hæc acta ſunt anno Domini 1521. Scheale ita è Regno profugiente, Machmetgirei Rex Tauricæ, Sapgirei fratrem magno exercitu in Cazan introducit: firmatiſq; Caſanẽſium erga fratrem animis, Tauricam rediens, traiecto Tanai,

UVA. BHSC. SC 05845_2

ćto Tanai, Moſcovuiam uerſus contendit. Eo tempore Baſilius rerum ſuarum ſecurior, nihilq; tale metuens, audito Tartarorum aduentu, coacto pro tempore exercitu, cui Demetriũ Bielski Ducem præficit, ad Occam fluuium, ut Tartarorum tranſitum impediret, premittit. Machmetgirei uiribus ſuperior, Occa celeriter traiecto, ad piſcinas quaſdam tredecim vuerſt ab ipſa Moſcovuia caſtra metatus eſt. Inde eruptione facta, omnia rapinis incendijsq; compleuit. Sub id temporis Sapgirei pariter cum exercitu ex Cazan profectus, Vuolodimeriã et Novuogardiam inferiorem depopulatus eſt. His peractis, fratres Reges ad Columnã ciuitatem conueniunt, uiresq; cõiungunt. Baſilius cum ad tantum hoſtem propulſandum imparem ſe eſſe uideret, Petro ſororio ſuo, ex regibus Tartarorum oriundo, alijsq; nonnullis proceribus in caſtro cum præſidio relicto, ex Moſcovuia fugit: adeò timore perculſus, ut rerum ſuarũ deſperatione, aliquandiu ſub aceruo fœni, ut quidam referunt, latuerit. Viceſima nona Iulij, Tartari ultrà progreſſi, latè omnia incẽdijs compleuerant. tantumq; terrorẽ Moſcis incuſſerant, ut ſe in caſtro, & in ciuitate parum tutos putarẽt. In ea trepidatione à mulieribus, pueris, aliaq; imbelli ætate, qui curribus, uehiculis ac ſarcinis in caſtrum cõfugiebant, tantus in portis tumultus oboritur, ut nimia feſtinatione ſe inuicem & impedirent, & conculcarent. Ea multitudo tantum fœtorem in caſtro fecerat, ut ſi hoſtis triduò aut quatriduò ſub urbe permanſiſſet, etiam peſte obſeſſis pereundum fuiſſet. nam in tãta hominum colluuie, ut quiſque locum occuparat, ita naturæ ſatisfacere cogebatur. Erant tum temporis Moſcovuiæ, Oratores Livuonienſes: qui cum conſcenſis equis fugæ ſe mandaſſent, & circumquaq; nihil præter ignes & fumum uiderent, ſeq; à Tartaris circũdatos eſſe arbitrarentur, adeò ptoperarunt, ut una die in Tvuer, quæ triginta ſex miliaribus Ger. à Moſcovuia abeſt, peruenirent. Magnam tum laudem meruerũt bombardarij Alemãni, præſertim Nicolaus, prope Rhenum, non longè à Spira Imperiali Germaniæ ciuitate, natus: cui à Præfecto, alijsq; Conſiliarijs, qui nimio timore iam ferè confecti erant, tuendæ urbis negotium blandiſſimis uerbis, committitur: orantibus ut tormentis maioribus, quibus mœnia deijci ſolent, ſub portam caſtri deductis, Tartaros inde arceret. Horum autem tam uaſta erat magnitudo, ut uix tridui ſpacio eò perduci potuiſſent. Sed neque pulueres bombardicos tam multos habebant paratos, quibus uel ſemel maius tormentum exonerari potuiſſet. Solent enim Moſci perpetuò hunc morem ſeruare, ut omnia in recondito habeant, nec quicquam tamen præparatum: uerùm urgente neceſſitate, omnia tum demum celeriter conficere ſtudent. Viſum eſt ergo Nicolao, ut tormenta minora, quæ procul à caſtro erant recondita, humeris hominum celeriter in medium adducerentur. Iis dum detinerentur, clamor derepentè exoritur,

Tartaros

UVA. BHSC. SC 05845_2

Tartaros adesse: quæ res tantum timorem oppidanis incussérat, ut proiectis per uicos bombardis, etiam mœnium defendendorum curam omitterent. Quòd si tum centum hostium equites impetum in ciuitatem fecissent, paruo negotio eam funditus igni consumpsissent. In ea trepidatione, Præfectus, qui'que cum eo in præsidio erant, optimum rati, ut Machmetgirei Regis animum, missis muneribus plurimis, in primis autem medone, placarent, & ab obsidione auerterent: acceptis muneribus, Machmetgirei se obsidionem soluere, & prouincia uelle decedere respondit, si datis literis Basilius sese obstringat, perpetuũ se tributarium Regi fore, quemadmodũ eius pater & maiores sui fuissent. Quibus literis pro uoluntate scriptis, acceptis'que, Machmetgirei exercitum ad Rezan reduxit. ubi data Moscis redimendi & permutandi captiuos copia, reliquam prædam sub auctione uendidit. Erat tum temporis in Tartarorum castris Eustachius, cognomẽto Taskovuitz, qui Regis Poloniæ subditus, cum auxiliaribus copijs ad Machmetgirei uenerat. Nam inter Regem Poloniæ ac Moscovuiæ Ducem nullæ tum inducíæ erant. Is spolia quædam ad castrum subinde deferebat uenalia, eo consilio, ut data occasione, unà cum ementibus Ruthenis in castri portas irrueret, id'que depulsis inde custodibus, occuparet. Huius conatum Rex simili astu adiuuare uoluit. Ad Præfectum arcis, quendam ex suis hominem sibi fidum, mittit, qui Præfecto tributarij sui seruo mandet, ut ea quæ petebat, sibi administret, atque ad se ueniat. Præfectus autem Ioannes Kovuar, rei bellicæ eiusmodi'que artium non ignarus, nulla conditione induci potuit, ut castro exiret: uerùm simpliciter respondit, se nondum edoctum esse, Principem suum Tartarorum tributarium & seruum esse. quod si edoceretur, scire se quid facto opus foret. Quare illico Principis sui literæ, quibus se Regi obstrinxerat, proferuntur, atque exhibentur. Interim dum ostensis literis præfecti animus ita sollicitatur, Eustachius suum agens negotium, castro magis ac magis appropinquabat: quo'ue magis fucus lateret, Knes Theodorus Lopata, homo primarius, alij'que complures Rutheni, qui in Moscovuiæ depopulatione in hostium manus deuenerant, certa pecunia redempti restituebantur. ad hæc, plerique ex captiuis negligentius seruati, ac de industria quodammodo dimissi, in castrum euaserant: ad quos repetendos cum Tartari magna multitudine castro appropinquassent, Rutheni metu perculsi, profugos denuò restituissent, Tartarí'que nihilominus à castro adeò non recederent, ut pluribus subinde aduenientibus, eorum numerus adaugeretur: Rutheni propter imminens periculum, in magno terrore, summa'qꝫ rerum desperatione erant, neque quid facto opus esset satis uidebant. Tum Ioannes Iordan, natione Alemanus, ex ualle Oeni oriundus, machinarum magi-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſter, periculi magnitudinem magis quàm Moſci perpendens, ex ſuo arbitrio collocatas ordine machinas in Tartaros & Lithvuanos exonerauit: eoſque ita terruit, ut relicto caſtro omnes diffugerent. Rex per Euſtachium, huius technæ artificem, de illata iniuria cum Præfecto expoſtulat: qui cum ſe inſcio ac inconſulto bombardarium machinas exoneraſſe dixiſſet, omnemque huius facinoris culpam in illum tranſtuliſſet, mox bombardarium tradi ſibi Rex poſtulat. atque, ut plerunque in rebus deploratis fit, maxima pars, quo hoſtili terrore liberarentur, hunc dedendum cenſuere: ſolo Ioanne Kovuar Præfecto renuente. atque eius maximo beneficio tum Alemanus ille ſeruatus fuit. Nam Rex ſiue mo ræ impatiens, ſiue quòd milites præda onuſtos haberet, re ſua id exigente, ſubitò (literis etiam Moſcovuiæ Principis, quibus ſe tributarium perpetuò ſibi fore obſtrinxerat, in arce relictis) ſolutis caſtris, in Tauricam diſceſſit. Porrò tantam captiuorum multitudinem ex Moſcovuia ſecum duxerat, ut ea uix credibilis eſſe uideatur. Aiunt enim numerum octingẽtorum millium exceſſiſſe, quam in Capha partim Turcis uendiderat, partim interfecerat. nam ſenes & infirmi, qui uendi magno non poſſunt, adque laborem perferendum inutiles ſunt, apud Tartaros iuuenibus, non ſecus ac catulis leones, quo primæ militiæ tyrocinia inde addiſcant, aut lapidandi, aut in mare præcipitandi, aut alio quouis mortis genere interficiendi obiiciuntur. qui autem uenduntur, perpetuo ſexennio ſeruitutem ſeruire coguntur: quo exacto, liberi quidem fiunt, prouincia tamen decedere non audent. Sapgirei Rex Cazan, quoſcunq; ex Moſcovuia captiuos abduxerat, in Aſtrachan emporio, non longè ab oſtijs Vuolgæ ſito, Tartaris uendidit. Tartarorum regibus ita ex Moſcovuia profectis, Baſilius Princeps rurſus Moſcovuiã rediit: atq; cum in ingreſſu Nicolaum Alemanũ, cuius ſolertia & diligẽtia caſtrum ſeruatũ fuiſſe dixi, in ipſa caſtri porta, quò ad excipiendum Principem ingens multitudo confluxerat, ſtãtem uidiſſet, clara uoce: Tua, inquit, fides erga me & diligentia, quam in ſeruãdo caſtro præſtitiſti, nobis cognita ſunt, huiusq; officij gratiam cumulatè tibi reponemus. Alteri quoq; Alemano, Ioanni, qui ab caſtro Rezã Tartaros exoneratis repentè machinis depulerat, aduenienti: Saluusne es? inquit. Deus nobis uitã dedit, hanc tu denuò nobis conſeruaſti: magna erit erga te gratia noſtra. Vterq; ſe liberaliter donatum iri à Principe ſperabat: nihil tamẽ illis datum eſt, quamuis Principẽ hac de re ſæpe fatigaſſent, promiſſorumq; admonuiſſent. Qua Principis ingratitudine offenſi, dimiſſionem, ut patriam, à qua diu abfuiſſent, cognatosque ſuos poſſent inuiſere, efflagitant. ea re effectum eſt, ut decem priori ſtipendio cuique floreni, iuſſu Principis, adiicerentur. Interea cum in aula Principis de Ruthenorum fuga ad Occam, quis eius autor extitiſſet, contentio fuiſſet orta: Seniores in Knes

Demetri-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Demetrium Bielski exercitus ducem, hominem iuuenẽ, à quo consilia sua spreta fuissent, omnem culpam trãsferebant, eiusq́ incuria Tartaros Occam transnisse: contrà ille depulsa à se culpa, Andream iuniorẽ fratrem Principis primum omnium fugã innisse, cæterosq́ hunc sequutos fuisse dicebat. Basilius, ne seuerior in fratrẽ, quem autorem fugę fuisse cõstabat, esse uideretur, ex Præfectis unũ, qui unà cum fratre profugerat, iniectis cathenis, dignitate & principatu priuauit. Ineunte deinde ęstate, ut acceptã à Tartaris cladem ulciscerẽtur Basilius, ignominiamq́, quam fugiens & sub fœno latitãs susceperat, deleret, coacto ingenti exercitu, adiuncto etiã magno tormentorum et machinarũ apparatu, quibus antea in bellis Rutheni nunquam usi fuerant, profectus ex Moscovuia cum omni exercitu, ad Occam fluuiũ, Columnamq́ ciuitatẽ consedit. inde missis ad Machmetgirei in Tauricam caduceatoribus, ad certamen eum prouocat. superiore enim anno, se, non indicto bello, ex insidijs, furum latronumq́ more oppressum fuisse. ad ea Rex respõdit: Sibi ad inuadendam Moscovuiã satis multas uias patêre: bella nõ magis armorum, quàm temporũ esse: proinde ea se suo magis quàm alieno arbitrio, gerere solere. Quibus uerbis irritatus Basilij animus, tum etiã quòd ulciscendi libidine arderet, motis castris, anno Domini 1523. in Novuogardiam, inferiorem scilicet, ut inde Cazan regnum depopularetur, occuparetq́, contendit. Inde profectus ad fluuium Sura, in finibus Cazanensium, castrum quod à suo nomine appellauit, erexit: necq́ tum ultrà progressus, exercitum reduxit. Sequenti uerò anno Michaelem Georgij, unum ex pręcipuis Cõsiliarijs suis, maioribus quàm prius copijs, ad subigendum Cazan regnum misit. Eo apparatu adeò terribili, Sapgirei rex Cazani perculsus, accersito ad se ex fratre nepote, Rege Tauricę, iuuenem tredecim annorum, qui interim Regno præesset, ad Turcarum Imperatorem, eius auxilium opem'que imploraturus, confugit. Cum autem iuuenis auunculi monitis parens, iter aggressus, ad Gostinovuosero, id est insulam quæ mercatorum dicitur, intra Vuolgæ meatus, non longè à castro Cazan sitam peruenisset, liberaliter honorificeq́ à Regni principibus susceptus est. nam & Seid, supremus Tartarorũ Sacerdos (qui in tãta apud eos authoritate ac ueneratione est, ut etiam Reges aduenienti occurrant, stãtesq́ huic equo insidenti manum porrigant, capitę que inclinato, quod Solis concessum est Regibus, tangant: nam Duces non eius manum, sed genua: nobiles uerò pedes, plebei uestes tantũ, aut equum manu attingũt) in eo comitatu fuit. Is Seid, cum Basilij partes clàm foueret, sequeretur' que, iuuenem capere, & Moscovuiã uinctum mittere satagebat: sed deprehensus, captusq́, cultro in publico occiditur. Michael interea, Dux exercitus, coactis in inferiore Novuogardia ad machinas commeatumq́ deferẽdum nauibus, quarum tanta multitudo erat, ut fluuius alioqui amplus,

UVA. BHSC. SC 05845_2

nauigantium multitudine opertus undique esse uideretur: ad Cazanum cum exercitu properabat. cumque ad mercatorum insulam Gostinovuosero peruenisset, locatis septima die Iulij castris, uiginti diebus, dum equitatum expectat, ibi commoratus est. Interea Cazan castrum, quod ex lignis extructum erat, per quosdam à Moscis subornatos incenditur, ac intuente Ruthenorum exercitu funditus exuritur. Tanta occupandi castri occasio, adeò formidine ac ignauia Ducis neglecta fuit, ut nec militem ad expugnandum castri collem eduxerit, nec Tartaros id denuò ædificantes impediuerit: uerùm uigesima octaua eiusdem mensis die traiecto in eam partem qua castrum situm est, Vuolga, ad Cazanca fluuium cum exercitu consedit, uiginti diebus bene gerendæ rei occasionem captans. Ibi moratus, nec longè ab eo Cazanensis quoque Regulus sua castra locat: emissis que Czeremissis peditibus, Ruthenos sæpius, frustra tamen, infestat. quem Scheale Rex, qui quoque ad id bellum nauibus uenerat, scriptis literis admonet, ut Regno suo hæreditario cedat. Ad quæ ille paucis: Si Regnum hoc meum (respondit) habere cupis, age ferro decernamus utriqꝫ. id cui fortuna dederit, habeat. Dum Rutheni ita frustra moras trahũt, absumpto quem adduxerant commeatu, fame laborare incipiũt. nam Czeremissis omnia circumquaqꝫ uastantibus, hostiumqꝫ itinera diligenter obseruantibus, nihil adferri poterat: adeò ut nec Princeps de exercitus sui, qua premebatur, necessitate, cognoscere, nec ipsi quicquam illi significare possent. Huic rei duos Basilius prꝫfecerat: unum, Knes Ioãnem Paliczki, qui ex Novuogardia instructis commeatu nauibus, secundo fluuio ad exercitum descenderet, relictoqꝫ ibi commeatu, statu etiam rerum præsenti considerato, ocyus ad se reuerteretur: alter eandem ob rem cum quingentis equitibus terrestri itinere missus fuerat, qui à Czeremissis, in quos inciderat, cum suis cꝫsus est, uix nouem per tumultum fuga elapsis. Præfectus graiter saucius, tertio pòst die in manibus hostium obijt. Huius cladis fama cum ad exercitum perueniisset, tanta in castris consternatio, quam uanus de toto equitatu ad internicionem cæso subitò obortus rumor etiam adauxerat, coorta est, ut nil nisi de fuga cogitarent. in quam cum omnes consensissent, hæsitabant adhuc, aduersone fluuio, quod difficilimum erat, redirent, an secundo tantisper descenderent, donec alios fluuios attingerent, ex quibus pòst terrestri itinere longo circuitu reuerterentur. In his dum fame supra modum eos urgente, essent consultationibus, nouem, quos ex quingentorum cæde elapsos fuisse dixi, fortè superueniunt, Ioannemqꝫ Palitzki cum commeatu aduenturum nunciant: qui &si cursum suum maturaret, siniſtra tamen fortuna usus, maiore parte nauium amissa, cum paucis in castra peruenit.. Etenim cum diutino labore fatigatus, una nocte quietis causa in Vuolgæ littus se recepisset,

Czeremissę

UVA. BHSC. SC 05845_2

Czeremissæ continuò magno accurentes clamore, quis'nam præternauigaret, sciscitantur? quos Palitzki seruitores, nautarum seruos esse rati, iurgijs increpantes, flagris se postero die cæsuros minantur, quòd domini sui somnum ac quietem importunis uociferationibus interturbarent. Ad quæ Czeremissæ: Cras, inquiunt, aliud nobis uobiscum negotium erit: nam uinctos uos omnes Cazan ducemus. Manè igitur sole nondum apparente, cum densissima nebula totum littus occupasset, Czeremissæ derepentè in naues impetu facto, tantum terrorem Ruthenis incussérant, ut Palitzki Præfectus classis, relictis in manu hostium nonaginta maioribus nauibus, in quibus singulis triginta uiri erant, soluta à littore naui, medium Vuolgæ teneret, nebula'que tectus ferè nudus ad exercitum perueniret. Atque inde pòst, plurium nauium comitatu rediens, haud dispari fortuna usus, in Czeremissarum insidias iterum prolapsus est. Nauibus enim, quibus deducebatur, amissis, ipse uix cum paucis incolumis euasit. Dum Rutheni ita fame hostilique ui undequaq; urgentur, à Basilio missus equitatus, Vuiega fluuio, qui à Meridie Vuolgam influit, octo'que miliaribus à Cazan abest, traiecto, ad exercitum cõtenderet, à Tartaris & Czeremissis bis excipitur: cum quibus congressi, multis utrinq; desideratis, Tartaris deinde cedentibus, se reliquo exercitui coniunxerunt. atq; ita exercitu equitatu firmato, Cazan castrũ quintadecima Augusti obsideri cœptum est. Qua re cognita, Regulus ad alterum oppidi latus in conspectu hostium, sua quoq; castra locauit: emissoq; subinde equitatu hostiũ castra obequitare, eosq; lacessere iubet. atq; ita crebræ utrinq; uelitationes fiebant. Narratum est nobis ab hominibus fide dignis, qui eo bello interfuerunt, sex aliquando Tartaros in planiciem ad Mosci exercitum processisse: quos cum Rex Scheale cẽtum quinquaginta equitib. Tartaricis aggredi uellet, à Duce exercitus prohibitum fuisse: duobusq; milibus equitum ante eum collocatis, occasionẽ rei benè gerendæ prereptam sibi fuisse. Hi cum Tartaros circumuenire, et quasi concludere, ne fuga elaberentur, uellent: Tartari eorum conatum hoc astu eludere, insequentibus Moscis paulatim cedere, parumq; progressi subsistere. Idem Mosci cum facerent, eorum Tartari timiditatem animaduertentes, mox arreptis arcubus tela in eos torquebant: inq; fugã conuersos persequuti, complures sauciabant. Moscis denuò in se conuersis, paululum cedere, iterumq; subsistere, atq; ita hostẽ simulata fuga ludificare. Hęc dum fiunt, duo Tartarorũ equi, tormenti ictu prostrantur, illæsis tamen equitibus: quos reliqui quatuor saluos ac incolumes, duobus militibus Moscorum spectantibus, ad suos reduxere. Dum equites se ita mutuò ludificant, magna ui interea admotis tormentis, castrum oppugnabatur: neque obsessi segnius, exoneratis pariter in hostem tormentis, se defendebant. In eo certamine bombardarius, quem

unicum

UVA. BHSC. SC 05845_2

unicum in caſtro habebãt, ex Ruthenorum ſtatione ſphærula bombardica ictus, occubuit. Quà rè comperta, mercenarij ex Germanis & Lithvuanis milites, magnam ſpem ad occupandum caſtrum concipiunt: quibus ſi Præfecti animus reſpondiſſet, haud dubiè eo die caſtro potiti fuiſſent. Verùm is cum ſuos inedia, quæ quotidie etiam magis adaugebatur, premi cerneret, priuſquam per internuncios de ineundis inducijs clam cum Tartaris egiſſet, adeò militum conatum non probauit, ut eos etiam cum iracundia corriperet, uberaq; minaretur, quòd ſe inſcio & inconſulto caſtrum oppugnare auderent. Benè enim in tanta rerum anguſtia Principis ſui rebus conſultum fore putabat, ſi initis cum hoſte quibuſcunque inducijs, tormenta & exercitum ſaluum reportaret. Tartari quoq; cognita Præfecti uoluntate, in ſpem bonam adducti, conditiones quas Præfectus offerebat, ſcilicet ut miſſis in Moſcovuiã legatis, pacem cum Principe tranſigerent, libenter ſuſceperunt. quibus ita conſtitutis, Palitzki Præfectus ſoluta obſidione, cum exercitu in Moſcovuiam reuerſus eſt. Fama erat, Præfectum à Tartaris muneribus corruptum, obſidionem ſoluiſſe. quam quidam natione Sabaudienſis adauxerat: qui cum tormento ſibi commiſſo, ad hoſtes deficere uoluiſſet, deprehenſus in itinere, atq; ſeuerius examinatus, confeſſus eſt, ſe deficere uoluiſſe: atq; ut plures ad hanc defectionem ſolicitaret, argẽteos ſe nummos & pocula Tartarica ab hoſtibus accepiſſe. in quem tamen in tam manifeſto ſcelere deprehenſum, Præfectus nihil durius ſtatuit. Reducto ita exercitu, quem centum octoginta millium fuiſſe perhibent, Cazan Regis Oratores ad pacem firmandam ad Baſilium ueniunt. qui etiam tum, dum nos Moſcovuiæ eſſemus, aderant: neq; adhuc ulla tunc futuræ pacis ſpes inter eos erat. nam & nundinas, quæ circa Cazan in Mercatorum inſula fieri conſueuerant, in Cazanenſium iniuriam Baſilius Novuogardiam tranſtulit: graui indicta pœna, ſi qui in poſterum ex ſuis ad mercatum in inſulam proficiſcerentur. eamq; nũdinarum translationem magno Cazanenſibus incommodo futuram ſperabat: atq; uel ſalis (cuius Tartari illis tantum nundinis copiam à Ruthenis habebant) emptione adempta, ad deditionẽ eos cogi poſſe. Verùm huiuſmodi nundinarum translatione non minus incommodi ſenſit Moſcovuia, quàm ipſi Cazanenſes. Plurimarum enim rerum, quæ ex mari Caſpio, Aſtrachan emporio, ad hęc Perſia & Armenia per Vuolgam importabantur, conſequuta eſt caritas ac penuria: maximè autem nobiliſſimorum piſcium, ex quorum numero Beluga eſt, qui citra & ultra Cazan in Vuolga capiuntur.

Hactenus de bello Principis Moſcovuiæ cum Tartaris Cazanenſibus geſto. Nunc ad intermiſſam de Tartaris narrationem denuò redeo.

Poſt Tartaros Cazanenſes, primi Tartari cognomento Nagai occurrunt,

UVA. BHSC. SC 05845_2

occurrunt,qui ultra Vuolgam, circa mare Caſpium,ad fluuium Iaick ex prouincia Sibier decurrentẽ habitant. Hi Reges non habent, ſed Duces. Noſtra tempeſtate tres fratres,æquali diuiſione prouinciarum facta, ducatus illos obtinebant: quorum primus Schidack, ciuitatem Scharaitzick ultra fluuium Rha, Orientem uerſus, cum adiacente ad Iaick fluuium regione obtinebat: alter Coſſum, quicquid inter Kamã Iaick & Rha fluuios eſſet: Schichmamai tertius fratrum Sibier prouinciæ partẽ,& omnem circumiacentem regionem poſſidet. Schichmamai interpretatur Sanctus,uel potens. Atq; hæ quidem Regiones omnes ferè ſyluoſę ſunt; extra eam quæ ad Scharaitzik uergit,quæ campeſtris eſt.

Inter Vuolgam & Iaick fluuios,circa mare Caſpium, habitabant quondam Savuolhenſes Reges, de quibus poſtea. Apud hos Tartaros rem admirandam,& uix credibilem, Demetrius Danielis, uir (ut inter Barbaros) grauis ac fide ſingulari,nobis narrauit: patrem ſuum aliquando à Principe Moſcovuię ad Zavuolhenſem Regem miſſum fuiſſe,in qua dum eſſet legatione, ſemen quoddam in ea inſula,melonum ſemini paulo maius ac rotundius,alioqui haud diſſimile, uidiſſe: ex quo in terram condito, quiddam agno perſimile, quinq; palmarum altitudine ſuccreſceret: idq; eorum lingua Boranetz,quaſi agnellum dicas, uocaretur. nam & caput,oculos,aures, cæteráq; omnia in formam agni recens editi, pellem præterea ſubtiliſſimam habere, qua plurimi in eis regionibus ad ſubducenda capitis tegumenta uterentur. eiuſmodi pelles uidiſſe ſe, multi coram nobis teſtabantur. Aiebat inſuper,plantam illam,ſi tamen plantam uocari phas eſt, ſanguinem quidem habere, carnem tamen nullam: uerùm carnis loco, materiam quandam cancrorum carni perſimilem. ungulas porrò non ut agni corneas, ſed pilis quibuſdã ad cornu ſimilitudinem ueſtitas: radicem illi ad umbilicum, ſeu uentris medium eſſe. uiuere autem tam diu, donec depaſtis circum ſe herbis,radix ipſa inopia pabuli areſcat. Miram huius plantæ dulcedinem eſſe: propter quam à lupis, cæteris'que rapacibus animalibus multum appeteretur. Ego quamuis hoc de ſemine & planta totum fabuloſum eſſe exiſtimem, tamen eo quòd mihi à dignis uiris relata ſunt, modò referenda eſſe putaui.

A' Principe Schidack, progrediendo in Orientem uiginti diebus,occurrunt populi quos Moſci appellant Iurgenci, quibus Barack Soltan, magni Chan ſeu Regis de Cataia frater imperat. à domino Barack Soltan,decem diætis itur ad Bebeid Chan. Hic eſt ille magnus Chan de Cataia.

Aſtrachan urbs opulenta, magnum'q; Tartarorum emporium, à qua tota circumiacens regio nomen accepit, decem dierum itinere infra Cazan in citeriore Vuolgæ ripa, ad eius ferè oſtia ſita eſt. Quidam hanc non ad Vuolgæ oſtia, ſed aliquot dierum itinere in-

UVA. BHSC. SC 05845_2

de distare aiunt. Equidem eo loco quo Vuolga fluuius in multos ramos, quos quidam septuaginta esse aiunt, scinditur, pluresq; insulas facit, totidemq; ferè ostijs Caspium mare tanta aquarum copia ingreditur, ut procul spectantibus mare esse uideatur, Astrachan sitam esse puto. Sunt alij, qui eam Citrahan appellant.

Vltra Vuiatkam et Cazan, ad Permiæ uiciniam Tartari habitãt, qui Tumenskij, Schibanskij, & Cosatzkij uocantur. ex quibus Tumenskij in syluis habitare, decem'que millium numerum aiunt non excedere. alij præterea Tartari trans Rha fluuium sunt, qui quòd soli capillos nutriant, Kalmuchi uocantur: & ad mare Caspiũ Schamachia, à qua etiam regio nomen accepit, ita appellati, homines in texendis sericeis uestibus excellentes, quorum ciuitas sex dierum itinere abest ab Astrachan, quam unà cum regione Rex Persarum haud ita diu (ut aiunt) occupauit.

Asoph ciuitas ad Tanaim, de qua suprà, septem dierum itinere distat ab Astrachã: ab Asoph autem, Taurica Chersonesus, precipuè autem Præcop ciuitas abest quinque dierum itinere. Inter Cazã autem & Astrachan, longo secundum Vuolgam tractu, ad Borysthenem usq;, campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus inhabitant: præter Asoph & Achas ciuitatem, quæ est duodecim miliaribus supra Asoph ad Tanaim: & minori Tanai uicinos Tartaros, qui terram colunt, certasq; sedes habent. Ab Asoph ad Schamachiam sunt duodecim diætæ.

Ab Oriente Meridiem uersus reflectendo, circa Mæotidis paludes & Pontum, ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgasi populi sunt. quò loci usq; ad Merula fluuiũ, qui Pontum illabitur, montes occurrunt, quos Circassi, seu Ciki incolunt. Hi montium asperitate freti, nec Turcis, nec Tartaris parent. Eos tamẽ Christianos esse, suis legibus uiuere, in ritu et cæremonijs cum Græcis conuenire, lingua Slauuonica (qua utuntur) sacra peragere, Rutheni testãtur. Audacissimi piratę sunt. nam fluuijs, qui ex eorum mõtibus fluunt, nauibus in mare delapsi, quoscunque possunt spoliant: eos præsertim, qui ex Capha Constantinopolim nauigant. Vltra Cupa fluuium est Mengarlia, quam Eraclea fluuius interlabitur: deinde Cotatis, quam quidam Colchim esse arbitrantur. Post quem Phasis occurrit, qui priusquam mare illabatur, haud procul ab ostijs Satabellum insulam facit: in qua fama est, Iasonis naues quondam stetisse. Vltra Phasim, Trapezus.

Tauricæ Chersonesi paludes, quæ ab ostijs Tanais in longitudinem trecenta miliaria Italica habere dicuntur, ad caput S. Ioannis, promontorium, quà in arctum coeunt, duo tanta miliaria Italica continent. In ea Krijm ciuitas, olim Regum Tauricæ sedes: à qua Krijmskij nominabantur. Postea toto Isthmo, spacio mille ducentorum passuum ad insulæ formam perfosso, Reges non Krijmskij, sed Præ-

UVA. BHSC. SC 05845_2

sed Præcopskŕ, ab illa nimirum perfossione sumpto uocabulo, nomen accepere. Præcop enim, lingua Slavuonica perfossum sonat. Vnde apparet, scriptorem quendam errasse, qui Procopium quendam ibi regnasse scripsit. Porrò tota Chersonesus, sylua quadam per medium scinditur, eaque pars quæ Pontum respicit, in qua Capha insignis urbs, olim Theodosia dicta, Genuãsium colonia, tota à Turca possidetur. Capham autem Mahumetes, qui expugnata Constantinopoli, Græcorum imperium destruxit, Genuensibus ademit. Alteram peninsulæ partem Tartarus possidet. Omnes autem Tartari, Tauricæ Reges, originem suam ex Savuolhensibus Regibus ducunt: & cum domestica seditione aliqui regno pulsi fuissent, nec usquam in uicinia firmam sedem habere possent, hanc Europæ partem occupauere: ueteris que iniuriæ haud immemores, diu cum Savuolhensibus dimicabant: donec patrum nostrorum memoria, Alexandro magno Duce Lithvuaniæ in Polonia imperante, Scheachmet Rex Savuolhensis in partes Lithvuaniæ uenit, scilicet ut inito cum Alexandro Rege fœdere, coniunctis uiribus Mahmetgirei Regem Tauricæ eĩcerent. In quam rem uterque quidem princeps consensit. Cum autem Lithvuani iuxta eorum consuetudinem longius quàm par est, bellum differrent, uxor Savuolhensis Regis, eiusq; quem in campis habebat exercitus, moræ, tum etiam frigoris impatientes, eorum Regem in oppidis quibusdam agentem sollicitant, obmisso Poloniæ Rege, ut in tempore rebus suis prouideat. Quod cum illi persuadere non possent, uxor relicto marito, cum parte exercitus ad Mahmetgirei Præcopensem regem deficit: cuius impulsu, Præcopensis exercitum ad profligandas reliquas Savuolhensis copias mittit. quibus dissipatis, Scheachmet Savuolhensis Rex infœlicitatem suam uidens, sexingentis ferè equitibus comitatus, Albam ad Thŋram fluuiũ sitam, spe auxilŋ à Turca implorãdi confugit. In ea ciuitate cum structas sibi, ut caperetur, insidias intellexisset, conuerso itinere, uix media parte equitum assumpta, Chiovuiam peruenit. ubi à Lithvuanis circumuentus, captusq;, cum Regis Poloniæ iussu Vuilnam deduceretur, obuiam sibi Rex progressus, honorificè susceptum, ad Polonorũ conuentum secum duxit: quo quidem conuentu bellũ aduersus Mendligerei decernitur. Sed cum Poloni in cogẽdo exercitu tempus longius, quàm par erat, extraherent, Tartarus uehemẽter offensus, denuò de fuga cogitare cœpit: in qua deprehẽsus, ad Trokŋ castrum, quatuor à Vuilna miliarib. retractus est. quem ego ibi uidi, unaq; cum eo pransus sum. Atq; hic Savuolhensium Regum impery finis fuit: cum quibus & Astrachan Reges, qui quoq; ex eisdem Regibus originem traxerunt, unà perierunt. quibus ita oppressis & extinctis, Regum Tauricæ potentia maiorem in modum adaucta, uicinis gentibus terrori erat, adeò ut & Regem Poloniæ ad certum sti-

UVA. BHSC. SC 05845_2

pendium pendendum cogerent, ea conditione, ut eorum operæ quauis urgente neceſſitate utatur. Quin & Moſcouiæ Princeps, miſſis ſubinde muneribus illum ſibi deuincire ſolebat. quod ideo fit, quia cum mutuis aſſiduè bellis implicentur, uterq; Tartarorum ope armiśque alterum ſe ſperat opprimere poſſe. Cuius ille haud ignarus, acceptis muneribus utrunq; uana ſpe lactabat. id quod uel eo tempore, dum ego Cæſaris Maximiliani nomine apud Moſcouiæ Principem de pace cum rege Poloniæ ineunda tractarem, apparuit. Nam cum Moſcouiæ Princeps ad æquas pacis conditiones induci non poſſet, Rex Poloniæ Præcopenſem Regem pecunia conduxit, ut Moſcouiam cum exercitu ab una parte adoriretur, ſe quoq; ex altera Opotzkam uerſus impetum in Moſci ditionem facturum. qua arte Poloniæ Rex Moſcum ad tolerabiles pacis conditiones cogi poſſe ſperabat. Quod Moſcus animaduertens, miſſis Oratoribus ſuum uiciſſim apud Tartarum egit negotium, ut ſcilicet in Lithvuaniam, quam tum omni metu uacuam ac præſidio deſtitutam eſſe dicebat, uires ſuas conuerteret. Cuius conſilium Tartarus, ſui commodi duntaxat ratione habita, ſecutus eſt. atq; is eiuſmodi Principum diſſenſionibus potentior factus, cum imperij augendi libidine teneretur, neq; quieſcere poſſet, ad maiora animum applicuit: Mamaíq; Nahaicenſi Principe ſibi adiuncto, Tauricã anno Domini 1524, menſe Ianuario, cum exercitu egreſſus, Regem Aſtrachan adortus eſt. cuius urbem, cum ea relicta, metu profugiſſet, obſedit & occupauit, manſitq; uictor in ciuitate ſub tectis. Interim Agis Nahaicenſium quoq; Princeps, fratrẽ ſuum Mamai increpat, quòd tam potentem uicinum ſuis copijs iuuaret. Preterea eum monet, ut Machmetgirei Regis indies creſcentem potentiam ſuſpectã haberet. poſſe enim, ut inſanabili ille animo eſſet, fieri, ut conuerſis in ſe fratremq; armis, utrumque Regno depulſum aut interimat, aut in ſeruitutem deducat. Quibus uerbis Mamai permotus, fratri nunciat, eumque hortatur, ut quàm magnis poſſet copijs ad ſe properaret. poſſe enim nunc, cum Machmetgirei magno rerum ſucceſſu elatus, ſecurius ageret, utroſq; eo metu leuari. Agis fratris monitis parens, ad preſcriptũ tempus ſe cum exercitu, quem ad defendendas in tot bellis Regni ſui fines iam prius coegerat, affuturum omnino promiſit. Qua re intellecta, Mamai continuò Regem Machmetgirei monet, ne militem ſoluta diſciplina ſub tectis aleret, corrumperetq; : ſed urbe relicta, in campis potius, ut mos eſt, degeret. Cuius conſilio acquieſcens Rex, militem in caſtra educit. aduolat Agis cum exercitu, ſeq; fratri iungit: atq; hi non ita multo poſt Machmetgirei Regem nihil tale timentem, cum Bathir Soltan filio, uigintiquinq; annos nato, prandentem, facto derepentè impetu obtruncant, eiusq; maiorẽ exercitus partem fundũt, & reliquos in fugam uertunt: ac ultra Tanaim, Tauricam uſq; inſequentes, cædunt, fu-

UVA. BHSC. SC 05845_2

dunt, fugantq́; Præcop ciuitatem, quam in Cherſoneſi ingreſſu eſſe dixi, obſident: tentatisq́; omnibus, cum ea nec ui nec deditione poti ri poſſe uiderent, ſoluta obſidione domū redeunt. Horum ergo opera Rex Aſtrachan regno ſuo iterū potitus eſt, uiresq́; Regni Tauricæ, cū Machmetgirei fortiſſimo & feliciſſimo Rege, qui potenter aliquādiu imperauit, cōciderunt. Machmetgirei occiſo, frater eius Sadachgirei, Turcarū imperatoris (cui tum ſeruiebat) auxilio Precopenſe regnum occupauit: qui cum Turcarum moribus imbutus, rarius præter Tartarorū morē in publico uerſaretur, neq; ſubditis ſuis ſe conſpiciendum exhiberet, à Tartaris, qui hanc inſolitam rem in Principe ferre non poterant, eĵcitur, inq; eius locum ex fratre nepos ſubſtituitur. à quo cum Sadachgirei captus fuiſſet, nepotem, ne cæde in ſe ſæuiat, ſed à ſuo ſanguine abſtineat, ſenectutis ſuæ miſereatur, deniq; ut priuatus reliquum uitæ in caſtro aliquo deducere, nomen'que duntaxat Regium, tota Regni adminiſtratione nepoti permiſſa, retinere poſſit, ſupplex orat, & impetrat.

Nomina dignitatum apud Tartaros hæc ferè ſunt. Chan, ut ſuprà dixi, Rex eſt: Soltan, filius Regis: Bĵ, Dux: Murſa, filius Ducis: Olboud, nobilis, uel cōſiliarius: Olboadulu, alicuius nobilis filius: Seid, ſupremus Sacerdos: homo uerò priuatus, Kſi. Officiorū uerò, Vlan, ſecunda à Rege dignitas: nam Reges Tartarorum quatuor uiros, quorum conſilio in rebus grauibus potiſſimum utuntur, habent. ex his primus, Schirni uocatur: ſecundus Barni, tertius Gargni, quartus Tziptzan. Hactenus de Tartaris, nunc de Lithvuania, Moſcovuiæ uicina, dicendum eſt.

DE LITHVVANIA.

Lithvuania Moſcovuiæ proxima eſt. non autem de ſola prouincia, ſed regionibus illi adiacētibus, quę ſub Lithvuanię nomine comprehenduntur, nunc loquor. Hęc longo tractu ab oppido Circaſs, quod ad Boryſthenem ſitum eſt, in Livuoniam uſque protenditur. Porrò Circaſsi, Boryſthenis accolæ, Rutheni ſunt, alĵ ab his quos ſuprà ad Pontum in montibus habitare dixi. His noſtra tempeſtate præficiebatur Euſtachius Taſcovuitz, (quem cum Machmetgirei Rege in Moſcovuiam unà profectum fuiſſe, ſuprà dixi) uir belli peritiſſimus, aſtutia ſingulari: qui cum crebra cum Tartaris commercia haberet, ſæpius tamen eos fudit. quin & ipſum Moſcum, cuius aliquando captiuus fuerat, in magna ſæpe pericula adduxit. Eo anno, quo nos Moſcovuiæ eramus, miro aſtu Moſcos profligauit: digna'que mihi res uiſa eſt, quæ hoc loco aſcriberetur. Tartaros quoſdam habitu Lithvuanico in Moſcovuiam deduxit, in quos, ceu Lithvuanos, nullo metu Moſcos irruituros ſciebat. ipſe diſpoſitis loco opportuno inſidĵs, Moſcos ulciſcentes præſtolatur. Tartari depopulata parte Sevueræ prouinciæ, Lithvuaniam

UVA. BHSC. SC 05845_2

uerſus iter arripiunt: indeq; mutato itinere, cum Lithvuaniam tenuiſſe cognouiſſent, Moſci Lithvuanos eſſe rati, mox uin dictę cupiditate magno impetu in Lithvuaniam irruũt: qua uaſtata, cum prędа onuſti redirent, ab Euſtachio ex inſidijs circumuenti, ad unum omnes cæduntur. Qua re cognita, Moſcus Oratores ad Poloniæ Regem, qui de illata ſibi iniuria conquererentur, miſit. quibus Rex: Suos non intuliſſe, ſed iniuriam ultos eſſe, reſpondit. Ita Moſcus utrinq; deluſus, damnum cum ignominia ferre coactus eſt.

Infra Circaſſos nullæ habitationes Chriſtianorum ſunt. Ad Boryſthenis oſtia, Otzakhovu caſtrum & ciuitas quadraginta miliaribus à Circaſs, quam Tauricę Rex non ita diu Polonię Regi ademptam poſſidebat. Hanc nunc Turcus tenet. Ab Otzakhovu ad Albam, circa oſtia Thiræ, quę ueteri nomine dicitur Moncaſtro, quatuordecim miliar. ab Otzakhovu in Præcop quatuordecim miliar. A' Cercaſs circa Boryſthenem ad Præcop quadraginta mil. Supra Circaſſos ſeptem mil. per Boryſthenem aſcendendo, Caijnovu oppidum occurrit, à quo decem & octo miliarib. eſt Chiovuia, uetus Ruſſiæ metropolis: quam magnificã & planè Regiam fuiſſe, ipſæ ciuitatis ruinæ, monumentaq;, quę in ruderibus uiſuntur, declarant. Apparẽt adhuc hodie in uicinis montibus Eccleſiarum, monaſteriorumq; deſolatorũ ueſtigia, præterea cauernæ multæ, in quibus uetuſtiſs. ſepulchra, corporaq; in his nondum abſumpta uiſuntur. Ab hominibus fide dignis accepi, puellas ibi ultra ſeptimum annum rarò caſtitatem ſeruare. rationes uarias audiui, quarum nulla mihi ſatisfacit: quibus, mercatoribus abuti quidem, ſed abducere minimè licet. Nam ſi quis abducta puella deprehenſus fuerit, et uita & bonis, niſi Principis clementia ſeruatus fuerit, priuatur. Lex etiam ibidem eſt, qua externorum mercatorum (ſi qui ibi fortè deceſſerint) bona aut Regi cedunt, aut eius Præfecto: id quod apud Tartaros & Turcas, in Chiovuienſibus apud ſe mortuis obſeruatur. Ad Chiovuiam monticulus quidam eſt, per quem mercatoribus uia aliquanto difficiliore tranſeundum eſt: in cuius aſcenſu, ſi fortè currus aliqua pars frangatur, res quæ in curru portabantur, Fiſco uindicantur. Hæc omnia D. Albertus Gaſtol Palatinus, Vuilnenſis Regis in Lithvuania uicegerens, mihi retulit. Porrò à Chiovuia aſcendendo per Boryſtenem triginta miliaribus, Moſier ad fluuium Prepetz, qui duodecim mil. ſuper Chiovu Boryſthenem influit, occurrit. Thur fluuius piſcoſus influit Prepetz. à Moſier autem ad Bobranzko, triginta. Inde aſcendendo uigintiquinque miliaribus, peruenitur in Mogilevu, à qua Orſa ſex mil. abeſt, Hæc iam enumerata ſecundum Boryſthenem oppida, quæ omnia in Occidentali littore ſita ſunt, Regi Poloniæ: Orientali uerò, Moſcovuiæ Principi ſubijciuntur: præter Dobrovunã, & Mſtislavu, quæ Lithvuaniæ ditionis ſunt.

Boriſo-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Borisovuo oppidum uiginti duobus ab Orsa in Occidentem miliaribus abest, quod Beresina fluuius, qui infra Bobrantzko Borysthenem influit, præterlabitur. Est autem Beresina, ut oculis conspexi, amplior aliquanto Borysthene, ad Smolentzko. Planè puto hunc Beresinam, id quod etiam uocabuli sonus indicare uidetur, ab antiquis Borysthenem habitum fuisse. nam si Ptolemæi descriptionem conspexerimus, Beresina fontibus magis quàm Borysthenis, quem Nieper appellant, conueniet.

Lithvuania porrò quos Principes habuerit, quando Christianismo initiata fuerit, ab initio satis dictū est. Huius gentis res ad Vuitoldi usq; tempora, semper florebant. Si bellum aliunde ipsis immineat, suaq; aduersus hostium uim defendere debeāt, uocati quidem ad ostentationē magis quàm ad bellum instructi, magno apparatu ueniunt: uerùm delectu habito, citò dilabuntur. Quod si qui remanserint, hi equis uestibusq; melioribus, quibus instructi nomina dederunt, domum remissis, cum paucis quasi coacti, ducem sequūtur. Cæterùm magnates, qui certum militum numerum suis sumptibus in bellum mittere coguntur, data Duci pecunia, se redimētes, domi remanent: eaq; res adeò dedecori non est, ut militiæ Præfecti, ducesq;, publicè in conuentibus castrisq; proclamari faciant, si qui uelint, numerata pecunia exautoratos domum redire posse. Tanta autem inter hos quidlibet agendi est licētia, ut immodica libertate nō uti, sed abuti uideātur, Principumq; bona impignorata possideant: adeò, ut Principes in Lithvuaniam ueniētes, suis, ni prouincialium ope subleuentur, uectigalibus ibi uiuere non potuerint. Gentis habitus oblōgus, arcumq; Tartarorum, hastam uerò & scutum Hungarico more gerunt. equis bonis, ijsdemq; que castratis, sine soleis ferreis, quos mollibus coercent lupatis, utuntur.

Vuilna est caput gentis: ciuitas ampla, intra colles sita, ad confluxum fluuiorum Vueliæ & Vuilnæ. Vuelia autem fluuius aliquot infra Vuilnam miliaribus, Crononem influit. Cronon autem oppidum, Grodno, nomine haud ita dissimili, pręterlabitur, Prutenosq; populos quondam ordini Theutonicorū subiectos (quibus nunc Albertus Marchio Bradenburgensis, posteaquam se Regi Polonię subdidit, crucęq; & ordine deposito, hęreditarius pręest) à Samogitis, eo loci quo Germanicū mare illabitur, dirimit: ubi est oppidum Mumel. nam Germani Crononem Mumel, patrio uerò uocabulo Nemen appellant. Vuilna porrò nunc est muro cincta. multa templa ædesq; lapideæ in ea exędificantur, in qua Episcopalis sedes est, quam tunc Ioannes Regis Sigismundi filius naturalis, uir singulari humanitate præditus tenebat, nosq; in reditu nostro humaniter excepit. Præterea Parochialis Ecclesia, & aliquot monasteria, & præcipuum Frāciscanorum de obseruantia cœnobium, maximis sumptibus extructum, excellit. Multo plura tamen sunt Ruthenorum templa

UVA. BHSC. SC 05845_2

templa in ea,quàm Romanæ obedientiæ. In Lithvuaniæ principatu sunt tres Romanæ obedientiæ Episcopatus: Vuilnensis scilicet, Samogithiæ,et Chiovuiensis.Rutheni uerò Episcopatus in Regno Polonię & Lithvuania,aut suis incorporatis principatibus,sunt,Archiepiscopus Vuilnæ nunc degens,Polocensis,Vuolodimeriensis, Lucensis,Pinski,Chomensis,Prȩmisslensis. Lithvuani melle, cera, cinere, quibus potissimũ abundant,quæstum faciunt: quæ magna ab eis copia Gedanũ,deinde in Holandiã deferuntur. Picem quoq; & asseres ad fabricandas naues,frumentũ quoq; Lithvuania abũdè præbet. Sale caret,quod uenale ex Britannia habet. Quo tempore Christiernus Daniæ regno eiectus,maréq; piratis infestum esset,salnõ ex Britãnia,sed ex Russia portabatur:quo etiamnũ utũtur apud Lithvuanos.Nostra tẽpestate apud Lithvuanos duo potissimũ uiri bellica laude clari fauere: Constãtinus Knes Ostroski,ob multas uictorias à Vualacho,Moscoq; et Tartaris partas,felicissimus habitus est: præterea Knes Michael Linski, qui cum adolescens adhuc in Germaniam uenisset,et apud Albertum Saxoniæ Ducem eo tempore in Frisia bellum gerentem strenuè se gessisset, ac per omnes militiæ gradus magnum sibi nomen peperisset,Germanorumq; apud quos adoleuerat moribus imbutus, in patriam redijsset, apud Alexandrum Regem magna authoritatè ac summo loco fuit: adeò ut Rex arduas quasque res ex eius iudicio ac arbitrio cõstitueret. Accidit autem, ut cum Ioanne Savuersinski Palatino Trocensi, Regis causa in dissensionem ueniret,ubi compositis tandem rebus, in uita Regis omnia quieta inter illos manebant: at mortuo Rege, manebat Ioanni alta mente repositum odium. nam ex eo priuatus erat Palatinatu. Tum ipse & complices, atq; amici, apud Sigismundum Regem,qui Alexãdro successerat,crimine affectati imperij,ab æmulis quibusdam delatus est,& proditor patriæ nominatus. Cuius iniurię Knes Michael impatiens,cum sæpe Regem appellasset,rogassetq; ut communi iudicio, quo tantum crimen à se depellere posse dicebat, causam inter se & Savuersinski actorẽ discerneret: cumq; Rex illius petitioni locum non daret, in Hungariam ad Vuladislaum Regis fratrem proficiscitur: à quo literis & Oratoribus, quibus ad cognoscendam suam causam Rex admonebatur, impetratis,tentatisq; omnibus, cum causę suæ cognitionẽ à Rege impetrare non posset,indignitate rei permotus Michael, tale facinus se aggressurum, Regi dixit,quod ipsi sibiq; aliquando foret mœrori. Ac cum domum iratus se recepisset,quendam ex suis hominem sibi fidum, cum literis mandatisque ad Moscovuiæ principem mittit. Scripserat autem, si Princeps securam liberamq; ad se ueniendi copiam,datis in hanc rem literis, atq; addito iuramẽto, sibi promitteret, eaq; res honori emolumentiq; sibi apud Principem foret, se castris quæ in Lithvuania possideret,alijsq; ui aut deditione occupatis, ad

UVA. BHSC. SC 05845_2

tis,ad se deficere uelle. Eo nuncio Moscus, qui uiri fortitudinem & dexteritatem cognitam haberet, mirificè exhilaratus, omnia quæ à se Michael peteret, datis ut uolebat literis, iuramentoq; addito, se facturum recepit. Rebus ita apud Moscum ex sententia confectis, Michael ulciscendi libidine flagrans in Ioannem Savuersinski, qui tum in uilla sua circa Grodno erat (in qua ego postea semel pernoctaui) toto impetu fertur, eumq; ne elabi posset, dispositis circum ædes militum stationibus, immisso percussore quodam Mahumetano, in lectulo dormientem opprimit, obtruncatq;: qua re peracta, ad castrum Miensko cum exercitu progressus, ui illud,aut deditione occupare nitebatur: sed Miensko occupatione frustratus, alia subinde castra oppidaq; aggressus est. Interea cum Regis in se copias aduenire,seq; illi longè imparem esse intelligeret, obmissa castrorum oppugnatione,in Moscouuiam se contulit: ubi à Principe honorificè exceptus est. nam Lithvuaniam illi parem non habere sciebat. Vnde magnam de eo spem concœperat, se eius consilio, opera, industria, uniuersam Lithvuaniam posse occupare. qua spè haud prorsus frustratus est. Nam communicatis cum eo consilijs, Smolenzko insignem Lithvuaniæ principatum denuò obsedit, & eam uiri huius industria magis quàm uiribus cœpit. Vnus enim Michael,militibus qui in præsidio erant,omnem urbis defendendę spem,sua presentia ademit: eosq; & metu et pollicitationibus,ut castrum proderent,permouit. Quòd eo audacius maioreq; studio faciebat,quoniam Basilius,si Michael Smolenzko quacunq; arte potiri posset, se castrum cum prouincia adiacente perpetuò sibi concessurum promiserat. Quibus tamẽ promissis adeò ille postea non stetit,ut Michaelem de pactione se appellantem,uana tantum spe lactaret, atque illuderet. Qua re uehementer Michael offensus,nondum abolita è pectore Sigismundi Regis memoria, cuius gratiam, opera amicorum quos in eius aula tum haberet, se facile consequi posse sperabat, ex suis quendam sibi fidum ad Regem mittit, seq;,si quæ grauius in se commisisset, condonaret, redituru pollicetur. Grata hæc legatio Regi fuit, nuncioq; continuò publicæ fidei,quas petebat, literas dari mandauit. Verùm cum Michael literis Regijs non prorsus fideret,quo tutius redire posset, à Georgio Pisbeck & Ioanne de Rechenberg, equitibus Germanis, quos ea authoritate apud Regem, eiusque Consiliarios esse sciebat, ut Regem uel inuitum possent ad seruandam fidem cogere,similes literas efflagitauit, impetrauitq;. Sed cum eius rei nuncius in Mosci custodias incidisset, captusq; esset, re patefacta, Principiq; celeriter significata, Michael Principis iussu capitur. Eodem tempore nobilis quidam ex Trepkonum familia, adolescens Polonus, à Sigismundo Rege ad Michaelem Moscouuiam missus erat, qui ut mandata Regis commodius exequi posset, perfugam se simulabat. Is quoq; haud me-

UVA. BHSC. SC 05845_2

liore fortuna usus,à Moscis capitur: & cum perfugam se diceret, neque sibi fides adhiberetur, adeò arcani continens fuit, ut etiam grauiter tortus, id non reuelaret. Porrò cum Michael captus, in conspectum Principis in Smolenzko adductus fuisset: Perfide, inquit, digna te pro meritis pœna afficiã. ad quæ ille: Perfidiæ crimen, quod mihi impingis, non agnosco. nam si tu mihi fidem promissa'que seruasses, fidelissimum me in omnibus seruitorem habuisses. sed cum te eam floccifacere, meq; à te insuper eludi uiderem, graue mihi in primis est, ea quę animo in te cõcœperam, me exequi non potuisse. mortem ego semper contempsi, quam uel ea causa libenter subibo, ne uultum tuum Tyranne amplius conspiciam. Deinde Principis iussu in magnam populi frequentiam in Vuiesma abductus, ubi supremus belli Præfectus proiectis in medium grauibus, quibus uinciendus erat, cathenis: Princeps te, inquit, Michael maxima (ut scis) dum fideliter seruires, gratia prosequebatur. Postquã autem proditione fortis esse uoluisti, hoc te secundum merita tua munere donat. simul'q; cum dicto cathenas illi iniici iubet. qui dum ita spectãte multitudine cathenis constringeretur, ad populum conuersus: Ne captiuitatis, inquit, meæ falsa apud uos fama spargatur, quid fecerim, cur'q; captus sim, paucis aperiam: ut uel meo exemplo, qualem Principem habeatis, quid'q; quisq; uestrûm de eo sperare debeat, aut possit, intelligatis. Ita orsus, totius sui in Moscovuiam itineris rationem, que'q; Princeps scriptis literis, addito iuramento, sibi promisisset, neq; ulla ex parte promissis stetisset, referebat. Cum'q; suæ de Principe expectatione falsus esset, uoluisse denuò in patriã redire: ideo se captum esse. qua iniuria cum præter meritum afficeretur, mortem se non magnopere refugere, præsertim cum sciret, communi lege naturæ omnibus æquè moriendum esse. Et cum corpore ualido, ingenio'q; ad omnia uersatili esset, multum etiam ualebat consilio, seriis iocosis'q; rebus æquè idoneus, plane'q; (ut aiunt) omnium horarum uir: qua animi dexteritate multum sibi gratiæ authoritatis'q; apud omnes, Germanos præsertim, ubi educatus fuerat, conciliauerat. Tartaros, Alexandro Rege imperante, insigni clade profligauerat: nec; à Vuitoldi morte, Lithvuani tam præclaram à Tartaris uictoriã unquam reportarunt. Hunc Germani uoce Bohemica, Pan Michael uocabant: qui cum, ut homo Ruthenus Gręcorum in fide ritum ab initio, eo'q; pòst obmisso, Romanum sequutus fuisset, quo Principis in se irã indignationem'q; leniret, mitigaret'q;, in uinculis denuò Ruthenicũ assumpsit. De eius liberatione, nobis in Moscovuia existẽtibus, multi præclari uiri, in primis autem Principis coniunx, quæ sibi ex fratre neptis erat, apud Principem laborabat. intercedebat pro eo etiam Cæsar Maximilianus, literas'q; speciales in priore mea legatione ad Principem nomine suo dederat: quibus tamẽ usque adeò nihil effectum est, ut mihi tum nec aditus ad se pa-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ad ſe pateret: imò ne uidendi ſui copia dabatur. In altera uerò legatione, cum fortè de liberatione eius tractaretur, ſæpius à Moſcis interrogabar, an hominem nouiſſem? quibus equidē, quod in rem ſuam fore putabam, nomen me duntaxat eius aliquando audiuiſſe, reſpōdi. Atq; Michael tū liberatus ac dimiſſus fuit: cuius neptim Princeps, uiuente adhuc priore uxore cum duxiſſet, tantam ſpem in eo ponebat, ut filios ſuos illius uirtute à fratribus in Regno tutos fore crederet: tutorem denicq; filiorum ſuorum teſtamento inſtituerat. Mortuo dein Principe, uiduam laſciuientem cum identidem increparet, proditionis crimine ab ea inſimulatus, captusq; infœlix moritur. Qua re patrata, non longè pòſt, ipſam quoq; ita ſæuientem, ueneno ſublatam: adulterum uerò Ovutzina dictum, in partes laniatum ac diſſectum aiunt.

Vuolinia inter Lithvuanię principatus gentē bellicoſiorē habet.

Lithvuania admodum ſyluoſa eſt. paludes ingentes, & multos fluuios habet: quorū alij, ut Bog, Prepetz, Thur & Bereſina, Orientem uerſus Boryſthenem illabuntur. alij uerò, ut Boh, Cronon, & Narevu, Septentrionē uerſus decurrunt. Cœlum inclemēs, animalia omnis generis parua habet, frumento quidem abūdat, ſed ſeges raro ad maturitatem peruenit. Gens miſera, & graui ſeruitute oppreſſa. Nam ut quiſq; famulorum caterua ſtipatus, domum coloni alicuius ingreditur, impunè quiduis facere, res ad uitæ uſum neceſſarias rapere, abſumere, crudeliter etiam colonum uerberare licet. Colonis quauis de cauſa ad dominos ſuos abſq; muneribus aditus non patet. quod ſi etiam admittantur, ad Officiales & Præfectos relegantur: qui niſi munera accipiant, nihil boni decernunt, conſtituunt ue. Neq; uerò hæc ſolum tenuium ratio eſt, ſed etiam nobilium, ſi à proceribus impetrare quippiam uolunt. Audiui à quodam primario Officiale apud Regem iuniorem, qui dixit, Vnumquodq; uerbum in Lithvuania aurum eſſe. Regi quotannis imperatam pecuniam pro defendendis regni finibus pendunt. Dominis præter cenſum, hebdomadatim ſex dies laborare: Parocho denique ducta, uel mortua uxore, liberis ſimiliter natis, aut uita defunctis, eo quo confitentur tempore, certam numerare pecuniam coguntur. Tam dura porrò ſeruitute à Vuitoldi tempore in hunc uſq; diem detinentur, ut ſi quis fortè capite damnatus fuerit, de ſe ipſo, iubente domino, ſupplicium ſumere, ſuisq; manibus ſe ſuſpendere cogatur. quòd ſi fortè facere recuſauerit, tum crudeliter cæſus, atq; immaniter excarnificatus, nihilominus ſuſpenditur. Hac ſeueritate effectum eſt, ut ſi Iudex aut Præfectus in re præſenti conſtitutus, reo moram fortè nectenti, minatus fuerit, aut ſolummodo dixerit, Feſtina, dominus iraſcitur: tum miſer grauiſſima uerbera extimeſcens, laqueo uitam finit.

Feræ in Lithvuania, præter easquę etiam in Germania, reperiun

UVA. BHSC. SC 05845_2

tur, biſontes, onagri, & feri equi. Biſons eſt, qui patrio nomine Suber uocatur, Germanicè Aurox. Onagrum animal Poloni uocant, quòd Germanis Ellend eſt: illi patria lingua Loſs uocant: altius ceruo, auribus prominentibus, & naribus & cornibus nonnihil à ceruo diuerſis. Quod ſi nominis etymologia ductus, onagrū, aſinum ſylueſtrem dicere uelis, forma per omnia non reſpondebit. onagri enim ungulas ſectas habent. Quanquam noſtro tempore, quod aprimè rarum eſt, reperti ſunt ſolidis ungulis onagri: quas quidam tanquam amuletum contra morbum caducum geſtare ſolent. cornibus latis, curſu uelociſſimo, quę non eo modo quo cætera animalia, ſed gradarij equi inſtar, ueloci greſſu curſum ſuū perficiunt. Vri pariter, quos indigenę Thur, Germani Biſontes uocant, in ſola Mazouia reperiuntur. Vrus autem eſt forma bouis nigri, habet longiora cornua quàm Biſons. Nec te moueat dictio Germanica, quæ urum, Biſontem uocat, & Biſontem, aurox. Nam ex commentarijs Cæſaris habes, Germanos urorum cornibus pro inſignioribus poculis quondam uſos fuiſſe: quem uſum etiam hodie Samogithæ obſeruant. Vrorum porrò cornua, quæ etiam noſtro tempore in quibuſdam templis auro & argento exornata, ueluti rara quædam monimenta reperiuntur, & longitudine & colore à Biſontis cornibus aliquanto breuioribus, poculisque minimè aptis, facilè diſcernuntur.

Samogithia proxima Lithvuaniæ eſt prouincia, in Septentrionem ad mare Baltheum, quæ Pruſſiam quatuor miliariū Ger. ſpacio à Livuonia diuidit: nullo oppido, aut caſtro munito inſignis. huic ex Lithvuania à Principe Prefectus, quem ſua lingua Staroſta, quaſi ſeniorem appellant, præficitur. necp temerè is, niſi grauiſſimas ob cauſas, officio mouetur: ſed quoad uiuit, perpetuò manet. Epiſcopū habet Romano Pontifici ſubiectum. In Samogithia hoc in primis admirandum occurrit, quòd cum eius Regionis homines procera ut plurimū ſtatura ſint, filios tamen alios corporis magnitudine excellentes, alios perpuſillos, ac planè nanos, ueluti uiciſſitudine quadā, procreare ſolent. Samogithæ ueſtitu uili, eóp ut plurimū cinericeo utūtur. In humilibus caſis, ijſdp oblongioribus uitam ducunt, in quibus ignis in medio conſeruatur: ad quē cum paterfamilias ſedet, iumenta, totamp domus ſuæ ſupellectilē cernit. Solent enim ſub eodem, quo ipſi habitant, tecto, ſine ullo interſtitio pecora habere. Maiores urorum cornibus pro poculis etiam utuntur. Audaces ſunt homines, & ad bellum prompti: loricis, aliſp plurimis armis, præcipuè aūt cuſpide, & eo breuiore, uenatorū more, in bello utuntur. Equos adeò paruos habent, ut uix credibile ſit, ad tantos labores eos ſufficere poſſe: quibus foris in bello, domip in colendis agris utuntur. Terram non ferro, ſed ligno proſcindunt: quod eo magis mirandum, cum terra eorū tenax, et non arenoſa ſit, quap

pinus

UVA. BHSC. SC 05845_2

pinus nunquam creſcit. Araturi ligna complura quibus terram ſubigunt, locoq́; uomeris utuntur, ſecū portare ſolent: ſcilicet, ut uno fracto, aliud atq; aliud, ne quid in mora ſit, in prōptu habeant. Quidam ex prouincię pręfectis, quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos uomeres adferri fecerat. Cum autem eo, ſequentibusq; aliquot annis, ſegetes aliqua cœli intemperie expectationi agricolarum non reſponderent, uulgusq; agrorum ſuorum ſterilitatem ferreo uomeri adſcriberet, nec aliud quicquā in cauſa eſſe putaret, Præfectus ueritus ſeditionē, amoto ferro, ſuo eos more agros colere permiſit. Prouincia hæc nemoribus, ſyluisq; abundat, in quibus horrendæ quandoq; uiſiones fieri ſolent. Sunt etiamnū illic idololatræ complures, qui ſerpentes quoſdam quatuor breuibus, lacertarum inſtar, pedibus, nigro obœſoq; corpore, trium palmarū longitudinem non excedentes, Givuoites dictos, tāquam penates domi ſuæ nutriunt, eosq; luſtrata domo ſtatis diebus ad appoſitum cibum prorepentes, cum tota familia, quoad ſaturati in locum ſuū reuertantur, timore quodā uenerantur. Quod ſi aduerſi quid illis accideret, ſerpentem Deum domeſticum male acceptū ac ſaturatum eſſe credūt. Cum priori ex Moſcovuia itinere rediens, in Troki ueniſſem, referebat hoſpes meus, ad quem fortè diuerteram, ſe eodem quo ibi erā anno, ab eiuſmodi quodā ſerpentis cultore aliquot aluearia apum emiſſe: quem cum oratione ſua ad uerum Chriſti cultum adduxiſſet, utq; ſerpentem quem colebat occideret, perſuaſiſſet, aliquāto pòſt cum ad uiſendas apes ſuas eò reuerſus fuiſſet, hominem facie deformatum, ore aurium tenus miſerabilem in modū diducto offendit. Tanti mali cauſam interrogatus, reſpōdit, ſe, quòd ſerpenti deo ſuo manus nepharias iniecisſet, ad piaculum expiandū, luendamq; pœnā, hac calamitate puniri: multaq; grauiora, ſi ad priores ritus ſuos non rediret, eum pati oportere. Hæc quamuis non in Samogithia, ſed in Lithvuania ſunt acta, pro exemplo tamen adduxi. Mel nuſquam melius, nobiliusue, quod que minus ceræ habeat, albumq; ſit, quàm in Samogithia, reperiri aiunt.

Mare quod Samogithiā alluit, quodq; Baltheum, quidā Germanicum, alij Prutenicum, nonnulli Veneticū: Germani uerò alludentes Baltheo, Pelts appellant: Sinus propriè dicitur. interluit namque Cimbricam Cherſoneſum, quam hodie Yuchtland, & Sunder Yuchtland Germani: Latini uerò, nomine inde pariter ſumpto, Lucia uocant. Alluit et Germaniā, quam Baſſam dicunt, incipiendo ab Holſatia, quę Cimbricā contingit: dein Lubicenſem terrā, item Viſmariā, et Roſtok, Magnopolēſium Ducū ciuitates, totūq; Pomeranię tractū. id quod nomen eius loci indicat. Pomorijq; enim Slavuonica lingua idē eſt, ac ſi diceres, Iuxta mare, ſeu maritimū. Inde Pruſſiam, cuius metropolis eſt Gdanum, quod & Gedanum & Dantiſcum appellatur, alluit. Porrò Ducis Pruſſiæ ſedes eſt, quā Germa-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ni Regium montem appellant. Eò loci certo anni tempore, ſuccinum mari innatans, magno hominũ periculo, propter ſubitum maris acceſſum et receſſurum aliquando, piſcatur. Samogithiã uix IIII. miliarib. cõtingit: atq; longo tandem tractu Livuoniã, & eam partem quam uulgo Khurland, Curetos abſq; dubio uocant, & regiones quæ Moſco ſubſunt: Vuinlandiam denicq;, quæ Svuetenſium ditionis eſt, unde etiam Venedicum nomen originem duxiſſe arbitrantur, circumluit. Ab altera autem parte Svuetiam contingit. Totum autem Daniæ regnum, quod inſulis maximè conſtat, in hoc ſinu continetur: exceptis Lucia & Scandia, quæ continenti adhærent. Gotlandia quoque inſula Regno Daniæ ſubiecta, in hoc ſinu eſt: ex qua plericq; Gotthos prodiſſe putabant, cum tamen longe anguſtior ſit, quàm quæ tãtam hominũ multitudinem capere potuiſſet. Præterea ſi Gotthi ex Scandia progreſſi fuiſſent, ex Gotlandia in Svuetiam, et iterum reflexo per Scandiã itinere (quod rationi minimè conſentaneũ eſt) oportuiſſet eos reuerti. In Gothia inſula adhuc Vuiſsby ciuitatis ruinæ extant, in qua omnium illac præternauigantium lites ac controuerſiæ cognoſcebantur ac cõſtituebantur: eò etiam ex longinquis illis maritimis locis cauſę ac negotia deferebantur, prouocabantur'que.

Livuonia prouincia in longitudine ſecũdum mare protenditur. Huius metropolis eſt Riga, cui Teutonici ordinis magiſter præeſt. In ea, præter Rigenſem Archiepiſcopum, Riualienſis & Oſſilienſis Epiſcopi ſunt. Oppida habet complura, præcipuè autem ciuitatem Rigam ad fluuium Dvuina non longè ab oſtiis, item Revualiã & Derbteñ ciuitates. Revualiam Rutheni Rolivuan: Derbt uero Iryovugorod appellant. Riga nomẽ ſuum utraq; lingua retinet. Fluuios nauigabiles, Rubonem & Nervuam habet. Huius prouinciæ Princeps, fratres ordinis, quorum primi Cõmendatores uocantur, item proceres & ciues, Germani ferè omnes ſunt. Plebs ut tribus ferè linguis utitur, ita in tres ordines ſeu tribus eſt diuiſa. In Livuoniam ex Germaniæ Principatibus, Iuliacenſi, Geldrenſi, & Monaſterienſi, quotannis noui & ſeruitores et milites deducuntur: quorum pars in demortuorum, alij in eorum locum qui defuncti annuo officio, quaſi manumiſſi in patriam redeunt, ſuccedunt. Inſigni equorum copia adeò abundant, firmi'que ſunt, ut hactenus tam Regis Poloniæ, quàm magni Ducis Moſcovuiæ hoſtiles & frequentes in agros eorum incurſiones fortiter ſuſtinuerint, ſe'que ſtrenuè defenderint.

Anno Domini 1502. menſe Septembri, Alexander Poloniæ Rex, magnuſq; Lithvuaniæ Dux, Magiſtrum Livuonienſem Vualtherum à Pleterberg, pactionibus quibuſdam induxit, ut ipſe inſtructo exercitu Moſcovuiæ Ducis prouincias aggrederetur: pollicitus, ubi is hoſtilem terram attigiſſet, cum magno ſe exercitu affuturum.

Sedenim

UVA. BHSC. SC 05845_2

Sed enim Rex cum ad constitutum tempus, sicuti receperat, non ue nisset, Moscíq; cognito hostium aduentu, ingenti multitudine magistro occurrissent, isq; eum se desertũ uideret, neq; sine summa turpitudine periculo' que retrocedere posset, suos primùm pro tempore paucis adhortatus, mox exoneratis tormentis, strenuè hostem aggreditur: primoq; impetu Ruthenos dissipat, atq; in fugam cõuertit. Cum autem pro numero hostium pauciores essent uictores, grauioreq; armatura præpediti, hostem longius persequi non possent: Mosci re cognita, recuperatis animis, denuò in ordines redeunt, atq; Pletenbergij peditatum, qui circiter mille quingenti instructa phalange hosti se opposuerunt, aggressi strenuè cædunt. In ea pugna Præfectus Matthęus Pernauer, cum fratre Henrico, & uexillifero Conrado Schvuartz, periere. Huius uexilliferi egregium facinus memoratur. nam cum hostium telis obrutus, confectusq; diutius stare non posset, priusquam occumberet, alta uoce uirum aliquẽ fortem, qui uexillum à se reciperet, inclamabat. ad cuius uocẽ Lucas Hamersteter, qui se ex Braunsuicensibus ducibus, illegitimo tamẽ thoro oriundum gloriaretur, illicò accurrens, uexillum ex moribundi manibus capere nitebatur. quem Conradus, siue quòd suspectam haberet illius fidem, siue quòd tanto honore indignum esse arbitraretur, tradere recusauit. Cuius iniuriæ Lucas impatiens, educto gladio manum Conradi cum uexillo amputat. Conradus nihilominus uexillum altera manu & dẽtibus mordicus apprehẽdens, tenet, laceratq; . Lucas uexilli fragmentis arreptis, proditisq; peditum copijs, ad Ruthenos deficit. Huius defectione factum est, ut quadringenti ferè pedites ab hostibus miserè trucidarentur: reliqua turba cum equitatu, seruatis ordinibus, ad suos incolumes rediere. Huius cladis autor Lucas, postea à Moscis captus, atque in Moscouuiam missus, in Aula Principis aliquandiu honesto loco fuit. Verùm is acceptæ à Moscis iniuriæ impatiens, ex Moscouuia clàm ad Christiernum Daniæ Regem postea profugit, à quo tormentis præficitur. Cum autem pedites aliqui, qui ex ea clade euaserant, in Daniam elapsi, illius proditionem Regi indicassent, nec cum eo unà militare uellent, Rex Christiernus eum in Stockholm misit: mutatoq; pòst Regni statu, Iostericus, aliàs Gustaus Svuetiæ Rex, recuperata Stockholm, Lucam ibi inuentum, numero familiarium suorum ascribit, & Vuiburg oppido præficit: ubi cum nescio cuius criminis se insimulari cerneret, ueritus grauiora, denuò in Moscouuiam se recepit: ubi ego illum honorificè uestitum, inter Principis stipendiarios uidi.

Svuetia imperio Mosci contermina, Nortvuegiæ & Scandiæ non secus coniuncta est, atque Italia Neopolitano Regno & Pedemonti: mariq; Baltheo, dein Oceano, & eo quod nunc Glaciale appellamus, circumquaq; ferè alluitur. Svuetia, cuius Regia Holmia, quam

UVA. BHSC. SC 05845_2

quam incolæ Stockolm, Rutheni Stecolna appellant, ampliſsimum Regnum, multas & uarias nationes complectitur: inter quas uirtute bellica celebres Gotthi, qui in Oſtrogothos, id eſt orientales: & Veſtrogothos, id eſt occidentales Gotthos, pro regionum quas incolunt ſitu, diuiſi: indeq; progreſſi, toti orbi, ut plericq; ſcriptores memoriæ prodiderunt, terrori fuere.

Nortvuegia, quam quidam Nortvuagiam appellant, longo tractu Svuetiæ adiacet, mariq; alluitur. Atq; ut hæc à Sud, id eſt Meridie: ita illa à Nort, id eſt Septentrione, ad quem ſita eſt, nomen accepit. Germani enim quatuor orbis plagis uernacula nomina indidere, prouincias'que his adiacentes inde denominauere. Oſt enim, Orientem ſignificat: unde Auſtria, quam Germani propriè exprimunt, Oſterreich. Vueſt, Occidentem: à quo Vueſtualia. ita à Sud & Nort, ut dictum eſt, Svuetia & Nortvuegia.

Scandia uerò non eſt inſula, ſed continens, Svuetiæ regni pars, quæ longo tractu Gotthos contingit, & cuius nunc bonam partem Rex Daniæ poſſidet. Cęterùm cum eam, harum rerum Scriptores, maiorẽ ipſa Svuetia fecerint, ex eaq; Gotthos & Lõgobardos progreſſos fuiſſe retulerint: uidentur, mea quidem ſententia, hæc tria regna ueluti integrum quoddam corpus, Scandiæ duntaxat nomine comprehendiſſe: quia tum illa terræ pars inter mare Baltheum, quod Finlandiam alluit, & glaciale mare, incognita fuit: quæq; adhuc propter tot paludes, innumeros fluuios & intemperiem cœli inculta, atq; parum cognita eſt. Quæ res fecit, ut plerique hanc immenſæ magnitudinis inſulam, uno Scandiæ nomine appellarent.

De Corela ſuprà dictum eſt, eam & Regi Svuetię et Principi Moſcovuię, quòd ditioni utriuſq; Principis interpoſita eſt, tributariam eſſe: eaq; re utercq; ſuã eſſe gloriatur: cuius fines ad mare glaciale uſq; protenduntur. Cæterùm cum de glaciali mari uaria multaq; à pleriſq; ſcriptoribus tradantur, haud abs re fore uiſum eſt, ſi illius maris nauigationem paucis ſubiungam.

NAVIGATIO PER MARE Glaciale.

QVo tempore Sereniſsimi Principis mei Oratorem apud magnum Ducem Moſcovuiæ agebam, aderat fortè Gregorius Iſtoma, Principis illius interpres, homo induſtrius, qui apud Ioannem Daniæ Regem, linguam Latinam didicerat. is anno Domini 1496. à ſuo Principe cum magiſtro Dauid natione Scoto, Regis Danię tunc Oratore, quem ego quoq; priori legatione illic cognoui, ad Regem Daniæ miſſus, totius itineris ſui rationem nobis compendiò retulit: quòd cum nobis in tanta locorum difficultate arduũ & nimis laborioſum uideretur, paucis, ſicuti ab eo accepi, deſcribere uolui. Principiò dicebat, ſe cum Da-

UVA. BHSC. SC 05845_2

cum Dauid iã dicto Oratore à Principe ſuo dimiſſos, Novuogardiã magnã peruenisſe. Cum aũt eo tempore Regnũ Svuetiæ à Rege Danię defeciſſet, ad hęc Moſcus cũ Svuetenſib. diſſlideret, atq; adeò cõmune & conſuetũ iter illi propter tumultus bellicos tenere non poſſent, aliud iter lõgius quidẽ, ac tutius ingreſſos fuiſſe: ac primùm quidem ex Novuogardia ad oſtia Dvuinæ ac Potivulo, difficili admodum itinere peruenisſe. Dicebat autem iter hoc, quod ob moleſtias et labores nunquam ſatis deteſtari poterat, eſſe ſpacio trecentorum mil. Conſcenſis denicq; in Dvuinæ oſtijs quatuor nauiculis, littus Oceani dextrum ſe nauigando tenuiſſe, ibi'que montes altos et aſperos uidiſſe: tandem confectis XVI. mil. ſinuq; quodam traiecto, littus ſiniſtrum adnauigaſſe. atq; mari amplo à dextris relicto, quod à Petzora fluuio, quemadmodum & adiacentes montes, nomen habet, ad Finlappiæ populos peruenisſe: qui etſi humilibus in caſis paſſim ſecundum mare habitant, ferinam' que propemodum uitam ducant, feris tamen Lappis ſunt manſuetiores. Eos Moſco uectigales eſſe dicebat. Relicta poſtea Lapporum terra, ac octuaginta mil. nauigatione confecta, Nortpoden regionẽ Regi Svuetiæ ſubiectam, attigiſſe. Hanc Rutheni Kaienska Semla, populos uerò Kayeni appellãt. Inde emenſo ac ſuperato littore flexuoſo, quod in dextrum protẽdebatur, ad promontorium quoddam, quod Sanctum Naſum appellant, ſe peruenisſe dicebat. Eſt autem Sanctus Naſus, ſaxum ingens, ad naſi ſimilitudinem in mare prominens: ſub quo antrum uorticoſum cõſpicitur, quod ſingulis ſex horis mare abſorbet, ac alternatim magno ſonitu reddit euomitq; eiuſmodi uoraginem. Alij umbilicum maris, alij charybdim dixere. Tantam autem huius gurgitis uim eſſe, ut naues aliasq; in propinquo res attraheret, inuolueret atq; abſorberet: neque ſe unquam in maiori periculo fuiſſe aiebat. Nam gurgite ſubitò ac uiolenter nauem, qua uehebãtur, ad ſe attrahente, uix magno labore renitentibus remis ſeſe euaſiſſe. Superato S. Naſo, ad quendam montem ſaxoſum, quem circumire oportebat, peruenisſe: ubi cum uentis reflantibus aliquot diebus detinerentur, nauta, Saxum (inquit) hoc quod cernitis, Semes appellant: quod niſi munere aliquo à nobis placatum fuerit, haud facile præteribimus. quem Iſthoma, ob uanã ſuperſtitionem ſe increpaſſe aiebat. increpatus nauta ſubticuit, totoq; illic quatriduo ui tempeſtatis retentos, uentis poſtea quieſcentibus, ſoluiſſe. Cumq; ſecundo iam flatu ueherẽtur, nauclerũ dixiſſe: Vos admonitionem meam de placando Semes ſaxo, tanquam uanam ſuperſtitionẽ irridebatis: at niſi ego noctu clàm aſcenſo ſcopulo, Semes placaſſem, nequaquam tranſitus nobis conceſſus fuiſſet. Interrogatus, quid Semi obtuliſſet? auenæ farinam butyro permixtam, ſuper lapidem quem prominere uidimus, ſe fudiſſe dicebat. Poſtea cum ita nauigarent, aliud ingens promontorium, Motka nomine, ad penin-

UVA. BHSC. SC 05845_2

sulæ speciem ipsis occurrisse: in cuius extremitate Barthus castrum, quod præsidialem domum significat, esset. habent enim ibi Reges Nordvuegię, ad defendendos fines, militare prę sidium. Tantam autem eius promontorij longitudinẽ in mare esse dicebat, ut uix octo diebus circumiri posset. qua mora ne impedirentur, et nauiculas & sarcinas per Isthmum dimidij miliaris interuallo, magno labore humeris traduxerunt. Dein in Dikilopporum, qui feri Loppi sunt, regionẽ, ad locum Dront nomine, qui ducentis à Dvuina in Septentrionem miliaribus abest, nauigasse. atq; eò usq; Moscovuię Principem, ut ipsi narrãt, tributa exigere solere. Relictis porrò ibi scaphis, reliquum itineris terra trahis cõfecisse. Referebat prę terea, ceruorum ibi greges, ut apud nos boum esse, qui Nordvuegorum lingua Rhen uocantur, nostratibusq; ceruis aliquanto maiores sunt: quibus Loppi uice iumentorũ utantur hoc modo. Vehiculo in scaphę piscatoriæ formam facto, ceruos iungunt: in quo homo, ne citato ceruorum cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo ceruorum cursum moderatur, sinistra: dextra uerò manu baculũ tenet, quo uehiculi, si fortè in aliquã partem plus æquo uergeret, casum sustineat. atque eo uehendi genere uiginti miliaria se uno die confecisse, ceruumq; tandem dimisisse: quem ad dominum suum, stabulaq; consueta sponte redijsse, dicebat. Eo tandem itinere confecto, ad Berges ciuitatem Nordvuegiæ rectà in Septentrionem inter montes positam, indeq; equitatione in Daniam peruenisse. Cæterùm apud Dront & Berges in solstitio æstiuali, dies uigintiduarum horarum esse dicitur. Blasius alter principis interpres, qui paucos ante annos à Principe suo ad Cæsarem in Hispaniam missus fuerat, diuersam, magisq; cõpendiariam itineris sui rationem nobis exposuit. Dicebat enim, cum ad Ioãnem Regem Daniæ missus fuisset ex Moscovuia, Rostovu usq; pedes uenisse: cõscensisq; nauibus Pereaslavu, à Pereaslavu per Vuolgam in Castromovu: indeq; septem vuerst terrestri itinere ad fluuiolum quẽdam se peruenisse, per quem cum in Vuolochdã primùm, Suchanam deinde, et Dvuinam ad Berges usq; Norvuegiæ urbem nauigasset, omniaque pericula & labores quos Isthoma suprà retulit, nauigando superasset, rectà tãdem Hafniam Daniæ metropolim, quæ Germanis Koppenhagen dicitur, peruenisse. In reditu uterq; se per Livuoniã in Moscovuiam reuersos fuisse, illudq; iter annuo spacio confecisse dicebat. quãuis alter, Gregorius Isthoma, se media huius temporis parte tempestatibus in plerisque locis detentum & remoratum fuisse aiebat. Vterque tamen constanter affirmabat, se mille & septingenta vuerst, hoc est 340 miliaria hoc itinere peragrasse. Demetrius item ille qui nouissimè apud summum Pontificem Romæ Oratorem egit, ex cuius etiam relatione Paulus Iouius Moscovuiam suam descripsit, perq; hoc ipsum iter in Nordvuegiam & Daniam missus uenerat, omnia

suprà

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſuprà dicta ita ſe habere confirmauit. Cæterùm hi omnes, de cõgelato ſeu glaciali mari à me interrogati, nihil aliud reſponderunt, quàm ſe in maritimis locis plurimos & maximos fluuios, quorũ uehementi & copioſo in fluxu maria longis ſpaciis ab ipſis littoribus propelluntur, uidiſſe, eoſq; ab ipſis littoribus per certa ſpacia unà cũ mari congelari: uti fit in Liuuonia, aliisq; Svuetiæ partibus. quãuis enim concurrentium uentorum impetu glacies in mari frãgatur, in fluminibus tamen raro, uel nunquam, niſi inundatio aliqua ſuperueniat, glacies tum congeſta eleuatur, aut frangitur. nam glacierum fruſta, fluuiorum ui in mare delata, per totum ferè annum ſupernatant, adeoque frigoris uehementia denuò concreſcunt, ut aliquando plurium annorum glaciem in unum concretam, ibi cernere liceat. id quod ex fruſtis, quæ à uentis in littus propelluntur, facilè cognoſcitur. Equidem & Baltheum mare in plurimis locis & ſæpius congelari, à fide dignis audiui. Dicebant, etiam in ea regione, quæ à feris Loppis habitatur, Solem æſtiuali ſolſtitio quadraginta diebus non occidere: tribus tamen noctis horis corpus ſolis caligine quadam obductum, ut radij illius non appareant, uideri: tantumque luminis nihilominus præbere, ut nemo à labore ſuo tenebris excludatur. Moſci iactant ſe ex illis feris Loppis habere uectigal. quod etſi ueriſimile non ſit, mirum tamen non eſt, cum alios uicinos ab ipſis uectigal exigentes non habeant. Tributi autem loco pelles & piſces, cum aliud non habeant, pendunt. Perſoluto autem annuo tributo, nemini ſe quicquam debere, ſuique ſe iuris eſſe gloriantur. Loppi quamuis pane, ſale, aliisque gulæ irritamentis careant, ſolisque piſcibus & feris utantur, multum tamen proni in libidinem eſſe perhibentur. Sagittarij porrò peritiſſimi omnes, adeò ut ſi quas nobiliores in uenatione feras nanſciſcantur, eas quò pelle integra & immaculata potiantur, miſſa in proboſcidem ſagitta interficiunt. Mercatores, alioſque hoſpites peregrinos domi cum uxore, uenatum euntes relinquunt. reuerſi, ſi uxorem hoſpitis conſuetudine lætam ac ſolito hilariorem reperiant, munere aliquo hunc donant: ſin minus, turpiter expellunt. Iam conſuetudine hominũ externorum, qui quæſtus gratia eò commeant, innatam feritatem deponere ac mãſuetiores fieri incipiunt. Mercatores libenter admittunt, à quibus ex craſſo panno ueſtes, item ſecures, acus, cochlearia, cultri, pocula, farina, ollæ, idq; genus alia ipſis afferuntur: ita ut coctis iam cibis ueſcantur, humanioresq; mores induerint. Veſtibus, quas ipſi ex diuerſis ferarum pellibus conſuunt, utuntur, eoq; habitu in Moſcouuiam aliquãdo ueniunt: pauciſſimi tamen caligis ac pileis, ex pelle ceruina cõfectis, utuntur. Nullus illis aureæ & argenteæ monetæ uſus, ſola rerum permutatione contentis: & cum aliorum idiomata non calleant, apud exteros muti propemodum eſſe uidentur. Tuguriola ſua corticibus ar-

UVA. BHSC. SC 05845_2

borum tegunt: & nuſquam certas ſedes habent, ſed abſumptis uno loco feris ac piſcibus, aliò migrant. Narrabant etiam prædicti Moſcovuiæ Principis Oratores, ſe in eiſdē partibus altiſſimos montes, ad Ætnę ſimilitudinē flammas ſemper eructantes, uidiſſe: & in ipſa Nortvuegia multos mōtes perpetua cōflagratione corruiſſe. Quare adducti quidam, purgatorium ignem ibi eſſe fabulantur. de quibus montibus, dum legatione apud Chriſtiernū Danorum Regem fungerer, eadem ferè ab Nordvuegiæ Præfectis, qui tum fortè aderant, accepi. Circa oſtia Petzoræ fluuiį, quæ ſunt dextrorſum ab oſtiis Dvuinæ, uaria magnaq; in Oceano dicūtur eſſe animalia. Inter alia autem animal quoddā magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic inſtar caſtorum, ſunt pedes: pectore pro reliqui corporis ſui proportione aliquanto altiore, latioreque, dentibus ſuperioribus duobus in lōgum prominentibus. Hoc animal ſobolis ac quietis cauſa, cum ſui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam ſomno, quo natura profundiore opprimitur, ſe dederit, uigilem, gruum inſtar, ex ſuo numero cōſtituit: qui ſi obdormiſcat, aut fortè à uenatore occidatur, reliquatum facilè capi poſſunt: ſin mugitu, ut ſolet, ſignum dederit, mox reliquus grex excitatus, poſterioribus pedibus dentibus admotis, ſumma celeritate tanquam uehiculo per montem delapſi, in Oceanum ſe præcipitant: ubi in ſupernatantibus glacierum fruſtis pro tempore etiam quieſcere ſolent. Ea animalia uenatores, ſolos propter dentes inſectantur: ex quibus Moſci, Tartari, & in primis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hisque pro ornamento magis, quàm ut grauiores ictus (ut quidam fabulatus eſt) incutiant, utuntur. Porrò apud Turcos, Moſcos, & Tartaros, hi dentes pondere ueneunt, piſciumq; dentes uocantur.

Mare Glaciale ultra Dvuinam, ad Petſchora, & Obi oſtia uſque longè lateq; protenditur. ultra quæ Engronelandt regionem eſſe aiunt. Eam cùm ob altos montes, qui perpetuis niuibus obſiti rigent, tum perpetuam glaciem mari innatantem (quæ nauigationem impediat, periculoſamque faciat) à conuerſatione ſeu commercio noſtrorum hominum ſeiunctam, atque ideo incognitam eſſe audio.

DE MODO EXCIPIENDI & tractandi Oratores.

ORator in Moſcovuiam proficiſcens, eiusque limitibus appropinquans, nuncium ad proximam ciuitatem mittit, qui eius ciuitatis Prefecto indicet, ſe Oratorem talis Domini, limites Principis ingreſſurū. Mox Præfectus nō ſolum à quo Principe mittatur, ſed cuius etiā conditionis, dignitatisue ſit ipſe Orator, itē quotus ueniat, diligēter inquirit: quibus cognitis,

UVA. BHSC. SC 05845_2

cognitis, aliquem cum comitatu, habita tam Principis à quo mittatur, dignitate, quàm Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum Oratorẽ mittit. Interim etiam magno Duci, unde & à quo ueniat, cõtinuò significat. Missus ex itinere pariter aliquẽ ex suis præmittit, qui Oratori significet, magnum hominem aduenire, qui eum certo loco (locum designans) excepturus sit. Porrò magni hominis titulo propterea utuntur, quòd illud prædicatum Magnus, tribuitur omnibus excellentioribus personis. neq; enim quenquã strenuum, aut nobilem, aut Baronem, illustrem aut magnificum uocant, aut alio denicq; id genus titulo ornant. Cæterùm in congressu, missus ille adeò non cedit loco, ut niuem hyberno tempore, ubi subsistit, uerrere, seu terere ita iubeat, quò Orator præterire queat: ipse interim uia trita, seu publica non cedit. Præterea in congressu & hoc obseruare solent. mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo aut uehiculo descendat: si autem aliquis aut lassitudinem, aut ægritudinem causatus fuerit, tum respondent, quod nec proferre, nec audire uerba Domini, nisi stãdo liceat. Imò missus diligenter cauet, ne prior ex equo aut uehiculo descendat, ne uideatur hac re derogare Domino suo, quin ubi Oratorem ex equo descendere animaduertit, tum primùm & ipse descendit.

In priore mea legatione nunciabam occurrenti extra Moscouui, am, me fessum esse de uia, & ut in equis expediremus expedienda. At sibi id faciundũ (repetita priore causa) nequaquã uidebatur. Interpretes & alij iam descenderãt, monentes me, ut & ego descenderem. Quibus respondebam, quamprimum Moscus descendet, me quoq; descensurum. Equidem cum uiderem ipsos eam rem tanti facere, deesse ipse quoq; Domino meo, eiusq; minuere authoritatem, pariter nolui. Sedenim prior descendere quum renueret, illaq; superbia aliquantisper protraheretur, finem facere uolens, moui pedem ex subijce ephippiario, tanquam descensurus. qua re animaduersa, missus continuò ex equo descendit: ego uerò lentè me ex equo detuli, ita ut illum à me illusum esse pœnituerit.

Sub hæc accedens, aperto capite inquit: Magni Domini Basilij, Dei gratia Regis & domini totius Russiæ, & magni Ducis, &c. (recitando potiores principatus) Locũtenens & Capitaneus. N. prouinciæ, &c. iussit tibi significare. Postquam intellexit te Oratorem tanti Domini, ad magnum Dominum nostrum uenire, misit nos tibi obuiam, ut te ad se deduceremus. (repetendo titulũ Principis, et Locumtenẽtis.) Præterea nobis demandatũ est, ut inquireremus, quàm sanè equitaueris. (is enim modus est in excipiendo, Quàm sanè equitasti?) Dein Oratori dextram missus porrigit: neque rursus honorem prior exhibet, nisi uideat Oratorem caput suum aperire. Sub hæc, humanitatis fortè officio adductus, ultrò Oratorem compellat, quærens, quàm sanè equitasset. Postremò dat signum

UVA. BHSC. SC 05845_2

manu innuens, Aſcende & uade. Conſcenſis tandem equis, aut uehiculis, ſubſtitit loco unà cum ſuis: neq; uia cedit Oratori, ſed poſtremus à longe ſequitur, curatq; diligenter ne quiſquam retrocedat, aut ſubſequatur: procedente Oratore, mox ſciſcitantur primum nomen Oratoris, & ſingulorum ſeruitorum: item nomina parentum, & ex qua quiſq; prouincia oriundus ſit, qualem quiſq; calleat linguam, et cuius ſit conditionis, an Principis alicuius Seruitor, an Oratoris conſanguineus, aut affinis ſit: & an prius quoq; in eorum prouincia fuerit, quæ ſingula ad magnum Ducem per literas continuò referunt. Porrò cum paululum progreſſus eſt Orator, occurrit homo, mandatum dicens ſe à Locumtenente habere, ut ſibi de omnibus neceſſarijs prouideat.

Dobrovuna igitur, oppidulo Lithvuanię, ad Boryſthenẽ ſit, egreſſi, octoq; eodẽ die miliarib. confectis, cũ limites Moſcovuiæ attigiſſemus, ſub diuo pernoctauimus: fluuiolũ aquis redundantem, ponte ſtrauimus, ut poſt mediã noctem inde progredi, et Smolẽtzko peruenire poſſemus. Nam ab ingreſſu, ſeu limite, in principatum Moſcovuię, Smolẽtzko ciuitas duodecim miliaribus tãtum Germanicis diſtat. Manè cum ad unũ ferè miliare Ger. progreſſi eſſemus, honorificè ſuſcipimur: atq; inde uix ad dimidium miliare progreſſi, loco ſub diuo nobis conſtituto patienter pernoctauimus: poſtero die rurſus ad duo miliaria progreſſis, locus pernoctandi conſtitutus fuit, ubi à deductore noſtro prolixè & lautè accepti ſumus. Cęterùm ſequenti die (quæ erat dies Palmarum) quamuis ſeruitoribus noſtris mandaueramus, ut nullibi ſubſiſterent, quin cum ſarcinis rectà Smolentzko contenderent: eos tamen, uix ad duo miliaria Ger. progreſſi, in loco ad pernoctandum conſtituto detentos inuenimus. Nos autem cum ulterius pergentes uiderent, obſecrabant, ut ſaltem ibi prandium ſumeremus. quibus parendum erat. Ea etenim die deductor noſter, Oratores ſui Domini ex Hiſpania à Cæſare nobiſcum reuertentes, Knes Ioannem Poſetzen Iaroslavuski, & Simeonem Trophimovu Secretarium inuitauerat. Ego, qui ſciebam cauſam, cur nos tam diu in his ſolitudinibus detinerent (miſerant etenim ex Smolentzko ad magnum Ducem, nunciando aduentum noſtrum, expectantes reſponſum, an liceret nos ducere in caſtrum, nec ne) uolui experiri animum illorum, ingrediorq; uiam Smolentzko uerſus. Id alij procuratores cum animaduertunt, è ueſtigio ad deductorem currunt, diceſſum noſtrum nunciant: mox reuerſi, orant, miſcentes etiam precibus minas, ut maneremus. Sed illis interea huc atq; illuc curſitantibus, cũ ad tertium ferè pernoctandi locum peruenirſſemus, meus procurator inquit: Sigiſmunde quid agis? cur pro arbitrio tuo in alienis dominijs contra ordinationẽ Domini progrederis? Cui reſpõdi: Equidem non ſum aſſuetus in ſyluis, more ferarum, ſed ſub tectis & inter homines uiuere.

UVA. BHSC. SC 05845_2

uiuere. Oratores Domini uestri transierunt per Regnum Domini mei pro arbitrio suo,& deducti sunt per ciuitates, oppida & uillas. Hoc idem & mihi liceat. Neq; est mandatum Domini uestri, neq; causam necessitatem'ue tantæ moræ uideo. Postea aiunt sese parum deflexuros, causantes noctẽ iam imminere: præterea serò castrum ingredi haudquaquam conuenire. Horum autem nos causas, quas prætendebant,contemnentes, rectà Smolentzko cõtendimus: ubi tam angustis tuguriolis, procul à castro accepti fuimus, ut equos nisi prius effractis ianuis, inducere non potuerimus. Sequenti die rursus per Borysthenem traducti, ex opposito ferè castri ad Borysthenem pernoctauimus. Tandem Locumtenens per suos nos excipit, atque quintuplici ferè potu honorat: Maluatico scilicet, & Græco uino, cætera erant medones uarij, item pane & certis ferculis. Mansimus in Smolentzko decem dies, expectantes responsum Magni Ducis. Venerant autem duo nobiles à Magno Duce, ut nostri curam haberent, nosq; Moscouuiam deducerent. Ædes uerò utriusq; nostrûm ingressi, ornati commodis uestibus, nequaquam caput aperientes, putabant id nos priores facere oportere: quod tamen negleximus. Postremò cum mandatum Principis utrinque referendum & audiendum esset, prolato Principis nomine, honorem exhibuimus. Cæterùm quemadmodum uarijs in locis detenti, tardius Smolentzko ueneramus: ita ibi quoq; diutius quàm par fuit,detinebamur. Ne autem lõgiore mora grauius offenderemur, aut ipsi desiderio quodammodo nostro deesse uiderentur,semel atq; iterum nos accesserant,dicentes, Cras manè discedemus. Nos itaq; manè equos celeriter adornauimus,accinctiq; tota die expectauimus. Tandem uesperi cum quadam pompa ueniunt, seq; eo die haudquaquam expedire potuisse,respõdent. Cras manè tamẽ rursus,ut antea,iter sese ingressuros pollicentur: quod pariter distulerunt. nam uix tertia die pòst, circa meridiem discesseramus, eaq; tota die ieiunauimus. Sequenti quoq; die lõgius iter constituerant, quàm quò currus nostri peruenire possent. Interea temporis omnes fluuij hybernis niuibus dissolutis, aquarum multitudine redundabant.Riuuli quoque nullis coerciti ripis,ingentem aquarum uim uoluebant: adeò ut tutò, citraq; maximos labores transiri non possent. Pontes enim ante horam,duas aut tres facti,exundantibus aquis natabant. Parum igitur abfuit, quin Comes Leonhardus de Nugarolis, Cæsaris Orator, altera die post discessum à Smolẽtzko, submersus fuisset. Equidem dum in ponte iamiam natante starem, curarem'que ut impedimenta transportarentur, equus sub eo conciderat,eum' que in cæca ripa reliquerat.Procuratores duo illi proximi tum Comiti,ne pedem quidem auxilij ferẽdi gratia mouissent: adeò, ut nisi alij à longe accurrissent, eum'q; iuuissent, actum de eo fuisset. Veneramus eo die ad quendam pontem,quem Comes cum

suis ma-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſuis maximo periculo tranſierat. Ego, qui currus ſciebam haud ſubſequuturos, citra pontem manſi, et uillici cuiuſdam domum ſum ingreſſus. Et cum procuratorem negligentius cibum curare uiderem, propterea quòd ſeſe commeatum præmiſiſſe reſponderet: ipſe à matrefamilias cibum, quem libenter & iuſto precio dabat, comparabam. Hoc ille ubi reſciuit, matronæ illico inhibuit, ne quicquam mihi uenderet. Quod cum animaduerti, nuncium illius accerſi, mandauiq́ue ut procuratori diceret, ut aut cibum tempeſtiuè ipſe curet, aut emendi copiã permittat. quod niſi faciat, caput ſim illi diminuturus. Noui, inquam, morem ueſtrum: multa conquiritis ex mãdato Domini, & hoc noſtro nomine, quę tamẽ nobis non porrigitis. ad hoc nõ permittitis, ut noſtris ſumptibus uiuamus. minatus ſum, hæc me Principi dicturũ. His uerbis minui illius authoritatẽ, ita ut deinceps me non ſolum obſeruaret, ſed quodammodo uneraretur. Pòſt uenimus ad confluxum Voppi & Boryſthenis fluuiorum, ibiq́; onerauimus Boryſthenem ſarcinulis noſtris, quę Moſaisko uſq; aduerſo flumine portabantur: nos uerò Boryſthene ſuperato, in quodam monaſterio pernoctauimus. Sequenti die equi noſtri in ſpacio dimidij miliaris Ger. tres fluuios, alioſq; plurimos riuulos redundantes, non ſine periculo natare cogebantur. Nos illos per Boryſthenem ſcalmis piſcatorijs à Monacho quodam uecti circumiuimus, atque tandem XXVI. Aprilis Moſcovuiam attigimus. A' qua cum dimidio mil. Ger. abeſſemus, occurit nobis feſtinabundus, ſudoreq; diffluens, ſenex ille Secretarius, qui in Hiſpanijs Legatus erat, nuncians Dominum ſuum nobis obuiam mittere magnos homines: nominans eos, qui nos præſtolarentur, excepturiq́ue eſſent. Ad hæc ait, decere ut in congreſſu ex equis deſcendamus, & ſtantes uerba Domini audiamus. Poſtea manu porrecta, confabulabamur. Equidem inter alia cauſam tanti ſudoris cum quæſiuiſſem, mox alta uoce reſpondit: Sigiſmunde, eſt alius mos ſeruiendi apud Dominum noſtrum, quàm tuum. Porrò dum ita progredimur, uidemus longo ordine, ueluti exercitum quendam, ſtantes: atque mox, nobis appropinquantibus, ex equis deſcendentes: quod & ipſi uiciſſim fecimus. Cæterùm in ipſo concõgreſſu, quidã initiò ita orſus eſt: Magnus Dominus Baſilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Ruſſiæ, &c. (totum titulũ recitans) intellexit, uos Oratores fratris ſui Caroli electi Ro. Imp. & ſupremi Regis, ac eius fratris Ferdinandi, adueniſſe: miſit nos ſuos Conſiliarios, nobiſq́ue iniunxit, ut à uobis inquireremus, quàm ſanus eſſet frater ſuus Carolus Ro. Imp. & ſupremus Rex. Sub hæc, ſimiliter de Ferdinando. Secundus ad Comitem: Leonharde Comes, inquit, Magnus Dominus (totum titulum recenſens) iniunxit mihi, ut tibi obuiam irem, teq́ue in hoſpitium uſq; deducerem, tibiq́; de omnibus neceſſarijs prouiderem. Tertius hoc idem ad me dixit.

Hæc

UVA. BHSC. SC 05845_2

Hæc aperto capite, utrinqꝫ cum dicta & audita essent, primus rursus inquit: Magnus Dominus (recitando titulum) iussit, ut ex te, Leonharde Comes, inquirerem, quàm sanè equitasses. Hoc idem ad me. Quibus iuxta eorum consuetudinem respondimus: Deus det sanitatem magno Principi. Clementia autem Dei & gratia Magni Ducis sanè equitauimus. Idem hoc rursus: Magnus Dux, &c. (subinde titulum repetens) misit tibi Leonharde gradarium cum ephippio, & alium quoque equum ex suo stabulo. Hæc eadem ad me. Ad quæ cum gratias egissemus, porrigunt nobis manus, & uterqꝫ utrumque nostrûm ordine interrogant, quàm sanè equitassemus. Tandem dicebant, decere ut Dominum eorum honoremus, equosqꝫ donatos conscendamus: quod quidem fecimus. atqꝫ fluuio Moscua traiecto, præmissisqꝫ alijs omnibus, subsequimur. In ripa porrò est monasterium, inde per planiciem, perqꝫ medias hominum turbas, quæ undiqꝫ accurrebant, in ciuitatem, atqꝫ adeò diuersoria ex opposito sita deducti sumus. Erant autem ædes uacuæ & habitatoribus, & omni supellectile. Vterqꝫ uerò procurator indicabat suo Oratori, se unà cum illis procuratoribus qui nobiscum ex Smolentzko uenerant, habere à Domino mandatum, nobis ut de omnibus necessarijs prouideant. statuebant etiam coram nobis scribam, dicentes illum constitutum esse, ut quotidie cibum & alia necessaria afferat. hortantur denique, ut si quid usquam nobis deesset, illis id significaremus. Deinceps singulis ferè diebus nos inuisebant, semper de defectu inquirentes. Habent autem constitutam sustinendi rationem, aliam pro Germanis, aliam pro Lithvuanis, aliam pro aliorum Oratoribus. Habent inquàm certum numerum, & eum quidem præscriptum, constituti Procuratores, quantum uidelicet dent, panis, potus, carnis, auenæ, fœni, et aliarum omnium rerum, iuxta numerum singularum personarum. Sciunt quantum lignorum ad culinam, item quantũ ad uaporaria calefacienda, quantum salis, piperis, olei, cæpe, aliarumqꝫ minimarum rerum in singulos dies dare debeant. Eandem rationem quoque obseruãt Procuratores, qui Oratores deducunt & reducunt ex Moscouuia. Cæterùm quamuis satis superqꝫ tam cibi quàm potus suppeditare solebant, tamen omnia ferè quæ petieramus, prioribus commutata dabant. Quintuplicem potum semper afferebant, triplicem medonem, duplicem ceruisiam. Aliquando pro certis rebus mea pecunia ad forum miseram, præcipuè uerò pro uiuis piscibus. id grauiter ferebant, dicentes, Domino eorum inde magnã fieri iniuriam. Indicabam etiam Procuratori, me nobilibus, quorum quinqꝫ numero mecum habui, lectulos curare uelle. At ille mox respondebat, Non esse consuetudinem, lectulis cuiquam prouidere. Cui respondi, Me non petere, sed uelle emere: atque ideo secum communicare, ne posthac, ut antea, iraſceretur. Sequenti itaqꝫ die reuersus inquit:

UVA. BHSC. SC 05845_2

Retuli ad Cõsiliarios Domini mei, de quibus heri colloquebamur. Iniunxerunt mihi, ut tibi dicerem, ne nummos pro lectulis exponeres. nam quemadmodum nostros homines in partibus uestris tractastis, eadem ratione sese & uos tractaturos pollicentur. Cum autem per biduum quieuissemus in hospitio, quæsiuimus à Procuratoribus nostris, qua die Princeps nos accersurus, auditurusq; esset: Quandocunq; uolueritis, respondent, referemus ad Consiliarios Domini. Mox petiuimus. Erat nobis constitutus terminus, sed in alium diem reiectus. Pridie autem eius diei, uenerat ipse Procurator, dicens: Consiliarñ Domini nostri mandarunt mihi, ut tibi nunciarem, te cras ad Principem nostrum iturum. Porrò quotiescunq; nos uocarunt, semper interpretes secum habuerunt. Eodem uespere reuertitur interpres, & dicit: Præpara te, quia uocaberis ad conspectum Domini. Item mane reuertitur, rursus cõmonens: Hodie eris in conspectu Domini. Dein uix quartali unius horæ elapso, similiter utriusque nostrûm uenit Procurator dicens: Iamiam magni homines pro uobis uenient, atq; ideo decet uos in easdem conuenire ædes. Cum itaque Cæsareum Oratorem accessissem, continuò interpres aduolat, & Magnos homines, eos'que præcipuos apud Principem uiros, qui nos in Aulam essent deducturi, nunc adesse ait. Erat autem quidam Knes Basilius Iaroslavuski, Magno Duci sanguine iunctus: alter, unus exñs qui nos nomine Principis exceperat. quos comitabantur plurimi nobiles. Interim Procuratores nostri monebant nos, ut illis magnis hominibus honorem exhiberemus, & obuiam iremus. quibus respondimus, Scire nos debitum officium nostrum, atq; etiam facturos. Cæterùm cum iam illi ex equis descendissent, atque hospitale diuersorium Comitis ingrederentur, Procuratores subindè nos urgebant, ut illis obuiam procederemus, eorum'que Principem in deferendo honore, nostris Dominis quodammodo præponereremus. Nos uerò interim dum illi ascenderent, nunc hoc, nunc aliud impedimentum simulantes, occursum tardamus, atque rectà in mediis gradibus in illos incidimus: eos'que ut aliquantisper respirarent, in habitationem ducere uoluimus. sed id facere renuebant. Ipse'que Knes inquit, Magnus Dominus (recitando integrum titulum) iussit uos ad se uenire. Mox conscensis equis, magna comitante caterua progressi, in tantas hominum turbas iuxta arcem incidimus, ut per eas uix magno satellitum labore ac opera penetrauerimus. Est enim ea apud illos consuetudo, ut quotiescunque insignes externorum Principum ac Regum Oratores in Aulam deducendi sunt, tum uulgus nobilium stipendiarñ ac milites ex circumiacentibus ac uicinis regionibus, iussu Principis conuocentur, urbis tabernæ omnes ac officinæ sub id tempus occludantur, uendentes ac ementes foro pellantur, ciues denique undiquaq; conueniant.

Hoc au

UVA. BHSC. SC 05845_2

Hoc autem eò fit, ut ex tam immensa hominum multitudine, subditorumq; turba, Principis apud alienigenas potentia: ex tantis autem externorum Principum legationibus, Maiestas apud omnes appareat. Porrò arcem ingredientes, diuersis in locis ceu regionibus, diuersi ordinis homines collocatos uidimus. Iuxta portam stabant ciues: milites uerò & stipendiarij aream tenebant, qui pedes nos comitabantur, antecedebant, & stando impediebant, ne ad gradus usque peruenirem us, ibi'que ex equis descenderemus. Etenim prope gradus ex equo descẽdere, præter Principem, nemini licet. Quod ideo quoque fit, ut maior Principi honor exhibitus uideatur. Primùm autem, ut ad medios gradus uenimus, occurrunt nobis certi Principis Consiliarij, porrigentes manum & osculum, nos'que ulterius deducunt. Mox superatis gradibus, occurrunt & alij, maioris authoritatis Consiliarij: cedentibus'que prioribus (est enim mos, ut priores sequentibus, ac proximis quibusque ex ordine cedant, ac loco suo tanquam regione attributa subsistant) salutando dextras porrigunt. Dein ingredientibus palatium, in quo uulgus nobilium circumstabat, primarij similiter Consiliarij occurrunt, nos'que ordine ac ratione prædicta consalutant. Tandem in aliud atrium, quòd Knesis, alijs'que Generosioribus, ex quorum ordine ac numero Consiliarij leguntur, septum erat: atque inde ad Principis usque conclaue, ante quod stabant ingenui, qui quotidiana officia Principi præstant, ità deducti sumus, ut interim nemo prorsus ex circumstantibus, uel minimũ honorem nobis exhibuisset. quin si aliquem nobis familiariter notum prætereũtes, fortè salutaremus, aut alloqueremur, adeò ille non respondebat quicquã, ut perinde se exhiberet, ac si nunquã quenquam nostrûm nouisset, aut salutatus à nobis non esset. Ad Principem tandem cũ ingrederemur, assurgebant nobis (fratres Principis, si fortè adsunt, non assurgunt, aperto tamen capite sedent) Consiliarij. atq; unus ex primarijs ad Principẽ conuersus, ex more suo, non rogatus nostro nomine, in hæc uerba loquebatur: Magne Domine, Leonhardus Comes frontem percutit, & rursus, Magne Domine, Leonhardus Comes frontẽ percutit: de tua magna Gratia. itidem de Sigismundo. Primum significat, quasi, inclinat se, aut honorẽ exhibet: secundum, gratias agit, de gratia accepta. Nam frontẽ percutere accipiunt pro salutatione, gratiarum actione, & alijs id genus rebus. Etenim quoties aliquis quicquam petit, uel gratias agit, tum caput inclinare solet: si enixius id facere studet, tum ita se demittit, ut terram manu contingat. Si Magno Duci pro re aliqua maxima gratias agere, aut petere ab eodem quicquam uolunt, tum usq; adeò se inclinant, demittunt'que, ut fronte terram contingant. Princeps in loco eminentiore ac illustri, pariete imagine Diui cuiusdam splendente, aperto capite sedebat, habebat'que à dextra in scamno

UVA. BHSC. SC 05845_2

pileum Kolpack, siniſtra uerò baculum cum cruce Posoch, atq; peluim cum duobus gutturnijs, adiuncto imposito'q; mantili. Aiunt Principem, cùm Oratori Romanæ fidei manum porrigat, credere homini se immundo & impuro porrigere: atque ideo, eo dimisso, continuò manus lauare. Erat ibi quoq; ex aduerso Principis, loco inferiore, scamnum pro Oratoribus adornatum. Eò Princeps ipse, exhibito sibi prius (ut iam dictum est) honore, nos nutu & uerbo accersit, manu scamnum demonstrans. Quò loci cum ordine salutaremus Principem, aderat interpres, qui uerbum uerbo reddebat. Audito autem inter cætera Caroli & Ferdinandi nomine, surrexerat, de'que scabello descenderat. audita'que ad finem usque salutatione: Frater (inquit) noster Carolus electus Rom. Imp. & supremus Rex, sanus'ne est? Dum Comes respondit, Sanus est: interim scabellum ascendit, & sedit. Hæc eadem, finita mea salutatione, ex me de Ferdinando quærebat: Dein utrumque nostrûm ordine ad se uocabat, dicebat'que: Porrige mihi manum. q ua data, subiungit, Sanus'ne equitasti? ad quæ uterque nostrû m, iuxta illorum morem respondit: Deus det, ut tu sanus sis ad multos annos. Equidem clementia Dei, & tua gratia, sanus. Sub hæc iusserat, ut sederemus. Nos uerò, priusquàm id fecimus, iuxta illorum consuetudinem, Principi in primis, dein Consiliarijs & Knesis, qui pro honore nostro stabant, gratias, caput ad utramq; partem inclinantes, egimus. Solent alioqui aliorum Principum Oratores, præsertim qui ex Lithvuania, Livuonia, Svuetia, &c. mittuntur, in conspectum Principis admissi, unà cum comitatu ac seruitoribus, singuli singula munera offerre.

Porrò consuetudo offerendi munera est eiusmodi. Audita et exposita legatione, mox Consiliarius is qui Oratores ad Principem introduxit, surgens, clara & aperta uoce omnibus audientibus ita dicit: Magne Domine, N. Orator frontem percutit, N. tali munere. hoc idem de secundo & tertio repetit. Dein singulorum nobilium ac seruitorum, eodem modo, & nomina & munera exprimit. Constituitur denique illi in latere Secretarius, qui pariter & Oratorum, & singulorum ex ordine offerentium nomina, & munera nominatim signat. Eiusmodi autem munera ipsi Pominki, quasi Mnemosynon quoddam appellant. Nostros uerò admonebant de muneribus: quibus respondimus, Non esse moris nostri. Sed redeo ad propositum.

Salutatione exposita cum paulisper sedissemus, inuitauerat ordine utrumq; nostrûm Princeps hisce uerbis: Prandebis mecum. In priore mea legatione, ut hoc quoq; adijciam, iuxta illorum consuetudinem me hoc modo inuitauerat: Sigismunde, comedes sal & panem nostrum nobiscum. Mox dein uocatis ad se Procuratoribus nostris, nescio quid illis demissa uoce dixerat, à quibus uicissim admoniti

UVA. BHSC. SC 05845_2

moniti interpretes: Surgite, inquiunt, eamus in aliam habitationem. in qua dum reliquum legationis ac mandatorum quibusdam Consiliarijs ac Secretarijs à Principe constitutis exponimus, adornabantur mensæ. Constituto porrò prandij apparatu, Principe fratribus ac Consiliarijs iam discumbentibus, in cœnaculum ipsi cum essemus deducti, cõtinuò Consiliarij cæteriq; omnes ordine nobis assurrexerunt: quibus uicissim, morem eorum edocti, priusquàm consederãt, gratias, caput ad omnes partes inclinãdo, egimus: locumq; in accubitu, quem nobis ipse Princeps manu designabat, cæpimus. Cæterùm tabulæ in cœnaculo circumcirca adornatæ erant. In medio stabat abacus, grauis diuersis aureis & argenteis poculis. In tabula, ad quam Princeps sedebat, utrinq; tantum interualli relictum erat, quantum ipse manibus expansis spacij pertingere posset: infra quod fratres, si fortè adsunt, à dextris senior, iunior à sinistris, sedẽt. A fratre rursus paulo ampliore spacio interiecto, Seniores Knesi, Consiliarij, ordine ac gratia quam quisq; apud Principem obtinet obseruata, sedebant. Ex opposito Principis in alia tabula nos sedebamus: atq; paruo interuallo interposito, familiares ac seruitores nostri. quibus ex aduerso, in altero latere, ordine sedebant hi, qui nos ex hospitio in aulam deducebant. in posterioribus utrinq; oppositis tabulis, sedebant hi quos Princeps ex singulari gratia inuitauerat: quibus stipendiarij nonnunquam adhibentur. In tabulis posita erant uascula, quorum alia aceto, alia pipere, alia sale repleta erant: singula autem per lõgitudinem tabulæ ità collocata & distributa erant, ut semper quatuor numero conuiuæ, singula hæc tria haberent. Sub hæc Dapiferi, splendidis uestibus ornati, ingressi, abacum circumeuntes, ex aduerso Principis, neglecto omni honore, subsistunt: dum omnes uocati conuiuę accumberent, dumq; cibum afferre iuberentur. Interim omnibus discũbentibus, Princeps quendam ex suis ministris uocarat, ac duo sibi oblonga panis frusta dederat, inquiens: Da Leonhardo Comiti, et Sigismundo, hunc panem. Minister assumpto secum interprete, ordine utriq; nostrûm ita obtulit: Leonharde Comes, Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Russiæ, & Magnus Dux, facit tibi gratiam suam, & mittit tibi panem de sua tabula. Hæc uerba interpres clarà uoce reddebat. Nos stantes, Principis gratiam audiebamus. Assurrexerant & alij, extra Principis fratres, pro honore nostro. Pro eiusmodi autem gratia ac honore, alia responsione opus non est, quàm ut panem oblatum accipias, super tabulam ponas, gratiasq; ipsi Principi capitis inclinatione, dein Consiliarijs, item alijs, ad omnes partes caput circumferendo & inclinando agas. Porrò pane ipso Princeps suam erga aliquem gratiam, sale uerò amorem ostendit. Neque uerò maiorem honorem potest alicui exhibere in suo conuiuio, quàm si alicui sal de sua tabula mittit. Panes præterea

UVA. BHSC. SC 05845_2

formam helcij equini habentes, mea opinione, omnibus ijs ueſcentibus, durum iugum & perpetuam ſeruitutem deſignant. Tandem pro cibo Dapiferi, nullo rurſus honore Principi exhibito, egreſſi, aquam uitæ, quam ab initio prandij ſemper bibunt: dein cygnos aſſos, quos ferè pro primo ferculo, quoties carne ueſcuntur, hoſpitibus apponere ſolent, attulerant. Ex quibus tres ſibi appoſitos Princeps cultello pungens, quí nam melior, aliſ́que eſſet præferendus, explorabat, eośque continuò auferre iuſſerat. Egreſſi mox omnes, eo quo intrauerant ordine, cygnos diſcerptos, ac in partes diuiſos, in minores patinas, eaśque ſingulas ſingula quatuor fruſta poſuerant. Ingreſſi quinque patinas Principi appoſuerant: reliquas Fratribus, Conſiliarijs, Oratoribus, aliſ́que ordine diſtribuerant. Aſtat quidam, qui Principi poculum porrigit: is ſcilicet, per quem panem & alia fercula ſingulis mittit. Solet autem Princeps portiunculam Dapifero ad præguſtandum dare, dein à diuerſis partibus decerpere, guſtaréq; : pòſt Fratri, aut Conſiliario alicui, aut Oratoribus, unam patinam, ex qua ipſe guſtauit, mittere. Semper autem maiori ſolennitate Oratoribus huiuſmodi obſonia, ut de pane dictū eſt, offeruntur: in quibus accipiendis, non ſolum ei cui mittuntur, ſed aliſ́ ſingulis aſſurgendum: adeò ut toties exhibita Principis gratia, aſſurgendo, ſtando, gratias agendo, caput́q; ſubinde in omnes partes inclinando, non mediocriter quiſpiam defatigetur. In priore legatione, cum Cęſaris Maximiliani Oratorem agerem, & conuiuio acceptus fuiſſem, aliquoties pro honore Fratrum Principis ſurrexeram: ſed illos cum mihi uiciſſim neq; gratias agere, neq; uices ullas reponere uiderem, deinceps quoties gratiam à Principe accepturos animaduertebā, cœpi tum continuò cum aliquo loqui, diſſimulans omnia: & quamuis quidam ex oppoſito mihi innuebant, méque ſtantibus Principis Fratribus appellabant, ego tamen uſqueadeò diſſimulabam omnia, ut uix poſt tertiam admonitionem ex eis, quid́nam ſibi uellent, quærerem. Cæterùm, cum Fratres Principis ſtare reſpondiſſent: ego priuſquam reſpicerem, aſſurgereḿque, ceremoniæ quodammodo finiebantur. Dein cum aliquoties tardius aſſurrexiſſem, iteruḿque ſtatim ſediſſem, id́q; qui ex oppoſito ſedebant, riderent: itidem quam ob rem riſiſſent, tanquā aliud agens, interrogabam. Sed cum nemo cauſam aperire uellet, tandem quaſi intellecta cauſa, uultu in grauitatē compoſito dicebam: Ego nunc non adſum, ut priuata perſona. certè qui Dominū meum negligit, hunc & ego negligam. Præterea cum Princeps alicui ex iunioribus obſoniū mitteret, equidē etiam admonitus cur non aſſurgerem, reſpondi: Qui Dominū meum honorat, hunc et ego honorabo. Porrò cum aſſos cygnos cœperamus edere, apponebant acetum, addito ſale et pipere: ijs enim loco embammatis, ſeu iuſculi utuntur. Lac præterea acidum in eundem uſum appoſitum,

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſitum, item cucumeres ſalſi, ad hæc pruna eadem ratione condita, prandij tempore è menſa non remouentur. Eadem ratio in alijs inferendis ferculis ſeruatur: niſi quòd rurſus, ut aſſatura, non efferãtur. Apponuntur uarij potus, maluaticum, Græcum uinum, uarij etiam medones. Princeps cõmuniter ſemel aut bis porrigi ſibi poculũ ſuum iubet: ex quo cum bibit, Oratores ad ſe ordine uocat, Leonharde, Sigiſmunde (dicens) ueniſti à Magno Domino, ad Magnũ Dominum: feciſti magnũ iter, uidiſti gratiam noſtrã, & ſerenos oculos noſtros, bibe & ebibe, & benè ede uſq; ad ſaturitatem: deinde quieſces, ut tandẽ ad Dominum tuũ redire poſſis. Omnia & ſingula uaſa, in quibus cibus, potus, acetũ, piper, ſal, & alia appoſita uidimus, dicunt eſſe ex puro auro: id quod ex pondere uerũ apparebat. Sunt quatuor perſonæ, quæ ſingulæ ex utraq; parte abaci ſtantes, ſingula pocula tenent: ex quibus Princeps plerunq; bibit, et ſæpius Oratores alloquitur, monetq; eos ut edant. Aliquãdo etiam ſciſcitatur aliquid ab eis, ſeq; ualde urbanũ & humanũ exhibet. Interrogabat me inter alia, an raſiſſem barbam? quod unica dictione fit, ſcilicet Brill. cum faterer, dicit, Et hoc iuxta noſtrũ: quaſi diceret, Et nos raſimus. Cum autem alterã uxorem duxiſſet, totam barbam abraſerat: quod nunquã ab aliquo Principe factum perhibebant. Antea miniſtri tabulæ, inſtar Leuitarum ſacris inſeruientium, Dalmaticis induti erant, cincti tamen: nunc uerò habent ueſtes diuerſas, quas Terlick uocant, gemmis & unionibus graues. Prandet aliquando tres aut quatuor horas. In prima mea legatione, etiam ad unam uſq; noctis horam prandebamus. Quemadmodum enim de rebus dubijs conſultantes, ſæpe totum diem conſumunt, neque digrediuntur, niſi re prius maturè deliberata, conſtituta'que: ita conuiuijs pariter ſeu comeſſationibus integrum abſumunt nonnunquã diem, intendentibus'que tandem tenebris, ſecedunt. Conuiuas ſæpe & ferculis & potu honorat. A' prandio, in negotijs grauioribus nihil agit: quin finito prandio dicere ſolet Oratoribus, Ite nunc. dimiſſos, illi ipſi qui eos in Aulam deduxerant, rurſus in diuerſoria reducunt: ſeq; mandatum habere dicunt, ibi ut maneant, illos'que exhilarent. Afferuntur argentea pocula, & certa uaſcula multa, cum certo potu: omnes'q; in hoc ſtudent, quo temulentos eos faciant. Sciunt autem pulchrè homines inuitare ad bibendũ. & cum nullam aliam habent occaſionem propinandi, incipiunt tandem bibere pro ſanitate Cæſaris, fratris eius, Principis, aliorum deniq; incolumitate, quos uidelicet in aliqua dignitate & honore conſtitutos credunt. Illorum nomine quenquã recuſare poculum, non debere, nec etiam poſſe exiſtimant. Ita autem bibitur. Qui incipit, ſumit poculũ, ac in medium habitationis procedit, ſtans'q; aperto capite, feſtiuo ſermone exponit, pro cuius ſalute bibat, quid'que illi precetur: mox euacuato ac obuerſo poculo, uerticem tangit, quo omnes uideant ſe ebibiſſe, & ſanita-

UVA. BHSC. SC 05845_2

& ſanitatem illius Domini, cuius nomine bibitur, exoptare. Poſtea ad locū ſupremum ſe cōfert, plura pocula implere iubet, mox ſuum cuiq; porrigit, nomenq; pro cuius ſalute bibendum ſit, addit. ſingu li itaq; ad medium habitationis ire, ac euacuatis poculis in ſuum re- dire locum coguntur. Qui uerò longiorem compotationem effu- gere uelit, fingat ſe neceſſe eſt, temulentum, aut ſomno oppreſſum eſſe: aut, ut illos inebriet, aut ſaltem poſt multa exiccata pocula ſe amplius nequaquam bibere poſſe, affirmet. Etenim non credunt conuiuas benè acceptos, ac lautè tractatos, niſi temulenti reddan- tur. Hunc morem communiter Nobiles, & quibus permiſſum eſt medonem ac ceruiſiam bibere, obſeruant. In priore legatione negotijs confectis, cum me dimitteret, finito prādio ad quod eram uocatus (ſolent enim Legatos tam diſcedentes, quàm aduenientes, conuiuio accipere) ſurrexerat Princeps, ſubſiſtens; que ad tabulam, poculum ſibi dari iuſſerat, dicens: Sigiſmunde, ego uolo pro amo- re, quem habeo erga fratrem noſtrum Maximilianum, Romano- rum electum Imperatorem, & ſupremum Regem, pro; que ſanitate ſua, poculum hoc ebibere: quod & tu ebibes, & alij omnes ordine, ut uideas amorem noſtrum erga fratrem noſtrum Maximilianum, &c. ei; que referas, quæ uideris. Dein porrigit mihi poculum, & di cit: Ebibe pro ſanitate fratris noſtri Maximiliani Elect. Rom. Imp. & ſupremi Regis. Porrigebat & alijs omnibus qui prandio intere- rant, aut alioqui aſtabant, & ad ſingulos ijſdem uerbis utebatur. Ac ceptis igitur poculis, parum retroceſſimus, caputq; erga Principem inclinantes, bibimus. Quibus finitis, me ad ſe uocat, manum porri- git, ac inquit: I nunc. Solet præterea communiter Princeps, nego- tijs Oratorum ex aliqua parte pertractatis atq; conſtitutis, eos ad uenationē & ſolatium inuitare. Eſt iuxta Moſcouiam locus arbu ſtis conſitus, leporibus percommodus, in quo quaſi quodam lepo- rario fouetur maximus numerus leporum: quos propoſita maxi- ma pœna capere, præterea arbuſta ibi ſecare, nemo audet. Nutrit etiam quàm plurimos in uiuarijs ferarum, atq; alijs locis. Et quo- tieſcunque uult eiuſmodi uti ſolatio, tum ex diuerſis locis lepores comportare iubet. nam quo plures lepores cæperit, hoc maiore ſo latio & honore negotium ſe confeciſſe putat. Item cum in campum uenerit, tum certos ſuos Cōſiliarios, adiunctis certis etiam Aulicis, ſeu Equitibus, pro Oratoribus mittit, eos; que ad ſe deduci iubet. Deducti itaq;, Principi; q; appropinquantes, de equis, Conſiliario- rum admonitione, deſcendere, et ad Principem ire aliquot paſſibus coguntur. Nos eadem ratione in uenatione ad ſe deductos, in equo exornato ſedens, ueſte ſplendida indutus, chirothecis depoſitis, te- cto tamen capite, humaniter exceperat, nudamq; porrexerat ma- num, per; q; interpretem dicebat: Exiuimus ad ſolatium noſtrum, uocauimus uos ut intereſſetis ſolatio noſtro, atque inde aliquam uolupta-

UVA. BHSC. SC 05845_2

uoluptatem capéretis: proin equos conſcendite, nosq́ ſequimini. Habuit tegmen quod Kolpakh appellant, quodq́ utrinq́ à tergo & à fronte monilia habebat, ex quibus laminæ aureæ in modum pennarum in altum tendebant, incuruantesq́ ſurſum deorſuḿ que ferebantur. Veſtis erat inſtar Terlick, aureis filis contexta. ex cingulo pendebant duo oblongi patrio more cultelli, & pugio pariter oblõgus. à tergo habebat ſub cingulo genus quoddã armorum ueluti cæſtum, quo communiter in bello utuntur. Eſt etenim baculus cubito aliquantulum longior, cui corium duarum palmarum longitudine eſt affixum: in cuius extremitate claua aut ænea, aut ferrea, ceu fruſtum quoddam exiſtit. hoc tamen auro undiq́ exornatum erat. Claudebat eius dextrum latus, expulſus Caſani Rex, nomine Scheale, Tartarus: ſiniſtrum uerò, duo iuuenes Kneſi. quorum alter ſecurim ex ebore, quam ipſi Topor uocant, ea ferè forma qualis in Hungaricalibus aureis expreſſa cernitur, dextra ferebat: alter uerò clauam pariter Hũgaricæ ſimilem, quã ipſi Scheſtopero, id eſt ſexpennatã appellant. Rex Scheale accinctus erat duplici pharetra: in una ſagittas recõditas, altera uerò arcũ incluſum quodãmodo habebat. Aderãt in cãpo pluſquàm trecenti equites. Porrò dum ita per campum incedimus, Princeps nos aliquoties, nunc hoc, iam alio loco ſubſiſtere, aliquando ad ſe propius uenire iuſſerat. Dein ad locum uenationis perductos, alloquebatur, conſuetudinem eſſe dicens, ut quoties in uenatione ac ſuo ſolatio eſſet, tum ipſe & alij boni uiri ſuis manibus canes uenaticos ducerent: itidemq́ nos ut faceremus, hortabatur. Cõſtituerat denicq́ unicuicq́ noſtrûm duos homines, quorum utercq́ canem ducebat, quibus ipſi pro ſolatio noſtro uteremur. Ad ea reſpondebamus, Nos hanc ſuam gratiam grato accipere animo, eundeḿ que morem apud noſtrates eſſe. illa autem excuſatione ideo utebatur, quòd apud eos canis immundum animal habetur: & turpe eſt, canẽ nuda manu attingere. Cæterùm ſtabant longo ordine centum ferè homines, quorum dimidia pars nigro, altera flauo colore erat ueſtita. Non longè ab ijs ſubſtiterant omnes alij equites, prohibentes ne illàc tranſcurrerent ac elaberentur lepores. Porrò nemini ab initio dimittere canem uenaticum permiſſum erat, quàm Regi Scheale, & nobis. Princeps primus inclamabat uenatorem, ordiri iubens: qui continuò concitatiſſimo equi curſu ad cæteros uenatores, quorum magnus erat numerus, aduolat: mox uno ore omnes exclamant, canes Moloſſos & odoriferos immittunt. ubi ſanè periucundum erat audire tot, tamq́ uarios canum latratus. Habet autem quàm plurimos, & eos quidem optimos, canes. Quoſdam autem ad inſequendum lepores tantum, Kurtzos dictos, perpulchros piloſis caudis & auribus, communiter audaces, tamen ad longius currendi ac perſequendi ſpacium haud commodos. Cum lepus ſeſe offert, dimittuntur tres, quatuor,

UVA. BHSC. SC 05845_2

quíncꝫ,aut plures canes,eum undicꝫ adorientes: quo apprehenſo, magno plauſu acclamant, ac ſi magnam feram cæpiſſent. Porrò lepores ſi tardius aliquando excurrunt,ſolet tum Princeps continuò aliquem,quemcunꝫ inter arbuſta leporem in ſacco habentem conſpexerit, nominare, ac Hui hui inclamare: qua uoce leporem emittendum ſignificat. Egrediuntur itaꝫ lepores nonnunquã quaſi ſomnolenti, ſaltantes inter canes, ueluti capreoli aut agnelli inter greges. Cuiuſcunꝫ canis plures capit, is eo die optimum ſtratagema præſtitiſſe putatur. Princeps ipſe pariter Oratori,cuius canis plures cæperit, applaudere uidetur.Porrò uenatione tandem finita,omnes conuenerãt,leporesꝙ cõpartauerant: quos tum numerabãt. numerati uerò ſunt circiter CCC. Aderant ibi tum Principis equi, non ita multi,nec ſatis pulchri. etenim in priore legatione ſimili ſolatio cum interfuiſſem, uidi longè plures ac pulchriores, præſertim eius generis quos nos Turcicos, illi uerò Argamak uocãt. Aderant quoꝫ complures Falcones, alij albi, alij phænicei coloris,magnitudine excellentes:quos nos Girofalcones, hos illi Kretzet appellant: quibus uenari cygnos, grues, & alias id genus aues capere ſolent. Sunt autem Kretzet,aues audaciſſimæ quidem,at non tam atroces, impetuꝙ horrendo, ut aliæ aues quantumuis rapaces, illarum uolatu,ſeu conſpectu (quemadmodum quidam de duabus Sarmatijs fabulatus eſt) decidant, extinguanturꝙ. Illud quidem experientia ipſa conſtat,ſi quis uenatur accipitre,aut niſo,aut alijs falconibus,& interim Kretzet (quam à longè uolantem continuò ſentiunt) aduolauerit, quòd prædam ulterius nequaquam inſequuntur, ſed pauidæ ſubſiſtunt.Retulerunt nobis fide digni ac inſignes uiri,Kretzet, quando ex illis partibus ubi nidificant, afferuntur, tum aliquando IIII. V. aut VI. in quodam uehiculo ad hoc præparato, ſimul includuntur: atꝙ eſcam quæ illis porrigitur, obſeruato certo quodam ſenij ordine,capere ſolẽt. Id autem ratione, an natura illis indita, an quo alio modo fiat, incertum eſt. Præterea quemadmodum in alias aues aduerſo impetu feruntur, rapacesꝙ exiſtunt: ita inter ſe ipſas ſunt manſuetiores, mutuis ſeſe morſibus minimè dilaniantes. Nunquã aqua ſe, ut cæteræ aues,lauant: ſed ſola arena,qua pediculos excutiunt,utũtur. Frigiditate adeò gaudent,ut perpetuò aut ſuper glacie,aut lapide ſtare ſoleant. Sed redeo ad inſtitutum. Princeps ex uenatione ligneam quandam turrim uerſus,quę abeſt à Moſcovuia quinꝫmillibus paſſuum,progreſſus eſt,ubi aliquot tẽtoria erant collocata. primum, magnum & amplum, inſtar domus, pro ſe: aliud pro Rege Scheale: tertium pro nobis: dein alia pro alijs perſonis,& rebus. in quæ cum ordine deducti eſſemus,Princeps in ſuum pariter ingreſſus, ueſteque commutata, nos continuò ad ſe accerſerat, nobisque ingredientibus, ſedebat in ſede eburnea: latus eius dextrum claudebat Rex Scheale, nos ex aduerſo loco, alias

Oratori-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Oratoribus, dum uel audiuntur, uel de negotijs tractãt, deſtinato. Infra Regem ſedebant certi Kneſi & Conſiliarij. in ſiniſtro latere, Kneſi iuniores, quos fauore ſingulari ac gratia ſua proſequitur Princeps. Diſcumbentibus itaque omnibus, apponebantur primùm confectiones (ut uocant) coriandri, aniſi, & amygdalorum: deinnuces, amygdala, atq; ſaccari integra pyramis: quæ miniſtri genibus flexis Principi, Regi, & nobis, tenentes porrigebant. Potus ſimiliter de more dabatur: Princeps'que gratiam ſuam (ut in prandijs aſſolet) exhibebat. In priore mea legatione eò loci etiam prandium ſumpſimus. Et cum inter prandendum, panis, quem ipſi Beatæ Virginis uocant, quem'que quodammodo conſecratum uenerari, atque etiam edere, quem denique communiter in habitationibus loco eminentiore honorificè ſeruare ſolent, cùm fortè tentorio commoto in terram decidiſſet: tum Princeps, atque omnes alij eo caſu grauiſſimè obſtupefacti, trepidantes ſtabant. Tum mox accerſitus Sacerdos, hunc ex gramine, ſummo ſtudio ac ueneratione colligebat. Pòſt finita collatiuncula, potu'que quem nobis porrexerat Princeps, ſumpto, nos dimiſerat, dicens: Ite nunc. Dimiſſi, honorificè uſque in hoſpitia noſtra deducti fuimus. Habet & aliud genus ſolatij, quo pro alijs Oratoribus (ut accepi) ſolet uti. Aluntur urſi, capti in quadam ampliſſima, & ad hoc conſtituta domo: in qua Princeps, aſſumptis Oratoribus, ludos exhibere ſolet. Habet quoſdam infimæ conditionis homines, qui iubente ſpectante'que Principe, ligneis furcis occurſant urſis, eoſq; ad pugnam laceſſunt. Congreſſi tandem, ſi forte à prouocatis ac in rabiem conuerſis urſis laniati fuerint, ad Principem currunt clamantes: Domine, ecce uulnerati ſumus. quibus Princeps: Abite, inquit, faciam uobis gratiam. Dein illos curare, ueſtes præterea & certos modios frumenti illis largiri iubet.

Cæterùm cum iam abſoluendi dimittendiq; eramus, honorificè, ut antea, ad prandium inuitati, ac in Aulam deducti fuimus. Vtriq; præterea honoraria ueſtis, Zebellinis pellib. ſubducta, oblata fuit. qua indutis, inq; Principis cõclaue ingreſſis, Marſchalcus continuò utriuſq; noſtrûm nomine, ordine dicebat: Magne Domine, Leonhardus & Sigiſmundus, de magna tua gratia, frontem percutit. hoc eſt, ob acceptum munus gratias agit. Veſti honorariæ adiunxerat Zebellinorum quadragenas duas, Hermelinorum uerò 300. atque aſpreolorum pelles 1500. In priore legatione addiderat mihi uehiculum, ſeu traham, cum præſtanti equo, & alba urſina pelle, alioq; tegumento commodo. Dederat denique multa piſcium, Belugæ, Oſetri, & Sterled, in aere durata, ſed inſalſa fruſta: meq; perhumaniter dimiſerat. Porrò reliquas cæremonias, quibus in dimittendis Oratoribus utitur Princeps, item quando limites ſuæ ditionis ingreſſi Oratores, excipiuntur, rurſusq; dimiſſi, ad eoſdem uſq; redu-

UVA. BHSC. SC 05845_2

cti tractantur, sustentanturq́, suprà in Lithvuanorum Oratorum dimissione copiosè explicaui.

Cæterùm, quia de pace perpetua tractanda, aut saltem inducijs inter Moscovuiæ Principem ac Poloniæ Regem ineundis, à Cæsare CAROLO & fratre eius FERDINANDO Austriæ Archiduce, missi fuimus, cæremonias, quibus Moscovuiæ Princeps tum in firmandis inducijs utebatur, subiungere uisum est. Conclusis itaq́, ac in certam formam redactis cum Sigismundo Rege Poloniæ inducijs, in aulam Principis uocati, cum in habitationem quandam deducti essemus, aderāt Lithvuani Oratores: ueniunt etiã eò Principis consiliarij, qui easdem nobiscum concluserant. atque in hanc sententiam sermone ad Lithvuanos conuerso uerba faciunt: Voluit quidem Princeps noster, in singularem gratiam ac petitionem Magnorum Principum, pacem perpetuam cum Sigismundo Rege uestro inire. Ea autem cum nullis conditionibus fieri nunc possit, se inducias ad eorundem Principum adhortationem inire uoluisse. Quibus constituendis, ac legittimè firmandis, uos Princeps accersi iussit, ac præsentes esse uoluit. Tenebant porrò literas, quas Princeps Regi Poloniæ daturus erat, confectas, sigillo appenso, & eo quidem paruo ac rubro communitas: in cuius sigilli parte priore imago erat, homo nudus equo sine sella insidens, hastaq́ue draconem transuerberans: à tergo uerò aquila biceps, utroq́ capite coronato, cernebatur. Habebant præterea inducíales literas, certa formula cõpositas: quarum similes ac eodem exẽplo, nominibus ac titulis duntaxat mutandis, Rex ipse uicissim Principi erat missurus: in quibus nihil prorsus immutatũ erat, excepta hac clausula, quę ad finem literarũ addita erat: Nos Petrus Giska Palatinus Polocẽsis, & Capitaneus Drohitzineñ. & Michael Bohusch Bohutinovuitz Thesaurarius magni Ducatus Lithvuaniæ, & Stouineñ. ac Kamenaceñ. Capitaneus, Oratores Regis Poloniæ & Magni Ducis Lithvuaniæ, fatemur, eoq́ etiam nomine crucis signum deosculati sumus, nosq́ obstrinximus, Regem uidelicet nostrum easdem pariter osculo crucis confirmaturum: in cuius rei meliorem fidem hasce literas nostris signetis communiuimus. His itaq́ auditis ac uisis, omnes unà ad Principem uocamur. ad quem cum ingressi essemus, mox certo loco nos sedere iusserat, ac in hæc uerba loquebatur: Ioannes Franciscе, Comes Leonharde, Sigismunde, efflagitastis à nobis Clementis Papæ septimi, ac fratris nostri Caroli, eiusq́ue fratris Ferdinandi nomine, ut pacem cum Sigismundo Poloniæ Rege perpetuam iniremus. Eam commodis utrinque conditionibus facere cum haudquaquam potuimus, rogastis, ut saltem inducias imponeremus. quas quidem amore nostro in Principes uestros, nunc facimus, acceptamusq́: super quibus dum Regi iustitiam nostram facimus, easq́ confirmamus, uos præsentes esse uolumus, quo Dominis

UVA. BHSC. SC 05845_2

minis ueſtris referatis, uos factis ac iam legittimè firmatis inducijs interfuiſſe, uidiſſe, nosq; illorum amore hæc omnia feciſſe. Qua oratione finita, Michaelem Georgij Conſiliariũ uocat, ac crucem deauratam ex oppoſito de pariete fune ſerico pendentẽ, ſumere iubet. Mox Cõſiliarius, ſumpto mũdo lintheolo, quod ſuper fuſorio cantaro, in pelui collocato iacebat, crucem magna cum ueneratione apprehendit, dextraq; tenet. Secretarius pariter literas inducíales iunctas utraq; manu tenebat, ita tamen, ut Lithvuanorum literę alteris ſubiectæ, eatenus prominerẽt, quatenus clauſula, qua ſe Lithvuani obſtrinxerãt, appareret: ſuper quas ſimul, ubi Michael dextrã, qua crucem tenebat, poſuiſſet, Princeps ſurgens, ſermone ad Lithvuanorum Oratores conuerſo, longa oratione narrabat, ſe quidem pacem ad ſingularem petitionem ac cohortationem tantorum Principum, quorum legatos eo nomine ad ſe miſſos uiderent, non refugiſſe, ſi ea ullis ſibi commodis conditionibus fieri potuiſſet: et cum pacem perpetuam inire cum Rege illorum non poſſet, in horum gratiam quinquennales ſe inducias, uigore literarum (literas digito demonſtrans) iniuiſſe: quas quidem, quoad Deus uolet, ſeruabimus, inquit, noſtramq; iuſtitiam fratri noſtro Sigiſmundo Regi faciemus: ea tamen conditione, ut ſimiles per omnia literas, eodemq; exemplo ſcriptas, Rex nobis det, easq; præſentibus Oratoribus noſtris confirmet, iuſtitiam ſuam nobis faciat, ac illas ad nos tandem per Oratores noſtros transferendas curet. Interim etiam iuramento uos obſtringetis, ea omnia & ſingula Regem ueſtrum facturum, obſeruaturumq;. Dein crucem reſpicit, ſeq; ter ſigno crucis, capite toties inclinato, ac manu ad terrã ferè dimiſſa munit: propiusq; accedens, labia, ac ſi oraret, mouens, os lintheolo tergens, inq; terram expuens, crucem tandem deoſculatus, fronte eam primũ, dein utroq; oculo attingit. retrocedens, rurſus cruce, capite inclinato, ſe munit. Poſtea Lithvuanos, ut accederent, idemq; ipſi facerent, monet. Oratores antequã id facerẽt, inſcriptionem, qua ſe obſtrinxerant, pluribus quidem uerbis congeſtam ac compoſitam, nihil tamen aut parum admodum ultra ſupradictam ſententiam continentem, Boguſius nomine, Ruthenus recitabat: cuius uerba ſingula Petrus, fide Romanus, collega repetebat. eadem nobis pariter interpres Principis ad uerbum reddebat. Poſt recitata ac interpreta inſcriptione, Petrus ac Boguſius ordine ipſam crucẽ, aſtante Principe, deoſculantur. Quibus finitis, Princeps ſedens, in hæc uerba loquebatur: Vidiſtis nos fratri noſtro Sigiſmũdo Polonię Regi, iuſtitiam noſtram ob ſingularem petitionẽ Clementis, Caroli, & Ferdinandi feciſſe. Dicite ergo Dominis ueſtris, tu Ioannes Franciſce Papæ, tu Comes Leonharde Carolo, & tu Sigiſmunde Ferdinando, nos ea illorum amore, & ne Chriſtianus mutuis bellis fundatur ſanguis, feciſſe. Hæc cum longa oratione, additis conſuetis titu-

UVA. BHSC. SC 05845_2

lis, peroraſſet: nos illi uiciſſim ob ſingularem eius erga Principes noſtros obſeruantiam, gratias egimus, noſque mandata illius diligenter executuros promiſimus. Dein duos ex ſuis præcipuis Conſiliarijs & Secretarijs, ad ſe uocat, eosque legatos iam ad Poloniæ Regem inſtitutos, Lithvuanis innuit. Poſtremò multa pocula ſuo iuſſu allata nobis, Lithvuanis, atq; adeò omnibus et ſingulis, tam noſtris, quàm Lithvuanorũ nobilibus manu ſua porrigebat. Lithvuaniæ denicq; Oratores nominatim appellans, dicebat: Quæ nunc egimus, et quę alioqui ex Conſiliarijs noſtris intellexiſtis, ea fratri noſtro Sigiſmundo Regi exponetis. Hæc cum dixiſſet, ſurgit, et rurſus inquit: Petre, & tu Boguſi, fratri noſtro Sigiſmundo Poloniæ Regi, & magno Duci Lithvuaniæ, uos noſtro nomine (caput interim parum mouens) inclinabitis. moxq; ſedens, utrumq; accerſit: dextram illis, atq; etiam ipſorum nobilibus ordine porrigit, dicitq;, Ite nunc, atq; ſic illos dimiſerat.

ITINERA IN MOſcouiam.

ANno M. D. XV. uenerant Viennam ad Cæſarem Maximilianum, Vuladislaus, & eius filius Ludouicus, Hungariæ & Bohemiæ, ac Sigiſmundus Poloniæ, Reges: ubi contractis ac cõcluſis matrimonijs filiorum & nepotum, cõfirmataq; mutua amicitia, inter cætera Cæſar pollicitus erat, ſe Oratores ſuos ad Baſilium Moſcorũ Ducem miſſurum, qui inter hunc & Polonię Regem pacem facerent. Ad hanc legationem Cæſar deſtinauerat Chriſtophorũ Epiſcopum Labacenſem, & Petrũ Mraxi. Sed dum Epiſcopus protraheret negotium, & interim Regis Sigiſmundi Secretarius Ioannes Dantiſcus, poſtea Epiſcopus Vuarmienſis, morę impatiens, profectionẽ ſedulò urgeret, hoc legationis munus mihi non ita pridem ex Dania reuerſo, fuit impoſitum. Mandatis itaque continuò à Cæſare Haganoæ Alſatiæ oppido acceptis, diſcedens.

Traiecto primùm Rheno, per Marchionum Badenſium ditionem & oppida, Raſtat, Erlingen, Pfortzach, in Ducatum Vuirtenbergenſem, Conſtat: oppidum denique Imperij Eslingen ad Necarum, quem & Nicrum appellant, ſitum, indeque Gopingen & Geislingen ueni.

Vlmæ mox Danubio ſuperato, per Gunſpurg ac oppidum Purgavu, à quo Marchionatus Burgouiæ nomẽ habet, Auguſtam Vindelicorum ad Licum fluuium perrexi: ubi me præſtolabantur Gregorius Sagrevuski Moſcus nuncius, & Chryſoſtomus Columnus Secretarius Elizabethæ uiduæ Ioannis Sfortiæ Mediolani & Bharij, qui itineris erant comites.

Relicta Auguſta ſub initium anni M. D. XVI. ultra Licum, per Bauariæ

UVA. BHSC. SC 05845_2

Bauariæ ciuitates & oppida, Fridberg, Inderstorff, Freysingen: id est, Frisingensem Episcopatum ad fluuium Ambor, Landshuet ad Iseram flu. Gengkhofn, Pfarkhirchen, Scharding ad Oenum transiuimus. Oenoq́ superato, ripasq́ Danubij legentes, Austriam supra Onasum attigimus. Lincium oppidum in ripa Danubij situm, caput eius prouinciæ ingressi, pontemq́ illic Danubio impositum transeuntes, per oppida Galneukirchen, Pregartn, Pierpach, Kunigsvuisn, Arbaspach, Rapolstain, in Archiducatum Austriæ, atq́ adeò oppida Claram uallem, uulgo Tzvuetl dictam, Rastnfeld, Horn, & Retz peruenimus.

Morauiæ rectà dein, ultra fluuium Teya, qui pro maiori parte Austriam à Morauia dirimit, oppidum Snoimam appulimus: ubi Petrum Mraxi collegam meum uita defunctum esse intellexi. & ita solus hoc munus, quod Cæsari gratum erat, obiui.

Ex Snoima, Vuolfernitz, Brunam, dein Olmutium sedem Episcopalem ad flu. Moravua sitam, tres illæ ciuitates Snoima, Bruna & Olmutium sunt primæ in Marchionatu, indeq́ Lipnik.

Hranitza, Ger. Vueissenkirchn.

Itzin, Ger. Tischein.

Ostraua, Ger. Ostra oppidum: ubi Ostravuitza fluuium, qui oppidum alluit, & Silesiam ab ipsa Morauia dirimit, transiuimus.

Silesiæ pòst Ducum Theschinensium oppidum Freistat, ad Elsa flu. situm.

Strumen, Ger. Schvuartzvuasser.

Ptzin, Ger. Ples principatum: à quo progrediendo duorum miliarium spacio, est pons trans Istulam, limes Bohemicæ ditionis.

A' põte Istulæ Polonica est ditio, & usq́ Oschvuentzin principatum, quo loco fluuius Sola Istulã ingreditur, est iter unius miliaris.

Extra Oschvuentzin, per pontem superamus Istulam: & confectis octo miliaribus,

Poloniæ regni caput Craccouiam peruenimus, currusq́ nostros trahis imposuimus. A' Craccouia progressi,

Prostovuitza, 4 miliar.

Vuislitza, 6 mil.

Schidlovu, 5 mil.

Oppatovu, 6 mil.

Savuichost, quatuor mil. ubi rursus traiecto, & ad sinistram relicto Istula fluuio,

Vrsendovu, quinq́ miliar.

Lublin, septem mil. Palatinatum, quo loci certo ac stato anni tempore insignes habentur nundinæ, ad quas ex uarijs orbis partibus homines, Moscovuitæ, Lithvuani, Tartari, Liuonienses, Prutheni, Rutheni, Germani, Hũgari, Armeni, Vualachi atq́ Ebręi cõfluunt.

Cotzko, octo miliar. Antequam huc peruentum est, labitur fluuius

UVA. BHSC. SC 05845_2

fluuius Vuiepers, ſeptentrionem uerſus.

Meſeritz octo mil. paulo lõgius progrediẽdo, eſt limes Poloniæ.

Lithvuaniæ oppidum Melnik, ſex mil. ad Buh fluuium.

Bielſco, octo mil.

Narevu, quatuor mil. ubi eiuſdem nominis fluuius ex quodam lacu & paludibus, quemadmodum Buh, effuſus, & in Septentrionem decurrit.

Ex Narevu, tranſeundo ſyluam octo miliaribus: extra quam eſt oppidum Grinki, in quo regij homines, qui & commeatum ſuppeditabant (Priſtavuos appellant) & Vuilnam uſq; deducebant, me præſtolabantur. tum in

Grodno, ſex milia. Eſt ibi ſatis commodus pro eius regionis natura principatus. Caſtrum cum ciuitate ad fluuium Nemen, qui Ger. Mumel appellatur, quiq; ipſam Pruſſiam alluit, quæ olim à ſupremo Theutonici ordinis magiſtro gubernabatur. Sed eam nunc Albertus Marchio Brandenburgenſis hæreditarij ducatus nomine tenet. Crononem hunc fluuium puto, alludens nomini oppidi. ibi Ioannes Savuorſinski, à Michaele Linski in ea domo, aut (ut aiunt) Curia, in qua hoſpitatus eram, oppreſſus eſt. Porrò hic reliqui Moſcorum nuncium, quem Rex Vuilnam ingredi prohibuit. Inde progreſſus,

Prelai, duo miliaria.

Vuolconik, quinq; miliaria.

Rudniki, quatuor miliaria.

Vuilnam, quatuor miliaria quoq;.

Ante Vuilnam autem uiri inſignes præſtolabantur, qui me Regis nomine cum honorificè excepiſſent, atq; in traham, ſeu amplum uehiculum puluinaribus ſtratum, & ſtragulis auro & ſerico contextis collocatum, Regijs miniſtris latus utrumq; claudentibus, officiumq; perinde ac ſi ipſe Rex ueheretur præſtantibus, in hoſpitium uſque deduxiſſent: mox aderat Petrus Tomitzki, tunc Epiſcopus Premislienſis, Regni Poloniæ Vicecancelarius, uir omnium teſtimonio uirtute ſingulari ac uitæ integritate præditus, meq; Regis pariter nomine humaniſſimè conſalutauit, excepitq;. Ad ipſum denique Regem, magna Aulicorum caterua ſequente, paulo pòſt deduxit: à quo, multis primarijs uiris, proceribusque magni Ducatus Lithvuaniæ præſentibus, honeſtiſſimè exceptus fueram.

Vuilnæ porrò eo tempore inter cætera, matrimoniũ inter ipſum Regem, & Bonam Ioãnis Galeacij Sfortiæ Ducis Mediolani filiam, Cæſare promouente, me nuncio, contractum atq; concluſum fuit.

Erãt ibi in arctis cuſtodijs tres Moſcovuitici duces, quib. ſumma rerũ, atq; adeò Moſcovuiticus exercitus, anno M. D. XIIII. ad Orſſam cõmiſſus fuerat: inter quos erat Ioãnes Czeladin primus. Quos equidem Regis permiſſu ſalutatos, eo quo potui ſtudio cõſolabar.

Vuilna

UVA. BHSC. SC 05845_2

Vuilna caput magni Ducatus Lithvuaniæ, eo loci sita est, quo confluunt Vuelia & Vuilna fluuij: inq; Nemen, seu Crononen illabuntur. In ea relicto Chrysostomo Columno, non diu detinebar.

Vuilnam die XIIII. Martij egressus, non publica atq; usitata uia, quarum una per Smolẽtzko, altera uerò per Livuoniam itur in Moscovuiam: sed media inter has usus, rectà Nementschin quatuor miliaribus, indeq; Svuintravua octo miliaribus superato Schamena fluuio, perueni.

Sequenti die Disla, sex miliaribus, ubi eiusdem nominis lacus est, atq; Drisvuet, quatuor mil. ubi nuncius Mosci, quem Grodno relinqueram, ad me redijt.

Braslavu, quatuor mil. ad lacum Navuer, qui in longitudinem uno miliari patet.

Dedina, quinq; mil. atq; Dvuina flu. quem Livuonienses (quorum ditionem percurrit) Duna appellant (sunt qui Turantum esse uolunt) attigimus.

Drissam dein septem mil. properantes, rursus sub Betha oppido ad Dvuina fluuium uenimus: per quem glacie concretum, uehiculis, eius gentis more, 16. miliaribus sursumuersus dum ueheremur, duæ nobis tritæ uię occurrerunt. Cum itaq; utram ingrederemur, dubitaremus: mox seruitorem in domum rustici in ripa sitam scisscitatum misi. quia uerò sub meridiem glacies magnopere liquescebat, nũcius iuxta ripam liquefacta ac fracta glacie demersus, uix tandem extractus fuit. Accidit etiam, ut quodam loco fluuius utrinq; liquefacta prorsus & absumpta glacie, ea duntaxat glaciei parte, quam continua uectio indurauerat, imò non nisi quatenus uehiculorum orbitæ complectebantur, nobis tanquam pons quidam, non sine graui horrore ac periculo transitum daret. Augebat metum fama communis: quia non diu antè, aliquot centum Moscouiticos prædones, per eundem fluuium glacie concretum transeuntes, ad unum omnes fuisse submersos, ferebatur.

A' Drissa Doporoski sex miliaribus, indeq;

Polotzco principatum, quem Vuaivuodatum appellant, ad Dvuinam fluuium, quem alij Rubonem appellant, uenimus: ubi honorificè, in maxima hominum occurrentium frequentia excepti, magnificè ac lautè tractati, ad proximam denicq; mansionem usque deducti fuimus.

Inter Vuilnam & Polotzco plurimi lacus, crebrę paludes, atque immensæ longitudinis syluæ sunt, ut quę ad quinquaginta miliaria Ger. protenduntur.

Vlterius progressi iter, in limitibus regni minimè tutum, ob crebras utriusque partis excursiones, hospitia deserta, aut nulla habuimus: perq; magnas paludes ac syluas, tandem Harbsle & Milenki, pastorum casas, uenimus: in quo itinere Lithvuanus deductor me

UVA. BHSC. SC 05845_2

deſeruerat. Accedebat ad hoſpitiorum incommoditatem, itineris ſumma difficultas. ſiquidem inter lacus & paludes niue & glacie labeſcente nobis eundum erat, dum Niſcham oppidum, ad quendam eiuſdem nominis lacum ſitum, indeq; Quadaſſen quatuor miliarib. quò loci cum magno pauore & periculo lacum quendam, aqua ſupra glaciem extante tranſiuimus, atq; ad tuguriolum ruſtici cuiuſdam peruenimus, quò ex ditione Moſci, Gregorij comitis mei cura commeatus allatus erat. Eò loci equidem limites utriuſq; Principis obſeruare ac diſcernere non potui.

Moſcouuiæ ſine contradictione ditio Corſula: ubi, duobus fluuijs Vuelicarecka et Dſternicza traiectis, indè que duobus miliaribus confectis, uenimus ad

Opotzka ciuitatem, cum caſtro, ad Vuelicarecka ſitam. quò loci natans pons eſt, quem equi plerunq; genutenus in aqua tranſeunt. Hanc arcem Rex Polonię, dum ego Moſcouuię de pace tractarem, obſederat. In illis porrò locis, quanquam propter crebras paludes, ſyluas, & innumeros fluuios, exercitus aliquò commodè duci non poſſe uideatur: nihilominus tamen quocunq; uolunt, rectà contendunt. Colonorum nimirum multitudine præmiſſa, qui quælibet impedimenta arbores'que incidendo ſubmouere, paludes ac fluuios pontibus ſternere coguntur.

Vuoronecz dein octo miliaribus oppidum ſitum ad Sſoret fluuium, qui recepto in ſe Vuoronetz fluuio, non longè infra oppidum Vuelicarecka illabitur.

Fiburg quinq; miliar.

Vuolodimeretz oppidum cum propugnaculo, 3. ferè miliar.

Brod coloni cuiuſdam domum, pariter 3. miliar. inde' que 5. miliaribus emenſis, ſtrato'que ponte per Vſſa fluuium, qui Scholonam influit.

Parcho ciuitatem, cum caſtro, ad Scholona fluuium ſitam: Opoca uillam quandam, ſub quo Vuidocha fluuius Suchanam ingreditur, quinq; miliaribus. inde ſeptem ſuperatis fluuijs,

Reiſch uillam, quinq; pariter miliar.

Dvuerenbutig uillam, quinque mil. infra quam dimidio miliari Pſchega, Strupin fluuio in ſe recepto, influit Scholonam: in quem alij quatuor fluuij, quos eo die tranſiuimus, illabuntur.

Sotoki homuncionis domum 5. miliar. à qua 4. miliar. Novuogardiam tandem magnam quarta Aprilis attigimus. Cæterùm à Polotzko Novuogardiam uſque, tot paludes ac fluuios ſuperauimus, ut eorum nomina ac numerum ne incolę quidem teneant: tantum abeſt, ut illos quiſpiam commemorare ac deſcribere poſſet.

Novuogardiæ paululum reſpirans, ac ſeptem diebus quieſcens, ab ipſo Locumtenente in die Palmarum conuiuio acceptus fui: atq; ab eodem amanter admonitus, ut ſeruitoribus equiſq; illic relictis, per

UVA. BHSC. SC 05845_2

per diſpoſitos, ſeu poſtarum (ut uulgo loquuntur) equos Moſcouuiam irem. Cui morem gerens, egreſſus primum Beodnitz quatuor miliaria, indeq; totius diei iter iuxta Mſta fluuium, qui nauigabilis eſt, & ex Samſtin lacu oritur, confeci. Eo porro die cum per pratum, liqueſcente iam niue, citato equorũ curſu proficiſceremur, pueri mei natione Lithvuani equulus ceciderat, ita ut cum puero prorſus præcipitaretur, ſeq; denuò in modum rotæ conuoluens, in poſteriores pedes daret, conſiſteretq; : & interea nec terram latere attingeret, nec puerum ſub ſe proſtratum ac iacentem læderet.

Poſt rectà Seitskovu ultra fluuium Niſcha, ſex miliar.

Haroſczi ultra fluuium Calacha, ſeptem miliar.

Oreat Rechelvuitza ad fluuium Palamit ſeptem miliar. Eo die tranſiuimus 8. fluuios, & unum lacum, congelatũ quidem, ſed aqua ſupra glaciem completum.

Tandem ſexta feria ante Paſchatis feſtum, in domum poſtarum peruenimus, tresq; lacus ſuperauimus : primum Vuoldai, qui uno miliari in latitudinem, duobus uerò in longitudinem patebat : ſecundum Lutinitſch, non admodum magnum : tertium Ihedra, cui eiuſdem nominis uilla ab Oreat octo miliar. adiacet. quo ſanè die per hoſce lacus, congelatos adhuc, ſed aquarum multitudine niue liqueſcente inundantes, tritam uiam ſecuti, difficillimum ac periculoſiſsimum iter habuimus : nec deflectere de uia publica cùm ob niuis altitudinem, tum quod nullum ueſtigium alicuius ſemitæ apparebat, audebamus. Confecto itaque tam difficili atque periculoſo itinere, uenimus

Choitilovua ſeptem miliar. infra quam duobus Schlingvua & Snai fluuijs, eo loco quo confluunt, inq; Mſta fluuium illabuntur, ſuperatis, Vuoloſchak attigimus, ibiq; in die paſchatis quieuimus. Poſt ſeptem miliaribus confectis, traiectoque Tvuerza fluuio,

Vuedrapuſta oppidũ in ripa ſitum: indeq; 7. miliar. deſcẽdentes,

Dvuerſchak ciuitatem, infra quam 2. miliarib. Schegima fluuio nauicula piſcatoria tranſmiſſo, in

Oſſoga oppido, uno die quieuimus. ſequenti die per Tvuerza fluuium ſeptem miliaribus nauigantes,

Medina appulimus. ſumptoq; prandio, rurſus nauiculam ingreſſi, 7. miliarib. Vuolgam, celeberrimum fluuium, atq; adeò

Tvuer principatum attigimus. ubi ſumpta maiore naui, per Vuolgam nauigantes, non ita longè poſt ad congelatum, ac glacierum fruſtis refertum ipſum fluuium uenimus : in quem quodam loco, maximo labore ac ſudore appulimus, altumque congeſta in aceruum glacie ripam uix tandem ſuperauimus : indeq; pedeſtri itinere in coloni cuiuſdam domum uenientes, paruosq; ibi repertos equos conſcendentes, ad monaſterium diui Heliæ uenimus. ubi commutatis equis,

UVA. BHSC. SC 05845_2

Gerodin oppidum ad Vuolgam ſitum, tribus inde miliaribus, rectá que pòſt

Schoſsa 3. miliaribus,

Dſchorno domum poſtarum, 3. miliar.

Clin oppidum, ad fluuium Ianuga ſitum, 6. miliar.

Pieſſack domum poſtarum, 3. miliar.

Schorna, ad fluuium eiuſdem nominis ſitum. 6. miliar.

Moſcovuiam, 3. miliar. tandẽ decima octaua Aprilis peruenimus: ubi quomodo cõſalutatus atq; exceptus fuerim, abundè ſatis in hoc libro expoſui, cũ de exceptione ac tractatione Oratorum egiſſem.

REDITVS.

DIxi ab initio, me in Moſcovuiam ad componendos Poloniæ & Moſcovuiæ Principes, à Diuo Maximiliano Imperatore miſſum fuiſſe, ſed re infecta inde redijſſe. nam dum Moſcovuiæ, preſentibus etiã Regis Polonię Oratoribus, de pace ac concordia tracta rem, interim Rex inſtructo exercitu Opotzka caſtrũ, nequicquam tamẽ, oppugnabat. quare Princeps inducias cum Rege facere pernegabat: meq; intercepto quidem negotio, honorificè tamen dimiſerat. Relicta itaq; Moſcovuia, rectà

Moſeisko, 18. miliar.

Vuieſma, 26. miliar.

Drogobuſch, 18. miliar.

Smolensko dein, 18. miliar. perueni. abinde duabus noctibus ibi ſub dio in magnis niuibus quieuimus: ubi ab deductoribus meis lautè ac honorificè tractabar, & ſtrato in longum aliquanto altius fœno, corticibus arborum ſuperimpoſitis, ſtratiſ que linteis, attractis more Turcarum ſeu Tartarorũ pedibus menſæ accumbentes, cibum capiebamus, bibendo q; aliquanto largius, cœnam producebamus. Altera nocte ueneramus ad quẽdam fluuium, minimè tum quidem congelatum: ſed poſt medium noctis, ob infeſtum frigus uſq; adeò concretum, ut per glaciem pluſquã decem onuſta etiam uehicula traducta ſint. equi uerò alio loco, quo celerius maiore que impetu decurrebat fluuius, compulſi, fracta glacie tranſibãt. Eò loci duodecim à Smolensko miliar. relictis deductoribus, in Lithvuaniam profectus ſum, à limite octo miliar. ad

Dobrovunam ueni, ubi rerum neceſſariarum iuſtam quidem copiam, ſed hoſpitium Lithvuanicum habui.

Orſam quatuor miliar. quouſq; à Vuieſma à dextris Boryſthenem habuimus, quem tũ haud longo interuallo ſupra infra q; Smolensko traijcere cogebamur. eo q; circa Orſam relicto, rectà

Druzek, 8. miliar.

Grodno, 11. miliar.

Boriſovu

UVA. BHSC. SC 05845_2

Borisovu, 6. miliar. ad fluuium Beresina, cuius fontes Ptolomęus Borysthenis adscribit.

Lohoschakh. 8. miliar.

Radochostye, 7. ferè miliar.

Crasno Sello, 2. miliar.

Modolesch, 2. miliar.

Crevua oppidum cum castro deserto, 6 miliar.

Mednik pariter oppidum cum castro deserto, 7. miliar. indeq;

Vuilnam tandem peruenimus: ibiq; post Regis in Poloniam discessum, paucis diebus, dum seruitores cū equis meis ex Novuogardia per Livuoniam reuerterētur, cōmoratus sum. quibus receptis, mox inde quatuor miliaribus de uia in Troki deflexi, ut ibi in quodam horto cōclusos ac conseptos Bisontes, quos alij Vros, Ger. uerò Auroxn appellant, uiderem. Palatinus porrò, etsi meo inexpectato ac improuiso aduētu quodammodo offendebatur, me nihilominus tamen ad prandium inuitauit: cui intererat Scheachmet Rex Savuolensis Tartarus, qui eò loci in duobus muratis & inter lacus extructis castris, ueluti liberis custodijs honestè seruabatur. Is inter prandendum uarijs de rebus per interpretem mecum colloquebatur: Cæsarem præterea fratrem suum appellabat, omnesque Principes ac Reges inter se esse fratres dicebat.

Sūpto prandio, accepto q; à Palatino iuxta Lithvuanorū consuetudinē munere, primū Moroschei oppidū, dein Grodno, 15. miliar.

Grinki, 6. miliar. Sylua pòst superata,

Narevu, 8. miliar. atq;

Bielsko oppidum uenimus, ubi Nicolaum Radovuil Palatinum Vilnensem offendi, cui iam antea Cæsaris literas reddideram: qui etsi antea me equo gradario, duobusque alijs pro uehiculo donauerat, castratum tamen & bonum iam denuò equum dono dedit: obtrusitq; præterea aureos aliquot Hungaricales, adhortando ut ex his annulum mihi fieri curarem, quo induto, quotidieq; inspecto, sui facilius, & præsertim apud Cęsarem recordarer. Ex Bielsko in Briesti castrum, cum oppido ligneo, ad fluuium Buh, in quem Muchavuetz illabitur,

Lamas oppidum: ubi Lithvuania relicta,

Polonię primum oppidum Partzovu ingressus, supra quod non ita longo interuallo Iasonica fluuiolus labitur, Lithvuaniamque à Polonia dirimit. pòst

Lublin, 9. miliar.

Rubin,

Vrsendoff,

Savuichost, ad traiectum Istulæ.

Sandomir ciuitatem cum castro, ad Istulam sitam, distantemq; à Lublin 18. miliar.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Poloniza, ad fluuium Czerna: in quo nobiliſſimi piſces, quos uulgo Lachs appellant, capiuntur.

Ciuitatem nouã Cortzin appellatã, oppidum cũ caſtro murato.

Proſtvuitza, ubi optima ceruiſia coquitur. indeq́

Cracouiam, caput regni, ſedem Regalem, ad Iſtulam ſitam, 18. miliar. à Sandomir diſtantem, urbem inquam clericorum, ſtudioſorum atq́ mercatorum frequentia celebrem, peruenimus: ex qua, à Rege ipſo, cui opera mea grata erat, munere accepto, honeſtiſſimè fui dimiſſus. rectaq́

Lipovuetz ſub caſtrum, Sacerdotum aliquid grauius delinquentium carcerem:

Indeque 3. miliar. Oſvuentzin, Sileſiæ quidem oppidum, Polonicæ tamẽ ditionis, ad Iſtulã ſitum: quo loco Sola fluuius ex montibus, qui Sileſiam ab Hungaria diuidunt, decurrens, Iſtulam ingreditur. Non longè ſub eodem oppido Preyſſa fluuius ex alia parte Iſtulæ, Sileſiam à Polonica & Bohemica ditione dirimit, Iſtulam quoque influit.

Peczina, Ger. Ples, principatũ in Sileſia Bohemicę ditionis, 3. mil.

Strumen, Ger. Schvuartzvuaſſer, 2. miliar.

Freyſtaetl, Ducum Teſchinenſium oppidum, quod Elſa fluuius præterlabitur, qui in Oderam exoneratur.

Morauiæ dein Oſtravua oppidum, quod Oſtravuitza fluuius alluit, Sileſiamq́ à Morauia diuidit.

Itſchin, Ger. Titzein oppidum, quatuor miliar.

Hranitza, Ger. Vueiſſenkirchen oppidum, quod Betvuna fluuius præterlabitur, 1. miliar.

Lipnik, 1. miliar. unde cum Vuiſtriciam 2. miliar. rectà contendẽtes, fortè ex quodam colle Nicolaus Czaplitz, eius prouincię nobilis, ſibi nos obuios conſpexiſſet, mox pixide arrepta, ad cõflictum ſe quodammodo cum duobus comitibus præparabat. Qua re equidem non temeritatem hominis, ſed ebrietatem potius animaduerteram: ac continuò ſeruitoribus mandaueram, ut ei nobis occurrenti media uia cederent. Sed ille hoc humanitatis officio neglecto, in altam niuem ſe coniecerat, nosq́ prætereuntes torue intuebatur: ſeruosq́ à tergo cum uehiculis ſequentes, ad hoc ipſum genus officij, quod illi præſtare haudquaquam poterant, cogebat: ſtrictoq́ gladio mĩnabatur. Ea re exorto utrinq́ clamore, factoq́ ſeruorum qui pòſt erant concurſu, ipſe mox telo baliſtæ læſus, equus pariter uulneratus ſub eo conciderat. Poſtea cum Moſcis Oratoribus iter inſtitutũ proſecutus, ueni Olmutzium, quò ille quoq́ ſaucius peruenerat: ſtatimq́ ueluti eius regionis incola notus, turba hominũ (qui in fodendis aggerendisq́ piſcinis operam locant) collecta, ulciſci ſeſe uolebat. Cuius ego tamen conatus maturo conſilio repreſsi, ac intercepi. Ex Olmutzio,

Biſchovu

UVA. BHSC. SC 05845_2

Biſchovu oppidulum, 4. miliar.

Niklſpurg, 4. miliar. arcem ſplendidam, cum oppido. quod etſi uno miliari ultra Teyam fluuium, qui multis in locis Auſtriam à Morauia dirimit, ſitum eſt, Morauiæ tamen adiacet, eius'que ditioni ſubiecta eſt.

Auſtriæ inde oppidulum Miſtlbach, 3. miliar.

Vlrichskirchen, 3. miliar.

Viennam, ad Danubium ſitam urbem, à multis ſcriptoribus celebratam, tribus pariter miliaribus confectis peruenimus: quò equidem duo integra uehicula ex Moſcouuia uſq; deduxi.

Ex Vienna, Nouam ciuitatem, 8. miliar. inde'que ultra montem Semring, interq; Styriæ montes Salisburgum uſq; ueni. Pòſt Oeniponti, in Comitatu Tirolenſi oppido, Cæſarem aſſecutus: cuius Maieſtati non ſolum ea quæ ex mandatis geſſerã, grata erant: ſed etiam relatio de cæremonijs & conſuetudine Moſcouitarum, auditu ualde iucunda. Quare etiam Matthęus Cardinalis Salisburgenſis, Cæſari admodum charus, Princeps induſtrius, & in rebus agendis uerſatiſſimus, iocoſe coram Cæſare proteſtatus eſt, ne Cæſar, ſe abſente, reliquum cæremoniarum ex me audiret, cognoſceret'ue.

Expedito mox ac dimiſſo à Cæſare Moſcorũ Oratore, equidem in Hungariam ad Regem Ludouicum, cum ſub id tempus inſtitutus Orator fuiſſem, eundẽ per Oenum ac Danubium Viennã deduxi: eoq; ibi relicto, ipſe continuò Pannoniũ currum conſcendi, quo trijugis equabus curru uolitante celerrimè ferebar, paucisq; horis Budam triginta duobus miliar. perueni. Tantæ autẽ celeritatis cauſa eſt, tam commoda per iuſta interualla reſpiratio equorũ, & permutatio. Quarum prima utũtur in Prukh, oppidulo ad Leytham fluuium, qui Auſtriã ab Hungaria diuidit, diſtatq; à Vienna 6. miliar. Secunda in Ovuar caſtro, cum oppidulo, Ger. Altenburg, 5. miliar. Tertia in laurino oppido, ſedeq; Epiſcopali. Hunc locum Hungari Iurr, Germani uerò ab Raba fluuio, qui oppidum alluit, Danubiumq; ingreditur, Rab appellant. Hoc quidem in loco, qui ab Ovuar 5. miliaribus diſtat, equos permutant. Quarta, ſex infra Iaurinũ miliarib. in pago Cotzi, à quo & uectores currus nomẽ acceperũt: Cotziq; adhuc promiſcuè appellãtur. Vltima in Vuark pago, quinq; à Cotzi miliaribus: quò loci equorũ ſoleas, num qui claui uacillent, aut deſint, inſpiciunt, currus loraq; ſarciũt: quibus omnibus refectis, Budam, ſedem Regalem, 5. inde miliar. inuehuntur.

Budę ſede Regia expoſita, ac cõfecta legatione, finitisq; Comitijs quæ haud procul ab urbe, ab eo loco quo celebrãtur, Rakhuſch uulgo appellãtur, à Rege honeſtiſſimè dimiſſus, ad Cæſarem redij: qui proximo Ianuario pòſt, anno ſcilicet Domini 1519. mortem obijt. Hancq; in Hungariam profectionem, quod Moſcouiticæ coniuncta, unoq; propè & continuo itinere confecta fuit, adijcere uolui.

Iter

UVA. BHSC. SC 05845_2

ITER SECVNDAE *Legationis.*

MOrtuo Cæsare Maximiliano, Styriensium Orator ad Carolum Hispaniarum Regem, Archiducem Austriæ, tum electum Rom. Imperatorem, ad cuius Maiestatẽ postea & Moscus suos miserat Oratores, qui confœderationes cum Max. Imp. initas iam denuo confirmarent, missus sum. Vt autem uicissim Imperator Mosco gratificaretur, dederat negotium fratri D. Ferdinando, Archiduci, ut Ludouicum Hungariæ Regem admoneret, quo is apud suum patruum Sigismundum Poloniæ Regem tantum efficeret, ut ad æquas pacis seu inducIarum conditiones cum Mosco consentiret. Viennæ itaq; Austriæ Leonhardus Comes Nugarolæ, nomine Caroli Rom. Imp. & ego fratris suæ Maiestatis Ferdinandi, Infantis Hispaniarum, Archiducis Austriæ, &c. conscensis curribus Pannonicis, ad Ludouicũ Regem Hungariæ properantes, Budam uenimus: ibiq; expositis mandatis, negotijsq; ex sententia cõfectis, dimissi, Viennam' que redeuntes, mox cum Mosci Oratoribus, qui tum ex Hispanijs à Cæsare redierant, egressi per oppida,

Mistlbach, 6. miliar.

Vuisternitz, 4. miliar.

Vuischa, 5. miliar.

Olmutium, 4. miliar.

Sternberg, 2. miliar.

Parn ferrifodinas, 2 miliar. inde' que duobus miliaribus pontem Moraua fluuio impositum transeuntes: ibiq; Morauia relicta,

Silesiæ oppidum & principatum ingressi,

Iagerndorff tribus miliaribus, tum per

Lubschiz, 2. miliar.

Glogouia parua, 2. miliar.

Crepiza. 2. miliar. Et pòst trans Oderam flu.

Opolia ciuitatem cum castro, ad Oderam fluuium sitam, ubi ultimus Opolienssium Dux suam sedem habebat, 3. miliar.

Oleschno, Ger. Rosenberg, trans fluuium Malpont, qui tum aquarum multitudine mirum in modum redundabat, 7. miliar.

Polonię oppidũ Crepitza uetus, 2. ferè miliar. peruenimus. quo in loco cum Poloniæ Regem, Pietercouiæ oppido (in quo Regnicolæ habere comitia ac celebrare solent) esse intelleximus, illicò eò seruitorem præmisimus. Reuersus, cum inde Regem iam rectà Cracouiam profecturum renunciasset, iter nostrum ex Crepitza eò nos pariter direximus. atq; primum

Clobutzko, 2. miliar.

Czesto-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Czestochovu monasterium, in quo imago diuę Virginis magno concursu populi, præcipuè uerò Ruthenici colitur, 3. miliar.

Scharki, 5. miliar.

Cromolovu, 3. miliar.

Ilkusch insignes plumbifodinas, 4. miliar.

Cracouiam inde pòst 5. miliar. confectis, secunda Februarij die peruenimus: ubi nihil tum nobis honoris fuit exhibitum, necp nobis quisquã obuiam processit, necp hospitia designata, seu constituta erant, necp humanitatis officio quisquam aulicorum nos consalutauit, excepit uie, perinde ac si de aduentu nostro nihil prorsus intellexissent. Impetrato pòst ad Regem aditu, causam legationis nostrę eleuabat, officiumcp Principum nostrorum tãquam intempestiuum reprehendebat: maximè uerò, cum Oratores Mosci, à Cæsare ex Hispanijs uscp redeuntes, nobiscum uideret: Moscum ideo moliri aliquid suspicabatur. Quænam tandem, inquit, uicinitas, aut sanguinis cõiunctio Principibus uestris cum Mosco intercedit? quòd ultro se medios constituerent: præsertim cum Rex ipse à Principibus nostris nihil tale peteret, hostemcp suum facile ad æquas pacis conditiones cogere posset. Nos uerò cõsilia pia & Christiana, mentemcp synceram Principum nostrorũ testabamur, illoscp nihil magis quàm pacem, ac mutuã inter Christianos Principes amicitiam ac concordiam ex animo optare uelle, atcp omni studio procurare. Dicebamus etiam: Si Regi non uidetur, ut nostra mandata prosequamur, tum aut re infecta redibimus, aut Dominis nostris ea nunciabimus, & responsum super ea re expectabimus. Qua re audita, humanius aliquanto ac liberalius etiam in hospitijs tractabamur. Eo tempore data erat mihi occasio petendi mille florenos, quos mihi mater Reginæ Bonæ, quòd iampridem ex Cæsaris Maximiliani mandato hoc ipsum matrimoniũ filiæ tractassem, inscriptione data, promiserat: quam Rex tum benignè à me acceperat, eamcp ad reditum meum seruarat, mihicp postea reuerso satisfieri curauerat.

Die Februarij quartadecima, Cracouia relicta, trahis seu uehiculis satis commodo itinere per Poloniæ oppida,

Nouam ciuitatem, Cortzin,

Poloniza,

Osek,

Procovuiza,

Sandomeria,

Savuichost,

Vrsendoff,

Lublin,

Parczovu,

Lithvuaniæ tum oppidum tribus miliaribus Polovuiza attigimus, ubi plurima itinera, propter crebras paludes, pontibus strata

UVA. BHSC. SC 05845_2

transiuimus. indé que

Roſtovuſche, 2. miliar.

Peſsiczatez, 3. miliar.

Brieſti, 4. miliar. magnum oppidum cum caſtro, ad Buh fluuium, in quem Muchavuetz illabitur.

Camenetz oppidū, cum lapidea turri in arce lignea, 5. mil. indeq; duobus fluuijs Oſchna & Beſchna traiectis, cōfectisq; 5. miliaribus,

Schereſchovua recens ædificatum oppidum in magna ſylua, ad fluuium Liſna, qui & Camenecz præterlabitur, ſitum, uenimus.

Novuidvuor, 5. miliar.

Poroſsovua, 2. miliar.

Vuolkovuitza, 4. miliar. quo loco commodius hoſpitium in tota profectione non habuimus.

Pieski oppidum ad fluuium Selvua, qui ex ipſius Ruſsiæ Vuolinia prouincia procurrit, Nemen'que influit.

Moſtu uno miliari ad fluuium Nemen ſitum oppidum, quod à ponte Nemen impoſito, nomen accepit: Moſt enim pons eſt.

Czutzma, 3. miliar.

Baſiliski, 3. miliar.

Radomi, 5. miliar.

Heſtlitſchkami, 2. miliar.

Rudniki, 5. miliar.

Vilnam, 4. miliar. Porrò per hęc loca à Vuolkhovuitza uſq; enumerata, hoc tempore non perueneramus Vilnam, ſed curſum noſtrum in dextram Orientem uerſus flectentes, per

Solvua,

Slonin,

Moſchad,

Czernig,

Oberno,

Ottmut,

Cadayenovu,

Miensko oppidum, à Vuolcovuitza 35. miliar. diſtans. inde preterea omnes fluuij in Boryſthenem feruntur, cum alij relicti in Nemen decurrant.

Boriſsovu oppidum ad fluuium Bereſina ſitum, 18. miliar. de quo ſuprà.

Reſchak 40. miliar. In illis porrò locis, propter maximas ſolitudines, non compendioſa, ſed communi uia uſi, Mogilevu oppido, ad dextram interuallo 4. miliar. relicto, per

Schklovu, 6. miliar.

Orſa, 6. miliar.

Dobrovuna, 4. miliar. alia'que loca in priore itinerario expoſita, Moſcovuiam tandem uenimus: ubi diu tractantes, nec tamen aliud

UVA. BHSC. SC 05845_2

aliud extorquere potuimus, quàm ista: Si Rex Poloniæ uult nobiscum pacem, mittat ad nos, ut consuetum est, Oratores suos, & nos uolumus cum illo pacem nobis competentem. Misimus tandem nostros ad Regem Poloniæ (qui tum in ciuitate Gdanẽsi fuit) destinauit'que ad hortationem nostram suos Oratores, Petrum Gysca Palatinum Plocensem, & Michaelem Bohusch Lithvuanicum thesaurarium.

Porrò Princeps cum Oratores Lithvuanos haud procul à Moscovuia esse cognouisset, subitò se uenationis prætextu ac recreandi animi gratia, tempore minimè tamen ad uenandum congruo, Mosaisko, quo loco maximam habet leporum copiam, contulerat: nos'que ad sese, ne fortasse Lithvuani urbem ingrederentur, uocauerat. ubi impetratis confirmatis'que inducijs, undecima Nouembris dimissi, sciscitabatur Princeps, qua uia nos redituri essemus, quia Turcam Budæ fuisse intellexerat: quid autem effeciisset, se ignorare aiebat. Eadem qua ueneramus uia, Dobrovunam usq; reuersi, impedimenta nostra, quæ ex Vuiesma per Borysthenem miseramus, ibi recepimus, Pristauum'q; Lithvuanum, qui nos eò loci expectabat, reperimus: à quò, Ludouicum Hungariæ regem perijsse, tum primùm intelleximus.

A' Dobrovuna 4. miliar. uenimus Orsam: unde eodem itinere quo ego in priore reditu usus eram, Vilnam peruenimus: ibi'q; ab Regis naturali filio, Ioanne Episcopo Vilnensi, humaniter accepti, laute'q; tractati fuimus. tum

Rudnik, post 4. miliar.

Vuolkonik, 3. miliar.

Meretsch oppidum, quod ab eiusdem nominis illic fluuio nomen habet, septem miliar.

Osse, 6. miliar.

Grodno principatum ad Nemen fluuium situm, septem miliar.

Grinki, 6. miliar. quò cum prima Ianuarij proficisceremur, tam durum frigus obortum fuit, impetus'q; uentorum niues in modum turbinis uoluens, dispergens'q;, adeò ut hoc tanto tam'q; infesto frigore equorum testiculi, & aliqua ex parte caniculæ ubera congelata, corrupta'que excidérint. Equidem nasum, nisi tempestiuius à Pristauo admonitus fuissem, ferè amisissem. Ingressus enim hospitium uix tandem, niue, monitu Pristaui, nasum macerando ac fricando, non citra dolorem sentire cœperam, scabie'que quodammodo oborta, ac dein paulatim arescente conualueram. gallum'que Moscouiticum, more Germanorum super currum sedentem, frigore'q; iamiam morientem, seruitor crista, quæ gelu cõcreta erat, subitò abscissa, non solum hoc modo seruauit, uerumetiam ut erecto statim collo cantaret, nobis admirantibus, effecit.

A' Grinki, per magnam syluam, in

UVA. BHSC. SC 05845_2

Narevu, 8. miliar.
Bielsco, 4. miliar.
Milenecz, 4. miliar.
Mielnik, 3. miliar.
Loschitzi, 7. miliar. pòst 8. miliar.

Polonię oppidum tandem Lucovu, ad Occi fluuium situm. Huius loci Præfectus Staroſta, quasi dicas senior, appellatur: sub cuius ditione tria milia nobilium esse feruntur. Sunt ibi aliquot uillæ atque pagi, in quibus tantus nobilium creuit numerus, ut nullus sit colonus.

Oxi oppidum ad fluuium eiusdem nominis situm, 5. miliar.
Steschicza oppidum, sub quo Vuiepers fluuius Istulam ingreditur, 5. miliar.
Svuolena oppidū, 5. miliar. quo loco Vuiepers fluuio trāsmisso,
Senna, 5. miliar.
Polki, 6. miliar.
Schidlovu oppidum muro cinctum, 6. miliar.
Vuislicza oppidum muratum in lacu quodam situm, 5. miliar.
Prostvuicza 6. miliar. indeq; 4. miliar.

Cracouiam tādem reuersi sumus, ubi multa quidem præter mandata, sed quæ tamen Domino meo Bohemorum Regi recens electo non ingrata & profutura sciebam, tractaui.

Ex Cracouia iter nostrum Pragam uersus dirigentes, per
Cobilagora, 5. miliar.
Ilkusch plumbifodinas, 2. miliar.
Bensin oppidum, 5. miliar. infra quod haud longo interuallo Pieltza fluuius Poloniam à Silesia dirimit,
Silesiæ oppidum Pielscovuicza, 5. miliar.

Cosse oppidum muratum, ad Oderam fluuium, quem Viagrum appellant, situm, quatuor miliar.

Biela, 5. miliar.

Nissam, 6. miliar. ciuitatē, Vratislauiensium Episcoporū sedē, in qua ab Iacobo Episcopo perhumaniter accepti ac tractati fuimus.

Otmachavu castrum Episcopi, 1. miliar.
Baart, 3. miliar.
Bohemiæ oppidum Glacz, comitatus 2. miliar.
Ranericz, 5. miliar.
Ieromiers pariter 5. ferè miliar.
Bretschavu, 4. miliar.
Limburg, 4. miliar. ciuitatem ad Albim fluuium sitam.

Pragam tandem, caput regni Bohemiæ, 6. miliar. ad Moltauam fluuium sitam, perueni, meumq; Principem iam Bohemorum Regem electum, eoq; ad coronationem uocatum reperi: cui equidem coronationi uicesima quarta Feb. interfui. Porrò Oratores Mosci, qui me

UVA. BHSC. SC 05845_2

qui me ſequebantur, & quibus officij atque honoris gratia obuiam proceſſeram, dum arcis & urbis magnitudinem intuerentur, non eſſe caſtrum, aut ciuitatem, ſed regnum potius dicebant, quod ſine ſanguine acquiri permagnum eſſet.

Cæterùm Rex clemens & pius, audita ac cognita relatione mea, conſultationéque de rebus tum imminentibus finita, grata habuit quæ geſſeram, de diligenti mandatorum ſuorum expeditione, déq; his quæ præter mandata profutura tum effeceram: & quod me ægrotum quidem, ad omnes labores obeundos obtuleram, gratiam ſuo ore pollicebatur. Quæ omnia cum Regi gratae eſſent, mihi iucundiſsima fuere.

FINIS.

UVA. BHSC. SC 05845_2

PAVLVS IOVIVS NOVOcomensis Ioanni Rufo Archiepiscopo Consentino S.

EFflagitasti amplissime antistes Rufe, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad CLEMENTEM VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ commendarem: quum pro uetere tua pietate atq; uirtute, ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem, pertinere arbitrareris, si homines intelligerent, non fabulosi, aut omnino obscuri nominis Regem, sed qui numerosissimis extremi aquilonis populis imperet, in causa religionis, omnibus nobiscum sensibus coniungi, fœdereq; perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse: quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atq; sceleste defectione non modo à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore desciuerint. Cæterùm id munus impositum, quod certè grauioribus studijs occupatus iure optimo poteram recusare, egregia uoluntate, celeritateq; perfeci, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiam nouitatis exueret: qua uel una re, meę erga te ueteris obseruantiæ studium, præstandiq; officij uoluntas manifestè declaratur: quum honoris iacturam facere, si quis ex hac ingenij tenuitate sperandus est, quàm desideriũ tuum longè honestissimum diutius frustrari maluerim. Vale.

HIERONYMI DELII ALEX.

Moschouijs quando lucem das gentibus, omnes
Paule tibi debent lumina Moschouij.
Sed quum Moschouiam per te quoq; noscitet orbis,
Quid tibi quod, ni orbem debeat, orbis habet?

IANI VITALIS.

Vix olim ulla fides referentibus horrida regna
Moschorum, & Ponti res glacialis, erat.
Nunc Iouio autore, illa oculis lustramus, & urbes,
Et nemora, & montes cernimus, & fluuios.
Hæc tibi Rufe dicat Iouius, quo nomine maior
Fama sit & Moschi, fama sit & Iouij.
Felicem ô gentem, auspicijs quæ talibus exis
In lucem, ô geminis inclyta numinibus.
Non poteras alio melius sub sidere nasci,
Quàm sub sceptriferæ Palladis, atque Iouis.

P. CVRSII.

Moschouiam, monumenta Ioui tua culta reuoluens,
Cœpi alios mundos credere Democriti.

Pauli

PAVLI IOVII NO

VOCOMENSIS, DE LEGATIO-

ne Basilij magni Principis Moscouiæ, ad Clementem VII. Pontificem Max. Liber: in quo situs regionis antiquis incognitus, religio gentis, mores, & causæ legationis fidelissimè referuntur. Cæterùm ostenditur error Strabonis, Ptolemæi, aliorumq; Geographiæ scriptorum, ubi de Ryphæis montibus meminere: quos hac ætate nusquam esse, planè compertum est.

REgionis primò situs, quem Plinio, Straboniq; & Ptolemæo parum notum fuisse perspicimus, pressa breuitate describetur, & in tabula typis excusa figurabitur: inde gentis mores, opes, religionem, militiæq; instituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis historijs libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stilo narrabimus, eadem ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio, curiosa acleni uestigatione lacessito, per otiũ exposita fuêre. Demetrius enim haud ineptè latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & insigni uariarum legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam quum antea ob spectatam fidem ac industriam, apud Suetiæ Daciæq; reges, & magnum Prussiæ magistrum, Oratorem egisset, nouissimè apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, si quid barbarum quieto docilique ingenio inerat, elegantium morum obseruatione detersit. Causam uerò huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum acceptis à Leone X. Pontifice commendaticijs literis, mercaturæ causa in Moscouiam perueniisset, cum Basilij Principis familiaribus ultro de consociandis utriusque Ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano, uastoque animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus. Fama nanque cognouerat, quum in Syria, Ægyptoq; & Ponto negotiaretur, aromata ex ulteriore India aduerso amne Indo subuehi posse, atque inde modico terrestri itinere superatis Paropanisidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem: qui ijsdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerso fonte in Hyrcanum mare raptis secum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipsa Straua tutam facilemq; nauigationem uideri, usq; ad emporium Citracham, ostiumque Volgæ amnis: inde uerò aduersis semper amnibus, Volga scilicet, & Occha, & Moscho, in urbem Moscham: ab Moscha autem, terrestri itinere Rigam, & in ipsum

mare

UVA. BHSC. SC 05845_2

mare Sarmaticum, omnesq; occiduas regiones facilè peruenìri posse, contendebat. Vehementer enim & supra æquum, Lusitanorum iniurijs erat accensus, qui India magna ex parte armis domita, occupatisq; omnibus emporijs, cuncta aromata coemerent, & in Hispaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio ac impotenti quæstu omnibus Europæ populis uenditare consueuissent: quin & diligenti adeò cura Indici maris litora perpetuis classibus custodirent, ut eæ negotiationes penitus intermissæ atq; desertę uideãtur, quibus per sinum Persicũ, ac aduersum Euphratem, et per Arabici maris angustias, secundo'que demum Nilo per mare nostrum Asia omnis atque Europa abunde, & uiliore quidem precio complebantur: deteriore etiam Lusitanorum mercimonio, quum remotissimæ nauigationis incommodo, sentinæq; uitijs aromata corrumpi, eorum'que uis & sapor, odoratus'q; ille spiritus, multa demum mora in Olysipponensibus conditorijs promercalibus euanescere atq; expirare uideatur, cum asseruatis semper recẽtioribus, uetera tantum, et multo quidem situ mucida uenundari quereretur. Cæterùm Paulus, quanquam de ijs rebus acerbissimè apud omnes disserendo, & Lusitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, si id iter aperiretur, & aromata ab ipsis Moschouitis, qui tãtam eorum uim omnibus ferculis absumerent, uilius emi posse perdoceret: nihil tamen quod ad eam negotiationem pertineret, impetrare potuit. quoniã Basilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præberent, minimè aperiendas esse existimabat. Itaque Paulus omnibus excluſus uotis, ex mercatore legatus factus, Basilij literas Leone iam uita functo, ad Hadrianum Pontificẽ retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem ostẽdebat. Paucis enim antè annis Basilius ardente cum Polonis bello, quum Lateranensis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Christierni, qui nuper regno expulsus est, patrem postularat, ut iter tutum legatis Moschouitis ad urbem Romam præberetur. Verùm quum eodem fortè die, & Ioannes Rex & Iulius Pontifex ab humanis excessissent, sublato ad id sequestro, consilium mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellũ inter ipsum & Sigismundum Polonię regem: quod quum insigni ad Borysthenem parta uictoria à Polono feliciter confectum esset, Romæ supplicationes sunt decretę, ueluti deuictis cæsisq; Christiani nominis hostibus: quæ res & regem ipsum Basilium, & uniuersam gentem ab Romano Pontifice haud mediocriter alienauit. At cum Hadrianus Sextus fato extinctus, Paulum iam secundò itineri accinctũ destituisset, suffectus ei Clemens VII. illum etiam tum Orientis iter insano animo uolutãtem, cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat, ad

UVĀ. BHSC. SC 05845_2

bat, ad agnoſcendam Romanæ Eccleſiæ maieſtatem, feriendumq; communibus in religione ſenſibus perpetuum fœdus, quod illi maximè ſalutare atq; honorificum fore teſtabatur: ita ut Pontifex policeri uideretur, ſe ex ſacro ſancta autoritate Pontificia eum Regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, ſi reiectis Græcorum dogmatibus, ad autoritatem Romanæ Eccleſiæ ſe conferret. Cupiebat enim Baſilius Regñ nominis titulum cõceſſione Pontificia promereri: quum id dare ſacroſancti iuris eſſe & Pontificiæ maieſtatis iudicaret, quando & ipſos quoq; Cæſares à Pontificibus Maximis diadema aureum & ſceptrum Romani imperñ inſignia accipere inueterata conſuetudine cognouiſſet, quanquam & id pluribus à Cęſare Maximiliano legationibus poſtulaſſe ferebatur. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto curſu, quàm multo cum quæſtu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat, quanquam ſenex et antiqua ſtranguria tentatus, proſpero celeriq; itinere Moſchã peruenit, ubi à Baſilio humaniter eſt ſuſceptus. Fuit interea in eius aula menſes duos, diffiſusq; uiribus, & eius immenſi itineris difficultate deterritus, quum Indicæ negotiationis ſpes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abieciſſet, cũ Demetrio legato priuſquam eum in Moſchouiã perueniſſe putaremus, Romam redñt. At Pontifex magnificentiſſima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti ſerici, aulæaq; eximñ operis uiſebantur, Demetrium ſcipi, & togis ſericis ueſtiri iuſsit: attribuitq; ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monſtratorem, Franciſcum Cheregatum Epiſcopum Aprutinum, longinquis ſæpe ac digniſſimis legationibus functum, qui ipſi Demetrio uel in Moſchouia, Pauli ſermonibus erat notiſſimus. Porrò Demetrius ubi aliquot dierũ quiete recreatus eſt, deterſis elotisq; ſordibus, quas longo ac laborioſo itinere contraxerat, aſſumptoq; inſigni patrio habitu, ad Pontificẽ deductus, eum de more ſupplex adorauit, munusq; Zebellinarum pellium ſuo, Regioq; nomine obtulit: tum uerò Baſilñ literæ datæ, quas ipſi antea, & demùm Illyricus interpres Nicolaus Siccenſis in hanc ſententiam latinis uerbis tranſtulerunt. Clementi Papæ, paſtori ac doctori Romanæ Eccleſiæ, Magnus dominus Baſilius Dei gratia Imperator ac dominator totius Ruſſiæ, nec nõ magnus Dux Volodemariæ, Moſchouiæ, Nouogrodiæ, Pleſchouiæ, Smoleniæ, Ifferię, Iugoriæ, Permnię, Vetchæ, Bolgarię, &c. Dominator & magnus Princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Roſtouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq;, &c. Miſiſtis ad nos Paulum Centurionem, ciuem Genuẽſem, cum literis, quibus nos adhortati eſtis, ut uobiſcum, cæteriſq; Chriſtianorum Principibus eõſilio ac uiribus coniuncti eſſe uellemus, aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes, ac noſtris ueſtriſq; legatis ultrò citróq; commeandi tutum ac

UVA. BHSC. SC 05845_2

expeditum iter pateret, ut mutuo amicitiæ officio, de amborum salute,& statu rerum cognosci possit. Nos autem Deo bene atq; feliciter adiuuante,sicuti hactenus, aduersus impios Christianæ religionis hostes impigrè constanterq; stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itemq; cum cæteris Christianis Principibus consentire, & pacata itinera præstare, parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetrium Erasmium, nostrum hominem,cum hac nostra epistola, Paulumq; Centurionem remittimus. Demetrium autem celeriter remittetis,eumq; incolumem et inuiolatum usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoq; præstabimus, si cum Demetrio legatum uestrum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sic ut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datũ in Domino nostro, in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo Millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Cæterùm Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum præsertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotijs mandata habere uidetur, quę mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, pristinas uires & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificijs sacris, quæ in honorem diuorum Cosmæ & Damiani, solenni apparatu, musicisq; concentibus confecta sunt, sexagenarius senex, & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à Pontifice omnibusq; aulæ ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Vrbis templa & Romanæ magnitudinis ruinas, priscorumq; operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediẽ explicatis mandatis, cum legato pontificio, Episcopo Scarense, dignisq; acceptis à Pontifice muneribus, in Moschouiam esse rediturum. Moschouitarum nomẽ recens est, quãquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus meminerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab Aris Alexandri magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealemq; Oceanum, sub ipsis ferè Septentrionibus extenditur: campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris: nã ea omnis terra magnis frequẽtibusq; amnibus irrigatur, qui ubi niuibus hybernis multo solis uapore colliquatis, & resoluta ubiq; glacie contumescũt, campi passim in paludes abeunt, cunctaq; itinera continentibus aquis & cœnosa illuuie defœdantur, donec nouæ hyemis beneficio restagnantia flumina, ipsæq; paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transituris curribus præbeant. Hercynia sylua quotam Moschouiæ partem occupat, ipsaq; passim positis ubiq; ædificijs incolitur. iamq; lõgo labore hominum

UVA. BHSC. SC 05845_2

hominum rarior facta, non eam, ſicuti plerique exiſtimant, horridam denſiſſimorum nemorum impenetrabiliumq; ſaltuum faciem oſtẽdit. Cęterùm ea immanibus feris pleniſſima, per Moſchouiam perpetuo tractu inter ortum Solis, & Boream, ad Scythicum Oceanum excurrere traditur: ita ut ſpes hominũ eius finem curioſè ſcrutantium, infinita magnitudine ſua ſemper eluſerit. Ea in parte quæ uergit ad Pruſſiam, uri ingẽtes, & ferociſſimi taurorum ſpecie reperiuntur, quos Biſontes uocant, itemq; que Alces ceruina effigie, & cum carnea proboſcide, altisq; cruribus, et nullo ſuffraginum flexu, Lozzi à Moſchouitis, à Germanis uerò Helenes appellati, quæ animalia C. Cæſari nota fuiſſe uidemus. Pręterea urſi inuſitatæ magnitudinis, & prægrandes lupi, atro colore formidabiles. Ab ortu Moſchouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam, & bello omnibus ſeculis illuſtrem. Tartaris pro domibus ſunt carri, centonibus coriisq; contecti: ab quo uitæ genere Hamaxouios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uerò, ac oppidis, immenſa caſtra, non foſſis, aut materiæ clauſtris, ſed infinita ſagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per Hordas: ea eſt, eorum lingua, conſentientis in unum populi congregatio, ad effigiẽ ciuitatis. Hordis ſinguli pręſunt Imperatores, quos genus, aut bellica uirtus dedit. ſępe enim cum finitimis bella gerũt, ac ambitioſè admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitum propè numerum eſſe conſtat: quippe Tartari ad Cathayum uſq;, celeberrimam in extremo ad Orientem oceano ciuitatem, latiſſimas ſolitudines tenent. Porrò qui proximi ſunt Moſchouitis, mercaturę commercio & frequentibus eorum irruptionibus ſunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Cherſoneſo ſunt Præcopitæ, quorum Principis filiam Selymus Turcarum Imperator uxorẽ duxit. Ii Polonis maximè ſunt infeſti, lateq; inter Boryſthenem & Tanaim cuncta populantur: & cum Turcis ſicuti reiį gione, ita & cæteris in rebus mirificè conſentiunt: qui in eadem Taurica Caffam Ligurum coloniam obtinent, Theodoſiam antiquitus appellatã. Ii uerò Tartari, qui inter Tanaim et Volgam amnem in Aſia latos campos inhabitant, Baſilio Moſchouitarum regi parent, & Imperatorem aliquando eius iudicio deligunt. Inter eos Cremį, inteſtinis ſeditionibus laborantes, quum antea opibus & belli gloria maximè ualuiſſent, paucis antè annis uires ſimul ac omnem dignitatem amiſerũt. Trans Volgam, Caſanį Moſcouitarum amicitiam religioſe colunt. ac eorum ſe clientes eſſe profitentur. Vltra Caſanios ad Boream ſunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Poſt eos ſunt Nogai, qui ſummam hodie opum & bellicæ laudis obtinent autoritatem. Eorum Horda quàm ampliſſima nullum habet Imperatorem, ſed Reipublicæ Venetæ more, multa ſeniorũ prudentia, ſtrenuorumq; uirtute gubernatur.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Vltra Nogaios, haud magno ad meridiem deflexu, uersus Hyrcanum mare, Zagathai Tartarorũ nobilissimi, oppida lapide cõstructa incolunt, regiamq; habent Samarcãdam urbem, eximiæ magnitudinis & claritatis: quam Iaxartes, maximus Sogdianę amnis interfluit, atque inde ad centum miliaria in mare Caspium effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hismael Sophus, Rex Persarum, dubio sæpe euentu bella gessit: timoreq; eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniam, Taurisium q; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Ottomanum, huius Solimani tritauum, apud Ancyram Galatiæ urbem ingenti prælio superatum cępit, & per omnẽ Asiam ab se terribili, maximi exercitus impetu deuictam, ferrea inclusum cauea, in triumphi pompa circũduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plurima uestis serica adducitur. Cęterùm mediterrani Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles nulla filorum textura, sed coactis ex lanis, cãdidos cẽtones prębent: è quibus Feltriæ uestes penulæ, ad perferendum omnem imbrium iniuriam idoneæ, atq; pulcherrimæ conficiuntur. A' Moschouitis autem laneas tunicas & argenteam monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluæq; supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quanquam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, Principes eorum ferreas galeas & loricas, gladiosq; falcatos, à Persis nostra tempestate coemerint. A' meridie Moschouitarum fines ijsdem ab Tartaris claudũtur, qui supra Męotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europæ, planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani, Getæ & Bastarnę, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim. nam Lithuaniæ partem, Russiam appellant inferiorem: quum ipsa Moschouia, Russia alba nuncupetur. Lithuania itaque ab Cori uenti flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uerò, mediterranea Prussiæ atq; Liuoniæ ipsis Moschouiæ finibus inseruntur, ubi mare Sarmaticum ab Cymbricæ Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uerò eius Oceani littore, ubi Norbegia atq; Suetia, amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones existunt, gens supraquàm credibile sit, agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium, nauigijq; conspectum, maximè fugax. Ea neq; fruges, neq; poma, neque ullam omnino uel terræ, uel cœli benignitatem nouit. sola sagittandi peritia cibum parat, uarijs'que ferarum tergoribus uestitur. Gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ folijs, cauĭque arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas, inducta carie fabrica-

UVA. BHSC. SC_05845_2

fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingẽs eſt captura piſcium, ineptis, ſed felicibus artificijs piſcantur, duratosq; fumo piſces, tanquam ſuas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum ſtatura, luridi con tuſiq; uultus, pedes uerò uelociſſimi. Ingenia eorum ne ipſi quidem proximi Moſchouitæ nouerũt, quum eos parua manu aggredi, exi tialis inſaniæ eſſe dicant: magnis uerò copijs inopẽ rerum omnium uitã ducentes laceſſiſſe, neq; utile, neq; omnino glorioſum unquam exiſtimarint. Ii cãdidiſſimas pelles, quas Armelinas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant: ſic tamen, ut omne mercato- rum colloquiũ conſpectumq; defugiant, adeò ut mutua rerum ue- nalium collatione facta, et relictis medio in loco pellibus, cũ abſen- tibus & ignotis, ſynceriſſima fide permutationes tranſigãtur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonẽ, perpetua oppreſſa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei teſtes retulerũt: qui poſtquam ad ſummũ adoleuerint, noſtratis pueri denûm annorum menſuram uix excedant: meticuloſum genus hominũ, & garritu ſer monem exprimens, adeò ut tam ſimiæ propinqui, quàm ſtatura ac ſenſibus ab iuſtæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aqui- lone uerò innumerabiles populi Moſchouitarũ imperio parẽt, qui ad Oceanũ Scythicum, itinere trium ferè menſiũ extenduntur. Pro- xima Moſchouiæ regio eſt Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius Septentrionis longè ampliſſi- mus, qui alteri fluuio minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is ſtatis & Niloticis ſimilibus incrementis, nec incertis anni temporibus circuniectos inundat campos, pinguiq; alluuie, algen- tis cœli iniurijs, ſęuisq; Aquilonis flatibus mirificè reſiſtit: quum ni uibus imbribusq; auctus inflatur, adeò lato alueo in Oceanum per incognitas gentes in ſpeciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione trãſire nequeat. ubi uerò aquę mox reſederunt, uaſtæ paſſim inſulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Fru mentum nanq; terræ traditũ, nullo aratri beneficio prouenit, admi rabiliq; celeritate naturę feſtinantis, ac nouam ſuperbi amnis iniuri am timẽtis, oritur ſimul, & adoleſcit, atque in ariſtas educitur. In Di uidnã influit Iuga amnis, in ipſoq; confluentium angulo celebre eſt emporiũ, nomine Vſtiuga, à Moſcha regia urbe ſexcẽtis miliarib. di ſtãs. In Vſtiugã à Permijs, Percerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagisq; ulterioribus populis, precioſę pelles Martarum, Zebellinorumq;, luporum, ceruariorum, et nigrarum albarumq; uulpium compor- tantur, & ab ijs uario mercimonij genere permutantur. Zebellinos uerò leuium pilorum tenui canicie probatiſſimos, quibus nũc Prin cipum ueſtis fulcitur, & delicata matronarum colla, expreſſa uiuæ animantis effigie, cõteguntur, Permij & Pecerri præbent: ſed quos ipſi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent, per manus traditos accipiant. Permij & Pecerri paulò ante ætatem

UVA. BHSC. SC 05845_2

noſtram more gẽtilium idolis ſacrificabant:nunc uerò Deum Chriſtum colunt. Ad Inugros, Vgolicosq́, per aſperos montes peruenitur, qui fortaſſe Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobiliſſimi falcones capiuntur. ex ijs genus unum eſt cãdidum, guttatis pennis, quod Herodium dicunt.ſunt et hierofalchi,ardearum hoſtes, & ſacri,& peregrini, quos antiquorum Principum luxus in aucupijs non agnouit. Vltra eos, quos modò nominaui, populos, Moſchouitis regibus tributa pendentes, aliæ ſunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moſchouitarum peregrinatione cognitæ:quando nemo ad Oceanũ peruenerit: ſed fama tantum, ac ipſis pleruncq́ fabuloſis mercatorum narrationibus auditæ. ſatis tamen conſtat, Diuidnam innumerabiles trahentem amnes, ingenti curſu ad Aquilonem deferri, mareq́ ibi eſſe longè uaſtiſſimum, ita ut illinc ad Cathayum legẽdo oram dextri litoris, niſi terra interſit, nauibus perueneri poſſe, certiſſima coniectura credendum ſit.Pertinent enim Cathayni ad extremam Oriẽtis plagam, ad Thraciç fermè parallelum,Luſitanis in India cogniti,quũ proximè ad coemenda aromata per regionem Sinarum, Melachã uſq́ ad auream Cherſoneſum nauigarint, ueſtesq́ ex Zebellinis pellibus attulerint:quo uel uno argumento non longè ab Scythicis litoribus Cathayum urbem abeſſe putamus. Cæterùm quum à Demetrio quæreremus,an apud ipſos ulla de Gotthis populis uel fama per manus à maioribus tradita,uel ex ipſis literarum monumentis memoria ſupereſſet, qui ante mille annos & Cæſarum imperium, & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertiſſent:reſpondebat,& Gotthicæ gentis,& Totilę regis nomen clarum eſſe atque illuſtre, in eam'que expeditionem coiuiſſe plures populos, & ante alios, Moſchouitas: creuiſſeq́ eum exercitum ex colluuie Liuoniorum & Circumuolganorum Tartarorum:ſed propterea omnes Gotthos fuiſſe appellatos, quoniam Gotthi,qui inſulam Islandiam ſiue Scandauiã incolerent,autores eius expeditionis extitiſſent. Iis maximè finibus Moſchouitæ ex omni parte clauduntur,quos Modocas Ptolemæo fuiſſe credimus: hodie aũt à Moſcho amne haud dubiè ſic dicti, qui & regiæ urbi quam interfluit, ſuũ quoq́ nomẽ indiderit.Ea eſt omnium Moſchouię urbium longè clariſſima,tum ſitu ipſo,qui regionis medius eſſe exiſtimatur,tum inſigni fluminũ opportunitate,domorumq́ frequentia,& munitiſſimæ arcis celebritate.Oblõgo etenim ædificiorũ tractu,ſecundum Moſchi fluminis ripam ad ſpaciũ quinque miliarium extenditur. domus in uniuerſum ſunt ligneæ, diſtinctæ in triclinia,coquinas, & cubilia, capacitate amplæ, nec ſtructuris enormes,aut nimium depreſſæ:trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia ſylua ſupportantur,quibus ad rubricæ lineam delibratis,& contrario ordine inter ſe ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorũ ſepta ſingulari firmitate, nec multa impenſa,

UVA. BHSC. SC 05845_2

impensa,& summa celeritate constituuntur. Domus fermè omnes, & ad usum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longè maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ Virgini dicatum, celebri structura atq; amplitudine, quod Aristoteles Bononiẽsis mirabilium rerum artifex, & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. ad ipsum urbis caput, Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulamq; efficit: in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis, admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporũ incredibilis multitudo reperitur: quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi Princeps id ad uoluptatẽ intimis familiaribus, uel peregrinis legatis indulserit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus: reliqua uerò, latissima fossa, atq; ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiã ab aduerso latere alio flumine quod Iausa dicitur, munita est: id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moschus ad meridiem excurrens, in Ocham amnem multo maiorẽ, apud oppidum Columnam sese effundit: nec magno inde itineris spatio Ocha ipse, & suis & alienis undis magnus & tumẽs, exoneratur in Volgam, ubi ad cõfluentes situm est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatum. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastisq; que paludibus, qui Cãdidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos fermè amnes qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de Alpibus uidemus: è quorũ iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni scaturigine, humorem affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiam hominum peregrinatione reperiãtur, ita ut Rypheos montes & Hyperboreos toties ab antiquis celebratos, plericq; Cosmographię ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrẽtur. Ex ijs itaq; paludibus, Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais, atq; Borysthenes oriũtur. Volgam Tartari Edilũ, Tanaim uerò Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nuncupatur. hic paulò infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autem à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uerò ad meridiẽ Moscham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibusq; meandris primò ad Orientem, mox in Occasum, ac demum ad austrum magna aquarum mole præcipitatus, in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum, nomine Cytrachan, ubi à Medis, Armenijsq; & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorum oppidum est

UVA. BHSC. SC 05845_2

dum est Casanum, à quo Casaniorum Horda nomen ducit: distat à Volgæ ostio, Caspio'que mari quingentis millibus passuum. Supra Casanum autem centesimo et quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietę gentis motibus proximos finium Præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit, uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas urbes Imperij atq; aulæ sedem habuere. Siquidem Nouogrodia, quæ Caurum & Solem ferè occidentem spectat, uersus Liuonium mare non multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summam'que semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimi'q; & piscosi lacus opportunitatem, & uetustissimi ac uenerabilis templi famam: quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ Dei filio Christo dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme et tenebris longissimarum noctium premitur. nam polum Arcticum ab Orizonte sexaginta quatuor gradus eleuatum uidet: sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli ratione solstitij tempore propter exiguas noctes continuatis ferè solis ardoribus æstuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria Regiæ nomen adepta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eo'que sedem Imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translatam ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharū irruptiones opponerent. est enim citra Volgam in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus, dotes, Regiæ nomine digniſſima iudicatur: quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac Imperij loco sapientissimè constituta, munita'que arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritam laudem, honorem'q; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingētis millibus passuum, medio'q; fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis, uti fonti proximus, nondū receptis tot amnibus exiguus leni's'q; permeat. inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigam proximum Sarmatici litoris portum, paulominus quingētorum miliarium iter est. Is'q; tractus superiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbem'q; Plescouiam uiæ impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem, quę magni magistri militię Liuoniorum ditionis est, ad Lubeccam Germanię portum in sinu Cymbricæ Chersonesi mi-

UVA. BHSC. SC 05845_2

neſi miliaria paulo plus mille periculoſæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uerò Moſcham duobus millibus et ſexcentis miliaribus diſtare compertum eſt, breuiſſimo ſcilicet itinere euntibus per Rhauennam, Taruiſium, Carnicas alpes, Villacum'que Noricum, & Viennam Pannonicam. atq; inde ſuperato Danubio, per Olmutium Morauorum uſq; ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria exiſtunt. Ab ipſa uerò Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput, quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Boryſthenẽ ſitum, et à Smolencho ad Moſcham ſexcenta computantur. uerùm id iter quod eſt à Vilna per Smolenchum ad Moſcham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricam'q; ſed multo attritu ſolidatam glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur. æſtate uerò niſi difficili laborioſo'q; itinere campeſtria ſuperare nequeũt. nam ubi niues perpetuis ſolibus diſſolui eliquari'q; cœperint, in paludes cœnoſas'q; uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, niſi ligneis pontibus infinito propè labore conſternantur. Terra Moſchouia in uniuerſum neq; uitem, neque oleam, neq; paulo ſuauioris pomi frugiferam arborem, præter melopepones & ceraſa producit: quum teneriora quæq; geliciſſimis Boreæ flatibus exurantur. campi tamen tritici, ſiliginis, milij, panici'q;, & omnis generis leguminum ſegetes ferunt. ſed certiſſima meſſis in cera & melle conſiſtit. Regio enim tota fœcundiſſimis apibus plena eſt, quæ non in manufactis agreſtium aluearibus, ſed in ipſis arborum cauis probatiſſima mella conficiunt. Hinc per ſyluas, & opaciſſimos ſaltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere eſt, quæ nullo æris crepitu colligere ſit neceſſe. Reperiuntur ſæpe fauorum ingentes maſſæ arboribus conditæ, uetera'q; mella deſerta ab apibus, quum ſingulas arbores, in uaſtis nemoribus rari agreſtes minimè perſcrutentur: ita ut in admirandæ craſſitudinis arborum ſtipitibus permagnos mellis lacus aliquando reperiant. Retulit & cum multo omnium riſu Demetrius legatus, ut eſt ingenio comi et faceto, proximis annis uiciniæ ſuæ agricolam, quærendi mellis cauſa in prægrandem cauam arborem ſupernè deſilijſſe, eum'q; profundo mellis gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo uitam ſolo melle ſuſtinuiſſe, quum uox opem implorantis in ea ſyluarum ſolitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuiſſet: ad extremũ uerò deſperata ſalute, mirabili caſu, ingentis urſæ beneficio inde extractũ euaſiſſe, quum forte eius beluæ ad edenda mella more humano ſe demittentis, auerſos renes manibus comprehendiſſet, & eã ſubito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipſo, tum multo clamore concitaſſet. Nobile quoque linum, & cannabum in reſtes, multa'q; item boum tergora, & maſſas ceræ ingentes, Moſchouitæ in omnem Europæ partem mittun. Nulla auri argenti'ue, uel ignobilioris metalli, ferro exce-

UVA. BHSC. SC 05845_2

ro excepto, apud eos uena, sectura'ue reperitur: nullum'q; est tota regione, uel gemmarum uel precioſi lapilli ueſtigium. ea omnia ab externis populis petunt. naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorſus inuiderit, uno pellium nobiliſſimarum mercimonio reſarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeò creuit, ut in ſingulas ueſtes ſuffulturæ, millenis aureis nummis uenerant. Fuit autem tempus, quo hæc uilius emebantur: quum remotiſſimæ Septentrionis nationes politioris cultus, noſtræq; adeò anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, ſumma ſimplicitate, eas uilibus ac ridiculis ſæpe rebus permutarẽt: ita ut uulgo Permij, atq; Pecerri, tantum pellium Zebellinarum pro ferrea ſecuri repẽderent, quantum earum ſimul connexarum ipſo ſecuris foramine, quo manubrium induitur, Moſchouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moſchouitæ gentilium deos coluêre, Iouem ſcilicet, Martem & Saturnum, & pleroſq; alios, quos ſibi inſano errore hominibus ex induſtrijs, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uerò primũ Chriſtianis ſacris initiati, quũ Græci antiſtes haud ſatis conſtantibus ingenijs à Latinorum Eccleſia diſſentire cœperunt: factum'q; eſt, ut Moſcouitæ eos religionis ritus quos à Græcis doctoribus acceperint, ijſdẽ ſenſibus, et ſynceriſſima quidẽ fide ſequerentur. Spiritum enim ſanctũ tertiam in diuina Trinitate perſonam, à patre Deo ſolum produci perſuaſum habent: quum rectiſſima ueritate à patre ſimul Chriſto'q; filio proficiſci credendum ſit. uerùm ea controuerſia apud Conuentum Florentinũ, præſidente Eugenio quarto Pontifice, magna partium cõtentione agitata, eum exitũ habuit, ut pertinacia Græcorum in ſermone potius quàm in ſenſu caſtiganda uideretur: quum Græci antiſtites euidentiſſimis conuicti rationibus, ſpiritum ſanctũ à patre per filium produci fateretur. Sacramentum quoq; non ex azymo, uti iure debemus, ſed ex fermentato pane conficiũt: id'q; ſub utraq; ſpecie, ſicuti ſoli apud nos ſacerdotes, panis ſcilicet diuini'q; ſanguinis, ab eorũ presbyteris uniuerſo populo communicatur: quo maximè errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum noſtrorum memoriam à Latinorum Eccleſia deſciuerunt. Cæterum quod ualde alienum à Chriſtiana religione eſſe uidemus, nullis ſacerdotum ſuffragijs, nulla'que propinquorum, aut amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitrãtur: fabuloſum'q; eſſe purgatorij locum putant, è quo tandem piorum animæ, cùm diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgẽtia'q; ſummorum Pontificum expiatæ, immortaliũ felicitatem beata in cœli ſede conſequantur. Cæteris in rebus eaſdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis uſurpatæ ſunt, Romanam'q; Eccleſiam cęterarum omnium Principatum obtinere, ſuperbè et peruicaciter negant. ſed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt, ueluti peſsimos atq; maleficos homines: qui etiam nouiſsimè

UVA. BHSC. SC 05845_2

uissimè Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Christi uitæ miraculorumq; omnium historia ab Euangelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è suggestu clariore uoce recitantur, probataeq; uitæ sacerdotes homelias Ecclesiæ doctorum publicè legunt, etiã ijs horis quibus sacra minimè cõficiuntur: non enim Oratores cucullatos, qui aduocato populo cõcionari, & ambitiose nimis atq; subtiliter de diuinis disserere soliti sunt, admittere fas putant: quoniam rudes imperitorũ animos simplici potius doctrina, quàm altissimis arcanorum interpretationibus a,d sanctiorem morũ frugem euadere, uiri solidæ religionis arbitrantur. Hos, quos modò diximus, sacros libros, item que noui ac ueteris instrumẽti enarratores, prẽterea Ambrosium, Augustinũ, Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habẽt, religioseq; custodiunt. Antistites, Principesq; minorum sacerdotum singulis urbibus pagisq; præfecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadã uindicãdi potestate persequuntur. Regem sacrorum, quem ipsi Metropolitam uocant, à Cõstantinopolitano Patriarcha petunt: Archimandritæ autem & Episcopi, coniectis in urnam meliorum nominibus, sorte ducuntur. Eorum uerò hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarumq; rerum contemplationi & sacrorum ministerio sese dedicarunt, duplex est genus, utrunq; cœnobia incolit: sed alterum est uagum, & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorum Francisci atq; Dominici sectam profitentes: alterum constat ex sanctioribus monachis, quorum ordinem diuus Basilius instituit. ijs ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis profanorum singulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, summamq; subactæ carnis & confirmati in religione animi opinionẽ præbent. Vniuersus populus quater in anno, & pluribus semper diebus ieiunare cõsueuit, abstinetq; ab esu carniũ, ouorum, & lactis. In uere primùm, more Latino, post diem Cinerum: mox adulta æstate, in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumni demum, quum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriã celebramus: postremò sub ipsam hyemẽ, quum aduentus Domini pronunciatur. Per hebdomadã uerò, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lacteq; traducunt: sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs opiparè referta, hilariter excolitur. Cæterùm secus ac nos solemus, nullas festorũ dierum uigilias obseruãt. Religiosissimè tẽpla uenerantur, adeò ut ea neq; uiros neque fœminas uenereis pollutos cõplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluãtur. Sæpeq; accidit, ut complures utriusq; sexus sacra audientes, extra limen cõsistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentiæ notati, facetis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis Baptistæ, & in Paschate, trium

Magorum, presbyteri ſacratos panes paruos, toti populo largiuntur, quorum eſu febribus conflictatos alleuari exiſtimant. Alia quoq; ſacra, certo anni tempore apud flumina gelu concreta celebrantur. In ripa tabernaculum conſtituunt, & aduocata nobilitate hymnos numeroſo concentu pronunciant, ſacræq; lymphæ multa aſpergine profluentem purificant, & ſolenni ceremonia ſtratum & conſecratum circumciſa et reuulſa glacie protinus aperiũt. Iis rebus ritè confectis, ſi qui adſunt languentes uel morboſi, in flumen deſiliunt, & ſacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum ſordes perſuaſum habeant. Defuncti, uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato: cæterum non in templis, uti apud nos, impia propè, uel abominabili certe corruptela uſurpatum eſt, ſed in ſeptis ac exterioribus templorum ueſtibulis ſepulturæ tradũtur, ijſq; more noſtro quadragenis diebus parentant: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas, & criminum pœnam ullis amicorũ ſupplicijs, ulloq; pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris, eadem quæ à nobis de religione ſentiuntur, conſtantiſſimè credunt. Moſchouitæ Illyrica lingua, Illyricisque literis utuntur, ſicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omnium longè latiſſima eſſe perhibetur. nam Conſtantinopoli Ottomanorum in aula familiaris eſt, & nuper in Aegypto apud Memphiticũ Sulthanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguam ingens multitudo ſacrorum librorum induſtria maximè diui Hieronymi & Cyrilli, translata eſt. Præter quoq; patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumq; Cæſarum, itemq; M. Antonij & Cleopatræ memoriã ijſdem literis commendatam tenent. Philoſophiam uerò & ſideralem ſcientiam, cæteraſq; diſciplinas & rationalem medicinam nunquam attigêre. ijq; pro medicis ſe gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, ſe pluries obſeruaſſe profitẽtur. Anni apud eos nõ à natali Chriſti, ſed ab ipſo mundi initio numerantur, qui non à menſe Ianuario, ſed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent ſimplices, ſumma Principum & iuſtiſſimorũ hominum æquitate cõditas. & propterea populis ualde ſalutares, quoniam eas ullis Cauſidicorum cauillationibus interpretari, atq; peruertere nõ licet. De furibus, ſicarijs & latronibus ſupplicijs ſumunt. Quum de maleficijs quæſtionẽ habẽt, reos multa gelida aqua ſupernè demiſſa perfundũt, quod intolerandũ tormenti genus eſſe perhibẽt. Nõnunq; obduratis et cõtumacibus, ut cõfeſſio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorũ ungues cõuellũtur. Iuuẽtus omnis uarijs ludis, ſed militiæ proximis ſeſe exercet: in ſtadio curſu cõtendit, in palæſtra colluctatur, pernicitati equorũ ſtudet, omnibusq; præmia & præſertim ſagittariorũ peritiſs. proponũtur. In uniuerſum Moſchouitæ ſtatura ſunt mediocri,

ſed

UVA. BHSC. SC 05845_2

ſed quadrata, et ualde toroſa: cæſĳ omnib. oculi, prolixę barbę, cru ra breuia, et uẽtres extenti. equitãt contractis admodũ cruribus, et peritiſſimè uel auerſi et fugiẽtes, ſagittas emittũt. Domi opiparè po tius quàm lautè uiuũt. nanq; omniũ fermè cibariorũ quę uel à luxu rioſiſſimis deſiderari poſſunt, menſę eorũ, et paruo quidẽ precio paſ ſim inſtruũtur. Gallinæ ſiquidem, & anates, ſingulis ſæpe argẽteolis tenuibus nummis ueneunt. maioris minoriſq; pecoris incredibilis eſt copia: & occiſæ media hyeme iuuencæ, concretis gelu carnibus duorũ ferè menſiũ ſpacio non putreſcũt. Venatione & aucupio, uti apud nos, nobiliora obſonia parãtur. nam uenaticis canibus, & pla gis omnis generis feras capiunt: & aſturibus, atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phaſianos, & anates, ſed cycnos & grues conſectãtur. Aſtures ex genere infimo aquilarum, uel miluorum, falcones uerò accipitrum nobile genus antiquis fuiſ ſe putamus. Capitur quoq; auis ſubnigra, puniceis ſuperciliĳs, ma gnitudine anſeris, quæ pulparũ ſapore phaſianorum ſuperat digni tatẽ: Moſchouitica lingua Tetrao nũcupata, quę Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maximè Rhetis, qui ſaltus ad Abduæ amnis fontes incolũt. Ingentes etiã ſapidiſſimoſq; piſces, et ante alios Sturiones, quos Siluros antiquitus fuiſſe putamus, Vol ga præbet: & ĳ quidẽ hyeme multa incluſi glacie, recentes pluribus diebus aſſeruãtur. Aliorũ uerò piſcium multitudinem fermè incre dibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiſcãtur. Vino nati uo quum penitus careant, aduectitio uti ſolẽt, ſed in feſtis conuiuĳs tantum, & ſacrificĳs. Ante alia Creticũ ſubdulce maximo in honore habetur, ſed in uſum medicinę tantũ, uel principalis luxurię oſtẽta tionem: quũ miraculi loco ſit, eductũ Creta per Gaditanas fauces, et tantis cõcluſi maris Oceaniq; fluctibus agitatum, incorrupta ſua uitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues, ebibiſſe. Populus uerò medonem bibit, ex melle lupuliſq; decoctũ, quod picatis in ca dis ueteraſcit, & ex antiquitate nobilitatẽ adſequitur. In uſu quoq; ſunt birra atq; ceruiſia, ſicuti apud Germanos Polonoſq; uidemus, quæ ex tritico, zeaq; uel ordeo decoctis omni conuiuio circũferun tur. Hãc quadã cognata cum uino poteſtate, largius cõpotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medonem ac birram per æſtatem infrigidare, infuſa poculis glacie, uoluptatis gratia ſolent. nam in gentia glaciei fruſta nobilium in cellis ſubterraneis ſingulari ſtu dio reconduntur. Sunt, & qui in delicĳs habeant ſuccum ex ſub auſteris ceraſis expreſſum, qui perſpicui, & purpuriſſantis uini colorem & ſaporem iucundiſſimum refert. Vxores & fœminæ, non in eo honore ſunt apud eos, uti apud cæteras gentes. nam pro pè ancillarum loco habentur. Viri inſignes earum ueſtigia mi rum in modum obſeruant, & pudicitiæ diligentiſsimè cauent. non enim adhibentur conuiuĳs, neque ſacrorum cauſa remotiora

UVA. BHSC. SC 05845_2

templa petere, aut temerè in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis hominibus, et exiguo quidem precio, ad Venerem omne uulgus fœminarum facile pellicitur, adeò ut parum earum amoribus ſtudere uiri nobiles exiſtimẽtur. Baſilius ante uiginti annos Ioãnem patrem amiſit. Is Sophiam Thomæ Paleologi, qui latè in Peloponneſo imperabat, Conſtãtinopolitaniq; Imperatoris erat frater, uxorem duxit. ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulſo. ex hac quinq; liberi felici fœcũditate ſuſcepti, ipſe Baſilius, Georgius, Demetrius, Simeon, & Andreas. Demetrio & Simeone iampridẽ morbo aſſumptis, Baſilius Salomoniam Georgij Soborouij, eximiæ fidei atq; prudentiæ cõſiliarij filiam, in matrimonium ſibi collocauit: cuius fœminę ſingulares uirtutes una ſterilitas obſcurat. Solent aũt Moſchouitæ, quum de uxore ducẽda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac forma, uirtute q; animi præſtantiores ad ſe perduci iubere: quas demum per idoneos homines, fideles q; matronas inſpiciunt, ita diligenter, ut ſecretiora quoq; ab ijs contrectari explorariq; fas ſit. Ex ijs uerò magna atq; ſolicita parentum expectatione, quæ ad Principis animum reſponderit, regijs nuptijs digna pronunciatur. cæteræ uerò, quæ de formæ pudicitiæ q;, & morũ dignitate contenderãt, ſæpe eadem die in gratiam Principum, proceribus atq; militibus nubunt: ſic ut mediocri loco natæ plerunq;, dum Principes, regię ſtirpis clara ſtemmata contemnunt, ad ſummũ regalis thori faſtigium, uti & Turcas Ottomanos ſolitos eſſe uidemus, pulchritudinis auſpicijs euehantur. Baſilius quadrageſimum ſeptimum ætatis annum non attingit, ſpecie corporis eximia, animi uirtute ſingulari, ſuorum q; ſtudio ac beneuolentia, & rebus geſtis, progenitoribus ſuis anteferendus. Nam, quum per ſex annos cum Liuonijs, qui ſeptuaginta duas urbes fœderatas in eius belli cauſam trahebant, armis contendiſſet, paucis legibus datis potius quàm acceptis, victor diſceſſit. Polonos quoque initio ſtatim ipſius Imperij, acie profligauit, Conſtantinum q; Ruthenum copiarum ducem captum & cathenis uinctum Moſchã perduxit. Sed ipſe aliquanto pòſt ad Boryſthenẽ, ſupra Orſam urbem, ab eodem Cõſtantino, quem dimiſerat, magno prælio eſt ſuperatus: ita tamen, ut Smolenchũ oppidum, quod antea Moſchouitæ occuparant, poſt tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Baſilij relinqueretur. Sed aduerſus Tartaros, & maximè Europęos Pręcopitas, ſæpius ſecundo prælio à Moſchouitis eſt dimicatum, ulciſcendis fortiter iniurijs, quas illi repentinis incurſionibus intuliſſent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Baſilius ad bellum ducere conſueuit, diſtinctis per uexilla turmis, quæ ſuos duces ſequuntur. Regiæ alæ uexillo inſcripta eſt Ioſuæ Hebræi imago, illius qui, ut ſacræ referunt hiſtoriæ, à Deo maximo longiſsimum diem, retardato ſolis curſu, pijs

precibus

UVA. BHSC. SC 05845_2

precibus impetrauit. Pedestres copiæ nullo propè usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talaris'que est, tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quàm ui stataríæ pugnæ, uel ipso congressu militiam exercẽt. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi ha bentur. Equites præpilatis hastis, clauis'q; ferreis & sagittis rem ge runt. paucis falcati sunt gladij. Corpora uerò clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græco rum, item'q; lorica & galea pyramidali proteguntur. Basilius etiam Sclopettariorum equitum manum instituit: multa'q; ænea tormen ta Italorum fabrorum artificio conflata, suis'que imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comi tate, qua tamẽ Regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publicè cum proceribus atque legatis epulari solet, magnum'q; inaurati ar genti pondus duobus abacis expositũ, eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, prẹter ipsam familiam corpo ris custodiæ causa, circum se habere, uel alibi alere consueuit. Ab ur bana enim fideli multitudine stationes habẽtur. nam unaquæq; ur bis regio foribus, cancellis'q; sepitur: nec temerè per noctem, aut si ne lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis, & ex ipso militum delectu, qui per statos mensium circuitus, frequentan dæ, nobilitandæ'q; regiẹ causa per uices ad implenda comitatus offi cia è singulis regionibus accersuntur. Porrò exercitus omnis, quum bellũ ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis nouis q; prouinciarum delectibus cogitur. nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciunt, idoneos'q; in ordines militum tran scribunt: quibus ex ærario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua, stipendia persoluuntur. Verùm qui militant, im munitate uectigalium gaudent, et cæteris paganis præstant, regia'q; gratia omnibus in rebus potentes existunt. Patescit namque ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur: siquidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad suum quisq; spe ctatum facinus, uel perpetui præmij, uel ignominiæ sem piternæ fortunam assequitur.

PAVLI IOVII DE LEGATIONE MOSCOVI tarum libelli Finis.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Index.

A

Abbates Moſcouienſes. 29. 25
Abrahemin Chazanenſium rex. 96. 16
Achas op. 68. 31
Aculpa Tartarorum rex 92. 18
Adoleſcentum bellica exercitia 52. 19
Adulterium impunitum 48. 1
Aeſtatis mira ſiccitas 63. 1
Agis Nahaicenſiũ princeps. 108. 24
Ago Antipater 27. 12
Agriculturæ ratio 55. 25
Alba ci. 3. 44. et 107. 29 et 110. 12
Albus lacus 80. 21
Albus rex 18. 37
Albertus Caſtol Palatinus. 110. 34
Alberti Gaſtoldi Poloczkij contra Moſcos res geſtæ 16. 18
Alega Chazanẽſium rex. 96. 19
Alexãder Lithuaniæ dux 107. 15 & Poloniæ rex. 12. 8. à ſocero debellatur. ibid. 14. & 24. 8 eius res geſtæ 13. 5
Alexandri ara 69. 6
Alexandri Papæ bulla de Rhutenorum baptiſmo 38. 32
Alexandra Mazouuiæ ducissa 24. 29
Altare unicum in ſingulis temꝑplis 29. 17
Amulia Vuoguslao Stolpenſium duci deſponſatur 24. 36
Anaſtaſia Moſcouuiæ Ducissa 23. 15
Andreas Apoſtolus crucifigitur 27. 12
Andreas Chriſti diſcipulus Rhutenorum apoſtolus 26. 43
Andreas dux 10. 4
Animalia Moſcouuiæ 63. 30
Anna Celeia 23. 38
Anna Ferdinandi Romanorum & Hũgariæ regis uxor. 24. 14
Anna Ianuſij ducis uxor 23. 14
Anus aurea idolum 86. 15
Aphgaſi pop. 106. 25
Apophthegma morionis de purganda principis aula 72. 12
Aqua benedicta 42. 32
Aqua uitæ à principio conuiuij apud Moſcouitas propinatur. 134. 4
Archiepiſcoporum apud Rhutenos autoritas. 26. 41. electio, 27. 13
Archiepiſcoporum priuilegia. 29. 41
Archimandritæ 29. 26
Ariel fl. 72. 33
Armeniorum hæreſis 32. 3
Arneſtus Auſtriæ archidux. 24. 31
Artauuiſcha fl. 85. 27
Artach 89. 95
Asbeck Tartarorum rex. 10. 8 & 92. 14
Aſoph ci. 68. 30 & 106. 15. Turcis tributaria 68. 44
Aſpreolorum pelles 61. 8
Aſtrachan op. 105. 41
Aſſumptionis Mariæ feſtũ. 46. 8
Attila Hunorũ dux Germaniam depopulatur 89. 33
Azimorum feſtum 32. 25

B

Baltheum mare. 5. 8. 13. & 117. 33 & 123. 14
Baptiſandi infantes in neceſſitate abſq; ſacerdote mos 34. 4
Baptiſmus quibus uerbis abſoluendus 39. 19
Baptiſandi ritus ac ceremoniæ 38. 13
Barbara Sigiſmũdi Poloniæ regis uxor 24. 21
Barmai 22. 41
Barni 109. 22
Bartholomæus Mctropolita Ruſſiæ 27. 19
Barthus caſtrum 122. 1
Baſilius Biele Princeps 73. 44
Baſilius Bielski 47. 39
Baſilius Machmetgirem bello prouocat 101. 5
Baſilius Magnus dux 10. 20 & 67. 26 excæcatus ad Vgliſtz mittitur 11. 6. 7
Baſilij Magni ducis bellica fortuna. 16. 26. res geſtæ. 14. 27
Baſilij Moſcouiæ ducis cum fratre pro ducatu bellum 10. 38 cum Polono induciæ 140. 3
Baſilij regis cum Suuatoslao bellum. 7. 8. cum Tartaris. 97. 2 cum ijſdem pax 99. 10
Baſilij Moſcouuiæ Principis magna erga Germanos bombardarios ingratitudo 100. 31
Baſilius Rußiæ rex & dominus 18. 13. & eius titulus. ibid.
Baſilius Schuiski 88. 12
Baſilius Semeczitz. 11. 11. & 71. 10. eius regnãdi libido. ibid. 41. defectionis crimine apud Principem accuſatur 71. 41 & 72. 4
Baſilij Semetzitz in nepotes ſuos crudelitas 71. 10
Baſilij Smolentzkoij res geſtæ 50. 25
Baſilius Tretyack Dolmatoue Principis ſecretarius 17. 7. ad perpetuos carceres damnatur 17. 10
Baſilioumgorod caſtrum 66. 37
Baſſalick 49. 37
Bati Tartarorum rex 9. 38. & 91. 32. eius imperiũ. 92. 5. 14
Bellandi diuerſitas & uarietas apud diuerſos 51. 1
Beluga miræ magnitudinis piſces 69. 39
Berdebeck Tartarorũ rex. 92. 16
Bereſina fl. 15. 2. et 111. 2. et 149. 1
Beretzuua fl. 86. 15
Berges ci. 122. 28
Beſermani pop. 93. 17
Betha ci. 145. 17
Betuuna fl. 150. 25
Biela arx 12. 33
Biela principatus 37. 39
Bieli pop. 4. 29
Bieloieſero ci. 80. 21. & lacus, ibid. 34
Bicis fl. 78. 36
Bij 109. 17
Biſantiũ ab Olech Rhuteno obſeſſum 5. 41
Biſons 116. 1
Blaſphemiæ Rhutenorum. 42. 18
Bludieropolchi cõſiliarius. 8. 16. & proditor 8. 19
Bohemi pop. 4. 28
Boiari 19. 33
Bona Sigiſmundi Poloniæ regis uxor 24. 23
Boranetz 105. 20

Boris

UVA. BHSC. SC 05845_2

Boris Magni Ducis principatus 75. 39
Borisouu op. 15. 1 & Borisouuo 111. 1 & 154.36
Borysthnes fl. 4.4. & 74.28
Borysthenis fluuij cursus 74.38
Borysthenes & Rha fluuij non ex eodem fonte manāt, ut quidam somniarunt 74. 35
Braslauu ci. 145.12
Brenskoi ciuitas 12.37
Buda 89. 43
Buh fl. 144. 3. & 149.33
Bulgari à Suuatoslao uincuntur 6. 36
Bulgaria. 4. 26. à Basilio occupata. 10. 21 item à Tartaris 93.31

C

CAesaris ara 69. 6
Caijnouu op. 110.15
Calami pop. 86.13
Calka fl. 91.7
Caloris morbus in Moscouuia frequentißimus 65. 25
Caluftza Nouuogardiensis 7.4
Came mons 85. 26. & 86.16
Camenipoias mons 85.15
Canem tangere apud Moscouitas piaculum 137. 29
Canes Rhutenorum sarcinas uehiculis circumuehunt 89.27
Capha ci. 107.6
Capha Ianuensis 22. 44
Carni pop. 3.30
Casa obsidione cingitur 50.28
Casan regnum à Moscis bello uexatur 16.24
Casani reges 13.22
Casanēsis regis dominium 66.33
Casimirus Lithuaniæ dux 24.3
Casimirus in sanctorū numerum relatus 24. 10
Cassimouugorod op. 66. 40
Cassima fl. 86. 33
Castorum pelles 61.21
Castroma ci. 81. 35
Castromouugorod ci. 88.20 & fl. 88. 23
Catorum domesticorum pelles 61.24
Cazan 88. 33. castrū, ciuitas & regnum 95. 43 & 96.7
Cazan castrum obsessum 103. 22 incenditur 102.5
Cazanēsium à Principe Moscouuiæ defectio 96. 42
Ceruorum apud Norduuegos usus 122.11
Ceruorum multitudo 122. 11
Chan 109. 16
Charsi pop. 3.30
Chelealeck Chazanensium rex 96.15
Chidir Tartarorum rex 92.22
Chiouu op. à Vuolodimero expugnatur 8. 15
Chiouuia ci. 4. 8. 34 Russiæ metropolis 110. 16
Chlinouua 88.34
Chlopigrod locus. 78. 6. et 81. 15
Chorontani pop. 4.24
Choruuati pop. 4. 29
Chriuuitzi pop. 4. 39
Chrysostomus Slatausta 43. 38
Ciki pop. 106. 27
Cingulus mundi, mōs. 87. 10. 29
Circas op. 4.7 & 109. 28
Circassi pop. 106.27. & 109.30
Cirpach op. 69.31 & 70. 11. 15
Clesma fl. 66.8
Clin ci. 148. 5
Codlaiculus Tartarus baptisatur. 96. 26
Cœmiteria 42.33
Colchis 106. 35
Colmogor. 84.17. castrū. 85.34
Colugar ci. 69. 31 & 70. 18
Columna ci. 62.26 & 67.12
Communionis ceremoniæ 41.20
Conciliorum apud Moscouuitas authoritas 30. 17
Confessio 40. 44
Coniugia 46.39 & 47.26
Conscientiæ malæ memorabile exemplum 11. 42
Constantinus Knes miles fortißimus 112.14
Constantinus Ostroskij dux 15.3 eiusdem contra Moscos res gestæ 15. 7 & 12. 21
Constantini regis cū Suuatoslao bellum 7.8
Constantinopolis à Turcarū obsidione liberatur 93. 8
Coporoia castrum & fl. 79.34
Corcla fl. 120.26 & 79.36.41
Corsira op. 69.31 & 70. 4
Cortatis 106. 34
Corsa idolum 8. 41
Corsnu Græciæ ciuitas expugnatur 77.40. Constantinopolitano regi restituitur 9.14
Corsula regio 146. 10
Cosatzkij pop. 106.7
Coseri Rhutenis tributum imponunt 5.3.
Cossa ci. 156.29
Cossni castrum. 86.31 & fl. 86,30
Cotelnitz 88. 37
Cotoroa fl. 81.44
Cracouuiæ laus 150.5
Crall 18. 26
Crepitza ci. 152. 34
Crono fl. 144.17. & 145.3
Cronon op. 111.31
Cropiuuna fl. 15. 40
Cumeri 8.42
Cupa fl. 106. 25
Cures Pieczenigorum Princeps 7. 32
Cureti pop. 118. 5
Cyrilli ad episcopum Niphōtem quæstiones 35. 1
Czar 18. 20
Czarigrad 18. 35
Czeremissæ pop. 66.25 et 88.30. & 90.17
Czeremissæ cursores & sagittarij optimi 90.26 & 96.5
Czerna fl. 150. 1
Czernigo op. 70. 1
Czernigouu op. 71.5 & 72.25
Czilme fl. 84. 40
Czimburgis Arnesto Austriæ Archiduci desponsatur 24. 31
Czircho fl. 84.37
Czubaschi sagittarij præstantißimi 96.5
Czutzko lacus 78.35.44

D

DAnadim fl. 86. 16
Daniel Russiæ Archiepiscopus 27. 28
Dantiscum op. 117.43
Dasuua idolum 8. 41
Decimæ 45.8
Decimarū legitimus usus. 45.10
Dedina ci. 145. 14
Demetriouuitz op. 73. 1
Demetrius dux Michaelis 10.7
Demetrius Bieski Moscouuitarum cōtra Tartaros dux. 98.3
Demetrius Danielis 105.14
Demetrius Knes 70. 32
Demetrius Semecka 11. 13
Demetrij ducis contra Tartarorum regem res gestæ 10. 13
Demetrij magni Moscouiæ ducis posteritas 72. 19
Demetrij Principis nefanda facinora 71. 25
Denga nummus 57. 21
Derbt op. 118. 28
Desna fl. 4. 38 & 70. 1

UVA. BHSC. SC 05845_2

Diaconi coniugati 28. 22
Dignitatum apud Tartaros nomina 109. 16
Dikiloporum regio 122. 7
Dimitriouu ci. 80. 13
Disla ci. & lacus 145. 9
Diuortium 47.34
Diuortij lex 37.23
Diuorum cultus 42. 37
Dineper fl. 74. 28
Dnyepersko pagus 74.27
Dobrina. 7.3. Caluſczefilia. 7.5
Don fl. 68.31
Donco fl. 67. 22
Doncum op. 69.18
Dos 47.11
Dregouuci pop. 4. 35
Dreuuliani pop. 4. 34 ab Olha Rhutenorum imperatrice debellantur 6.14
Drogobuſch arx 12. 33 incenditur 61. 6
Drogobuſch op. 73. 18. 25
Dront 122. 8
Dubna fl. 80.16
Ducum Moſchouuiæ electio & inauguratio 19. 37
Duna fl. 75. 12 & 145.15
Duuerſchak op. 147.31
Duuina fl. et ci. 145.1 et 44.35 & 83.35. et 16.15. & 83. 6 prouincia, ibid. 22. & 84. 16. & 145.18. 34
Duuinæ lacus 75.5
Duuina principatus 76.35

E

EBrietatis pœna 28. 41
Eliſabeth Poloniæ regina & Ferdinandi regis Ro. filia 24.25
Elſa fl. 150. 20
Emanuel rex Conſtantinopol. 11.31
Engroneland prouincia. 83.26 & 87. 35
Episcoporũ functiones. 30. 11
Episcoporum mitræ diuersi generis 30. 1
Episcoporum poteſtas. 45. 25. 30.
Episcoporum priuilegia. 29.41 ueſtes 30. 4 baculi. ibid.
Equi Moſcouitici 49.28
Equorũ in Moſcouuia uelocitas 57. 4
Equorum apud Tartaros cura 94. 6
Eraclea fl. 106.34
Eslingen op. 142. 34
Eſſoret fl. 146.22
Eucharistia quibus ceremonijs præbenda 41.20
Euſtachius Taſcouuitz 109.32 eius cum Moſco bellũ. ibid. 37
Euſtachij Taſcouuitz res geſtæ 99. 15

F

FAlconũ in Moſcouuia copia 138. 16
Ferdinandus in Bohemorũ regem coronatur 156. 42
Feſti dies quomodo celebrandi 42. 2
Finlandia 4. 14
Finlappiæ pop. 121. 14
Freyſtaetl op. 150.20
Fridericus Brandeburgenſis iunior 23. 39
Fridericus Romanorum imp. 24. 32
Frono palus 74.16
Frontem percutiendi apud Moſcouuitas mos 131. 36
Furti pœna 28. 44 & 52. 39 & 53.33
Frumentorum mira fertilitas. 67. 14

G

GAbriel mag. dux. 14. 5 et eius res geſtæ. ibid. 9
Gabriel Nouuogardiæ dux. 11. 34
Galitz principatus 88. 24
Gargni 109. 22
Gdanum Pruſſiæ metropolis 117. 43
Gedemin Vuitenen herum occidit. 23.10
Genuaſium à Turcis occupatum 107.6
Georgius Danielis dux 10.8
Georgius Paruus 25.5 & 44. 15. & 89. 36
Georgij Magni ducis cum Tartaris cõflictus, & mors. 91.39
Georgius Pisbeck eques Germanus 113. 35
Gerodin op. 148.1
Gerofalconum copia 87. 30. in Moſcouuia 138.16
Giuuoites ſerpentes tanquam penates adorantur 117.14
Glaciale mare 120.34 & 123. 1 & 124. 29
Goſtinouuoſero inſ. 101. 31 & 102.3
Goſtomiſſel Nouuogardiẽſium princeps 4. 37
Goſtomiſſel Rhutenis ſuadet, ut ſedata ſeditione principes ac imperatores ſibi eligant. 5.25
Gotlandia inſ. 118.11
Græcorum cum Suuatoslao bellum 7.22
Gregorius Iſtoma 120. 36
Gregorij Iſtomæ itinerarium 121. & 122.
Grinki op. 144.9
Grodno 111. 32
Guſtaus Suuetiæ rex 119.35
Gruſtina caſtrum 85.39
Gruſtintzi populi, & eorum conſuetudines & ritus 86.6

H

HAſnia Daniæ metropolis 122. 35
Heduuigis Ioachimi Brandenburgenſis uxor 24. 22
Heduuigis Poloniæ regina 23. 24
Helena Lithuaniæ duciſſa. 12.7
Helena Rhutenorum imperatrix in ſanctorum numerum refertur 6. 43
Hermelinorum pelles 60.39
Heremitæ Moſcouuitarũ. 29.34
Holmia ci. 119.44
Heua fl. 27. 9
Homicidij pœna 52. 39
Hominum quorundam formæ monſtroſiſſimæ 86. 35
Hordarum apud Tartaros diuiſio 93. 11
Hranitza ci. 150. 23
Hungaria 4.26
Hyemis inaudita frigiditas. 63. 34
Hyperborei montes 87.34

I

IAcobitarum hæreſis 32.3
Iagelonis Poloniæ regis res geſtæ 23. 23
Iaick fl. 90.10
Iamma caſtrum 79. 32
Iamſchnick poſtarum magiſter 56.42
Iaroslauu caſtrum 67.9
Iaroslauu ci. 80. 37 & 81. 36 & 82. 5
Iauſa fl. 64. 20
Ianuga fl. 148. 5
Iaphet prope Danubium ſedes quærit 4. 25
Iaſonica fl. 149. 37

Idolo-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Idololatria Chiouuiæ à Vuolodimero instituta 8.39
Ieiunia. 32. 6 monachorum & sacerdotum 43. 31. Rhutenorum 43.10
Iepiphanouulies sylua 68.23
Ierom castrum 85.36
Ieropolchus 7.1 & 8.10
Ieropolchus Russiæ monarcha efficitur 8.2
Ieropolchus à Blud consiliario suo proditur 8.19
Ieropolchus Olegæ fratri bellum infert 7.37
Igor Rhutenorum imperator 5. 37. 44. eius res gestæ 6.1
Igumeni 29.26
Ihedra lacus 147.18
Ikhri 36.17
Ilmen lacus 4.36. & 76.10. & 78.13
Ilmer lacus 27.7. & 78.13
Imperatoris nomen Russiæ ducibus cur attributum 18.19
Induciarũ firmandarũ in Moscouuia ratio et ceremoniæ 140.6
Indus fl. 159.33
Ioannes Albertus Poloniæ rex. 24.8
Ioannes Basilij filius, totius Russiæ monarcha 11.24
Ioannes Basilij Obscouu principatum occupat 79.5
Ioannis Basilij Magni ducis ordinationes 53.6
Ioannis Basilij cum Nouogardensibus bellum 77.4
Ioannis Basilij uita & mores. 13. 24. mors 14.4
Ioannis Basilij in bellicis rebus fœlicitas 13.8
Ioannis Iordani Germani res gestæ 99.44. & 100.1
Ioannes Czeladin 15.44 Moscouuitarũ dux, captus incarceratur 144.44
Ioannes Dantiscus 142.28
Ioannes Knes. 70.26. principatu suo exuitur. ibid. 39
Ioannes Kouuat. 99.24
Ioannes Posthetzen 82.28
Ioannes de Rechenberg eques Germanus 113.36
Ioãnes Sauuersinski in lecto obtruncatur 213.5
Ioannes scriba 17.15
Ioannes Schigona 25.18
Ioannis Baptistæ festum 43.28
S. Loã. caput promõtoriũ. 106.40
Ioannis metropolitani Russiæ ad Archiepiscopũ Romanum epistola 30.30
Ioãnis metropolitæ canones. 34.1
Ioãnis Sauuorsinskij mors. 144. 18
Ioannis ducis cum Alexandro genero bellum 12.14
Ioannis lacus 68.21
Irtische fl. 85.34
Istula fl. 4.30
Iudæorum pascha 32.27. 44
Iug fl. 83.12.13. & 84.13
Iugariæ prouinciæ situs 89.31
Iuharia regio 89.33
Iubrici pop. 89.32
Iuramẽti formula 42.16 neglectus 60.6
Iurgenci pop. 105.37
Iustitia apud Moscouitas uenalis 55.8
Iuuanouugorod castrum Ioannis Basilij 78.30

K

Kalmuchi pop. 106.10
Kama fl. 88.26.43
Kaieni pop. 121.19
Kestoni 49.37
Kestud 23.12 in carcerem conjectus moritur 23.19
Kurland 118.5
Kithai lacus 85.40 & 87.12
Kitaisko lacus 85.30
Knesi 19.35 & 82.10
Koinskauuoda fl. 72.36
Koimzki fl. 82.41
Koroll 18.26
Kosatzki pop. 96.3
Kretzet aues 138.17
Krijmci. 106.42
Ksi 109.19
Kuluio fl. 84.25 & lacus. ibid.
Kuthia 35.20. quomodo facienda 36.22
Kuthiæ consecratio 36.20
Kuuæ 36.18
Kyrall 18.26

L

Ladoga lacus 27.9 & 76. 11. & 78.19
Lachroma fl. 80.15
Lamas op. 149.35
Lech 3.7
Lechus Polonorũ princeps. 4.31
Lechi pop. 4.32
Leonhardus Comes Naugarolis in flumine propè submergitur 127.38
Lepin castrum 85.28
Leporum diuersicolorum copia 73.32
Leytha fl. 151.27
Limidis lacus 78.14
Linzium op. 143.5
Lipnik op. 150.27
Lithuuania 4.17 à Moscis depopulatur 16.22
Lithuaniæ descriptio 109.27 & 115.15
Lithuaniæ fertilitas 112.6
Lithuaniæ principatus & episcopatus 112.2
Lithuaniæ incolarum ritus & mores 115.14
Lithuanorũ cõtra Moscos res gestæ 15.7
Lithuanorum cum Moscis bellum 12.19
Liuuoniæ descriptio 118.28
Louuat fl. 78.16. & 27.6. & 75.13
Lopporũ ritus & mores. 123.20
Loss animal 116.8
Lotiones immundorum 41.10
Lublin op. 143.40
Lucas Hamersteter miles præclarus 119.17
Lucomoriæ homines mensæ Nouẽbri singulis annis moriũtur, & in Aprili resurgunt 86.2
Lucomoriæ locorum descriptio 87.15
Lutinisch lacus 147.18
Lyncum pelles 61.18

M

Machidoniahæresis. 33.23
Machmethemin Tartarorum rex 12.35
Machmetgirei Præcopensium rex 107.26
Machmetgireus rex muneribus à Mosco placatur 99.6
Macosch idolum 8.42
Madauricæ pelles 60.34
Mæotidis paludes 68.29
Magnus dux Moscouuiæ 4.21
Magnorum ducum in subditos potestas 16.28 & 17.1
Maldittus Dreuulianorum princeps 6.2
Malpont fl. 152.32
Maluscha Kaluschze filia 7.5
Mamius Tartarorum rex. 10.14
Mare congelatum 123.1
Mariæ uirginis ieiunium. 43.22
Matrimonij contrahendi rationes

UVA. BHSC. SC 05845_2

nes 46. 39 & 47. 26
Matrimonium quoties iterare licitum 47.31
Matthæus Cardinalis Salisburgensis 151.16
Maximilianus Monachus religionis reformator 44.4
Melnick op. 144. 3
Mellis apud Lituuanos copia 112.6
Mengarlia 106. 34
Mercatorum dominorum curia 60.19
Mercatorum insula 101.31. & 102. 3
Mercaturæ studium apud Moscouitas 58. 38
Merciũ mutua cõmutatio. 86.10
Merula fl. 106. 26
Meseritz op. 144.2
Methodius Patanczki episcopus 91. 10
Metropolitæ Rhutenorum unde suã autoritatem habeãt. 26.41
Metropolitanorũ electio 27.13
Mezen fl. 84.31. & pagus. ibid. 32
Miẽsko castrũ occupatur. 113.10
Michael Linski miles fortißimus 112. 16. & 113.5
Michael Linskij Rhutenorum princeps 14.23
Michaelis Linski in loquendo mira libertas 114.3.6. captiuitas. ibid. res gestæ. 114.33. mors. 115. 10
Michaelis Kysaleczki facta 42. 41
Michael rex Constantinopolitanus, primus Sclauonicas literas in Bulgariam misit 4. 43
Miraculum Ollæ 45.3
Mogileuu 110.40
Mologa ci. 80.38 & 81. 17
Molosch a fl. 72. 36
Moabitani pop. 91. 4
Monachorum ieiunia 43. 31
Moneta Moscouitica. 57. 17. & 58. 3
Moncastro 3. 44
Montes igniti 124.5
Morauuia 89. 42
Morauui 4.28
Mordua pop. 66.27. 44. eorũ ritus & mores 67.1
Morionis de purgatione aulæ Principis dicterium 72, 12
Mors animal. 85. 20. & 124.11
Mors dentis genus 59. 13
Mosaisko castrum 73. 31. & op. 73.17
Moscha fl. 66.38
Mosci à Lithuuanis uincuntur 15. 26
Moscorum cum Lithuuanis bellum 12. 25
Moscouuia sub qua poli eleuatione 65. 36
Moscouuia ci. Rußiæ caput & metropolis 62. 8
Moscouuia à Tartarorum rege occupata 10. 18
Moscouuia incendio deformatur 9. 39
Moschouuia à Demetrij filijs obsessa 10.44
Moschouuia lõge lateq; à Tartaris incẽdio deformatur. 98. 16
Moscouuiæ castrum muro cingitur 13. 25
Moscouuiæ ciuitatis descriptio 63. 33. & 64. 9
Moscouuiæ ducatus 10. 25
Moscouuiæ ducum tituli 19.2
Moscouuiæ duces pontifici infensißimi 19.24
Moscouuiæ principis cum rege Poloniæ induciæ 140.3
Moscouuiæ principis cum Tartaris bellum 96. 43
Moscouuiæ regis insignia 140. 20
Moscouuiæ principes à Romanis orti 5.39
Moscouuiæ principes cur Albi reges dicantur 18.37
Moscouuiæ principũ imperium quàm latum 37. 38. & 84.3
Moscouuiæ principum inaugurationes 19.37
Moscouuiæ regis uestitus regalis 137. 5
Moscouuitæ seruitute magis quàm libertate gaudent 49.6
Moscouuitarũ armatura et equi. 49.28. 36. & 54. 31
Moscouuitarum ebrietas 136.5
Moscouuitarum episcopi. 26.41 & 27.34. abbates. 27.41
Moscouuitarũ uestitus 52.7
Moscouuitarum captiui à Tartaris uenduntur 100.16
Mordua pop. 90.34
Mosqua fl. 62,11 & 64,20
Mosier ci. 110. 56
Motka promontorium 121.44
Msceneck locus palustris. 69.22
Msta fl. 147.3
Mulierum apud Moscouitas conditio miserrima. 48. 11. relaxationes 48.25
Mulier mariti amorem uerberibus experiri cupit 48. 39
Mumel op. 111.37. & fl. 144.13
Munerum apud Lithuuanos corruptiones 115. 24
Murom op. 66.12
Muromani principatus. 66. 15
Mursa 109.17
Musicæ contemptus 29. 28

N

NAli ciuitas 64. 4
Narewu op. & fl. 144.8
Naruua fl. 78. 33
Nauuer lacus 145.12
Neglima fl. 64.30
Nemen fl. 144. 13
Neoa lacus 76.11. & fl. 78.22 & 79. 35
Nerel fl. 81.38
Nerwa castrum 78. 32. & fl. 79. 29. & 118. 28.
Nicolaus Barensis in sanctorũ numerũ relatus. 42. 38. eius miracula. ibid. 42
Nicolaus Czaplitz. 150. 28
Nicolaus Radouuil Palatinus 149. 26
Nicolaus Spirensis insignis bombardarius. 98.30. eius apud Basilium existimatio 100. 29
Niklpurg arx 151. 2
Nischa ci. & lacus 146.3
Nieper fl. 111. 8
Niepretz fl. 74. 30
Nistrus fl. 3.42
Nolai suggestum 19. 44
Norici pop. 4. 27
Nortpoden 121. 18
Nortwegiæ descriptio 120.7
Nos. 87. 8
Nouuogardia à Ioanne occupata 11. 20
Nouuogardia depopulatur. 98. 9
Nouuogardiæ ciuitatis descriptio 66. 17
Nouuogardiæ principatus. 76. 6 & 35.
Nouuogardiã nundinæ à Cazanensibus transferũtur. 104. 29

Nouuo-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Nouuogardensis moneta. 57.29
Nouuogardenses ad Scholonam superantur 13.9
Nouuogardẽses Corsun Græciæ urbem obsidione cingũt. 77.40
Nouuogardenses à Ioan. Basilio debellantur 77.4
Nouuogardensiũ fustibus cõcurrentiũ insana cõsuetudo. 77.37
Nouuogardensium idololatria 77.29
Nouuogardensiũ uxores absentib. maritis seruis nubũt. 77.39
Nouuogrodeck op. 72.30
Nox duarum horarum 80.11
Nubendi lex 37.41
Numerorum ratio apud Moscouitas 58.22
Nuptiarũ ratio. 46.39. et 47.26
Nutemburg 78.24

O

OBdora prouincia. 86.21
Obij fl. 85.30.40
Obskouu principatus 79.5
Obstetricum lex 38.10
Obuiationis apud Rhutenos celebritas 92.43
Occa fl. 4.11. & 62.19 & 66.39. eius ortus 69.28
Occæ fluuij insula 67.10
Ocolnick 55.20
Oczakouu castrum 4.4
Odoyouu castrum 68.15
Okonitzkilies sylua 68.22
Olboadulu 109.18
Olboud 109.18
Olech Rhutenorũ regni administrator bellicosissimus 5.39
Olega 7.1 à fratre debellatus miserè obruitur 7.39
Olgirdi impietas in fratrẽ. 23.19
Olha Rhutenorũ imperatrix. 5.44. & 6.5 baptizatur. 6.27
Olhæ imperatricis fortitudo militaris 6.16
Olhæ reginæ ambitiosa crudelitas. 6.7. in Drewuilianos bellum. ibid. 15
Ollæ miraculum 45.3
Onagri solidis ungulis 116.7
Opoca uilla 146.31
Opolia ci. 151.30
Opotzka castrum nequicquam oppugnatur 148.17
Opotzka op. 78.38. & 146.13
Opscha fl. 73.40
Oratio pro principe iam inaugurato 20.26 & 21.6
Oratores in Moscouuia quomodo tractentur 124.37
Oreschack castrum 78.23. & 79.35
Orlo 88.34
Orsa ci. 15.3 & 110.40
Ossoga ci. 147.33
Ostra op. 143.20
Ostrauua ci. 150.22
Ostrauuitza fl. 143.20 & 150.22
Osuuentzin op. 150.12
Otuuer Russiæ principatus. 75.31
Otzakhouu castrũ et ci. 110.10
Ouuka Vuoleslao Thesinẽsi duci desponsatur 24.35
Oxus fl. 159.35
Ozechi 4.28

P

Panis apud Moscouitas gratiæ symbolum 133.42
Panis beatæ uirginis 139.11
Papin ci. 87.24
Papinouugorod op. 87.24
Parcho ci. 146.30
Pascha Iudæorum & Christianorum. 32.25.44
Paulus Centurio Genuensis 159.27
Peczina principatus 150.18
Pelus fl. 78.36
Pelliũ diuersa apud Moscouitas genera 60.12.29. & 61.6
Pereaslauu ci. 81.29. Rhutenorum regum sedes 6.37
Pereaslauu à Suuatoslao capta 7.7
Percaslauu incenditur 91.37
Pereaslauuiensis lacus 22.39
Permia prouincia. 89.4 & ciuitas 89.6
Perun Nouuogardensium idolum 77.29
Perunzki monasteriũ 77.30
Pessetz animal 61.25
Pestis in Moschouia non grassatur 65.25
Peti pop. 4.35
S. Petrus miraculosus 20.8
Petrus Tomitzki episcopus Premisliensis 144.31
Petzora fl. 84.40.43. & 87.23
Phasis fl. 106.35
Pieltza fl. 156.27
Pienega castrum 83.36
& fl. 84.22
Piescoya fl. 84.34
Pieski op. 154.14
Piesza fl. 84.32
Piscis humana prorsus effigie 86.38
Pitzenigi pop. 91.9
Planta admirabilis 105.19
Plescouuia fl. 78.37 & ciuitas ibid. 42
Plescouuiensis moneta 57.34
Plescouuiensium in cõtractibus integritas 79.14
Plussa fl. 79.31
Polani nummi 57.35
Poleni pop. 4.34
Poleutzani pop. 4.35
Polna fl. 79.38
Poloczko castrum à Moscis obsessum 61.15
Poloniæ regis cum Moscouitarum principe pax. 198.7 & induciæ 140.3
Poloniæ regum origo 23.7
Poloniza ci. 150.2
Polotzco principatus 145.33
Polouuza ci. 153.43
Polouutzi pop. 91.21.27
Poltæ fl. 4.35
Pons natans 146.14
Possoch baculus episcopalis. 29.24 & 30.9
Potiuulo ci. 69.44 & 71.5 & 72.26
Poyas mons 85.4
Praga ci. 156.42
Præcop ci. 106.17 & 110.14
Præcopẽsis regis res gestæ. 50.11
Præcopskij reges 107.2
Præpetz fl. 110.37
Princeps dei cubicularius. 17.43
Principum auaritia 17.20
Principum Moscouiæ electio & inauguratio 19.37 institutiones iam inauguratorũ. 22.2
Priores Moscouitarum. 29.25. quomodo eligantur. 27.44. eorum iuramentum 28.5
Proscura sacrorum 45.19
Proscurnicæ mulieres 45.28
Prukh op 151.27
Pschega fl. 146.35
Pskouu principatus 79.4
Purgatoriũ animarũ ubi. 124.6
Purgatorium humanũ figmentum 42.22
Pustooscro op. 84.43 & 85.16

UVA. BHSC. SC 05845_2

Q

Quadragesima Rhutenorum 43. 10

R

Raba fl. 151.31
Regnandi libidinis memorabile exemplum 7.33
Resan principatus 88.17
Reuualia ci. 118. 26
Rezan op. 67.13
Rezan prouincia 67. 7
Rha fl. 4.11 & 74. 23
Rha & Borysthenes fluuij non ex uno fonte, iuxta quorũdam opinionem, oriuntur 74.35
Rhecitzan fl. 88. 38
Rhyphæi montes 87. 33
Rhuteni pop. 3.23
Rhutenorum lingua 3.18
Rhuteni ad Christum conuertuntur 62. 8
Rhuteni literarum quamdiu ignari 4. 40
Rhutenorũ baptismus. 38.11. confessio. 40.44. cõmunio. 41.20
Rhutenorum de principatu contentio 5. 22
Rhutenorum imperatores. 4.41
à Romanis orti 5. 34
Rhutenis tributum à Cosaris impositum 5.5
Riga ci. 75.8 & 79.21
Riga Liuoniæ metropolis. 118. 22
Rochmida Pescouuiæ principis filia 8.8
Rochuuolochda Pescouuiæ princeps 8. 7
Roden op. à Vuolodimero obsessum 8.24
Romanæ ecclesiæ errores. 31.13
Rosseia 3. 16
Rostouu ci. 81.40
Rostouu incenditur 91.38
Roxolania 3. 14
Rsouua Demetrij ciuitas 73. 9
Rsouua deserta ci. 73. 12
Rubicho fl. 84. 37
Rubo fl. 118. 28
Rurick Nouuogardiæ princeps 5.30
Russ op. 78.25
Russia antiqua 78.25
Russia à Tartarorum rege depopulatur 9.39.
Russia quàm diu monarchis caruerit 11. 16
Russiæ nomenclatura unde. 3. 6
Russiæ principes à Tartaris inaugurantur 91.43
Russiæ principes Tartarorum tributarij 9. 41
Russiæ situs 3. 41
Russum op. 3.11
Russius Polonorum princeps. 3.7
Rhutenorum cum magistro Liuonienſi bellum. 118.41 & 119. 6

S

Sabbati obseruatio 42.2 & 31.40
Sacerdotes ebrij publicè puniuntur 28.39
Sacerdotes Moscouitarum uxorati 28. 21. 36
Sacerdotum apud Tartaros honor & dignitas 101. 34
Sacerdotum electio 28. 20
Sacerdotũ conuugiũ in concilijs uetustißimis concessum. 32. 13
Sacerdotum priuilegia 28.36
prouẽtus. 29. 8. uestitus. 29.20
Sal apud Moscouuitas amoris symbolum 133.22
Salomea Ioannis Sapur Boiaronis filia 25.10 in monasterium ui intruditur. ibid. 15
Samara fl. 72. 33
Samoged pop. 85.17
Samogithia prouincia. 4.17 & 116.23
Samogitharum ritus & mores 116.33
Samstin lacus 147.4
Sancti Nasi promontorium. 121. 21
Sanctorum cultus ac ueneratio. 42. 37
Sanctorum imagines in ædibus priuatis 56. 7
Sanctorum omnium festum 42. 14
Sandomir op. 149.43
Sapgirei regis Cazanensiũ facta 100. 25
Sapgirei Cazanensiũ regnum obtruditur 97.37
Satabellum inf. 106. 36
Sauuolhenses reges 105. 13
Scâdiæ insulæ descriptio. 120.15
Schapka 23.1
Scharaitzick op. 105.5
Schamachia ci. & regio. 106. 10
Schadibeck Sarai rex 92. 38
Schat fl. 68. 23
Scheachmet rex Sauuolẽsis Tartarus 149.17
Scheachmet Sauuolhẽsis rex potentißimus 107.16
Scheale Cazanensium rex. 97. 29 regno suo pellitur. ibid. 38
Schibanski populi 96. 3. & 106.7
Schirni 109. 22
Schlinguua fl. 147.26
Schlona fl. 78. 17
Schocksna fl. 80.36
Scholona fl. 13.10 & 146.30 & 146. 35
Schorna ci. & fluuius 148.7
Schosna fl. 69.43
Sclauonica lingua 3.28
Sclauonicæ gentis antiquitas 4. 24
Scripturæ sacræ autoritas. 33.17
Scid. 109.19 supremus Tartarorum sacerdos 101.34
Seluua fl. 154. 14
Sem fl. 69. 43
Semeczitzi nomen unde 11.14
Semes 121.33
Semla fl. 79.38
Semuoi poyas montes 87.10
Semouites Mazouuiæ dux. 24. 29
Sepulturæ honos 36.38
Serbili pop. 4.29
S. Sergij sepultura 44.44
Serpẽtes pro dijs in Samogithia adorantur 117.12
Serponoouutzi pop. & eorum ritus & mores 86.7
Seruij pop. 4. 29
Seruitutis apud Moscouitas ratio 49. 6
Seruorum castrum 78. 6
Sest fl. 80.16
Seuuera principatus 70.43.
prouincia 4. 9
Seuuerensium principum primordia 72.19
Seuueri pop. 4. 38
Seuuerski pop. 4. 38
Sibier prouincia. 89.3 & 90. 8
Sibut fl. 85.27
Sigismundus Poloniæ rex 24. 8 eius filij. ibid. 21.
Sigismundi Liberi in Moscouuiam iter 142. 17

Sigismun-

UVA. BHSC. SC 05845_2

Sigismundi Liberi Bar. secunda in Moscouiam profectio. 152.1
Sigismundus Lithuaniæ dux et Poloniæ rex 14.16
Sigismundi Poloniæ regis cum Moscouitarum principe inducię 140.3
Sigismundi Poloniæ regis res gestæ 14.43
Simaergla idolum 8.41
Simeon Crubin 67.44
Simeon Fœderowuitz 82.14
Simeon Ioannis dux 10.10
Simeon Pheodorowuitz 87.39
Sinaus Rhutenorum princeps. 5.32
Slatababa idolum 86.20
Slouuoda 88.35
Slauonica lingua 3.22.27
Smolentzko ci. 4.40 & 73.3
Smolentzko oppugnatur. 14. 22.30 & 113.24
Smolentzko ci. à Lithuanis obsessa 61.8
Sna fl. 72.32 & 76.1
Sponsalia 47.8
Sodomiæ licentia 52.43
Solomea uestalis 88.14
Sola fl. 143.28 & 150.13
Solouuki insula 80.3
Soltan 109.17
Sonca 23.41
Sophiæ ducissæ astutia 11.38
Sossa fl. 85.28.35 & 86.15
Sforet fl. 146.22
Starodub op. 71.5 & 72.31
Staroста 116.26
Stecolna ci. 120.1
Stephanus Moldauuiæ Palatinus 13.19
Stephanus Rhutenorum episcopus in deorum numerum relatus 89.21
Stephanus comes Zepusiensis 24.21
Steschicza op. 156.12
Stratagema Tartarorum 97.7
Streltze op. 84.12
Stretenne celebritas 92.43
Striba idolum 8.41
Strupili castrum 85.12
Strupin fl. 146.35
Stolp mons 87.44
Stolpniki heremitæ 29.38
Strub insula 67.10
Sturionum tria genera 69.40
Stzuchogora fl. 85.9
Suuatoslaus Rhutenorum princeps 6.4
Suchana fl. 82.40 & 83.10 & 84.11
Sudali principatus 88.5
Sula fl. 4.38
Suortzech op. 5.33
Sura castrum. 66.24 & fl. 66. 33
Suuadol: Ieropolchum stimulat ut bellũ fratri inferat 7.35
Suuatopolchus ad regnum aspirans, fratres occidit 9.26
Suuatoslaus Rhutenorum rex 6.44
Suuatoslai Rhutenorum principis res gestæ. 6.31 militaris disciplina 6.33
Suuatoslai res gestæ 7.7 fortitudo militaris. ibid. 15
Suuetiæ descriptio 119.41
Syrna 43.12
Szurna instrumentum musicum 51.2

T

TAchnin fl. 86.34
Tachtamisch Tartarorum rex 10.17
Tanas ci. 68.31
Tanais fl. fontes. 4.10 & 67.22
Tanais fluuij descriptio 68.15
Tanais minor fl. 69.15
Tartari Nagai 104.44
Tartari in hordas diuisi 98.11
Tartarorum bellandi studium. 51.5
Tartarorum cum Moscouitis bellum 96.43
Tartarorum contra Moscouitas stratagema 97.7
Tartarorum in Russia res gestæ 9.41
Tartarorum in senes captiuos crudelitas 100.20
Tartarorum origo. 90.44 ritus et mores. 91.5 & 93.19 inde
Tartarorum regum primordia. 107.10
Taurimeni pop. 91.9
Temnick Mamai 92.24
Tersack op. 76.1. regio 76.36
Teya fl. 143.11 & 151.3
Thachtamisch Tartarorum rex 92.27 Moscouuiam depopulatur. ibid.
Thauriciæ rex Borysthenẽ trãsgressus omnia depopulatur. 4.2
Themerhoscha occisopatre Tartarorũ imperiũ inuadit. 92.22
Themirassack Moscouiam depopulatur 92.32
Themirassack ex obscuro genere ad regiam dignitatẽ quomodo euectus 93.2
Themirkutlu Sarai rex 92.30
Theodericus Rack 25.35
Theodorus Lopata captus redimitur 99.33
Theodosia ci. 107.6
Thomas Peloponnesi rex. 11.30
Thur fl. 110.38
Tormentorum & quæstionum instrumenta 52.32
Tormentorũ bellicorũ usus Moscouuitis ignotus 50.32
Toropecz arx. 12.33. & 75.9
Trinitatis festum 42.13
S. Trinitatis in Moscouuia monasterium 44.42
Trokij castrum 107.38
Truuor Plescouiẽsium princeps 5.33
Tubarum in bello usus 51.42
Tulla ci. 68.29 & fl. 68.14.
Tullæ ciuitatis descriptio. 68.9
Tumẽ castrũ. 85.36. regnũ. 87.18
Tumenski pop. 106.7
Turantus fl. 145.15
Tuuer principatus 75.31 & 147.37
Tuuerensis ducatus. 10.10 à Ioanne occupatus 11.19
Tuuerensis moneta 57.27
Tuuertza fl. 75.36
Tyra fl. 3.42
Tziptzan 109.23

V

VArlanus prior Huttensis 27.44
Vectigalia 61.28
Venationes regum Moscouuitarum 137.2
Verendarij principes 56.36
Vestitus ratio 52.7
Vglistz principatus 10.42
Vglitz op. 81.11.36
Vgritzschi pop. 85.33
Vgra fl. 72.42
Vidui ad sacra non admittendi 28.29
Vilna ci. 145.2
Virginis beatæ panis 139.12
Vischora fl. 89.7
Vitzechda fl. 89.9
Vlan 109.20
Vladislaus Poloniæ rex 23.35

UVA. BHSC. SC 05845_2

Vnctionis & confirmationis ceremoniæ 32.18
Volodimerus decimas instituit 45. 8
Volodimerus idola multa Chiouuiæ instituit 8.40
Volodimeri in fratrem crudelitas & libido 8.36
Volodimeri uxores & concubinæ D C C C C. 8.43. *et* 9.1
Vppa fl. 68.13
Vri animalis descriptio. 116.13
Vrsorum alborum copia. 83.40 & 85.20
Vrsorũ ludi et spectacula. 139.21
Vslad idolum 8. 41
Vssa fl. 146.28 & 85.3
Vstyug prouincia 83. 10 & 84. 8.10 & 89.10
Vsura Moscouitarum 61.37
Vuaga fl. 83.5
Vuagria Vuandalorum potentißima ciuitas 5.11
Vuaiuuoda 12.36
Vualachus Moldauiensis 4. 1
Vuandalorum lingua & potentia 5.19
Vuaregum mare 9.18
Vuaregi pop. 5. 5
Vuareczkoie mare 5. 17
Vuarna lacus 24.2
Vuedrapusta ci. 147. 30
Vuedrasch fl. 12.20
Vuelia fl. 111. 30
Vuelikareca fl. 78.37
Vuelikiluki ci. 25.75
Vuerascus Ieropolchi fidus consiliarius 8.34
Vuiathka prouincia 88.26
Vuiburg op. 119.37
Vuidocha fl. 146.31
Vuiepers fl. 144.1
Vuiesma fl. & op. 73.18.25. 27
Vuilna ci. 145.1. *metropolitana* 26. 38. & 111.29. 38
Vuinlandia 118. 6
Vuisbij ciuitatis rudera. 118. 17
Vuissenkirchen op. 150. 25
Vuitenen Lithuuaniæ princeps 23. 9
Vuitoldus 23. 13. *Magnus Lithuuaniæ dux.* 12.41. & 191. 44. & 73.23
Vuitouudus 23.13
Vuladislaus Hungariæ & Bohemiæ rex. 23. 44. & 24.7. & 92. 6. *in diuorum numerum ascribitur. ibid.*
Vulpes nigræ & cinericei coloris 83.7
Vuolchouu fl. 27. 7 & 76.10. & 78. 17
Vuolga fl. 68.27. & 80.38. & 66.6
Vuolgæ fl. insulæ 106. 1
Vuolgo lacus 74. 17
Vuogolici pop. 85.29.33
Vuoguslaus Stolpensium & Pomeraniæ dux 24.36
Vuoldai lacus 147. 16
Vuoleslaus Thesinẽsis dux. 24.35
Vuolock ci. 75.20
Vuolkonzki sylua 73.15
Vuolochda regio. 76.35. & *fl.* 82. 39
Vuolochda prouincia, ciuitas et castrum 82. 31. 43
Vuolodimeria ci. depopulatur 98. 9 *incendio deformatur* 9.39 & 91.37
Vuolodimeriæ ciuitatis descriptio 66.3
Vuolodimeria ciuitas ædificatur 9. 21
Vuolodimerus fratrem debellat 8. 3
Vuolodimerus Rochmidæ nuptias frustra ambit 8. 8
Vuolodimerus Monomach 11. 16 & 23.2
Vuolodimerus Monomach Russiam iterum in Monarchiam redegit 9. 33
Vuolodimerus baptizatur 9. 14. *regis Constantinopolitani sororem petit in uxorem* 9. 10 *in sanctorũ numerum adscribitur. ibid.* 22
Vuolodimeri uxores. 8.43 & 9. 1 *concubinæ* 9. 2
Vuolock lacus 27.6
Vuorotin principatus & op. 70. 24 69.31
Vuotzka regio 79.23
Vulhæ fontes 4. 39
Vulpinæ pelles nigræ 61. 6
Vulpinarum pelliũ copia. 61. 6

Z

Zanabeck Tartarorũ rex 10.11 & 92.15
Zebellinorum nigrorum copia 87. 32
Zebellinarum pellium diuersitas 60. 29 *caritas* 60. 37

FINIS.

UVA. BHSC. SC 05845_2

Series chartarum.

α A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Omnes duerniones, præter Z ternionem.

BASILEÆ, EX OFFICINA
IOANNIS OPORINI, ANNO
Salutis humanæ M. D. LI.
Menſe Iulio.

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA-BIBSC-SC 05815-Z

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

ARCHIMED
OPERA

Sigismundi Lib
Rerum Mosco
Commentarii

Biblioteca de Santa Cruz
5845

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2

UVA. BHSC. SC 05845_2